

6 שם בא"י | \$3 בארה"ב | £2.5 בענגלאנד

אסיפת גליונות

פרשת בא תשפ"ד

לקבלת החוברת במייל
ניתן לשלוח הודעה ל
gmail.com@4178885

תוכן הענינים - אסיפת גליונות פרשת בא

03 ..... אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל.

07 ..... אור מופלא - מאור תורת מרן הבעש"ט הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכ"א.

09 ..... זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע.

11 ..... מפתורא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה'אמונת אברהם' מפיטסבורג זי"ע.

13 ..... מאורי הגולה - מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארה"ב זי"ע.

21 ..... מחשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך.

23 ..... עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א.

26 ..... מצה לשמה - אגודת לשם מצות מצוה.

31 ..... נטיעה של שמחה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל.

33 ..... אמרי דוד - כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה"אמרי דוד" זי"ע.

35 ..... יומא דהילולא - הגאון החסיד רבי יונה רכניצר זצ"ל.

39 ..... אבן יהושע - הגאון החסיד רבי יוסף מרדכי ווייס זצ"ל.

41 ..... בית ארזים - חכמי רומניא וגאוניה.

43 ..... משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א.

45 ..... באמונתו יחיה - המשפיע הגאון הצדיק רבי משה ואלפסאן שליט"א.

49 ..... מעיינות החיים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א.

53 ..... מרקחת חיים - הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר.

55 ..... קול דודי - הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א.

57 ..... אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א.

59 ..... זיו הפרשה - הגה"צ רבי יונה וינבערג שליט"א.

61 ..... חמידא דאורייתא - הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א.

63 ..... היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א.

65 ..... אוצר ידיעות התורה - מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א.

67 ..... הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א.

69 ..... הלכה למעשה - הרה"ג רבי שלום געשטטנער שליט"א.

71 ..... דורשי יחודך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א.

73 ..... אומר מן החדש - הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א.

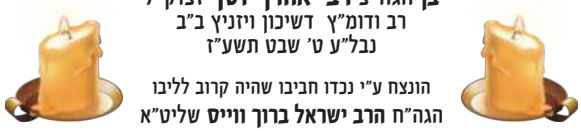
75 ..... פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א.

77 ..... פניני הכהן - המשפיע הרה"ח רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א.

הקונטרס נדפס השבוע לזכות בחור הבר מצוה **אלימלך יצחק מאיר בן שרה** שיחי' יזכו הורין החשובים שליט"א לרוות ממנו רוב נחת וקדושה

לעילוי נשמת
 רב האי גאון וצדיק נזר הרבנים עמוד התורה וההוראה
 התעלה בסילודין בראש האשמורה בביגעה עצומה בתורת הנסתר והנגלה
 שפט והורה את ישראל במסירות ונאמנות כיובל שנים בעיר התורה
הגה"צ רבי משולם זושא לוריא זצוק"ל
בן הגה"צ רבי אהרן יוסף זצוק"ל
 רב ודומ"ץ דשיכון ויזניץ ב"ב
 נבל"ע ט' שבט תשע"ז

הונצח ע"י נכדו חביבו שהיה קרוב לליבו
 הגה"ח הרב ישראל ברוך ווייס שליט"א

למענה אנשי לגבי הפצה ומנייים ניתן להתקשר ל 053-417-8885	ניתן להשתתף בהוצאות הגדולות דרך נדרים פון קופה 5294 או בטל' 0799697542	ניתן להזמין מני עד הבית וכן לשלם על חוברת בודדת דרך נדרים פון קופה 2905 או בטל' 079-969-7799
ליצירת קשר לכל נושא אחר ניתן להתקשר ל 050-4186-860		המעוניינים להפיץ בבתי כנסת ניתן להרשם בטל' 0733-57-50-59

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

אבני אפד

ממקור ישראל יהלכון רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועכו"א כפי ששאב מבראם והשקה את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א רב ביהמ"ד דחסידים בעלזא בלאגראן

פרשת בא השפ"ד

ספה"ק בית יעקב

הרה"ק רבי יעקב אהרן מאלכסנדר זי"ע

ולמען תספר באוני בנג ובן בנג את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי במ וידעתם כי אני ה' (שמות י, ב).

בי שמעתי ממורי הק' מפרשיכחא וצ"ל, כי נודע (וזה"ק גא לו, ב) שכל המכות היה נגע למזרים ורפואה לישראל, ואמר במכת דם נתפאו כל ישראל מחולי מורדי"ן, וגשים אשר לא היה להם וסת כראוי, וזמנה לפרדעים נתפאו ישראל מחולי המולעים. ואפשר לומר גם כן, וזה אשר הכזיב את לבו ולב עבדיו, נתפאו ישראל מחולי הנפש, ונתחזקו אמונת הש"י בלצבס ואמונת ה'לקיים כמו שנאמר ויאמינו בה' וזמשה עבדו, ונתחזקו וגשרש אמונת השי"ת בלצבס ובלב צנייהם עד סוף כל הדורות*.

וזהו ולמען תספר באוני בנג כו' וידעתם כי אני ה', והוא על דרך (תהלים קמ"ב, ב) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, כי מלך צדק ודס שעושה חסד עם בני מדינתו החסד הוא לשעמו, לא כן השי"ת בכל שנה ושנה כשמגיע העת והזמן שנעשה בו החסד נעוורר אותו

החסד לישראל, צפס נעוורר חסד גאולת ישראל, שצעות חסד קבלת המורה וכן כולם, וכל שעה כשאזו זוכרים הניסים מיליאת מזרים נקבע וגשרש בלב כל אחד מישראל אמונת השי"ת, כי תורה היא נלמיות ומי עולם נטע בתוכנו*.

ספה"ק דברי ישראל

הרה"ק רבי ישראל ממודז'ץ זי"ע

ויקרא פרעה אל משה ויאמר לבו עברו את ה' רק צאנכם ובקרבים יצג וגו' ויאמר משה גם אתה תתן בידנו וזבחים ועלת ועשינו לה' אלקינו וגם מקננו ילך עמנו לא תשאיר פרסה כי ממנו נקה לעבד את ה' אלקינו ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה (שמות י, כד-כז).

בדרך נחות יש לומר הענין אשר פרעה אמר רק לאנכם וצקרכם יולג, ומשה אמר צהיפון מקצה לקצה, גם אתה תתן וכו', והטעם כי ממנו נקה וכו', על דרך זה, ידיוע העולם אומרים כשאדם אינו יודע עצה איך לעשות, ישאל דעת בעל בית מהמון, וכפי שיאמר לו הצעל הצית יעשה צהיפון, ואדוני אבי זקיני [הרה"ק רבי

כתפת האפר

כדאי לרשעים להשתמש בו ולכן גזרו לצדיקים לעתיד לבוא, אך עתה במכת חושך שכל הרשעים מתו ואף רשעי ישראל, אם כן שפיר אפשר להוציא האור הגנוז ולהשתמש בו, וד"ק. ולפי דברי קדשו נמי יתיישב מאי שדייקנו למה הוצרכו למכת חושך להביא החושך על המצריים ממקום גבוה ונעלה דוקא אור הספיק חושך של הגהיגום, ולהג"ל יש לומר דכיון שנתגלה אז אור קדוש ונעלה, אור הגנוז לצדיקים, אם כן לעומת זה גם החושך יצטרך לבוא ממקום נעלה וגבוה ש"ישת חושך סתרו".

עוד יש להוסיף שלפי דברי קדשו של הקאצקער ז"ע אפשר ליישב לשון "היה אור במושבותם", דלכאורה היה מספיק לומר "ולכל בני ישראל אור במושבותם", ולמה הוסיף תיבת "היה". אך איתא מצדיקי קמאי לפרש הפיוט "אור עולם באוצר חיים אורות מאופל אפר ויהי", דהנה יש לדקדק למה בבריאית האור אמר (בראשית א, א) "ויהי אור", לשון צער (עי' מגילת י. תקי"ז תקון לו), אך יש לומר דכיון שהאור כי טוב נגזר מפני הרשעים היו כאן צער לכן נקט קרא לשון צער, והוה הפירוש אור עולם באוצר חיים- כיון שהאור עולם האור של ששת ימי בראשית נגזר באוצר חיים לצדיקים לעתיד לבוא, ולא נשאר לנו כי אם אורות מאופל- שלכלפי החושך והאופל נחשב זה לאור, לכן אמר ויהי- לשון צער. ולפי זה אפשר לפרש התוב כאן שכיון שזכו עתה לאור הגנוז כמאמר הרה"ק מקאצק, אם כן היה כאן שמחה ונס יגון ואנחה, ושפיר כתב "היה" לשון שמחה, כידוע שאין "היה" אלא לשון שמחה, וד"ק.

אגב, ידוע ממרן הבעש"ט הק' ז"ע שכשהיה נצרך לדעת איזה ענין היה מביט בתוך החומש ומשם היה מוצא מבוקשו, וכן מסופר על כמה צדיקים, והיה הבעש"ט הק' מברר שמה שאמרו ז"ל שהאור הגנוז נגזר לצדיקים לעתיד לבוא אין הכוונה דוקא לעתיד לבוא לימות המשיח וימי עולם הבא, רק גם לעתיד לדורות הבאים בעולם הזה, והיכן גזרו, גזרו בתורה הק', והצדיקים שלומדים תורה לשמה בכוחם לראות באותיות הקדושות של התורה הק' האור הגנוז ומאי האור להם לראות העתידות.

א. יצויין שהרה"ק מהר"ד מבעלזא ז"ע היה אומר שבליל הפסח מסוגל כל יהודי באשר הוא לומר דיבורים של אמונה ומסוגל שישפיעו הדברים להכניס האמונה האיתנה בלבבות בניו ובני בניו.

ב. הנה במה שהביא ה"בית יעקב" מהרבי ר' בונים ז"ע שבכל המכות היה נגע למצרים ובאותו עת היתה גם רפואה לישראל, ולמשל במכת דם, היהודים שסבלו ממחלה של מורדי"ן שהוא מחלה של דם נתפאו אז, נראה לענ"ד להוסיף עי"פ ביאור בענין מכת חושך. ונקדים לדברינו את דברי האוה"ח הק' בפרשתן שדקדק למה מצאנו בכאן שמושה הרים את ידו ודייקא מה שלא מצאנו כן בכל שאר המכות שהרים את מטהו ולא ידו ומה שנא בכאן. וביאר בקדשו ע"פ דברי חז"ל שחושך של מצרים היתה מאותו חושך דכתיב "ישת חושך סתרו", ממקום קדוש עליון ולא מהחושך של גיהנום, ולכן אין זה מדרך ארץ וכבוד להרים מטהו כלפי מעלה, ולכן הרים את יד קדשו, עכד"ק.

ולכאורה יש להקשות למה הוצרך ה' להביא לעם שפל ונבזה, הרשעים המצריים, חושך ממקום מאוד נעלה ונישא, ממקום קדוש שכתוב בו "ישת חושך סתרו", ואמאי לא הוסיף להביא להם מאותו חושך של גיהנום. אמנם לפי דברי קדשו של הרבי ר' בונים ז"ע יתכן לומר, דכיון שבכל מכה על המצריים, המשיכו על ידי זה, גם רפואה לבני ישראל, אם היה בא החושך ממקום שפל, אזי גם הרפואה היתה נתמשך מזה לא היתה רפואה גדולה כ"כ, ולכן הביא הקב"ה את המכה דוקא ממקום גבוה ונישא, וד"ק.

עוד יש להביא כאן מאמר קדוש של הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע שחידש שהאור שנתגלה לבני ישראל בימי מכת החושך כאמור "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" (י, כז), הוא מהאור הגנוז מששת ימי בראשית שנגזר לצדיקים לעתיד לבוא, וטעם הדבר כיון שבששת ימי בראשית ראה הקב"ה שאין האור הזה

יחזקאל (מקאזמיר) יצוק"ל אמר שהיא משנה מפורשת, כמזכיר בכללים אות ה', עיי"ש. והנה ידוע התורה היא עצה ומושיה, אמנם בגלות מצרים היה עדיין קודם מתן תורה וגם הדעת היה בגלות כידוע ולא ידעו עצה איך לעשות, אך זאת ידעו שכפי אשר יאמר להם פרעה ומצרים יעשו הם הכל בהיפוך כנ"ל.

זהו כשאמר פרעה רק אלנכם ובקרכם יוג, השיב משה בהיפך מקצה לקצה, גם אתה תתן צדינו, וגם מקננו ילך, כי ממנו נקח לעבוד, פי' כי מזה שאתה אומר לעשות כך נקח עצה לעבוד ולעשות בהיפוך, כנ"ל. וזה שאמר ואנחנו לא נדע מה נעבוד עד וזאנו שמה, פי' ואנחנו לא נדע עצה מה לעבוד ולעשות עד וזאנו שמה, היינו למתן תורה, ולעת עתה העצה זו ידענו שכל מה שאתה אומר, לעשות בהיפוך מקצה לקצה כנ"ל.²

ספה"ק בינת ישראל

הרה"ק רבי ישראל שפירא מגראדזינסק זי"ע י

החדש הזה לכם ראש חדשים וגו' (שמות יב, ב).

במד"ש רצה (שמו"ר טו, טז) עשרה דברים עמיד הקב"ה לחדש לעמיד לצוא וכו' השמש ירפא, מים חיים ירפא וכו', שהם צונים על ערים החרבות, ואפילו קדום ועמורה נצות לעמיד לצוא וכו', והמדות העשירי הוא שאין עוד לא אנה לא אנה ולא

כתפת האפר

יגון אלא הכל שמחים". וקשה שהוא מונה בחמילה ט' דברים פרטים שיהיה לעמיד לצוא, ולא די בזה שהוא מונה בסוף שלא יהיה שום יגון והכל יהיו שמחים, שזהו צעין הכולל את הכל. והנראה בזה, שהוא ענין השתלשלות דרגא אחר דרגא התלויה בהשגת האדם, שאינו משיג את העיקר הכולל הכל צבת אחת, אך כל פרט ופרט צפני עצמו עד שמגיע להארה הכללית המאירה לו את הכל.¹

ובבמו שצירנו במקום אחר צעין כשפים, שהרמזים ז"ל (הלכות ע"ו פ"א ה"ד, פירוש המשניות ע"ו פ"ד) סובר שאין לכשפים מציאות אמיתית בעולם, וזהו לכאורה נגד דברי חז"ל צכמה מקומות, כמו למה נקרא שמה כשפים שמכחיזין פמליא של מעלה (חולין א:). ובהרבה דברים אמרו שהם קשים לכשפים, והרבה מעשיות בדברי רז"ל מעניינים אלו.

אבל האמת הוא שאין בזה סתירה כלל, שגם זה תלוי בהשגת האדם ואמונתו, וענין כשוף שולט אך צמי שאינו מואר בצור השכל האמיתי ואין דזיקותו ואמונתו צה' שלימה בתכלית השלימות, ומה שאמרו למה נקרא שמש כשפים המכחיזין פמליא של מעלה, פירושו, שכל ענין הכשפים ושליטתם בעולם הם אך לזה שמכחיש כח הפמליא של מעלה שאמונתו נפגמה בזה, שסובר שנמצא בעולם כח מה שיכול להרע או להטיב לו מלצד כח הפמליא של מעלה, ומאן דקפיד קפדין צהדיא, אבל מי שאמונתו בה' מוגיעה עד כדי לרעת שאין עוד מלבדו, שאין שליטה ובה בעולם מלבד כח ה' ורצונו המשגיח

הציעו לו מתחילה דרך לימלט על נפשו ולהנצל, אולם הוא הקדוש סירב לשמוע לזה. ומסופר מפי עדי ראייה על הסתלקות הקדוש הזה כשהסיעו הרשעים ימ"ו קבוצה של אלפים מאחינו בני' למחנה ההשמדה טראבלינקה, והרה"ק מגראדזינסק היה נמחה, וכמובן מצבם ורוחם הנגוס בה היו שרויים אז, בעת ההיא פנה הרה"ק להעם באמרו "הנה בחבלי משיח איתא בחז"ל (סנהדרין חג:). שאמרו האמוראים הק' יית' ולא אחמיניה', דהיינו שוויתרו על הזכות לראות בביאת הגואל, שלא יכלו להביט ולהסתכל בגודל צורת ישראל שבעת ההיא, אולם כל זה הוא כל זמן שלא הגיע לעת הזאת, אך אם הגיעו לזמן ההיא וזוכים לקדש ש"ש חייבים לעשות זאת בשמחה יתירה, ומי יודע כמה דם יהודי נזכה לגאול ולהושיע בזכותנו, לכן מוטל לנו לשמוח בעת זאת", ודבריו הק' עשה רושם עד והקהל של אלפים מאחינו הקדושים פרצו בריקוד ובשירת "היתה בעל כרחם של ישראל, ע"ש. וכן לדקדק בדבתחילה הדרך עדי הגיע לתאי הגז ויצאו שמתם עקדה"ש ה"ד, ז"ע.

ה. עוד במדרש הנ"ל נתקשו המפרשים במה איתא שהשמש ירפא, ועוד זאת שמים חיים ירפא, ולכאורה כיון שכבר נתרפא ע"י השמש צדקה שמרפא בכנפיה, לאיזה צורך מוציא הקב"ה מים חיים מירושלים לרפאות. ובמפרשים ביארו דיש מחלות שאין טבע השמש לרפאותם כשחשן וכדו', וע"ז בא המים חיים.

ו. מובא בזה שבתקופת הגה"ק הר"ם מגור זי"ע היו כמה מגדולי פולין שעלו להתיישב בארץ הקודש, מהם הגאונים הצדיקים ר' משה לייב מקוטאנז זי"ע בעל "הזית רענן" ור' מאיר אויערבאך זי"ע ה"אמרי בינה", ר' נחום משאדזי זי"ע עם אחיו הגדולים ממשפחת שאדיק, וכיון שעלו גדולים הללו ירושלימו, רבו המתיישבים בשם, ואז נבנו ה"בתי ווארשא", ובתקופה הזאת שלח אחד מכתב מירושלים ובה כתב בתוך דבריו שירושלים הולך ונבנות כמו ווארשא. בראות זאת ה"חידושי הר"ם" זי"ע נענה ואמר "האם על זאת חיכינו כל השנים הרבות בגלותנו, שירושלים תהא כווארשא", ואז ביאר ה"חידושי הר"ם" מה שכתבו שירושלים תבנה לעתיד ויהא "כל שערך לאבני אקדה וכל גבולך לאבני חפץ", האם על זאת ציפנו וחיכינו כל הימים שיהא ירושלים נבנית באבנים יפות, כווארשא. אלא ביאר הר"ם דהכונה שתבנה "באבני אקדה" שלשון אקדה מלשון קודח חור, שאבני ירושלים היו אבנים כאלו שקודחים חור בתוך ליבות בני אדם להכניס לתוכם אהבת ויראת השי"ת, וזו היא הגדולה והמעלה הנשגבה, ועל זאת היתה ציפיתנו כל הימים.

ג. מסופר אודות חסיד אחד ששאל מרבו הק' בעל "צמח צדיק" מוויז'ניצא זי"ע שבהיותו ומתגורר רחוק מהרבי מה יעשה כשיש לו שאלה שאינו יודע מה לעשות ומי יוכל לשאול אז, והשיבו הרבי שישאל איזה עהרליכע יוד שימצא. וימשיך החסיד בשאלתו "ומה אעשה כשגם זה לא אמצא", ויענהו הרה"ק אז תשאל לשלשה בעלי בתים פשוטים ומה שיגידו לך תעשה להיפוך.

והנה על הכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וזהב ויתן ה' את הזהב בעיני מצרים וגו' (שמות יא, א-א). דקדק **רבינו "החתם סופר" זי"ע** דכאן כתיב ויִשְׁאַלְךָ, ובהמשך אכן מצאנו (יב, לה) **ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמות, ובהמשך (יג, סח) וה' נתן את הזהב בעיני מצרים וישאלו ויצילו וגו'**, ובחז"ל (ברכות טז) מובא ד"וישאלום" היתה בעל כרחם של ישראל, ע"ש. וכן לדקדק בדבתחילה אמר 'וישאלו' דמשמע שמרצונם שאלו, ואחר כך כתיב 'וישאלום' בעל כרחם.

ומבאר ה"חתם סופר" דשלוש כיתות היתה בין כלל ישראל, האפיקורסים שלא האמינו כלל בנביאת משה רבינו ע"ה מתו בשלשת ימי האפילה, והצדיקים האמינו בכל לבם בנביאת משה רבינו שציוה להם "וישאלו", ואכן הם קיימו את דבריו בתמימות – וכדכתיב "ובני ישראל עשו וגו'", וכידוע "בני ישראל" רומז על אנשי מעלה הצדיקים – ושאלו מרצון לקיים ציווי משה רבינו ע"ה, אולם כת השלישית, פשוטי העם שהם במדרגה שפילה יותר, הם האמינו במה שאמר אברהם אבינו ע"ה "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", וידעו שעדיין לא נגמר סכום אותם השנים של עבדות, ועוד זאת ידעו שאמרו לפרעה (שמות ה, א) "נלכה נא דרך שלשת ימים וגו'" ולכן דימו נפשם שבאמת אין הולכים כי אם לפרק עצר של שלשת ימים, ואם כך למה לטרוח כל כך לשאול כלי כסף וכלי זהב לזמן קצר כל כך ולשאת את כל זה עמם בדרך, כיון שאחרי שלשת ימים ממילא יצטרכו לחזור ולהחזיר הכל, ולכן כת זה לא רצו ללוות, "וישאלום" בעל כרחם, ולכן בא נאמרה בפסוק זה כי אם "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים", היינו פשוטי העם, לא בני ישראל בעלי המדרגה.

ד. הרה"ק ה"בית ישראל" מגראדזינסק האדמו"ר האחרון לבית גראדזינסק ה"ד בפולין היה נכדו של הרה"ק ר' אלימלך מגראדזינסק זי"ע שהיה בנו של הגה"ק ר' חיים מאיר יחיאל ממאגאליניצא זי"ע ונין ונכד להמגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע. הרה"ק ר' ישראל זי"ע אשר עלה למוקד על קידוש השי"ת בימי הזעם במלחמת העולם השנייה,

בהשגחה פרטית על הכל, אין בשפים שולטים בו. והרמזים ז"ל שייטמו צמורה היא שאין כח צד שום נצרה להרע או להטיב וזאת רצון הצורה ית"ש, נמצא שבאמת אין מקום לכשפים כלל!

ומה שאירע להתנאים ואמוראים לפעמים מענין כשוף היה בשעה שירדו מעט מזעיר ממדריגתם הרמה, ומיכף כשהגיעו שוב למדריגת אין עוד מלבדו בטל הכשוף מיד, כמו שאמרו ז"ל (חולין ו, ג) גזי ר' חנינא דנפיש זכותיה ואמר אין עוד מלבדו כמיז ולא חשש לכשפים, משל לביית חפץ שרמשים וזוחלים בו וכשמדליקים את הנר צורחים ומתחבצים ואינם נראים, כך בשמתנוצץ באדם אור השכל האמתי לדעת כי אין מלבדו, מתבערים וחולפים כל הכחות המזיקים המתהווים בעולם ע"י האמונה הפגומה של בני אדם, וקודם שיגבר באלים האמונה הטוהרה הוא נופל וקם ונפל וקם, עד שעומד על עמדו בקביעות להאמין בצמורה שלימה שאין שום כח בלעדי כח ה', ורואה בטבע הצריחה פלאי פלאים מנפלאות הצורה צ"ה, וכל מה שעוצר עליו הוא מקבל צהבה וצשמחה בידעו כי הכל הוא עליו מיד ה' לטובתו.

וקודם שמגיע האדם למדריגה זו, נריך להתחדשות והתפעלות מפרט זה או אחר, שעזרו והצילו ה' מאותם הדברים שהוא חושב אותם לרע לפי דעתו, ובאמת יש כח צד אותם הדברים להזיקו מאחר שהוא חושב אותם לרע, כי הכל תלוי בדעת וצמתנות האדם כנ"ל, והוא דומה לחולה בחלאים הרבה רח"ל, ואריך הוא להשתמר מדברים המזיקים לכל מחלה ומחלה, וכשמתרפא כולו אין שום דבר מזיק לו. וזהו כוונת המדרש, שבני ישראל במצרים היו משוקעים במ"ט שערי עומאה, ולא היו מכירים בכח ה' המסתתר בכל הצריחה, ולכן אמר להם משה החדש הזה לכם ראש חדשים, שתחילו מעתה להרגיש התחדשות ותתפעלו דרגא אחר דרגא מחדושי ונסי ה' שיעשה לעיניכם, עד שתגיעו למדרגה היומר גבוהה, והוא מונה והולך עשרה חדשים שעמך הקצ"ה לתחדש מים חיים ירפא, שמש ירפא, יבנו כל החורבות,

ואפי' קדום ועמורה תזנה וכו', עד שמגיע למדריגה היומר גבוהה, שתקבע אמונה ה' בלכם שאין שום כח בלעדי כח ה' ואז ממילא יוסר כל הרע מן העולם עד שלא יהיה שום יגון ואנחה ונאקה בעולם אלא הכל יהיו שמחים וידעו שהכל הוא מרצון ה' הטוב לבריאותי, וזהו המיקון האמתי והגמור של עמיד".

ספה"ק תולדות אדם

הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא ז"ע

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (שמות י, ב).

לבאורה הו' ליה למימר וידעו כי אני ה'. גם הלשון התעללתי לשון שחוק כדפרש"י ז"ל, ומה ענין שחוק למעלה. הנה איתא בספר הקדוש הרבי מלובלין זללה"ה שם המגיד הקדוש מולאטשוב זללה"ה, דהנה באומיות של כל דבר יש חיות של הדבר ההוא, היינו באומיות רפואה יש חיות של רפואה, ובאומיות של גאולה והצלחה יש חיות של גאולה והצלחה (כי כל המורה הוא שמויז יתברך שמו והמורה הוא אומיות). וזה למען תספר כו' וידעתם ע"ז איתא נמי כי אני ה', כי יתמשכו ע"י הסיפור שבאומיות שורש של הגאולה והצלחה ורכוש וניסים ונפלאות. וזה וידעתם כי אני ה', כן איתא בספר הקדוש של הרבי זללה"ה.

ובראה לי הענין שחוק למעלה, כי כשיש שחוק למעלה כציוול נפעל שחוק ושמחה בכל העולמות וכל הצוראים, כי השי"ת הוא שורש הכל וכשיש שחוק ושמחה בהשורש נפעל שחוק ושמחה בהחלק, ובמצרים בתוקף הגלות אשר נסתם לבם ועיניהם של ישראל מצרות השיעבוד שצביל זה היה שחוק למעלה כציוול, ככדי שיפעל שחוק ושמחה בישראל ויצאו בני ישראל לידי שמחה כי חלק ה' עמו. גם כעת בתוקף הגלות כאשר צאה שבת ויו"ט אשר נפעל שמחה למעלה נשכח הצרות והגלות גם למטה ונפעל בשמחה רבה".

כתפת האפר

ח. ידוע ומפורסם מה שכתב בזה הגה"ק ר' חיים מוואלאזין ז"ע בספרו "נפש החיים" (שער ג פרק יב) שזה הדבר "הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין וכו' שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשאדם קובע בלבו כו' ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל".

ידוע העובד מהגה"ק הגרי"ז מבריסק ז"ע שבעת מלחמת העולם השנייה מתחזק א"ע בכל עת בסגולה זו בקבעו בלבו באמונה חזקה שאין עוד מלבדו ית"ש וככה עבר בשלום ובמישור, ובמקום אחד ממש ונתפס, ואמר שזאת היתה לו מכיון שברגע זאת לא היה לו כח להעמיק בזה בכל כוונתו וזה גרם למה שאירע.

ובמה שכותב שכשמתנוצץ האור השכל האמיתי לדעת שאין עוד מלבדו, מתבערים וחולפים כל כוחות המזיקין, ידוע אצל כמה צדיקים כעין זה וכן מפורסם על הרה"ק בעל "ישמח משה" ז"ע מאוהעל שכשזכרו לפניו אחד שסבל הרבה מעכברים, אמר לו [בערך בזה הלשון] משה בן חנה מצווה על העכברים שיסתלקו ולא יהיה להם שליטה. והביאור בזה אפשר לומר כמו שמבואר כאן שכיון שמתנוצץ אור הקדושה מסתלקין להם כל המרעין בישין וכו'.

ט. במה שדקדק בלשון "וידעתם כי אני ה'" דלכאורה הו' ליה למימר "וידעו" וגו', מהרה"ק מבעלזא ועוד צדיקים מובא שאם אתה רוצה לספר ניסי ה' "באזני בנך ובן בנך", צריך אתה מקודם להכניס האמונה הטהורה בלבך ולקיים "וידעתם כי אני ה'", ורק אז תוכל להשפיע גם על הילדים.

ז. הרה"ק ה"מנחת אלעזר" ז"ע בספרו "דברי תורה" (מהורא ו אות נד) מתריך קושיא זו, שבשעה שכתב זאת הרמב"ם ז"ל, עשה הרמב"ם כעין עבירה לשמה להציל בני ישראל מעוונות החמורים של כישוף וידעונו וכיצא בהם, ופעל בקדשו וביטל כח הכשפים מהעולם.

כי ידוע שכל אלו כוחות הט"א הם רק למגבירים על עצמם כח המדמה ומאמינים בהם, אבל לשאינם מאמינים לא יועילו ולא ישיחיתו [וכעין שאמרו רבותינו ז"ל בפרק ערבי פסחים (ק, ב) מאן דלא קפיד לא קפדין בהדיה, והוא רק למאן דקפיד ומאמין וחושש להם כנוודע]. על כן אם היה כותב הרמב"ם ההלכה כפשוטה להזהיר עליהם באיסור אוב וידעונו כי המה איסורי תורה החמורים וחייבים סקילה, עם כל זה יודע צדיק נפש בהמותיו האדוקים בכשפים כי לא ישמעו, ופברט במצרים [מקום כבוד מגוריו של הרמב"ם ז"ל] אטומים אזנם משמוע בקול תורה למנוע מכשפים, לאשר היה מצרים מקור הכשפים מעולם, וממילא היו מועילים להם כיון שהאמינו בם ואמרו שאי אפשר למנוע מזה כי הוא להם חיי הנפש שירפאו אותם ויורו להם עצות ודרכים וכו', על כן המציא הרמב"ם ז"ל עצה עמוקה ברוב חכמתו וצדקתו אשר הכחיש אותם, ולמד דעת את העם להכניס בלבבותם שלא להאמין בהם כלל ולהחזיקם להבל ורעות רוח, וכיון שלא יאמינו הם אז ממילא לא יועילו והיה נקל להם להיפטר מהם, כיון שיראו שאין בהם תועלת, וא"כ אי"ז סתירה למה שבימי חז"ל מצאנו שהזהירו על הרבה דברים שהם קשה לכשפים וכדו'.

הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע ה'דברת שלמה'

י"ד י' שבט תקע"ג

הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע למד באותה תקופה שיעור קבוע בקבלה עם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, אכן מאז דבריו אלו אל הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, התקשה להבין את עומק הדברים, ולהשיג את לימודו עם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שהבחין בדבר, שאל אותו מדוע אין הוא יורד לסוף דעתו בהבנת הלימוד, ואמר לו שיהרהר בעצמו האם לא פגע בדקות מן הדקות במאן דהוא, ושמוא מחמת זה אין הוא משיג את לימוד הקבלה כראוי. תכף נזכר הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע בדבריו להרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, ומכח מדרגתו הקדושה, דקדקו עמו כחוט השערה ונענש על כך.

ואמרו צדיקים זי"ע, כי מכח קפידא זו נענש, על שאחר פטירתו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע לא נסעו אליו תלמידים כלל, אכן זיכה אותו הקדוש ברוך הוא בתלמיד אחד שהוא שקול כמו אלף תלמידים, הלא הוא תלמידו הגדול הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע.

ג) כעין זה מסופר על שדקדקו עמו כחוט השערה, כי הכריזו עליו בשמים שראוי הוא הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע להיות משיח ה', והנה מלך המשיח הרי יהיה עני רוכב על חומר, ואכן עני הגון היה הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע, ולא היתה הפרוטה מצויה תחת ידו כל עיקר, כי מאחר ולא נסעו אליו תלמידים, לא היה איש אשר ישום על לבו את הנעשה עמו בבית.

פעם אחת ביום השבת אחר סעודת היום, הותיר כזית מצומצמת עבור אכילת סעודה שלישית בפת, אכן בניו שהיו רעבים ביותר ולא שבעו מאכילת הבוקר שאף היא מצומצמת היתה ביותר, שאלו לפניו האם יוכלו לאכול כזית זו שהותיר לסעודה שלישית. בראותו את חומר מצבו, נכמרו רחמי האב על בניו, והוזיל מעיניו כמה דמעות על שפלות מצבו.

ואמרו צדיקים זי"ע, כי משום שהוריד דמעות על חומר שפלות מצבו, הורידוהו מגדולתו, ואמרו במתיבתא דשמיא כי אם הוא מסוגל להוריד דמעות על דבר זה, שוב אינו ראוי להיות מלך המשיח, ואף כי לוואי אולי האי וכולי האי יהיו מעשי מצוותינו מתקברים לעבירה זו שהחשיבוהו לו, מכל מקום עם צדיקים הקדוש ברוך הוא מדקדק עד מאד.

זי"ע ועב"א

א) הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע היה מתלמידיו הגדולים של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ואף זכה שבו בחר המגיד ממעזריטש זי"ע שיעלה את אמריו על גבי הכתב, והוא הוציא את הספר 'ליקוטי אמרים' - מגיד דבריו ליעקב', וראוי לציין בהקדמת הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע לספרו זה, בו מבאר בארוכה את מעלת הבעל שם טוב הקדוש זי"ע והמגיד ממעזריטש זי"ע, כשהוא מוסיף ומביא את שמות התלמידים, ומורה באצבע את מי מהם לקרב ואת מי מהם לרחק, באריכות גדולה.

ואכן הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע כתב בהסכמתו לספר 'דברת שלמה' של הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע אודותיו: "כבר יצא טבעו בעולם על ידי הקדמה שעל ספר 'ליקוטי אמרים' של מורנו ורבינו הגדול והקדוש מהו' דובר בער ז"ל".

הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע כתב עליו במכתב (ליקוטי חידושי רמ"ל, מכתבים מכתב קט"ו): "הרב המגיד החסיד המפורסם ממורינו הרב רבי שלמה נרו יאיר, אשר היה משמש לפני ולפנים בקודש הקדשים אצל המגיד דק"ק מעזריטש"

ב) אחר הסתלקות אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, קיבלו עליהם רוב התלמידים את מרותו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, אמנם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, לא הכניע את עצמו לגמרי תחת המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, אם כי בא אצלו פעמים אחדות. הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע שהיה מתלמידיו הגדולים של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, נגע הדבר בליבו מדוע אין הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע בא למעזריטש כסדר, אך לגודל חרדת הקודש מהדר הודו לא אמר לו מאומה.

פעם אחת הגיע הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע יחד עם תלמידו הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, או אז אמר הרה"ק רבי שלמה מלוצק זי"ע להרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע שצעיר היה לימים, כי הרי לפניהם שאף שאינם נכנעים אל המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, מכל מקום בסופו של דבר הוצרכו שניהם יחד לבוא למעזריטש.

אור מופלא

לרעות בגנים לאור תורת מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב ותלמידיו הק' זיע"א

שעה ד' גליץ קס"ד | פסח בא | שפד

נראה אור

אמרות קודש פנינים
יקדים על פרשת השבוע

בא אל פעמי אני כבודי את לכו את עבדי (י, א)
הקב"ה נתן את רצונו לחזק ההתקשקות לחשי"

ב"ל, כי פרעה הוא מלשון עורף היינו יצה"ר. בא אל פרעה. לשבור היצה"ר, ופה"י כי אני הכבודי את לכו. היינו של ישראל. ואת לב עבדיו. היינו העבדות שלהם הכבודי להם בזה שנתתי להם היצה"ר הנקרא פרעה. ואתא בספרים. למה נתן הקב"ה יצה"ר באדם כדי שיהיו לו מלחמות ויהיה עוסק תמיד בשמירת היצה"ר ויהיה שכרו גדול עד למאוד. אבל אם לא היה נתן היצר הרע ולא היו לו שום מלחמות לא היה שכרו גדול כל כך. וזהו שאמר הכתוב, כי אני הכבודי, היינו ע"י שנתתי היצר הרע בתוך לבותם. ואם תאמר למה נתתי היצר הרע לזה אמר למען שיתי אותותי אלה בקרבם. היינו בתוך בני ישראל. ואתותי הוא לשון התקשקות. היינו כשיגביר היצר טוב על היצה"ר אז היו לו התקשקות חזק בבו"ע יותר מאם לא היו לו שום מעכב. (בית אהרן)

ואתה הפסח (ב, מד)
נקה פנימית של נפש ישראל הרואים

במד' (י, א) זאת חקת הפסח זשי"ה לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב וזו וכו' ד"א לב יודע מרת נפשו אלו ישראל שהיו נתונים במצרים בשעבוד וכו' א"ל האלקים ח"ו וכו' הוי לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר. הענין כי ישראל היו במצרים במדרגה שפלה מאד, שהוצרכו להמשיך רחמים ממקום גבוה שאין נוגע שם שום חיצון, וכשי"ב (שמות יב, ז) ועברתי בארץ מצרים, ודרשו חז"ל (בהגדה של פסח) אני ולא מלאך אני ולא השליח, בבחינת אני ה' חוקר לב בוחן כליות (ימ"ק י, ט), ויודע הנקודה הפנימית של נפש הישראלי שהוא באמת טוב, ואף שהיה רחוק לפנים כמו המצרים. כמו שכתוב (הח"ק ח"ב ק"ג, ט) הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, אבל השיי בחוץ לבות כליות יודע פנימיות לבבם, וזה לב יודע מרת נפשו היינו שישראל ידעו מציהם והתמרמרו על ריחוקם מהשיי, וע"י התעורר עליהם רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה ממפיסת שום נברא, ולכן כל בן נכר לא יאכל בו ע"י חיצונית שהיא אלא היא ממקום גבוה ששם אין שום חיצון מגיע. (ישמח ישראל)

קודש ללך מן הפסח (ב, ט)
כאשר יאביח ויהושע"ל אה מישאל"ל לחזקת להשי"

כאשר חפץ יהודי להתקדש לעבודת השיי, צריך שיהיה לגבינו יצר בכור, שכל יהודי היה בעינינו גדול וחשוב ממנו, יפטר לשון ראשית, ויפטר כל' החתלת כל דבר - ריחם בבני ישראל' היינו שיאבה וירחם לכ"א מישראל, ואף שישנם ביניהם שפלים ונחותים 'באדם ובהמה' - האלו החשובים כאדם ואלו שאינם אלא כבהמה, זה ילי כלא - ע"כ אומר השיי שהוא דבר השיי אלי, ולך אין בפק"מ בזה. (הח"ק ח"ב שלמה דוד ויחשיב מסלמיני זיע"א)

רביס באמנה בהשי"
ויעתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת

אור חדש

אמרות קודש
מדוע והחסידות בדורינו

אמרות קודש
מכ"ק אדמו"ר ממבקשי אמונה שליט"א

וכל פטר חמור תפדה בשה (יג, א) אם אדם רוצה לפטור מעצמו את החמירות כוחות הגוף וחומריותו הנרמזים מלות פטר חמור לפטור חומריותו, העצה תפדה בשה יכול לפטור החומר בשה, ר"ת ש'מחה ה'תחזקות, ש'פלות היכנעה, ש'פני כל מצוה יחשוב לעצמו שמחה התחזקות, היינו אני יהודי ויש נחירי להקב"ה ממני ומכל פעולה טוב שאני עושה, ואני מזרע האבות הקדושים ויש לי חלק ושייכות לקדושה ואחר המצוה יחשוב שפלות הכנעה, שאני לא עשיתי כלום ועי"י יכול להתקדש ולצאת מחמירותיו. וכן פירש בספר 'דברי ישראל הפסוק ישם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויש לדקדק כאן, א' מדוע לא אמר ושם השני אליעזר, ב' מדוע באליעזר לא אמר כי אלקי אבי בעזרי, רק אמר אלקי אבי בעזרי ולכן קראו אליעזר. ובדרך רמז בעבודת ה' מברא, השם גרשון מורה על הכנעה ושפלות כגו בארץ נכריה, והשם אליעזר מורה על התחזקות ובטחון אלקי אבי בעזרי, ועל עבודת הבורא צריך שניהם הכנעה והתחזקות ביחד, וכא"א מישראל צריך להיות בבחינת ב' השמות האלו יחד, וי"ש שם האחד גרשם היינו הכנעה והשפלות, ושם האחד הזה הוא עצמו אליעזר היינו התחזקות ובטחון כי אלקי אבי בעזרי, ומתורצת בזה קושיא ב' לעיל מדוע לא נאמר ושם השני אליעזר, והא בהא תליא כשאומר בהכנעה ושפלות גר אנכי אלקי אבי בעזרי וגם גם הטעם שאמר גר הייתי ובאליעזר לא נאמר כי אלקי אבי בעזרי, והתירוץ הוא כי כשאומר אדם בלבבו גר אנכי בשפלותו ובהכנעה, מ"מילא אלקי אבי בעזרי עוד טרם שמבקש ואמר אלקי אבי יהיה בעזרי כמישי והיה טרם יקראו ואני אענה, ובהו גדול הפסוק כי אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעוני, שאדם מרגיש בשפלותו עמיה שמטה רגלו ואין לו שם יכולת ורלותו, אז וזכה לחסדך ה' יסעוני כמו כאן שברגע שמרגיש גרשם גר הייתי הכנעה אז מיד אלקי אבי בעזרי.

והזינן מוכא שחוץ לאדם יתברך הכנעה מצד אחד וחזוק מצד שני, וזה נרמז בגרשם ואליעזר. (לילות ראו"ב פרשת בא) (רמב"ן)

היות עבודת גלולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כיחשו בה' ויאמרו לא הוא. ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע קול ויש דעה בעליון, ומהם שיהיו בידיעה ומכחישים בהשגחה וישעו אדם כדגי הים שלא ישגיח הקל בהם ואין עמהם עונש או שכר יאמרו עוב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשגנו מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם. כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-ל וזה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול, וכאשר יהיה המופת ההוא נגוד תחלה מפי נביא, יתברר ממנו עוד אמיתת הנבואה כי ידבר האלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים ותתקיים עם זה התורה כולה. ולכן יאמה"כ במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, להורות על ההשגחה כי לא עוב אותה למקרים כדעתם. ואמר למען תדע כי לה' הארץ להורות על החידוש כי הם שלו שבראם מאן. ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת שהוא שליט בכל אין מעכב בידו. כי בכל זה היו המצרים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כלה. ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני לארשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואת ונביאים לדור אחרון. והתמיך מאד בענין הזה כמו שחיוב כרת באכילת חמץ, ובעזיבת הפסח, והצריך שנכתוב כל מה שנהיה אליו באותות ובמופתים על ידיו ועל בין עינינו ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות ושזכירי זה בפנינו בבקר ובערב, כמ"ש: אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ושנעשה סוכה בכל שנה, וכן כל יוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא שתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים. ולי קהונה מזכה בזה אחד וקבועה בפחותו ונתכונן בענינה, כבר הורה בחזון העולם, ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו שהוציאנו מאותו עבודת ידירות וכבוד גדול, לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו. ולפיכך אמרו 'הוי זחיר במצוה קלה כבחמורה', שכולן חמדות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן אלקי. וכוונתו על המצות שבאמין באלקינו ונודה אליו שהוא ברנאו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה. ואין אל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שיעד האדם ויודע לאלקי שבראו.

בת מזלוב ששה בואת ארזת החתן הב
די שעלה היוזני יפה יפה ויעתה לא
צמ איימ שער ש"א | 9 רגל שמחת נישואי למזלוב
ליטאנבא מ בתי ישאל

היו למאורות | ימא דהילולא קדישא של צדיקי הדרות

הרה"ק רבי שלמה יהושע דוד זע"א מראדזימין ט"ו שבט תרס"ה

יהיה אור | סיפורי צדיקים השזורים בפסוקי הפרשה

אורו של רבינו הרה"ק רבי שלמה יהושע דוד מראדזימין זע"א הפציע לאביו הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זע"א, ולאמו הרבנית מרת חיה ע"ה. לאחז הסתלקות אביו הק' ב"ח תמוז תרל"ז מילא רבינו מקומו בהנהגת העדה בעיר ראדזימין. יאסאף אל עמיו ביום ט"ו לחודש שבט שנת תרס"ג, ומנ"כ בווארשא.

לדור ישב מעשיך - ישב - ר"ת יהושע שלמה בן חיה, לאמר, כי הנהגתי תמשך באמצעות שושלת יוצאי הליצך לעולם.

חסידי ראדזימין מהעיר פראגה שעל יד ווארשא רצו להרחיק פעם את גבאי בית המדרש שלהם ממשרתו, טרם לך עלו הם למעונו של רבינו לשאלו את דעתו, רבינו לא הסכים עמהם באמרו: יש לרחם על הגבאי, אין נצרך כמותו...

תמהו החסידים: הלא עשיר הנהו? נענה להם רבינו: הוא נאותן, ואין לך צורך לבריות כמו הרודף אחר הכבוד, כי על מי יתרום ומי יכבדו, אם לא הבריות?

דוא היה אומר

כי עמך הסליחה למען תורא (תהלים קל, ד) יהודי השב בתשובה לפני קונו, אינו בטוח אם נחל עונו, זה שאמה"כ למען תורא! שיהיה תמיד ביראה שמה לא נסלח לו עוד.

רבינו לא חיבב עשירים, ואף היה רודפם, פעם שאלוהו, הלא שנינו (עירובין פ, א) רבי מכבד עשירים. נענה רבינו, שעשירים לבד - שפיר. אולם באים עשירים ודורשים שאכבדם כחסידים, כלומדים, כחכמים ואף כצדיקים. לכבד עשיר עמו הארץ בעד 'למדנותו', אך גורח בעד 'החסידות' שלו, קול עולם בעד 'צדקותו' - את זה איננו רוצה.

פעם שלח רבינו את בנו ללכת לשמוע את דרשת המגיד שבא העירה, שאל אותו בנו הינוקא, אבי, מדוע צוונתי ללכת ולשמוע את דרשת המגיד, הרי הנך עורר לו לטפח שקר בלבו, בהאמינו שבאה דרשה הוא. ענהו רבינו: מוגבל האדם ומוגבלים כוחות נפשו, יש בו כח השואף לאמת וכח השואף לחסד, במקום שתפוח את כוחותיך לאמת כדי להעמיד את המגיד העני על טעותו, מוטב שתכתת רגליך לגמול עמו חסד.

יהודי אחד מכפר הסמוך לראדזימין ביקש באחד מימי הסליחות, לכבד את הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זע"א בסנדקאות, לרגל חולשתו וקנתו נבצר ממנו לבסוף, ע"כ שלח את בנו - רבינו באמרו: סע להיות סנדק במקומו, ובוודאי תפגוש שם את אליהו הנביא מלאך הבריות. תאמר לו בשמי, כי מכיזן שברכתי יהודי שיושע בבן זכר, מיכסת השנה כבר תמה, אבקשנו נא שיתן ילד אחד על חשבון השנה הבאה, והלך רבינו לשמש כסנדק תחת אביו.

רבינו פירש דברי המדרש (ויקרא ובה י, א) 'אם זכה אדם נחל ב' עולמות וכיו' ואם לאו בא ליתן דין וחשבון, דבורא העולם רוצה להיטיב עם ברותיך אבל אם אדם עושה עבירה הוא מונע הטובה ממנו ועל כך הוא נענש בכפלים: אחת על העבירה, והשנית על שמנע ציון השי" להיטיב עמו שלא יצא מן הכח אל הפועל זה שאומר המדרש יאם לא'ו דהיינו שאינו ראוי במעשיו לזכות ב' עולמות, הריהו עתיד' ליתן דין וחשבון' על זה שלא נחל ב' עולמות.

רבינו היה מורה לחסדיו, איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה, ומבאר רש"י: לא יחל דברו, לא יעשה דבריו חולין. אדם מיתאר המבקש לעשות דבר של מצוה, והוא חפץ לחזק את באמצעות נדר, ילא יעשה דברו - עם את שאר דבריו ועניניו, לא יחל ולא יעשה אותם של חולין: פראסט, וואכעדיק, רק אז 'ככל היוצא מפיו יעשה', גם את הדבר האחד שהוציא מפיו בנדר, יוכל

ולכב בני ישראל לא ירחיק כלב לשונו (ד, א) פעם בעת שישב הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זע"א (י"ד י"ג שבט) בשולחן עם החסידים, פתח ואמר 'פעדד איז טייער', ושקתו כולם והרהרו לעצמם - וודאי גנוחים דיברו זה כולונת טמורים ונעלים. ואילו אחד מן היושבים בשולחן נאנח ואמר לעצמו 'איך האב ג'יקענט קויפן אויף דעם יריד א פעדד'. היושבים שם כששמעו דבריו התחילו לשחוק, ולגלגלו עליו שחפס את דברי הרבי כפשוטם, כי הבינו שרמו על ענינים גבוהים 'איך הויקיטי'. וכיון שהרגיש הרה"ק בכך אמר, כתיב 'ולכל בני ישראל לא ירחיק כלב לשונו', איד טאר ניט זיין קיין חריץ, כ-לב לשונו 'אזוי וויא דיא הארץ אזוי דער מויל'. פירוש אל תעשה חריץ והפסק בין הפה והלב, אל תהא חרוץ ומתחכם, אלא כ-לב לשונו, כלבך כן תהא לשונך, ללא העמדת פנים.

(ספורים יקרים)

ועבדת את העבדה הזאת בחודש הזה (ה' א) באחד השנים לקראת חג הפסח, הגיע איש כפרי אחד לבית מדרשו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זע"א על מנת לעשות את החג במחיצת קדשו, ומכיון שהיה יליף ביותר מעמל הדרך הלך לישון על אחד מספסלי בית המדרש, בינתיים העריב היום, החסידים התפללו מנחה ומעריב, והיות שלא הרגיש בו לא העירו אותו והוא המשיך בשנתו, לאחר התפילה בדק הרה"ק את החמץ בדירתו, אח"כ נכנס לבית המדרש ובדק גם שם, ולבסוף אמר כל חמירא וחמיעא, אז התעורר הכפרי משנתו, וצחק כמתוך השינה: איז אובי לי, אומרים כבר כל נדרי ושל איחרתי את הסעודה המספקת, התחילו כל הנוכחים לצחוק, אמר להם הרה"ק אל תצחקו ממנו בשעה שהוא אומר את האמת, כי במזאר בספק"ק שכל מה שאפשר לפעול בימים הנוראים ע"י תשובה תפילה וצדקה, אפשר לפעול בחודש ניסן ע"י קיום מצות פסח כהלכתו.

זהו שנרמז בפסוק: 'ועבדת את העבדה הזאת', זאת זה יום כיפור כמו שכתוב 'בזאת יבא אהרן אל הקודש', 'בחדש הזה' הוא ניסן כמו שכתוב 'החדש הזה לכם ראש חדשים' (ב, א) נמצא כי כל נדרי וכל חמירא, עולים בקנה אחד.

לשמור ולעשות. כי אם כל עניינינו רופפים, לא יהיה קיום גם לדבר הטוב האחד שקיבל על עצמו.

רבינו אמר משמיה דהרה"ק המגיד קמאונץ זע"א על הפסוק (שמות ל, א) 'זה יתן על העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש', על פי מה שכתוב בגמרא (קדושין מ, א) 'ת"י לעולם יראה אדם את עצמו כאלו חצי חיוב וחצי זכאי, עשה מצוה אשירי שמכרעו עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת או לוי שהכרעו את עצמו ואת כל העולם ח"ו לכף חובה, דהוה נאמר מחצית, היינו ידראה עצמו מחצה זכאי ומחצה חיוב. ומלת השקל, רומז שישקול היה על זכיותו ביותר. אבל אם חלילה יעשה עבירה יותר ח"ו, אז ישקול הכף של עונותו יותר. ע"כ יראה לעשות מצות יתירות כדי שיהיה בשקל הקודש, והיינו שישקול יותר הכף של זכיותו.

נוהג היה רבינו לערוך סעודות גדולות ביום חמשה עשר בשבט, ולימים התברר אותו היום כיום הסתלקותו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

מקורות: א) אור זרוע לצדיק, הבא קדישא מראדזימין, חינוך הבנים, מרביצי תורה מעולם החסידות, פניני הלולא, תופעות רעם

זכר צדיק לברכה

ד"ח ועובדין טבין מאת אי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז'יקוב ז"ע ועכ"א

עובדות קודש

עם מהר"צ קינסטליכער זצ"ל נאב"ד סעבען

רבינו נתיידד מאוד עם הגאון הגדול מהר"צ קינסטליכער, שהעריכו עד למאוד, ובעיקר היה רגיל לשנן את עבודתו הגדולה בעת תפילתו. פעם כשאירע יום השנה של הגאון ז"ל בליל שב"ק, ביקש רבינו את אחד מבניו לתאר לפניו מהליכות אביו הק', והאזין רבינו לסיפור ותיאור הליכותיו כמה שעות, וגם אחר שכבר הלך המספר לביתו, עוד נשאר רבינו בבהמ"ד זמן רב תפוס בשרעפיו, וכשהעיר לו מלווהו שהזמן כבר קרוב לחצות, תינה בפניו את גודל צערו אשר על אף שהיה כל כך מיודד עם הגאון ז"ל לא זכה להכירו דיו וללמוד מדרכיו. (הרב עזרא ויזל שליט"א)

הרה"ק ר' יהודה הורוויץ מדז'יקוב זי"ע אמר בעת פטירתו "חבל שלא נכחתי אצלו יותר בשעות אלו (לפני התפלה - כי עבודתו לפני התפלה היתה באופן נפלא מאד ובהתלהבות עצמה) כי ממנו למדתי איך צריך להתכונן כראוי קודם התפלה." (מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות)

הרה"ק רבי יהודה מדז'יקוב זצוק"ל היה בא להקשיב לתפילותיו של הג"ר צבי זצ"ל שהיו נאמרים בהתלהבות עצומה [וכבר מאמירת 'ברכי נפשי' על הטלית היה צועק ומתפלל בהתלהבות יתירה], והיה רבי יודעלע שואל בבדיחותא על תפילות מנחה ומעריב שלו אם הם תפילות יוהכ"פ... (מפי ספרים וסופרים - פר' ראה)

הרה"ק רבי יהודה הורוויץ זי"ע היה מרבה לבקש מהגאון רבי צבי קינסטליכער שיספר לו את המעשה הנזכר, והיה הגר"צ נענה לבקשתו ומספרו בהתלהבות וברגש כדרכו. וכה סיפר: כאשר כיהן רבו זצ"ל

שהוא דעת שהוא הצדיק, שילך לפרעה לעוררו משינתו לחזור לבית המלך, כי כל חוטא נקרא שוטה כמ"ש חז"ל [סוטה ג' ע"א] אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ונסתלק הדעת ממנו, וזהו שאמר [משלי י"ט, ב'] **גם בלא דעת נפש לא טוב**, ואז נקרא פרעה, לשון הערף, שפנה אל המלך ערף ולא פנים, ונתרחק מבית המלך ונעשה בן כפר, ושלה המלך את השר שנקרא משה שילך אל פרעה, הגם שנקרא הליכה שנתרחק ג"כ מבית המלך, מכל מקום לביאה יחשב כאמור לעיל, וזהו שאמר "בא" אל פרעה [כוונתו לתרץ הקושיא דלכאורה הוה ליה למימר "לך" אל פרעה, דהא לשם הוא הולך].

***

אך שיש לחוש שילבש בגדי אנשי הכפר ברוע מדותיו כדי שיתחבר עם בן המלך, ואולי לא ישמע לו ולא יאבה לו, ובחנם נתלבש ברוע מדות אלו שהוא לבושי כפר שבן המלך לבוש בו, לזה אמר **כי אני הכבדתי את לבו**, ור"ל שהוא לשון כבוד חכמים ינחלו [משלי ג', ל"ה] המכונה לצדיקים, אפס לפי שהבחירה חפשית ביד האדם מצד מעשיו, לכך דבר לשון המשתמע לתרי אפי, שאם לא יבחר בטוב, אז אני הכבדתי, לשון סירוב וקשה ערפו, ואם

גליוני מהר"י

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אותותי אלה בקרבך.

וע' תו"י ק"ה ע"ג - פרשת אמור

וז"ל: בענין המשל ששמעתי מרבתי ששר אחד יצא להחזיר בן המלך אל המלך אחר שנתרחק ממנו, והוצרך להלביש בגדי אנשי הכפר ששם היה בן המלך כדי שיהיה לו התחברות עם בן המלך ליכנס עמו בדברים, ועלתה לו וכו', ודפח"ח.

ונראה לי להבין ענין משל ומליצה בנמשל מה הוא התלבשות בגדי הכפר אשר לבוש בו בן המלך, ונ"ל שהוא רוע המדות שנתלבש השר שהוא התלמיד חכם, כמו שאמר בפ"ב דנדה [ט"ז ע"ב] שר הנרגל זה תלמיד חכם הרגיל בסעודה וכו', ולפעמים יש מדה מגונה לתלמיד חכם, והיינו לבושי בני הכפר שיהיה לו שייכות והתחברות ע"י מדה זו עם בני הכפר שהם ישראל פחותי הערך שהם בני מלכים בזה העולם השפל שהוא נקרא כפר כמבואר בזוהר, והכוונה בזה להחזיר לבית המלך, וההליכה זו של השר שהולך ונתרחק מנמוסי מלכות, לביאה יחשב כדי שיחזור בן המלך להמלך מלכו של עולם.

ובזה יובן שאמר ה' למשה

גליוני מהר"י - המשך

ישמע אליו לטוב אזי ישתמש לשון ואכבדה בו, כבוד חכמים ינחלו, ולכך אמר לשון אני, שהיא השכינה הנקראת אני, וגם היא אילת השחר שתלוי בהתעוררות התחתונים הנוגע במעשה שהם ב' אותיות הנגלות משם הוי', כמ"ש [דברים כ"ט, כ"ח] והנגלות לנו ולבנינו, ור"ל ו"ה הם נגלות ותלוי ומסור בידינו וכו', ואז גם שתי אותיות נסתרות שהם י"ה ב' אותיות ראשונות משם הוי' שהוא קדושת המחשבה ג"כ מסור לו, וזה שאמר למען שתי אותות"י אלה בקרב"ו, ר"ל מה שהוא בקרבו נסתר בפנים, והבן כי קצרתי.

***

אשר לא ראו אבותיך ואתות אבותיך.

ע"ל [נחל קדומים] לך ז'

וז"ל: ואתה תבוא אל אבותיך בשלום [בראשית ט"ו, ט"ו], אמרו רז"ל [עי' רש"י שם] מכאן שתרח עשה תשובה. ומקשים דילמא תרח הוא ברשעו, אך ברא מזכה אבא [סנהדרין ק"ד ע"א] ובזכות אברהם ניצול תרח. ופירש הרב מהר"ר שמואל פרימו ז"ל דרז"ל דקדקו דהוה ליה למימר תבוא אל "אביך", ומאי קאמר "אבותיך", אלא מוכרח דעשה תרח תשובה, ובזה זיכה אל אביו של תרח עצמו, דע"י שתרח שב זיכה לאביו, וזהו אל אבותיך, אביו ואב אביו, ודו"ק. [כוונת רבינו ז"ל להקשות דלפי הנחל קדומים הנ"ל ד"אבותיך" היינו אביו ואבי אביו, א"כ כיון דכבר כתיב כאן אשר לא ראו "אבותיך" א"כ "אבות אבותיך" מיותר. אלא מאי דלא נחל קדומים הנ"ל].

שאינ כדאי לו לדרוש ולדבר ברבים מעניני החסידות, בשמוע כן ה'ערוגת הבושם' התחיל למנות בהתלהבות שמותיהם של בניו "אברהם יוסף, יעקב חזקיה, יקותיאל יהודה, ישראל מאיר, לוי יצחק, את כולם אני מוכן כל הזמן לפשוט צווארהם ולשוחטם, לקפוץ לתוך האש לישרף למען כבודו של מלך מלכי המלכים, ואתה מייעץ לי מה ראוי לדבר ומה לא? (מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות)

[ה'ערוגת הבושם'] ברבנות בעיר קליינווארדיין לא היה אומר דברי חסידות בשיחותיו ודרשותיו לפני בני העיר, כיון שרובם ככולם לא היו מעדת החסידים, פעם אחת ביום הפורים אחר ששתה יין כמצוות היום, נכנס יין יצא סוד, והתחיל לדרוש רזין עילאין בחכמת הנסתר על פי דרך החסידות כששמע ראש הקהל את דברי ההתעוררות חרה לו הדבר מאד, והלך ולחש באוזניו

כמה עובדות בעניני תפילה

סמוך ונראה

שמעתי מהרה"ח רבי משה שווימער זצ"ל שהיה קשור מאוד אל מהר"י זצ"ל, ב' פרטים על תפילתו של מהר"י בצעירותו בגראסוורדיין בהיותו סמוך להס"ק 'אהבת ישראל'.

שקבע את מקומו סמוך לה'אהבת ישראל' בתוך ד' אמותיו, אף שלא היה יכול להסתכל עליו כל כך טוב, יותר ממקום שהיה רואה יותר טוב, אבל לא היה בתוך ד' אמותיו. ומהר"י הסביר לו את נימוקו, עפ"י דברי מרן ה'חתם סופר' בדרשות [לז"ך אלול תק"ע, דף שנו"ט טו"א בד"ה או נאמר וכו'] ובהגהות שו"ע [או"ח סימן ק"ב בטו"ז סק"ה] דהתפילה סמוך להצדיק היא סגולה לקבלת התפילה ע"ש, ולכן העדיף מקום סמוך יותר אע"פ שלא היה יכול להביט עליו כל כך בניקל.

לראות ולהראות

סיפר הרה"ח רבי משה שווימער זצ"ל שבמשך התפילה, היה נראה כמה פעמים, איך שהסב"ק ה'אהבת ישראל' מצדד לצידו ומתבונן על תפילתו של נכדו מהר"י זצ"ל, לחזות בעבודתו וליהנות מדרגתו.

מלמד שכחו שלא שינה

כאשר בא הרה"ג ר' משה כץ ז"ל בן הגאון מסאבסלוי בעל 'לקט הקמח' החדש ללונדון הלכתי עמו למהר"י, וראה איך התלהב הוא ב'זלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' ודפק על לבבו בתנועתו הידועה. נענה ואמר: 'אזוי האט ער געדאוונט אלץ יונגעראמן אין גראסוורדיין, באותו התלהבות, ועכשיו בעת חליו וזקנותו לא נס ליחו ולא שינה מעבודתו כלל'.

קודם עריכת פרוזבול

בשנת תשמ"ז ביום ב' ז"ך אלול, רצה לערוך פרוזבול, ובתקופה ההיא כבר אחז בעבודת השתיקה, והיה קשה לו הדיבור איך יאמר את כל נוסח הפרוזבול בפני הדיינים בפיו, ומו"ח הגה"צ רבי משה חיים שמרלר שליט"א אב"ד קהל מחזיקי הדת ציריך, הורה דמהני ע"י רמז, דהנה איתא בשו"ע אהע"ז (סימן קכא ס"ה) גבי גט דבעינן שיאמר הבעל לכתוב את הגט, ומי שנשתתק יכול לצוות על כתיבת הגט ע"י הרכנה בראשו [עיי"ש פרטי הדינים בזה], ומבואר בפוסקים דהוא כמי שאמר, ואם מהני בגט דאורייתא, כ"ש בפרוזבול דשפיר מהני על ידי רמז. וקיבל כ"ק מהר"י זצ"ל את הדברים.

אבל לא הניח להתחיל בסידור הפרוזבול, עד שסידר את פיאותיו וזקנו, נטל את ידיו, והתחיל לומר ברגש קודש כמה וכמה פעמים 'בשם כל ישראל' כדרכו בקודש בהכנה לכל מצוה ומצוה. ואח"כ נתן סימן בידו, וערכנו את הפרוזבול, ע"י שאמרתי את הנוסח, ואח"כ כתבנוהו, וחמתנו, ונתתי לו.

(רבי זאב פעלדמאן שליט"א)

מפתורא דאבא

ניצוצי אור מאוצר תורתו של

כ"ק מירן ארמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא זי"ע
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

י"ד בסיוע
ה'תשנ"ו ואבן ביתו של רבינו זי"ע
הר"ר בנימין מאיר ויינברגר ומשפחתו שיחיו
ברוחו זי"ע

פרשת בא תשפ"ד
ג'ליון

עניני הפרשה

לבו שפיעה היה ככבד שדינו לצלותו באש

כי אני הכבדתי את לבו ג (י א).
ובמדבר (שמו"ר ג ג) מהו הכבדתי,
שעשה הקב"ה את לבו ככבד הזה
וכו', כך נעשה לבו של פרעה ככבד
הזה ולא היה מקבל דבריו של
הקב"ה, הוי כי אני הכבדתי את לבו.
ונראה בדרך צחות קצת, דהנה ק"ל
(ש"ע י"ד סי' ע"ג ס"א) דכבד אין לו
תקנה במליחה גרידא, ובעינין לצלותו
באש, יע"ש. ואיתא בגמרא (ברכות
ה ע"א) אמר רבי שמעון בן לקיש
נאמר ברית במלח ונאמר ברית
ביסורין, נאמר ברית במלח דכתיב
ולא תשבית מלח ברית, ונאמר ברית
ביסורין דכתיב אלה דברי הברית, מה
ברית האמור במלח מלח ממתקת
את הפשר, אף ברית האמור ביסורין
יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם,
ע"כ.

ולפי זה יש לומר דהקב"ה עשה את
לבו של פרעה כמו כב"ד שלא יועיל
לו מליחה ביסורים ועונשים גרידא,
דגם אחר שיתייסר ביסורים
ומכאובים למכביר, עדיין לא יכנע
לבו ולא יוציא את רעתו ורשתו
הנבלע בדמו, ולא יאה מנוס
מלעשות בו שפטים כצלי אש
דייקא.

אמונת אברהם

להשמשוהו יצר הרע

והיה היום זה לכם לכתוב (יב ד).
יש לומר דבא הכתוב לרמוז לנו ליקח
ממצות הפסח התעוררות על ראש
השנה הנקרא יום הזכרון, דכשם
שבפסח אנו זהירים ומשומרים
ממשהו חמין, כן נתעורר בראש
השנה ונקבל עלינו להזהר ולהשמר
בכל ימות השנה מן היצר הרע הרומז
לחמין אפילו במשהו. והוה שאמר
'והיה היום הזה לכם', כלומר חג

הפסח יהיה לכם לימוד והוראה,
לזכרון, לראש השנה יום הזכרון,
שתקבלו עליכם להשמר מן היצר
הרע אפילו במשהו.

אמונת אברהם

כבמענתה יש להתחיל בהכנה דרבה לשח

או יש לומר לאידך גיסא, דבא הכתוב
להשמיענו שילמוד חג הפסח מראש
השנה, דכשם שלקראת יום הדין
בחוודש תשרי מתחילים בני ישראל
להתכונן בהכנה דרבה מחודש אלול,
ואף מקדימים מחודש אב או מחודש
תמוז שהוא ר"ת ז'מני ת'שובה
מ'משמים ו'באים, כן גם ראוי לכל
אשר בשם ישראל יכונה להכין עצמו
כראוי לקראת חג הפסח, ולא רק
שלושים יום קודם לחג כמבואר
בש"ע (אוי"ח סי' תכט ס"א), אלא
יקדים קודם לכן, ולכן קורין פרשה זו
של פסח בחודש שבט, כי מעתה
עלינו להתחיל בהכנה מעלייתא לחג
הפסח.

והנה מצינו לגבי תקיעת שופר
בראש השנה שאמרו חז"ל בגמרא
(ר"ה כו ע"א) כיון דלזכרון הוא כלפנים
דמי, דאף שהתקוע עומד בחוץ, מכל
מקום נחשב לו כאילו הוא ניצב לפני
ה' לפני ולפנים.

וזהו אפשר הרמז במאמר הכתוב
'והיה לכם היום הזה לזכרון, רצה
לומר שהיום הזה שקורין בתורה
פרשה זו יהיה לכם בבחינת זכרון,
שתעוררו להתחיל בכל ההכנות
הראויות לקראת חג הפסח הקרב
ובא, כשם שמתחילין להתכונן זמן
רב קודם יום הזכרון וראש השנה,
והגם שעדיין עומדים רחוק הרבה
ומחוץ לזמנו של הפסח, מכל מקום
ראוי שיהיה אצלכם כבר מעתה
בחינת זכרון כלפנים, כאילו אתם
ניצבים בתוכו ובקרבו פנימה.

אמונת אברהם

מילי דגליון

מכת"ק רבינו זי"ע על גליונות הספרים

' מנורת מאור' (פרק ה - כבוד שבתות מישובים)

...ויש אומרים שמכסין הפת בסעודת שבת במפה זכר למן, שהיה יורד
הטל והיה יורד המן עליו והיה יורד טל אחר עליו מלמעלה, נמצא המן בין
שני טללים, כפת המנחת בקופסא, והעושה כך, מלאך טוב מקבש עליו
רחמים, ואין רשות לשטן לקטרנו עליו.

וכתב רבינו על הגליון:

בס"ד נלע"ד שטמון בזה סוד גדול, עיין בהשמטות ספר 'סגולת ישראל'
טל הוא רפואה להמחלה היותר גרוע שאמרו צדיקים ז"ל שהמחלה הזאת
ביד השטן בעצמו ר"ל [עיי"ש], ועל כן החלות של שבת שהם רטובים
מטל רפואה הוא אפילו להנ"ל ז"ש ואין רשות לשטן לקטרנו עליו,
דלכאורה מה שייך זה לזה ובהנ"ל מובן. וכמובן שזה גם כה הפ'שטידה'
[קולג] זכר למן (עי' רמ"א הל' שבת רמב ס"א).

וביתר ביאור אפשר לומר כמבואר בספה"ק רש"ת ג'ביט' שקוצי"ת
שהיא שם השביעי בתפלת 'אנא בכה' המכונן נגד שבת, ובזה פירשו
'מכאן שנתן רשות לרופא לרפאות' ר"ל שבת הוא מביאה הרפואה, ועל
כן ע"י טל הנ"ל אין הרשות ביד השטן ח"ו, כי פועל בקדושתו רפואת
לישראל בכל הענינים ודו"ק.

מילי יקירא

לעולם לאה שכינה

אמר רב אחא, לעולם אין השכינה זהה מכותל מערבי שנאמר (שה"ש
ב ט) הנה זה עומד אחר כתלנו (שמו"ר ב ב). דקדקתי ומצאתי אשר
תיבת 'כותל' לא נמצא בכל התנ"ך אלא במקום הזה והוא לפלא.
ובאמת דמלשון ארמי הוא, והוא תרגום של 'קיר'. וכדתרגם אונקלוס
על הפסוק ונמצה דמו על 'קיר' המזבח (ויקרא א טו) ויתמצי דמיה על
'כותל' מדבחה. ולפ"ז אפשר לומר דהמכוון בפסוק זה להשמיענו,
שאפילו בזמן שהמקום אינו נמצא ברשות ישראל קדושים, והוא
בעוה"ד ברשות אמות העולם, עדיין בקדושתו הוא, ואין השכינה
זהה משם. [לכן לר"ב רב אחא מכאן 'שלעולם' לא זזה שכינה וכו', כלומר
אף בזמן שהאמות שולטין בו]. ואף שעל חומות ירושלים פקד הקב"ה
שומרים (עי' ישעיה סב ו), מ"מ על חומת בית המקדש, שומרת
השכינה בכבודה ובעצמה, בכל זמן ובכל התנאים ואפילו בזמן שולטון
ארמית שולטת, ר"ל.

מכת"ק

עניני דיומא

ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, ואי בספרים שמשולל לבקש על אתרוג נאה
ומהודר וכשר, ויש בזה כוונה עמוקה, כי מובא במדרש (ויק"ר ל ג), שה' מינים
הם כמו 'געיכט' שהיהודים זכו בדין, כי אם רואים מי שיוצא בדימוס בידו
יודעים שהוא ניצב במשפט, ואם כן הד' מינים הם ה'סעוטיפעקטי' של היהודים
לשנה החדשה, 'אויף א גיט גיבענשט יאהר', ואם כן ט"ו בשבט הוא עוד ר"ה על
ר"ה דתשרי שהוא יום הדין, והוא ר"ה לראשי השנים.

משלחן הפירות ט"ו בשבט תשמ"ט

בעה"ד משפטים [כ"ד שבט] תש"ט חיים ארוכים דשנים ורעננים וכט"ס אל מע"כ אהויי ידידי יקירי הרה"ח המופלג בתורה וחסידות שהיו"ח כש"ת מו"ה נתן נטע דוב ברי"ל נר"ו מנהל כולל פיטסבורג בירושת"ו אחדשכת"ה באה"ר.

הנה קבלתי מכתבו וכל מלה ומלה היא זעקה גדולה ומרה, אמנם השתפתות הגדולה בצערנו - כמו"כ של החברים היקרים שיח"ל - הוא לנו קצת לתנחומים... ואני מצדי אין לי כעת פה להשיב ולא מצה להרים ראש ורק כח השי"ת וחסדיו הגדולים מחזקים אותנו שלא נאבד בגדל מרירותנו ושלא נדר ח"ו אל בנו אבל שאולה, אמנם בטוח אני שכבר היא בג"ע העליון.

וכעניי עבדים אל אדוניהם כן תלמי אנחנו בהקב"ה באמונה פשוטה כי הצור תמיים פעלו, ואם עולה על הדעת שאלת זו תורה וזו שכרה התשובה מראש ובצדה אני ה' נאמן לשלם שכר, למעלה משכל אנושי, ואנו ימינו כצל עובר ואינו יודעים כלום, משא"כ הקב"ה הוא ושנותיו לא יתמו, ובטח ישלם השכר ויקיים הבטחתו בדור דורים ובנצח נצחים. וקטורים אנו לחיי עלמא בקשר של קיימא כי זה יסוד ושורש כל אמונתנו הטהורה.

ועל כן שמו של הקב"ה שנתגלה בו בראשונה למרע"ה הוא אהי אשר אהי ר"ל נחית, וע"כ הכל אמת ואמונה, והכל הוא דבר טוב וקיים חוק ולא יעבור וזה שאומרים בפיוט **”וכל מאמינים שהוא דין אמת”**, אבל כל זה הוא רק במחשבה, אמנם **”ההגוי באהי אשר אהי”**, זה אומר כשבא אדם לידי מצב שצריך להגות ולומר ברכה כזאת [-דיין האמת], אין זה בכח אנושי כי אם בכח אמונתו אשר הקב"ה הוא נצחי ונאמן והבן.

והרופא לשבורי לב יחשב לעצבונו ורחמי המרובים. והגם שאי אפשר לתאר ולצייר איך ובמה, כי מה יוכל להיות תמורת הקודש שנתן ראשינו ומשוש לבבנו... אמנם מקומו של עולם יתב' הוא כל יכול והוא יעודדנו. ואמרו חז"ל (פסיקתא דר"כ טז) בפסוק (איכה ב, יג) **גדול כים שברך**

מי ירפא לך, מי שרפא שברו של ירפא לך. ואפשר לומר בביאור המאמר, כי בקריעת ים סוף נשתנו על האים סדרי בראשית ויש לשער שהי' להים צער שנגוד לגזרים. מ"מ אח"כ כשראה הים בעת שב לאיתנו שעי"ז נתהוה ישועה לכל ישראל, ומפלה לשונאי ישראל זאת רפא את הים מהצער והיתה לו נחמה.

היות כי זכה בני הצדיק נבג"מ היות נתמן אצל זקינו כ"ק אאמ"ר הקהו"ט זצוק"ל בעני ה' שמה, - ברו שנתהוה בעיה"ק ירושלים ת"ו תקותי חזקה שיאמנו כעת דברי עוד הפעם בעה"י שהטמנתו של כ"ק אאמ"ר שם הי' לטובת ישראל עם ה' וכן הי' וכן ראו כולם בחוש.

[הוספת הערכת: כונת רבינו ז"ע שבהסתלקות אביו הק' הצדקת יוסף ז"ע אמר שבהטמנתו בעיה"ק ירושלים ת"ו יהיה למליץ יושר בעבור ישועתו של ישראל בבני ירושלים ב"א, וכעבור שנה זכו בני' לחונן פני אפי הכותל המערבי]

ולכ"י יהי עתה במדה יותר מרובה כאשר לקח את נכדו הצדיק לעזרתו להיותם עומדים ומשמישים מליצים ישרים ופרקליטים למהו ולהחיש ישועת השי"ת לשמחה לישראל עמו וירם קרן משיחו ויבדחם וברחמים במהרה דיין ובימינו אמן.

ונא להתפלל בעדינו שנוכל להמשיך הכל בסדר נכון כי דעת לבנו נקל מצב רוחנו.... ואחת שאלתי מאת השי"ת אסוננו הנורא הי' לכפרת כל ישראל ולא ישמע עוד שוד ושבר בשום בית ישראל. ויקיים בנו ובכל ישראל, ויחמתים ושיחמתים מיאונם והפכתי אבלם לששון ב"א.

ובזה הנני דושכת"ה ושולם כל החברים באה"ר ובלונ"ה, המתפלל ומתחנן שנוכה להתראות בארה"ק במהרה דיין באמת ואמונה ושמחה וקדושה. בשולי הדף הוסיף רבינו: ובקשתי מאת החברים היקרים שיחיל ללמוד תורה בהתמדה גדולה עוד יותר ממה שהי' עד עכשיו והתמדתם זאת יהי' לעי"נ בני הצדיק נבג"מ, והתמדתם בתורה יקיים בי מאמרו של הדמע"ה זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיותי וד"ק.

לרגל יומא דהילולא ה-נ"ה של האבר"ך המופלג המופלג בתורה וביראה הרה"צ רבי **יעקב יצחק אייזיק יחיאל** זצ"ל בנו של כ"ק מרן רבינו **אברהם אבא** ז"ע, שנלב"ע בדמי ימיו ב"א שבט תשכ"ט, נביא כאן כמה עובדות וכתבי קודש מרבינו ז"ע בענין זה.

אין אילמה אברך

הרה"צ רבי יצחק אייזיק זצ"ל נולד לרבינו ז"ע ביום הקדוש תש"ז בעיר טשערנוביץ, וכבר משחר נעוריו עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה והוכר בו כי לגדולות נועד. בבחרותו למד בישיבה הגדולה בליעקווד ונמנה מבחירי התלמידים שם. סיפר חדב"נ **כ"ק מרן אדמו"ר מאוסטורבא-קאלושין שליט"א** כי גיסו רבי יצחק אייזיק ז"ל היה נערץ מאד אצל חבריו תלמידי הישיבה באופן מופלא, עד כי כמה מהם קראו לבניהם על שמו 'יצחק אייזיק'.

דביקותו בזקינו הק' הצדקת יוסף ז"ע ובאביו הק' ז"ע היה באופן מיוחד מאד ומהם קנה רוב חכמתו ויראתו. סיפר כ"ק מרן רבינו **התפארת מרדכי** ז"ע כי פעם אחת בשנות ילדותו סיפר לאחיו הגדול רבי יצחק אייזיק בהתפעלות אודות עבודתו הנשגבה של אחד מהצדיקים של אותו הדור, ואחיו השיב לו כי מה ההתפעלות מכך כנגד עוצם העבודה והמדרגות שרואים אצל אביהם הק', והחל מונה בפניו מסדרי עבודת הקודש של רבינו ז"ע ברום מדרגותיו, ואמר רבינו התפא"מ כי אחיו האיד את עיניו להבין כבר בשחר ילדותו את מה שענינו זכות לראות במחיצת אביהם הק'. ולעומתו היה אביו הק' רבינו ז"ע משתעשע בו ומפליג בשבחיו והעריצו באופן מופלא מאד.

לרגל שמחת נישואיו [לבית חותנו הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנביץ זצ"ל אב"ד ענן] בחודש תמוז תשכ"ח הלחין רבינו ז"ע את ניגונו המפורסם על לשון הגמ' במס' תענית (ה ע"ב) **”אילן אילן במה אברך, פירותך מתוקים צלך נא וכו”**, וכעבור כחצי שנה חלה במחלה קשה ואחר שבועות אחדים נסתלק לגמ' סמוך לראש השנה לאילנות.

יש לציין דבר פלא כי בין כתבי קדשו של רבינו ז"ע נמצא מאמר א' על פר' בא בשם בנו יקירו ר' יצחק אייזיק כשהיה נערץ בבחרותו, ומרוב חיות חידושו העלה אביו על הכתב בשמו. ועפ"י הוראת כ"ק רבינו התפארת מרדכי ז"ע נדפס בספה"ק 'אמונת אברהם' בריש פר' בא, עיין שם, ולפלא שבכל השנים הרי בשב"ק זו הוא השבת שסמוך ליומא דהילולא שלו, ושפתותיו דובבות ע"י לומדי הספה"ק מידי שנה בפר' זו.

כ שם שברך על סובה

סיפר **כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א**: שמעתי מפ"ק **כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א** כשאמר פעם אחת **לכ"ק אאמ"ר ז"ע**, שמענו מפי יהודים שהיו בהלווייה של ר' יצחק אייזיק ז"ל בשעה שבידן רבינו ז"ע ברכת 'דיין האמת', והעידו שאמרה **בהתלהבות ובשמחה כמו ברכת 'על נטילת לולב'.**

לקבולינהו בשחה

סיפר הגה"צ רבי **מרדכי פוטאש שליט"א** [מח"ס ד' אמות של תפילה ועוד]: רבינו ז"ע אמר לי פעם תוך אחד השיחים: "בעת ששילכתי ל"ע את בני יקירי האברך המופלג בתורה וביראה רבי **יצחק אייזיק זל"ה** בדמי ימיו, היה יגוני גדול וצערי רב עד למאוד, אבל בעת הלווייה התחזקתי באמונת אומן באמונה שלימה וחזקה, וכשברכתי הברכה **'ברוך דיין האמת'**, ברכתיה בשמחת הלב.

משלים שנותיהם של צדיקים

בש"ק פר' בשלח י"א שבט תשמ"ה - יא"צ של בנו האברך הרה"צ ר' **יצחק אייזיק זל"ה**, אמר רבינו ז"ע שבנו ז"ל חי כ"ב שנה, כי הוא השלים שנותיהם של זקניו הקדושים שנקראו על שמם, ה"ה הרה"ק רבי **יצחק אייזיק מזייטשוב** ז"ע והרה"ק רבי **יצחק אייזיק מקאמארנא** ז"ע שכל אחד מהם היה חי ס"ט שנה, והרי כתיב "ואם בגבורות שמונים שנה" לכן הוא השלים הכ"ב שנה שהיה חסר להם לגבורות. כדבר הזה דיבר בקדשו רבינו ז"ע גם בש"ק פר' בא תשמ"ז, וסיים ע"ז **"זה ממש דבר פלא"**. ויש לציין כי כשהזכיר אז את בנו זצ"ל דיבר בשבחיו בזה"ל: "היה אברך מיוחד, מצוין במידות טובות ותלמיד חכם, וממש דבוק במחשבתו בחכמתו וביטניו בהשי"ת ממש בלי הפסק" [מרשימות הרה"ח ר' אלימלך בנט הי"ו]

מאורי הגולה

מדרשו בתם של גדולי הדור האחרון זי"ע ועי"א שאיתו מושכם היה
בגלות ארדה"ב והאירו פני רבם באור הדרתם קדושתם ועבודתם

ב"ק ארמו"ר מטאחש זי"ע

עובדות והנהגות - עניני אהבת ישראל

רבינו הרע"ף טללי חיזוק ועידוד לכל הבאים בצל קורתו במלוא חפניים, ובעת שציוה רבינו את ברכתו הטהורה בחיות נפלאה, לאותן הבאים בצל קורתו לשאול בעצתו ולקבל את ברכתו הק', ראו עליו בעליל איך שברכס בעינים עצימות, ודביקות גדולה, כאילו היה עומד אז בתפלה לפני ה'. ולא נח ולא שקט עד שהרגיש בנפשו שזכה לחזק את ידי האיש הזה שהגיע בצל קורתו, ואכן יצאו האנשים מצל קורתו בלב מלא שמחה, מנוחה ושלות הנפש.³

***

אהבת נפש

פעם התאונן איזה בנש"ק לפני רבינו ז"ל שאין לו הצלחה במתפללים בבית מדרשו, ושאל את רבינו בטעמא דמלתא שאין לו כ"כ מתפללים כמו שיש לרבינו, וע"ז ענה לו רבינו ז"ל: "איך האב ליבי יעדן איד אהבת נפש".

***

סגולה נפלאה

רבינו ז"ל אמר כמה פעמים בזה הלשון: "אז א איד איז אין א מצוקה, און מ'העלפט איהם ארויס, איז דאס די גרעסטע סגולה צו פועל'ן ישועות", ע"כ (מפי הר"ר ח"ג שליט"א, ששמעו כמה פעמים מפה קדשו).

***

רבינו ז"ל התבטא כמה פעמים בזה"ל: "קיינער האט נאך קיינמאל נישט געטוהן גארנישט פאר יענעם, ווייל וואס מ'טוט טוט מען פאר זיך אליינס" (אף אחד לא עשה שום דבר בשביל השני כי מה שעושים זה רק לטובתו האישית) (מפי הר"ר ח"ר יצחק זאב ארגעל נ"י מנאטראעאל - ששמעו כמה פעמים מפה קדשו).

תלמידי הבעל שם טוב הק' זי"ע שמסרו את נפשם לעזור ליהודי אחר.

רבינו אמר פעם בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בזה"ל: "אידען דארפען האבען אויפיל גוטס אז פאר שוואילטאג זאלען זיי שטענדיג דאנקען און לויבען דעם אויבערשטען".

ואח"כ הרים רבינו את שתי ידיו הק' כלפי מעלה, וקרא אמר: "און דעמאלס וועסטו שוין זעהן ווי וואיל אידען וועלן זיין - און דעם דרך האב מיר אונז גענומען" (מפי הרה"ג ר' דוד שלמה יונגרייז שליט"א מקרית טאהש, ששמעו מפ"ק).

***

מדריגות נפלאות ע"י אהבת ישראל

איזה רב בנן של קדושים הפציר פעם ברבינו שיגיד לו באיזה כח נתעלה למדריגות גבוהות ונעלות, מאין דוגמתו, וע"ז ענה לו רבינו בזה"ל: "נאר דורך אהבת ישראל", ע"כ (מפי הרה"ח ר' דוד מאירוביץ נ"י, מוויליאמסבורג, ששמעו מפי אותו הרב).

***

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה
רבינו ז"ל היה תמיד בבחינת פושט צורה ולובש צורה באופן נפלא, דמצד אחד היה "ראשו מגיע השמימה" בדביקות נפלא בה', ומצד אחר ירד מן ההר אל העם והבין כל צורכי בני ישראל בבחי' "סולם מוצב ארצה", וקיבל את כל אדם בסבר פנים יפות ובצהלת פניו המאירים, והיה מוכן תמיד לשמוע זמן רב בסבלנות יתירה, מה שבלב כל אחד ואחד, כאילו אין לו בעולמו אלא ד' אמות של דאגת זה האיש בלבד.

אויסגיין פאר כלל ישראל

מה מאוד מתאים לתאר את רבינו ז"ל באימרא יאה מהרה"ק ר' יצחק מווארקא זי"ע עה"כ (במדבר כ"ו, ט"ו-י"ז) יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה "אשר יצא לפניו" ואשר יבא לפניו, וזלה"ק: "ער זאל אויסגיין פאר זיי", היינו שייסכים לצאת למסור את נפשם לפניו (ספר מפי ספרים וסופרים, מהגה"ח ר' אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל [פ' פנחס אות ל"א]).

***

לא הסיח דעת לא מתפילין דמארי עלמא ולא מתפילין של ישראל

מה נמלצו לחכיננו לקרוא על רבינו ז"ל את פירושו של הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע, דהנה מובא במסכת שבת (י"ב). דחייב אדם למשמש בהתפילין בכל שעה ושעה מפני שאסור להסיח דעתו ממנו, והנה בהתפילין דמארי עלמא, אמירא נעימה קביעא בקביעתא, "מי כעמך ישראל" (דה"א י"ז כ"א), ובתפילין שמיחיין ישראל כתיב "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" שהוא קבלת עול מלכות שמים, ועל ב' תפילין אלו סובב והולך אזהרת התורה שלא להסיח דעת ממנו, ויש לזכור לעולם ענין קבלת מלכות שמים יחדיו יהיו תמים באהבת ישראל שהן כתרין רעין דלא מתפרשין", ע"כ [ומובא בספה"ק על הפסוק (ישעי' נ"ד, ה) "ולקדוש ישראל כי פארך", דהכוונה בזה דקדושי ישראל נחשבין כקדושת התפילין הנקרא פאר].

וענין זה קיים רבינו במילואו בכל לבו ונפשו, שלא הסיח דעת מעולם לא מאהבת ה' ולא מאהבת ישראל, ואחזו בזה בדרך

א. ובה מתרצין מאמר חז"ל שהאמוראים הק' לא הלכו ד' אמות בלא תפילין, ולכאורה קשה ע"ז דהרי מן הצורך לכל אדם לילך לפעמים לבית המרחץ וכדומה, במקום שאסור ליכנס בתפילין, אלא הכוונה בזה הוא כנ"ל שלא הסיחו דעתם מאהבת ה' ואהבת ישראל.

ב. מובא בספר מפי ספרים וסופרים מהגה"צ ר' אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל (פ' וזרא, אות מ"ח) דלאחר שנתמנה הרה"ק ר' יחיאל מאיר מאסטראווצא זי"ע לנהוג באדמו"רות, והתחיל לקבל פתקאות, דבר שמנע ממנו ללמוד כבימי קדם, א"ל אחד שלא היה נמנה בין עדת החסידים הרי אתם גברא רבא ואיך יש לכם זמן לקבל פתקאות ולקרוא צרותיהם של ישראל, כשבשעות אלו תוכלו לעסוק בתורה.

השיב לו האדמו"ר מאסטראווצא זי"ע בגודל גאונו, אני אגלה לך מה זה גברא רבא, הנה איתא בגמרא (מכות כ"ב): אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי שפיר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאילו כתיב תורה כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא, ולכאורה האם אין בתורה תקנות חז"ל אחרות שיוכיחו גדולת רבנן, אין זאת אלא שבזאת תבחן גדולתם, דיש ביכלתם ובכוחם להסיר מכה מעל יהודי.

סיפר הגה"צ ר' אברהם מנחם מענדל וואגשאל זצ"ל - האדמו"ר משיאווע: פעם אמר הרה"ק ר' חנה מקאלאשיץ זי"ע לפני תקיעת שופר בזה"ל: 'נאר מיט אהבת ישראל קען א איד אנקומען הויעך הויעך הויעך, ביז צום אין סוף ב"ה'. וזה היה הדרשת תקיעת שופר שלו, ואח"כ התחיל מיד באמירת מזמור 'למנצח לבני קרח מזמור'.

שיחות קודש

הרה"ק בעל קדושת לוי מאבארדיטשוב זי"ע, היה בוער בהתלהבות עצומה ביום הקדוש, ולא דוקא בעת תפלותיו הקדושים, אלא אף שלא בשעת תפלה, וכל הלילה היה עוסק בסדר עבודת הכהן גדול, ובמשך היום היה אומר בכל שעה: בשעה זו עשה הכהן גדול עבודה זו, ובשעה זו עבודה אחרת וכו' פעם קרה, שבמוצאי יום הקדוש אחרי הבדלה, צעק שיביאו לו "א דערקוויקעניש!!" א דערקוויקעניש!!" (משהו להשיב את הנפש) והביאו לו לטעום מזונות ולא רצה לאכול, אלא חזר ואמר "א דערקוויקעניש!!" א דערקוויקעניש!!" הביאו לו מאכלים אחרים ולא הועיל, עד שהביאו לו גמרא מסכת סוכה, ועמד על רגליו והתחיל ללמוד מתחילת המסכתא עד סופו במשך כל הלילה, ובוה שבה נפשו בקרבו מעבודת היום

***

מסתבר כי גם אתם מבקשים "א דערקוויקעניש", מחמת עייפות עבודת יום שבת קודש, על כן איעצכם, לכו ללמוד התורה הקדושה, שכתוב בה (תהלים י"ט י"א) ומתוקים מדבש ונופת צופים, בהתמדה גדולה, וכנראה עדיין לא הרגשתם מהו מתיקות לימוד התורה, כי אילו הייתם מרגישים זאת לא היה פוסק פומכם מגירסאות ללמוד ק"ו ממתיקות דברים גשמיים, שמתיקתם אינו אפילו חלק מאלף אלפי אלפים מטעם נועם מתיקות התורה הקדושה. ולזכות לזה להרגיש מתיקות התורה באמת, צריך יגיעה עצומה, ולא כאלו אשר מעולם לא יגעו עצמם על דברי תורה, ומדמים בנפשם שמרגישים נעימות התורה, וטעות הוא בידם. ומעשה היה שהרה"ק ר"ר ברוך ממעזיבזו זי"ע חילק לעיקן לחסידיו והם חטפו מהקערה, אמר להם, בני, רואה אני כי אתם אוהבים דברים מתוקים, על כן זאת עשו "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים ל"ה ט'), אם כן תתחילו תיכף ב"הדערקוויקעניש" זה שאמרנו, דהיינו לחזות בנועם ה' בלימוד התורה הק', ואם תתחילו בזה ביגיעה, תזכו להרגיש אחר כך מתיקות אמיתי, כי זהו "הדערקוויקעניש"

הרה"ק הר"ר מרדכי מטשערנאביל זי"ע סיפר, כי אביו הרה"ק בעל מאור עינים זי"ע היה רגיל לבוא אצלו בכל לילה מעולם העליון ללמדו תורה, ופעם אחת עברו כמה לילות שלא בא, ולא ידע הר"ר מרדכי מה שזה מעכב את אביו מלבוא אליו כרגיל, התחיל להתענות על זה, ועם כל זה עדיין לא בא, כך עברו שלשים יום, ואחר שלשים יום חזר לבוא אליו כמקדם, ואמר לו אביו הטעם שנתעכב לבא, כיון שנפטר הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, וכיבדוהו בעולם העליון לדרוש בדברי תורה, מפני שלא היה רגיל לומר תורה בעולם הזה, והדרשה נמשכה שלשים יום, והוא רצה גם כן לשמוע את הדרשה, על כן לא בא אליו משך שלשים יום.

***

כשבא רבי דוד'ל בפעם הראשונה אל הרה"ק ר"ר אלימלך מליענסק זי"ע, כבר היה גדול וקדוש מאוד והיה רגיל להתענות תעניתים הרבה, שאלו הר"ר אלימלך מאיזה מקום אתה, ענה לו מלעלוב, שאלו עוד, מי הוא האיש הגרוע ביותר בכל עיר לעלוב, לא השיב, ולא קיבלו הר"ר אלימלך לתלמיד, ואחר זה חזר ובא שנית, ואמר לו כי עתה כבר יודע שהוא עצמו הגרוע מכל אנשי העיר, ואז קבלו.

בודאי הבין ר' דוד'ל גם בפעם הראשונה שעליו כיוון הר"ר אלימלך בשאלתו, אלא שהבין שאין כוונת הר"ר אלימלך שיאמר כן באמירה בלבד, אלא שירגיש באמת בקרבו שכן הוא הדבר, שהוא הגרוע ביותר, על כן הלך מאתו עד שהגיע לדרגה זו, ואחר כך חזר אליו ואמר לו כנ"ל, וכותו יגן עלינו.

כתיב בתהלים (ק"ח י"ז) לא אמות כי אחיה ואספר מעשי י-ה, פי' שדוד המע"ה מבקש שיחיה עוד, כדי שיוכל לספר עוד מעשי י-ה, היינו לעסוק עוד בתורה ותפלה, רואין מזה שהתורה והתפלה נקראים מעשיות, ועל כן לכו לספר מעשיות אלה כל השבוע, בהתמדה מחודשת ובחיות דקדושה.

(מוצש"ק בא - עבודת עבודה)

של הנשמה, ועל ידי זה ממילא תעזבו כל הדברים הגשמיים המיותרים, ותעסקו רק בתורה ועבודה יומם ולילה.

ואין תובעים מכם שתתנהגו מתחלה בעבודה הראוי לצדיקים, כגון לטבול במקואות קרים ולהתגלגל בשלג וכדומה, אך זאת מבקשים מכם, כי בשבתכם ב"ה בחדרים מרווחים, והכל מוכן לפניכם אכילה ושתייה ומטה לישן, לא תשקיעו ראשכם בדברים גשמיים, הניתנים רק לצורך קיום הגוף בהכרח, אלא תשקיעו ראשכם בלימוד התורה הק' ועבודת הבורא ב"ה בעמל ויגיעה, הן בהכנת השיעור, ובהקשבתו, ובחזרה עליו.

ועבודתו של אדם מישאל צריכה להיות תמיד בשמחה, שעל ידי מדת השמחה יכיר הזכיה שזכה ללמוד ולהתפלל ולקיים מצות ומעשים טובים, ועל ידי זה יחשוך תמיד לעשות עוד ועוד, ללמוד יותר, ולהתפלל

יותר, ולהרבות באמירת מזמורי תהלים, "אז מען איז בשמחה קען מען קיינמאל נישט פארלירן", (אם מתחזקים בשמחה א"א אף פעם להפסיד) כי שמחה הוא הדבר המקיים את העבודה.

ואם ירגיל עצמו בזה בתחלת עבודתו, יתהפך אצלו אחר כך להרגל, ולא יצטרך להתאמץ בזה כל כך, וכן מצינו בדברי חז"ל (שבת ק"ל ע"א) וז"ל: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה, דכתיב (תהלים קי"ט קס"ב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושים אותה בשמחה (פירש"י שעושים משתה), וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה וכו', עדיין עושים אותה בקטטה, ע"כ, הרי שכיון שהתחילה המצוה בשמחה, היא נעשית כן לעולם, כן הוא בכל אדם בכל מצוה בפרטות, אם מתחיל לקיימה בשמחה מתרגל לשמוח בקיומה תמיד.

***

ביום ז' שבט יהיה יומא דהילולא של הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, שהיה צדיק גדול וקדוש מאוד, ואמרו צדיקים כי ללו"ב הם אותיות לו-לב שהיה לו לב רחב לעבודת הבורא ית'.

עוברות והנהגות - החזק במוסר (ב)

אמר לו רבינו פעם בשמחה שהיום השלים שיעוריו בספרי מוסר, מה שהחסיר בימי חלויו.

רבינו עצמו היה לומד ברבים לתלמידי הישיבה בספרי מוסר [במשך השנים למד בהרבה ספרי מוסר, חובת הלבבות, קיצור ראשית חכמה, ארחות חיים להרא"ש, של"ה הקדוש, ספר חסידים, ספרי החיד"א, פלא יועץ, צעטיל קטן, ועוד]. מתחילה כשהי' הישיבה במאנסי היה אומר כל יום ראשון, אח"כ כשהי' הישיבה בגיבער'ס היה אומר כל חודש, ובשנים האחרונים ממש כשלא נסע עוד לגיבער'ס היה אומר בסוף זמן.

בעת דברי פתיחה או לימוד מוסר להבחורים, היה תובע שיהי' לכל אחד קביעות בספרי מוסר, ולא יעבור יום שיחסר מהשיעור, והרבה פעמים הי' אומר שהחתם סופר זצ"ל אמר שיום שאינו לומד מוסר מרגיש קרירות בעבודת השי"ת, וקדוש אחד אמר שהשבט מוסר עשה אותו ליהודי.

בדרך כלל היה רבינו אומר שילמדו בכל יום שיעור קבוע במוסר עשר דקות, ולפעמים אמר רבע שעה. פעם אמר שאי אפשר לומר שיעור קבוע בזה, אמנם אם יכולים להפריש לזה עשר דקות מזמנו בכל יום, יהיה בזה תועלת גדול.

בשיעור מוסר (יום ב' פרשת מטו"מ תשס"ז) אמר שב' פעמים מוס"ר גימ' תורה עה"כ, והכוונה בזה דכדי לזכות לתורה לא סגי במה שלומד פעם אחד מוסר בדרך עראי, רק צצריכין להיות שני פעמים מוסר, היינו שיהיה בקביעות השיעור מוסר ועי"ז יכול לזכות לתורה.

הרבה פעמים כאשר רצה לדבר בגנות איזה דבר, כגון בילדער או 'סויעט טעיבל' (-שולחן מלא ממתקים) בחתונות, אמר 'ס'איז נישט געמאכט פאר ראשית חכמה אידן'. וכך התבטא בתחילה על האינטערנעט שאף שאינו יודע מה זה, אבל הוא מבין שאינו ראשית חכמה, כלומר שיהודי שלומד ספרי מוסר יש לו התנהגות אחרת.

(קונטרס 'מרדכי מתהלך')

אלא לשון מופת, כמו שכתוב (לעיל ז, ט) תנו לכם מופת, וכתוב (להלן יא, ט) למען רבות מופתי וגו'. וא"כ צריך ביאור, מדוע כתיב כאן ואת אתת"י אשר שמת במצרים, הרי כאן המדובר ג"כ בשינוי הטבע בארץ, והיה לו לומר ואת מופת"י אשר שמת וגו'.

רבינו הי' אומר הרבה פעמים מה שהי' מרגלא בפומי' דרבינו בעל אהבת ישראל זי"ע: "א תלמיד חכם איז נאר דער ווער ס'לערנט נישט און א ערליכער יוד איז נאר ווער ס'לערנט נישט קיין ספרי מוסר". ושאלו רבינו האמרי חיים זי"ע על כוונתו, והסביר דבריו הקדושים כי בעוד שהאדם אינו לומד עדיין חושב שהנו תלמיד חכם, אבל אחרי שלומד קצת רואה מיעוט ערכו שעוד אינו יודע כלום. וכן חושב האדם שהנו ערליכער יוד אבל כשמתחיל ללמוד ספרי מוסר ורואה איך צריכים להתנהג ואיך צריכים לעבוד השי"ת רואה מיעוט ערכו והתרחקותו מעבודת השי"ת.

סיפר רבינו שלהאב"י ז"ל הי' לו קביעות ללמוד בכל יום קודם התפלה ראשית חכמה, וחובת הלבבות. גם רבינו זי"ע היה לו קביעות ללמוד בכל יום ספרי ראשית חכמה וחובת הלבבות, כמדומה שאחרי שנעשה רבינו סגי נהור הפסיק ללמוד שיעוריו בחובה"ל וראשית חכמה, אבל למד מוסר במסגרת לימודיו בחק, שיש שם מוסר כל יום.

סיפר כ"ק ארמו"ר שליט"א ממאנסי, שהגיע פעם מאוחר בלילה יחד עם ש"ב הגה"צ אב"ד ניימארק שליט"א ורצו ליכנס אל רבינו זי"ע, והדלת הי' סגור, ודפק על הדלת ורבינו שאל מי שם ובא ופתח הדלת, ועמד שם עם ספר חובת הלבבות ולא הגביה עיניו מהספר, והראה לו שימתין כמה דקות עד שיגמור, ורבינו התיישב על מקומו ולמד בחובת הלבבות בעיון גדול, אצבע אחד למעלה ואצבע השני על הפירוש על חובה"ל, וכך ישב כמה דקות ולמד חובה"ל, כשגמר הגביה עיניו וראה שם הרב מניימארק, אמר רבינו למה לא אמרת לי שיש כאן אורח?, כי לא הרגיש עד עתה בזה. וזה הי' מחזה לראות באיזה עיון לומד חובה"ל עד שלא הרגיש מה שנעשה סביבו, ולמד מוסר כבחור צעיר (רבינו הי' אז למעלה מגיל שמונים).

עוד סיפר, שאחרי שנפל בשנת תשס"ג כשהי' בבית הנה"ח ר' יוסף ניימאן הי"ו

ולשון מופ"ת קאי על שינוי הטבע למטה בארץ, כמו שכתוב (דברים יג, ב) ונתן אליך אות או מופת, ופירש רש"י אות בשמים ומופת בארץ, עיי"ש. [גם דלשון אר"ת נופל לפעמים גם על שינוי הטבע בארץ. מ"מ עיקר הכוונה על שינוי הטבע בשמים]. ולעיל מצינו בקרא, שאכן לא כתיב לשון אות

עניני הפרשה

צריכים לעמוד על האמונה, ואף כדברים הטבעיים

ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתו בם וידעתם כי אני ה' (ב, י).

לכאורה יש לדקדק, מדוע דוקא במכת ארבה אמרה התורה הקדושה ולמען תספר באזני בנך וגו'. דכפי הנראה הלא מכה זו לא היתה כל כך חוץ לדרך הטבע, כמו לדוגמא אצל מכת דם שנהפכו כל המימות לדם, וכן במכת צפרדע שנכנסו לתוך גופם של המצריים ובמשארותם ובתנורם, שהלכו לשם במסירת נפש כדרשת חז"ל (פסחים נג:). ובפרט לפי הפשט שהביא רש"י על הפסוק (לעיל ה, ב) ותצל הצפרדע, שצפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, שזו היתה שינוי הטבע לעיני כל בשר. ועל דרך זה בשאר המכות, כמו במכת דבר דכתיב (ט, טו) וממקנה בני ישראל לא מת אחד, ובמכת ברד היה אש מתלקחת בתוך הברד, שכל זה ממש הפך טבע העולם, מה שלא היתה כן במכת ארבה שלא ניכר כל כך השינוי.

וגם שהלא בימי יואל היה מכה כזו, כמו שהביא רש"י לפנינו. ואם כי אז היה ממינים הרבה וכאן ממין אחד, ואולי זה השינוי מדרכי הטבע שזמין אחד היה ריבוי כל כך, אבל מ"מ אין השינוי מספיק להפליא את הדבר כל כך, עד שייחד הפסוק דוקא מכה זו למען תספר באזני בנך וכן בנך. והיה לו לנקוט אחד משאר המכות, שבזו"א עשתה רושם יותר גדול בקרב לבם, שראו בחוש שינוי הטבע.

וכעין זו מצינו בגמרא בריש מסכת תענית (א), תנא בטל ובורוחא לא איחיבו חכמים להזכיר וכו', מאי טעמא אמר ר' חנינא משום שאינם נעצרים, וטל מנלן שלא מיעצר דכתיב אצל אחאב שאמר לו אליהו התשבי שלא יהיו בשנים אלה טל ומטר, וכתוב להלן (מלכים א יח, א) טל הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה, ואילו טל לא קאמר, והיינו משום דלא מיעצר. ומקשה, וכי דמאחר דלא מיעצר אליהו אשתבועי למה ליה, ומשני הכי קאמר ליה אפילו טל דברכה נמי לא אתי, וליהדריה לטל דברכה, ומשני משום דלא מינכרא מילתא. כלומר שמכיון שידר טל בסתמא, שוב לא ניכר כל כך עכשיו שירד הטל לברכה, ומשום כך אין צריך להזכיר טל. ונמצא מזה, שדבר שאין ניכר כל כך אין שייך להזכירו לרבותא, ולפי"ז הוא הדין כאן למה ייחד הכתוב מכת הארבה לרבותא ולמען תספר וגו'. עוד יש לדקדק לשון הפסוק ואת אתת"י אשר שמתו בם, דמצינו לשון אר"ת פירושו שינוי הטבע בשמים ובצבאי,

ב"ק ארמו"ר בעל תורת מרדכי מויוזניץ ז"ע

עניני הלולא - על החסידים

הרה"ח ר' מרדכי חנא פוקס ע"ה

היה הפעם היחיד, ששמעתי הספד מאאמו"ר ז"ל בשעת הלוייה.

ד. תוך דיבורי הספד על הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, אצל הלוייה שלו (שהתקיימה אצל בית החולים היהודי בגרויסווארדיין, סמוך ונראה לה'שול הויף) בקלויזנבורגער גאס), הזכיר כ"ק אאמו"ר זצ"ל, שכשהגיע כ"ק אאמו"ר זצ"ל לעיר גרויסווארדיין, ועדיין לא הי' לו בית מדרש משלו, התפלל בימים טובים בביהמ"ד הזה על ה'קלויזנבורגער גאס'. ובבית המדרש הלזה, שפך ר' מרדכי חנא את לבו בתפלותיו, 'ער האט זיך אויסגעוויינט דאס הארץ'.

ה. כ"ק אאמו"ר זצ"ל הלך ללוות את מיטתו של הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, עד הבית החיים. וזוהי ההלוייה היחידה שאני זוכר, שהלך ללוות עד הביה"ח. [משנים הקודמות לא יודע לי].

תפלה

ו. פעם הי' הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה בדורנא, וכדרכו התפלל בקולות. והי' שם יהודי אחד שצעק עליו, על שמפריע אותו בתפלתו. והי' נוכח שם אחד מחסידיו ויוזניץ, שהיה כבר מהמתקדמים, ואעפ"כ אמר לכ"ק אאמו"ר זצ"ל, 'נע, האם היהודי הלז יודע מיהו רבי מרדכי חנא שלנו?'. (ספר 'זכר קדשו', סיפורי רבינו)

הדור, שאף אחר שראו ניסי יציאת מצרים וקבלת התורה והמן ובאר, עם כל זה קלקלו בעגל, וכמו שאמר הכתוב (שיר השירים א, ב) עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו. ואמרו חז"ל (סנהדרין סג) יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא. הרי שאף אחר כל המופתים, יכולים ליפול מהאמונה בשביל התאוות. נמצא שאין חילוק אם רואים מופתים או לא, כי צריכים להתייגע ולעמול כדי לזכות לאמונה, ולשמור את עצמו מן התאוות.

וזה שהורה לנו הכתוב כאן במכת ארבה, ולמען תספר באוני בנך וכן את אשר התעללתי במצרים ואת אשר שמתי בהם, עד שכבר הודו המצרים כאן וראו שכבר אבדה מצרים, ומ"מ לא הועיל כלום ולא נתפעל פרעה מכל המופתים. זה תספר לנבך וכן בנך, שאין האמונה תלויה בראיית המופתים, אלא שצריכים לעמול על האמונה, ורק אז וידעתם כי אני ה'.

(גליון 'דרכה של תורה', ישיבת וויזניץ, בלומינגטון נ.י.)

א. הרה"ח ר' מרדכי חנא פוקס ע"ה הי' בעצם בעה"ב, והיה לו בביתו בוויילהאוויץ חנות לפרנסתו, אבל הוא בעצמו לא עסק בזה כלל, רק זוגתו עמדה שם, והוא הפריש עצמו לגמרי מעסקי הפרנסה, והיה מופשט לגמרי מעניני עוה"ז, רק כל עסקו הי' בעניני רוחניות, וכל חיותו ומחשבתו היתה התקשרותו ברבו כ"ק אאמו"ר זצ"ל. רוב השנה הי' נוסע מביתו לגרויסווארדיין, להיות אצל הרבי. ואחיו החסיד ר' חיים ע"ה, דאג לפרנסת ביתו.

ב. שמעתי שבעת הלויית הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, התבטא כ"ק אאמו"ר זצ"ל, 'אזא רבי ווי מיר, וועט ער נאך טרעפן אויבן. אבער אזא חסיד ווי איהם, וועל איך שוין נישט טרעפן דא'.

ג. בדרך כלל, לא הספידו בוויזניץ. אולם דכרנא שבעת הלויית הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, הספידו כ"ק אאמו"ר זצ"ל. והטעם ששינה מהמנהג, כי הי' הנוג בגרויסווארדיין כאשר נפטר אדם חשוב, הי' המרא דאתרא מספידו. וכשנפטר ר' מרדכי חנא ע"ה, באו כמה מאנשי שלומינו ואמרו לאאמו"ר ז"ל, וכי איזה הספד יגיד הרב, וכי היה לו השגה בר' מרדכי חנא. הרי המרא דאתרא לא עמד על גדלותו של רבי מרדכי חנא, ולא יספיד אותו כראוי. לכן ביקשו שאאמו"ר ז"ל יספידו, וע"כ אמר אאמו"ר ז"ל כמה דיבורים לכבודו. וזה

וכשארין רואים מופתים קשה לקבוע האמונה בלב.

אולם באמת לא כן הוא, כי אף אחר כל המופתים עדיין צריכים לעמול כדי להגיע לאמונה. וכמו שהראה לנו כאן בפרעה, שאף לאחר כל האותות והמוכות שראה, עד שכבר הודו המצריים ואמרו לפרעה (פסוק ו) הטרם תדע כי אבדה מצרים, עם כל זה לא נתפעל פרעה מכל זה, ולא רצה לשלח בני ישראל ממצרים, עד שגזר עליו השי"ת שיכנע לבבו וישלחם.

ועל דרך זה מספרים על הבעש"ט הק' ז"ע, שלפני התגלותו גם אז ראו אצלו מופתים נפלאים, והגוים ראו כל זה ולא נתפעלו כלום, והיו קוראים אותו ישראליק קונצן מאכער, עד שגזרו עליו מן השמים שיתגלה. הרי שמופתים אחד אין מכריחים את האדם להאמין באמונה שלימה.

ישראל מאמינים אף בלי מופתים, אלא שהתאוות גורם להם ליפול

אמנם באמת בני ישראל מאמינים המה אף בלי המופתים, כי האמונה נשרשת בלב כל איש ישראל, ורק ע"י התאוות גורם להם ליפול מאמונתם, ואף אם יראו מופתים. וכן היה בבני ישראל שבאותו

גם הדברים הנראים כטבע העולם הוא בדרך נס מהקב"ה

אמנם יש לומר על פי מה דאיתא בספח"ק נועם אלימלך (ליקוטי שושנה), על הפסוק (שם יד, ט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. דהנה ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו ורוממותו וגדולתו, ויש צדיקים שהולכים תמיד בדביקות ולבם תמיד ברוממות א-ל ובגדולתו, אף שלא בשעת קריעת ים סוף ממש, אלא גם ביבשה רואין נפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם. וזהו הפירוש ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, פי' שביבשה הלכו בזה הרוממות כמו היותם בתוך הים, עיי"ש. וזה דלא כמו שנדמה לבני אדם על אותם הדברים שמורגלים בהם תמיד, לומר שזהו בדרך הטבע. וכמו שכתב בחובות הלבבות (פתחה לשער הבחינה), שבני אדם הם כעיוורים מלהירי טובות הבורא יתברך שמו לברואיו, והסיבה לכך לפי שהם גדלים מקטנותם בטובת האלקים הגדולות והמרובות, והנם מושרשים בהם עד שנהיה אצלם רגילות וידעות, ואינם מרגישים שהכל בא מאתו יתברך שמו. ועל זה כיוונו חז"ל (בראשית רבה ט, שדרשו על הפסוק (תהלים ק, ו) כל הנשמה תהלל י-ה, שעל כל נשימה ונשימה תהלל י-ה.

ועל פי זה נוכל לומר, שלכן דוקא במכת ארבה שלא היה בולט כל כך באופן ניכר שהיא חוץ לדרך הטבע כנ"ל, הוצרך הכתוב להזהיר שגם את זה תספר באוני בנך וכן את אשר התעללתי במצרים, פי' שגם מכה הלז מתייחס אלי, שאני הקב"ה עשיתי זאת, הגם שנראה קצת כטבע העולם, והרי זה נכלל גם כן באתת", שינוי הטבע בשמים אשר שמת"י בס. פי' כמו שאילו היה שוקע התמה שלא בעונתה, היו הכל רואים ומכירים שזה ממנו יתברך שמו, כמו"כ דבר זה, הכל הוא בדרך נס ע"י שינוי הטבע כמו בשמים ממעל. וידעתם שאמנם אני"ה המושגיה לכל דבר, אף הדברים הטבעיים והפשטים.

אף אחר כל המופתים עדיין צריכים לעמול כדי להגיע לאמונה

והנה אמרו בגמרא (תענית כד:) אמר ליה אימיה דשבור מלכא לברא לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי דכל מאן דבעיין ממרייהו יהיב להו, אמר לה וכו' אלא לביעי רחמי האידינא בתקופת תמוז וליתי מיטרא, שלחה ליה לרבא וכו' בעי רבא רחמי ולא אתי מיטרא, אמר לפניו רבש"ז אלקים כאונוני שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מיטרא וכו', עיי"ש. נראה מזה לכאורה, שבהראות מופתים מביא לידי אמונה שלימה,

עוברות והנהגות

גדלות ה'

א. פעם לאחר השולח"ט שב"ק ה' ניסן, בעת שאכל פירות (כמו שנהג בכל ליל שב"ק לאחר השוה"ט לאכול פירות, ואמר א"ח כ"ז הוה"ק זכור וכו'), אמר: "מה גדלו מעשיך ה'. פון די פירות קען מען כאפן מעשי ה'. יעדע פרי זעהט אויס אנדערש, אה, מה רבו מעשיך ה'". והוסיף 'ס'שטייט ווייטער 'כולם בחכמה עשית', וואס איז דאס "בחכמה"? דארף מען דאס דען זאגן? מ'זעהט עס בחוש, מ'קוקט אויף די פירות, מ'דארף עס נישט קאכן, מ'קען עס גלייך עסן, נאר אזוי ווי די תרגום זאגט אויף "בראשית ברא אלוקים", בראשית - "בחוכמתא", אין יעדע זאך ליגט די חכמת התורה. אזוי ווי ר"ד ברוכ"ל זי"ע א' זאגט אז אין יעדע פלאץ איז דא א ניצוץ פון תורה, אז ס'פאלט איין א חידוש אין תורה, אפ' א תנועה'לע, אז ס'פאלט איין מיינט עס אז ס'קומט פון די ניצוץ פון די פלאץ". (וזהו כולם, שבכל הבריאה, בחכמה עשית, ש ניצוץ של חכמת התורה).

ב. באחד השנים רצו נכדיו לברר התיבות המדויקות בניגון "די זון איז אין מערב פאראנגען", שאת התנועה חיבר רבינו הנועם אליעזר זי"ע, ואת התיבות חיבר הרב אליעזר שינדלער ז"ל שהיה עסקן נמרץ להרבות יראת שמים בילדי ישראל. ובאחד מהימים קיבלו את כל השירים והדרשות של ר' אליעזר הנ"ל ונכנסו אל רבינו זי"ע להראות לו ולבקש מלפניו שילמד אותם האידך ולשוררו. ובדף ההוא שכתוב השיר הזה היה גם דרשה מאחד מהדור ההוא לילדי ישראל האידך להביט בנפלאות הבורא, החמה והלבנה וכו', ורבינו כאשר ראה את הדף שאל מיד: "און וואס איז דאס?" אמרו לו שזה נפלאות הבורא פאר קליינע קינדער. מיד הגיב: "נפלאות הבורא פאר קליינע קינדער? ס'איז אויך פאר גרויסע!"

ג. קטע מתוך דבריו הק' בדברו אל א' מנכנדי: "מ'קען זיצן און לערנען ב"ה, מ'קען עסן כשר ב"ה, מ'קען זיך ריין, מ'קען ריין די הענט, מ'קען ריין די פיס, אהבת ה'! דער רבש"ע באשאפט די אלע זאכן, על כל נשימה ונשימה תהיל קה, מ'דארף דאנקען דעם רבש"ע אויף די אלע זאכן. איינער וואס קען נישט אטעמען איז פארלוירן. דעם אייבישטער'ס חסדים, הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, על נסיד ונפלאותיך שבכל עת, מ'דארף דאנקען דעם רבש"ע אז מ'קען רעכענען, אז מ'קען נישט רעכענען קען מען נישט לעבן, על נסיד שבכל יום עמנו ועל

עוברות ואמרים נעימים מגדולי הדורות

הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע א' - עוברות וסיפורים

- א -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע סיפר מה שמע מזקינתו בת הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע, שבערב שבת אחת קודם תפלת שחרית נכנס הרה"ק למטבח הבית וביקש מבתו שרוצה לראות את הדג, אמרה הבת שהשבוע אין בנמצא דגים בהשוק כלל, וביקש ממנה אביה שבכל זאת תתאמש ותתשתדל להשיג לו דג לשבת, החישה הבת צעדיה לשוק לנסות שוב את מזולה, אך התאכזבה לשמוע מפי הסוחרים שאין להשיג אף דג אחד לרפואה, מכל מקום חוקה עליה גזירת אביה והלכה בעצמה אל שפת הנהר לראות מה ביכולתה לעשות, כשהגיעה לנהר הפצירה באחד הדייגים שיועיל בטובו לעשות נסיון אחרון לצוד דגים מן הנהר, ואף אם לא יעלה בידו כלום תשלם לו שכרו משלם, הלה פרס מצודתו לתוך הנהר ותיכף ומיד קפץ לתוך המצודה דג גדול וענק, שמעולם לא לכדו בנהר זה בגודל הזה.

תיכף הביאה הבת את הדג לפני אביה הק' הרבי ר' מאיר'ל זי"ע, נתן בו הצדיק עיניו הטהורות ואמר: 'איהם האב איך געמיינט...' ומי יבוא בסוד קדושים. (דב"ק) (יומן)

- ב -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל זי"ע ביקר פעם בעיר לעמבערג, וסר לבקר בבית המרא דאתרא הגאון בעל ה'ישועות יעקב' זי"ע, והנה בשעה זו באה לאכסניית הדייק איהו אשה מרת נפש לעורר רחמים על בעלה הנוטה למות רח"ל, ואמרו לה בני הבית שהרה"ק נמצא כעת בבית המרא דאתרא, זירזה האשה עצמה לבית המרא דאתרא, ונתנה קולה בבכי לפני הרבי ר' מאיר'ל בבקשת רחמים על בעלה החולה, אמר לה הרה"ק: 'גיי געוונטער הייט עס איהם שוין בעסער' (לכו לשלום, כי כבר הוטב מצבו).

הדבר אך יצא מפי הצדיק וכמוכן כך הוה, וכשחזרה האשה לביתה המתין לה בעלה כשהוא יושב על המטה, הרב מלעמבערג שלא היה מעדת החסידים ולא היה רגיל בכאלו, שלח את בנו לבית החולה לראות האם אכן התגשמו דברי הרבי, כשחזר הבן ומענהו בפיו שמדברי הרבי לא נפל שיערה ארצה ומצב החולה השתפר פלאים, פנה הרב מלעמבערג אל הרבי ר' מאיר'ל בבקשה: 'אפשר לערינט מיר אויך אווים די 'מלאכה', סוף כל סוף אלס רב פון שטאט קען עס מיר אויך צוגיין קומען...' (אולי תשכילו ותחכימו אותי במלאכה זו, הרי סוף חתור רב העיר יכול הדבר לבוא הרבה לידי שימוש).

וענה לו רבי מאיר'ל: אם מעלת כבודו יפתור ויישל לי תמיהתי במשנה, כי אז אענה גם אנכי את חלקי ואמלא בקשתו, הגאון

מלעמבערג 'האט זיך נישט דערשראקן פאר א קשיא וסבר וקיבל, והקשה הרה"ק דאיתא במשנה (ברכות לד): אמרו עליו על רבי חנינה בן דוסא שהיה מתפלל על החולה ואומר זה חי וזה מת וכו', ולכאורה בשלמא מה שאמר זה חי' ניחא לאשר בשורה טובה בפיו ואיש טוב מבשר טוב, אבל לאיזה צורך היה אומר זה מת' והלא די לצרה בשעתה?

הרב מלעמבערג עם כל גדלותו בתורה לא היה בידו ישוב לתמיהה זו, אי לכך החריש והמתין למוצא פיו של אורחו הרם, ואמר הרה"ק בדרכו 'אויב אויז וועט אייך מאיר'ל זאגן: כשבא לפני רחב"ד מקרה של חולה אנוש שאפסה תקוותו לאשר כבר 'גזורה גזירה' רח"ל, 'האט ער אונטער גערוקט א שונא ישראל' (הנניס במקומו גוי שונא ישראל), שהגזירה בא תבוא עליו ויכפר בעד היהודי, וזהו שאמר רחב"ד זה חי' היהודי יכנס לחיים טובים ולשלום, וזה מת' הגוי יכנס תמורתו וילך למיתה, שלצדיקי אמת יש הכח להעביר גזירת מות מהאיש הישראלי על ראש שונאי ישראל, ע"ד ונתתי כפרך מצרים וגו' ואתן אדם תחתין' (ישעיה מג, ג-ד). (דב"ק)

- ג -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

בעיר פרימישלאן היה יהודי שהציק מאד ומירר את חיי יהודי העיר, ובאו אנשי העיר לתנות צערם לפני הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע, ואמר רבי מאיר'ל: 'ער וועט נאך קומען קלויבן בינינו ביי מיינע קינדער', וכך הוה שבעת שמת אותו רשע, ישב חתנו של הרה"ק רבי מאיר'ל זי"ע על כסא חותנו, ובכל פעם לאחר עריכת השולחן, היה בא כלב ומלקק עצמות משיירי האוכל (רבינו הוסיף שאינו זכר את סופו של הסיפור).

- ד -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

ידוע שהרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע החמיר בחומרות יתירות בדיני הפסח, הוסיפה עליו אשתו הרבנית ע"ה בחומרות והידורים משלה ללא שיו, פעם אחת אמר לה בעלה הרה"ק על איזה דבר, שעל פי שולחן ערוך אין בזה חסרון, התרעמה הרבנית: מיט דיין שולחן ערוך, וועסטו נאך אנקומען עסן חמץ און פסח...

(כ"ג)

אמרות טהורות

-א-

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע נפגש פעם עם הגאון הגדול רבי שלמה קלוגר זי"ע, וביקשו הרבי ר' מאיר'ל שיאמר איזה דבר תורה, וסירב הגרש"ק לומר, לבסוף אמר הרבי ר' מאיר'ל בעצמו ד"ת על הפ' (בראשית ד, יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון, ודקדק דלמה הפסיק

עוברות ואמרים נעימים מנרולי הרורות - המשך

כשנפגשו השלים כל אחד את עצמו במידתו של חברו. (נעימות יאמרו מו)

- ב -

רמז לרפואה

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי רבי מאיר'ל פרעמישלאנער זי"ע ביאר בקדשו את דברי רש"י הק' עה"כ (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה, וברש"י ויקחו לי - לשמי, ד'תרומה' בגימטריא 'רפא שלם', וכשנצרך ל'תרומה' את אותיות שם 'הויה' ב"ה, 'זה' ל'רפא' ו'יה' ל'שלם', צץ ועולה תיבות 'רפואה שלימה', וזהו כוונת רש"י ויקחו לי - לשמי, היינו שתיקח ותערב את שם 'הויה' ב"ה בתוך הגי' של תיבת 'תרומה',

והוסיף על זה מרן רבינו זי"ע, שצירוף זה נעשה על ידי מצות הצדקה, וכמ"ד ויקחו לי 'תרומה', שבכח הצדקה נמשך רפואה מלעילא, על ידי שמתנוצץ הצירוף ד'רפואה שלימה'.

הכ' באמצע ותיאר את הפעולה ש'הוציא לחם ויין, לכאורה היצ"ל 'מלכי צדק מלך שלם כהן לאל עליון הוציא לחם ויין'.

ותירץ הרבי ר' מאיר'ל זי"ע, דהנה כשהודים נפגשים זה עם זה, ראוי לכל אחד ללמוד מהשני, שכן לכל יחיד ויחיד ישנו שלימות מיוחדת במידה מסויימת, ועל כן שומה על כל אחד ואחד ללמוד מזולתו, אי לזאת כשנפגשו יחדיו שם בן נח (מלכי צדק) ואברהם אבינו, בוודאי למדו ולקחו מוסר האחד ממדרגת השני.

ודבר זה מרמז הכתוב ומלכי צדק מלך שלם 'הוציא' פי' שהוציא ולמד מאברהם אבינו את מידת 'לחם ויין' דהיינו מידת הכנסת אורחים שהיה אברהם אבינו ע"ה מצויין בה, 'הוא' פי' אברהם אבינו, השיג ולמד משם בן נח את מידת 'כהן לאל עליון' דהיינו מדרגות מופלגות בעבודת ה', ואל אף שגם אברהם אבינו היה מופלג בעבודת ה' וגם שם בן נח היה גדול בהכנסת אורחים, מכל מקום כל אחד הצטיין במידתו בשלימות שאין לו, ולכן

נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, את, און מ'לייגט נאך צו ערב ובוקר וצהריים". ד. ופעמים רבות ראו את רבינו זי"ע בעת שהתבונן בחסד השי"ת כגון כשראה את נכדיו הקטנים, אמר: הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

ה. וזאת ידוע שכאשר שמע רבינו מאחד מבניו או מנכדיו או ער האט ליב די עסן, הגיב מיד: "ליב האט מען דעם אייבערשטן!", והיה מספר המעשה הידוע של סניגורן של ישראל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, "פעפער האב איך ליב?! די באשעפער האב איך ליב".

דקדוק בחלכה

א. מצוות שבת קודש, אף שלא נפרט כאן כל הלכות שבת, לקטנו מעט מזעיר מדקדוקים וחומרות שהקפיד עליהם.

רבינו זי"ע החמיר שלא לפתוח פלעשל סודה בשבת, ונהגו לפתוח לפני שבת. ועובדא הוה כאשר הביאו לו בשבת פלעשל סודה אמר שהוא חושש שפתחו את הפלעשל בשבת, ושיביאו לו פלעשל אחר. כאשר חזר המשמש שאל אותו איפה הניח את הפלעשל הראשון, ענה לו שהניחו בצד המקרר, אמר: "יין! לייג עס אינגאנצן ארויס!" כדי שלא ישלבו בו אחרים.

ב. לפני שבת היה לרבינו זי"ע עבודה מיוחדת ובעזרת בניו כשהיו קטנים לקחו את כל דפי כתבי החידושי תורה שהכין, מפני שרצה להסתכל בו בשבת, ואם נשאר בו מקום ריק היו מקשקשים על זה, כי רבינו חשש שיש בו חשש מוקצה מחמת חסרון כיס... (כמבואר בפו' בענין נייר חלק מג"א בשם ש"ג) ג. וגם בהפרידו'דערס חשש רבינו זי"ע לש' הפוסקים שאם פותחים הפרידו'דער בזמן שלא עובד הקאמפרעס"ע (מנוע) זה גורם שיתחיל לעבוד, ולכן הזהיר שיפתחו את הפרידו'דער רק בשעה שהמכונה עובדת, ואפי' אם בשביל זה היו צריכים לחכות הרבה זמן.

ד. ומכאן למצוות כבוד השבת. היות שבעל המאור כותב שבאכילת חמין בשבת מראים שאין אנו צדוקים ח"ו, לכן היה נוהר מאוד לאכול המרק כמה שיותר מהר, ואם הנניסו את המרק באמצע 'אומר בשבחין' סגר את הזמירות והתחיל לאכול את המרק.

ה. כאשר הביאו לרבינו זי"ע את המאכל 'פצע', היה עסק גדול אם היה חם, כי המנהג הוא להכניס פרוסת חלה בפצעי, ואם היה חם ה' חשש שיש בו משום בישול, וגם כאשר הכניס ביקש שיוידעו לרבים שהפצעי כבר לא חם ולכן מנכים החלה.

ו. העברת הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום שהינו הלכה פסוקה בש"ע, היה נזרר בה מאוד. בימים כתיקונם העביר

את הפרשה לאחר התפילה בצפרא דשבתא לפני הסעודה, כשהשטריימל על ראשו והטלית על כתפיו.

בערוב ימיו, כאשר כבר לא הסתדר עם הזמנים התחיל להעביר הסדרה בליל שישי ונוהר מאוד שלא להפסיק באמצע. פעם בשבת בראשית שחל אחר שמחת תורה ולכן לא היה אפשר בכלל להעביר הסדרה בליל שישי, והתחיל להעביר הסדרה לאחר קידוש היום - לפני הסעודה, וכאשר התאחר הזמן והמשמש ביקש ממנו שיפסיק בשביל הסעודה, ענה בזה הלשון: "הפסק, אתה יודע מה זה הפסק? הפסק לעולם", בידועו ששוב לא יהיה בידו זמן להעביר הסדרה. וכן היה למעשה, שלא אכל סעודת שבת מכיוון שבאמצע העברת סדרה אין מפסיקים.

יש לציין שבאמצע הסעודה הביאו עוד לחם משנה שיהיה זכר לעוד סעודה, דהיינו סעודה שלישית.

ז. פעם התבטא לאחד מן המשמשים שחשד בו שלא העביר הסדרה שמו"ת: "איך ווייס נישט ווי אזוי דו קענסט עסן די סעודה פאר מעביר סדרה זיין... איך קען נישט" (איני יודע איך אתה יכול לאכול את הסעודה לפני שאתה מהעביר הסדרה, אני איני יכול).

ח. בקידוש ליל שב"ק הקפיד מאוד רבינו זי"ע למוזג טיפות המים לתוך היין כמנהג ישראל. פעם בסוף שנותיו כאשר היה חלש מאוד היה בשבת אחד שאמר כל השלום עליכם בישיבה, ולא היה לו כלל כח לקום. כאשר הגיעו לקידוש הוא לקח את הכוס ושפך ממנו

מעט על הארץ (כמנהגו שבכל דבר שיש בו מים שפך קודם קצת טיפה כמבואר בחו"ל), ואח"כ החזיר את הכוס ועמד לכבוד הקידוש, ורצה למוזג היין לכוס, ולא עלתה בידו, וביקש ב' וג' פעמים ולא אסתייע מילתא, ואז הניח את הפלאש ומוזג את המים ליין, וראו בחוש שמן השמים עכבו בעדו למוזג הכוס כדי שיזכר וימוזג המים ביין...

בענין תפילה

ט. אי אפשר לשכל האנושי להבין איך בשר ודם בן תשעים שנה לא טועם שום דבר לפני התפילה. קאווע - לא שנה כי חשש משום בשר בחלב (עיין מ"היכל קדשו" חלק א' ערך יראת שמים), וסודה (סעלצער) לא שנה כי אינו מים פשוטים, ויש לזכור שברוך כלל לא התפלל כותיקין רק בשעות המאוחרות מאוד ביום... והרופאים שחששו לבריאותו נתנו לו משקה שישנה בבוקר, ועי"ז יתחזקו כוחותיו, ועל זה לחם את מלחמת ה' לא לשנתו לפני התפילה שהרי למשקה זה היה טעם מתוק, וזה לא היה רפואה רק לחזק מזוג, ומלחמה זה נערכה מחדש כל יום תמיד עד שנתו האחרונה.

י. בתקופה מסויימת קנו בשבילו סעלצער טבעי, דהיינו, מים פשוטים שבתבעו הוא סעלצער, וכאשר רצה אדמו"ר שליט"א מירושלים ליתן את זה לפני התפילה לא הסכים בשום אופן כי אין זה מים פשוט כפשוטו!

פנינים ועובדות - תורה (ה"א)

פנינים מבעלי הדולג'א מלוקט מתוך ספרי אמרות טהורות

י בשבט הרה"ק רבי שלום שרעבי זי"ע (הרש"ש)

על הרה"ק רבי שלום שרעבי זי"ע מספרים שנולד בארץ תימן, שם נתגדל בילדותו, וכאשר נתייתם מאביו הוצרך להביא פרנסה להחיות את אמו האלמנה, ונעשה רוכל, והלך עם מרכולתו מבית לבית, עד שפעם היה לו סיון גדול כמו שאירע ליוסף הצדיק ע"ה והתגבר על עצמו וקפץ מחלון הבית, ומאז זכה להשגות גדולות בסתרי תורה, ועלה למדריגות רמות. (ח"ג עמ' ש"ח)

י"ג בשבט הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע

א. הרה"ק רבי מרדכי סלאנים זצוק"ל סיפר עובדא באיש אחד שהסגיר עצמו בחדר מיוחד ועבד את הבורא ית' בהתבודדות משך שלוש שנה רצופות, ולאחר מכן בא אל הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע, נענה הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ואמר לו: כתוב (ירמיה כג, כד) "אם יסתר איש ואני לא אראנו נאום ה'", פי' יכול להיות שיסתר איש במסתרים וישקוד על התורה והעבודה הרבה שנים, אך "ואני", כלומר אחרי כל העבודה הלוה עדיין יש לו בתוכו את האני, אזי "לא אראנו נאום ה'!" כשמוע האיש את דברי הרה"ק מלעכאוויטש נתעורר עד מאוד וגעה בבכי בתשובה וחרטה על התנהגותו עד עכשיו, בשומו אל לבו שלה היתה עבודתו בלי פניות, כאשר ראה הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ששב בתשובה אמיתית על כל עבודתו עד עתה וביטל את כל ישותו, פנה ואמר לו: אם יסתר איש בנסתרים, "ואני לא", שהוא יודע שהוא לא, אזי "אראנו נאום ה'", א מוראדיגע ווארט! (ח"ג עמ' מ"ט)

ב. שמעתי מהרה"ח רבי משה בטלן ז"ל שהרה"ק מלעכאוויטש זי"ע פירש במאמר הכתוב "אכלוהו היום" (שמות טז, כה), עסט דעם טאג, דעם שבת'דיגן טאג, עד כדי כך יש להרגיש תענוג בשבת כאילו אז מ'עסט דעם טאג, אל לעכוויטשער ווארט! (ח"ב עמ' קצ"ב)

ג. איתא במכתב בספר יסוד העבודה (ע' מכתב ו') אשר פעם בעת המלחמה הגדולה בין ממלכות רוסיא ועסטרייך, ושלח מלך עסטרייך הנשיא פראנץ יאזעף את גדולי חיילותיו אל שדה בקרב לערוך המלחמה, והיה אז אחד משרי צבאיו עם קבוצת חיילים בארץ

תפס את כל הסוגיא לפי דרך זו, ודרכו היה שבעת הבחינה לא שאל מה אומר ראשון פלוני ומה אומר מפרש פלוני, אלא שאל מהו פשט הגמ' והיו צריכים לענות לו את הפשט כפי הראשונים והמפרשים שלמדו בשעת השיעור, ואמר א' מהמג"ש שאחרי שכבר למד את הסוגיא כמה פעמים וכבר לימד אותו, התועלת היותר גדול היה לו החזרה בשעת הבחינה שהאירה לו את כל הסוגיא מאוד.

* * *

היה תקופה מסויימת שבאו כסדר בחורים מיישיבת מיר לדבר עם רבינו זי"ע בלימוד ונתפעלו ממנו מאוד, פעם בא בחור מבניו של א' מהראשי ישיבות ושאל פשט בר"ן, ורבינו זי"ע דפדף לשם ומיד ענה תשובה ואמר פשט יפה מאוד, ואמר אח"כ אותו בחור שכבר שאל את הפשט להרבה ראשי ישיבות ורבים ולא מצאו תשובה, ורבינו זי"ע אמר לו פשט כ"כ פשוט שאינו יודע מה היה קשה בכלל.

* * *

בתקופה הראשונה כשהיה נכנס לרבינו זי"ע אברך לומד בכולל היה שואל איפוא הוא לומד ומה הוא לומד, וסיפר ר' שמואל אליעזר הערשקאוויטש שליט"א שנכנס פעם אל רבינו זי"ע ואמר לו שהוא עכשיו לומד הסוגיא של שליחות ויש שם קצות ונתיבות מ'לערנט פעטע סוגיות, מיד אמר לו רבינו זי"ע שיש שם גם נודע ביהודה שמאוד נוגע לסוגיא.

ועוד סיפר שנכנס פעם ואמר שלומד פרק מרובה דף ע"ז ויש שם תוס' ארוך מאוד (ד"ה פרה מטמא טומאת אוכלין), מיד אמר לו רבינו זי"ע יש ע"ז רמב"ן חזק וקהלות יעקב שמבאר הסוגיא וכדאי לעיין בפנים.

עוד סיפר שנכנס פעם ואמר שלומד פרק המפקיד הסוגיא של שומר שמסר לשומר ואמר שיש שם רמב"ם מאוד קשה, מיד הגיב רבינו זי"ע הנושאי כלים לא מדברים מזה יכול להיות פעמים שחושבים רק שקשה עיין שם באבן האזל ער איז גלאטיג.

* * *

מפאת קוצר היריעה נמנענו מלהביא את הכל, ואי"ה בשבוע הבא נמשיך להביא פנינים ועובדות.

א' מהנקודות שרבינו זי"ע ניהן בהם היא כחו הגדול בתורה, וכדרכו בקודש לא הבליט אותם אלא התנהג בהצנע לכת וכמעט שלא גילה כלפי חוץ את כחו בתורה.

ובשורות הבאות באנו להעלות על הכתב פנינים ועובדות על חלק התורה של רבינו זי"ע כפי מה שזכינו לשמוע מפי המשב"ק הגה"ח ר' יהושע חיים קאטען שליט"א.

קודם כל נצטט מתוך מכתב שכתב הרה"ח ר' משה בטלן ז"ל אל הרה"ק מסקווירא זי"ע בשנת תש"ט בחיי הרה"ק ר' דוד מראחמיסטריווקא זי"ע, ובתו"ד כ' כאן בראחמיסטריווקא הרבי הוא ר' דוד ויש לו בן ר' יוחנן ויש לו ה' בנים ובת אחת, וכולם בחורי חמד בעלי שכל הישר ולומדים כאן בהתמדה גדולה כמו בשנים קדמוניות, ע"כ. ואכן אחר כמה שנים כשהתחילו לדבר על השידוך של רביו זי"ע שלח הרה"ק מסקווירא זי"ע את הרה"ח ר' משה ז"ל לתהות על קנקנו של רבינו זי"ע, ונכנס ר' משה לביהמ"ד ועשה עצמו כמי שנרדם, ורבינו זי"ע למד שם בריתחא דאורייתא עם אחיו הצעיר וחזרו לקראת בחינה, ואז ג"כ כ' כ"ק הרה"ח ר' משה ז"ל שנתפעל מרבינו זי"ע ובעיקר מהשכל הישר בתורה.

* * *

ואכן רבינו זי"ע היה מרגלא בפומיהו שזקיני הרה"ק ר' דוד זי"ע היה נותן כל יום שיעור גמ', ולא הזכיר הרבה ראשונים אלא כל יום פירש באותו מהלך את ד' הגמ' עם הפשט, ופעם הגיע איזה ת"ח לעירו ושמע שהרה"ק ר' דוד זי"ע נותן שיעור ואוחז באמצע מס' עירובין והיה לו כמה קושיות ונכנס לשיעור, והרה"ק ר' דוד זי"ע פירש את ד' הגמ' כדרכו בפשיטות וניתרץ לו כל הקושיות שהיו לו עד שלא ידע מה היה קשה לו.

ומעשה אבות סימן לבנים כמסופר על רבינו זי"ע שהיה המשגיח בישיבה בסקווירא, והיה דרכו לבחון בכל שבוע את הבחורים, והמנהג היה שיום לפני הבחינה נכנסו אליו המג"ש לומר לו מה שהם אמרו בשיעור שלפי זה יבחון את התלמידים, והם מספרים שמיד שהתחילו להרצות את דבריהם לפני רבינו זי"ע מיד

רוסיא, שכאשר ראו שהמלחמה אינה הולכת לטובתם, שלחו מכתב אל המלך פראנץ יאזעף להודיע לו שהמצב אינו בטי טוב, החזיר להם המלך במכתב: "אז דער מוט איז פארלוירן איז די גאנצע פראנט פארלוירן".

ולמד מזה הרה"ק מלעכוויטש זי"ע דרך בעבודת השי"ת, כי הרי כל אדם יש לו מלחמת היצר, וזו היא מלחמה תמידית שאינה פוסקת כל ימי חייו, וכל עת היותו יתחדש היצר עליו במלחמות חדשות לא ינוח ולא ישקוט, ולפעמים יריגש האדם שאינו יכול להמשיך עוד ללמוד תורה או שיש לו שאר מיני מניעות ככמה ענינים בסור מרע ועשה טוב, וצריך לדעת כלל גדול זה "אז דער מוט איז פארלוירן איז די גאנצע מלחמה פארלוירן", אז מען פארלירט דער מוט און מען איז נישט פעסט ביי זיך אז מען וועט מנצח זיין, איז אלעס פארלוירן! על כן דער עיקר דארף מען האלטן די מוט, מוט הייסט התחזקות, אין וואס פאר א מצב עס איז זאל דער מוט זיין גוט, מען זאך זיך מתחזק זיין בכל הענינים אין לערנען און אין אלע אנדערע ענינים, דער עיקר איז התחזקות, וויל אז דער מוט איז פארלוירן איז אלעס פארלוירן. (ח"ב עמוד קצ"ו)

י"ד בשבט הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע א
א. בישמח ישראל (שמות או' ב') מביא מאביו הרה"ק רבי יחיאל

מאלכסנדר זי"ע כי בני ישראל היו כל כך משוקעים בתוך טומאת מצרים עד שלא היה להם כח הדיבור ולא יכלו להתפלל כדאורי, אלא צעקו מעומק ליבם "אוי וי", וצעקה זו שמע ה' ואנחה זו היתה יקרה מאוד אצל הקב"ה. (ח"ב עמוד י"ד)

ב. במאורן של ישראל הנדפס בסוף ספר ישמח ישראל מובא "אן אינטערסאנט ווארט" בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע על הפסוק (דברים טו, טו) "והיית אך שמח", ראשי תיבות ו'היית א'ך ש'מח הוא שו"א, להורות "אז עס איז בעסער א פאלשע שמחה פון אן ערליכע מרה שחורה", היינו אף אם השמחה היא בגדר שוא, צריך להיות אך שמח, ואפילו שמחה כזו מסייעת לאדם בכל עניניו. (ח"ב עמוד רע"א)

ט"ז בשבט - הרה"ק ר' אשר צבי מאוסטראה זי"ע

בספר מעיין החכמה (בשלה ד"ה ראו) להרה"ק רבי אשר צבי מאוסטראה - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע - כתב לפרש הכתוב "ראו כי ה' נתן לכם השבת" (שמות טו, כט), שלא דממה אדם בנפשו שהשבת ניתנה לאכול בשר ודגים וכל מטעמים, איר מיינט איר האט גוטע מאכלים קענט איר שוין צוגיין צום שבת, אלא ידע איניש בנפשיה כי ה' נתן לכם השבת לחם יומיים, היינו אהבה ויראה, זהו שבת, א גאנצער שמועס דארטן, ראו כי ה' נתן לכם השבת, צריכים לדאות ולדעת מהו שבת, הדביקות בה' זה

הוא מצות השבת, א שארפע ווארט. (ח"ב עמוד קצ"ב)

ט"ז בשבט - הרה"ק רבי שלום מרדכי (המהרש"ם) מברעזאן זצ"ל
בהקדמת הספר תכלת מרדכי להמהרש"ם (אות א') הובא עובדא דבעת שהיה המהרש"ם ילד והיה עילוי גדול, היה שם בעירו איזה מלמד משכיל שנתן לו ספר של קדוק ללמוד בו, ואמר שזה יועיל לו להיות חכם גדול, והמהרש"ם היה לומד זה קצת בכל שבוע בחשאי במקום שאין רואים אותו.

פע"א נסע אבי המהרש"ם אל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ונטל את הילד עמו, וזה היה באותן השנים שהיה דרכו של הרה"ק לשבת סגור בחדרו - שכך נהג במשך כל התקופה שהיה הרה"ק מרוזשין זי"ע חבוש בתפיסה, - אז הגיע אביו של המהרש"ם ביחד עם בנו שיברך אותו, ויהי כאשר נגע הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ביד קדשו בראש הילד, תיכף הצטעק הרה"ק בצעקה גדולה, ונחרד אבי הילד מאד, ושאל הרה"ק להילד מה אתה לומד, עד שנתוודע שיש תחת ידו ספר של המשכילים, וזאת הרגיש הרה"ק והפסיקו מזה מאז וטיהרו מההשפעה הלא טובה, ועי"ז נתגדל אח"כ להיות המהרש"ם. (ח"א עמוד ר"ג)

פנינים על פרשת בא (מלוקט מספרי אמרות טהורות)

א. הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע פירש עה"פ (י. ב) ולמען תספר באזני בנך וכן בנך וגו' וידעתם כי אני ה', ויש להבין שהיה לו לומר וידעו כי אני ה', כי מדברים כאן על הבנים, ומבאר דבעת שהאדם רוצה להשריש דבר אמונה בלב חבירו, צריך הוא עצמו להאמין באותו דבר באמונה שלימה, ואז יהיו דבריו יוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, וזהו שאמר הכתוב, כי כדי שתוכל לספר באזני בנך וכן בנך ולהשריש בלבכם האמונה בה, צריך להיות מקודם "וידעתם" אתם בעצמכם בידיעה גמורה ואמונה שלימה כי אני ה', אז תוכלו לקבוע האמונה גם בלב בניכם.

ב. איתא בספר בוצינא דנהורא (ד"ה ולכל בני) שאמר הרה"ק הרבי רבי ברוך ממעזיבון זי"ע בשם הרה"ק רבי מנחם

מענדל מבאר זי"ע עה"פ (י. ג) ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, א ידער איד האט אן אור, עס ווענדט זיך נאר וואו מ'זעצט אריין דעם אור, "במושבותם", וואו זעצט מען עס אריין...

ג. איתא במאור ושמש (ד"ה וככה) עה"פ ואכלתם אותו בחפזון (יב. יא), הרמז בזה להיות זהיר מתאות אכילה, כי ידוע שבשעה שאדם אוכל בחפזון לא ימצא באכילתו הנאה גשמית, וזהו שרמז להם לאכול בחפזון, שלא ישב אדם לאכול בנחת ובמתינות, באקוועם, אלא בחפזון, אפגעגעסן און גאגאנגען ווייטער.

ד. און אינטערסאנט רמז איתא בבת עין (ד"ה והיה הדם) - כ"ק מו"ח זצוק"ל היה רגיל לחזור על דבריו, עה"פ והיה הדם לכם לאות על הבתים (יב. יג), פירש ד"ם מלשון דממה ושתיקה, ובתים היינו

תיבות כדאיתא בספר יצירה (פ"ד מי"ב), והיה הדם לכם לאות על הבתים - רצ"ל לפני שמוציא אדם איזה תיבה מפיו, ידום וישתוק כדי להתבונן אם צריך לומר דיבור זה או לא ואיך צריך לאומרו, פאר מען רעדט ארויס א ווארט פון מויל דארף מען עס אדורך טראכטן צו מען זאל דאס זאגן, צו עס איז גוט צו נישט, ויחשוב גם כן ווי אזוי ער זאל דאס ארויסזאגן, ואם יעשה כן יתקיים סיפיה דקרא ולא יהיה בכס נגף למשחית.

ה. הרה"ק מריזשין זי"ע פירש הכתוב, "קדש לי", מי שרוצה להתקדש לפני, אזי "כל בכור", כל אדם מישראל יהא חשוב אצלו כמו בכור וגדול ממנו, ועי"ז "פטר כל", כל מה שמוציא מפיו, יהיה "רחם בבני ישראל", אהבת ישראל, ובוזה יכול להגיע להיות "לי הוא".

התורה ואגרותיו 0539.1.05646

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך וצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת בא - שנה י' גליון שע"ז (י"ב)

מאוצר החיים

בענין עירוי דם מנכרי או מאינו שומר תו"מ לחולה

תשובה בכת"י

בס"ד, יום כ"ב תמוז תשמ"ז, ציריך יצ"ו
לכבוד ידידי הרה"ג וכו' שליט"א
אחדשה"ט כראוי.

א. בענין מה ששאל על עירוי דם לחולה אשר בעל הדם הוא לא שומר תורה ומצוות או נכרי, אם שייך בזה הדין המובא ב"ור"ד (סימן פ"א סעיף ז) ברמ"א ביוגן מנכרית דאף שמותר חלב מצרית מן הדין, אולם זה מטמטם את הלב ומוליד לו טבע רע, והביא מה שכתב בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' מ') בזה, ובתו"ד שם כתב וז"ל: מ"מ בנידון דידן כיון דאין זה כ"כ בירור גמור דבתערובות הדם של אוכל נו"ט ג"כ שייך הך דמוליד ומטמטם, כיון דבפוסקים מבואר זה רק לענין אכילה דרך הפה, ובדברים סתומים ונעלמים מן השכל, אפשר שיש איזו חילוק, אף שמסברת אנו, אין אנו רואים שום חילוק, בכל אופן אין זה בירור גמור וכו' עכ"ל. וכמוכן שכל שאלתו היכא דאפשר בקל לקבל דם משומר תורה, דאל"כ פשיטא שאסור להחמיר במקום פיקו"ג.

ב. ונראה לכאורה להוכיח מלשון הגמרא (סוטה י"ב ב) וכן מרש"י שם דרק אם האיסור בא לגוף ע"י אכילה והנאת הגרון שייך החשש של מוליד טבע רע, והביאור בזה הוא דלא עצם החפצא של האיסור לבדו הוא הגורם, אלא דאכילת האיסור והנאת וטעימת הגרון טעם האיסור, שהוא בעצם איסור האכילה, (עיין חולין ק"ג ב), הם הגורמים טבע רע, אף שעתה האכילה מותרת, כגון במקום סכנה או כשנשתנה החלב (וכדומה) המותר.

והנה כל המקור שאכילת דברים אסורים מטמטם הלב, המבואר ברמ"א יו"ד פ"א הוא מגמ' זו, כמבואר שם ברמ"א שהוא בשם הר"ן, והר"ן הביא זה משמות רבה, וזה גמ' דילן סוטה (י"ב ב). וכך איתא בגמ' שם, ותאמר אוחות אל בת פרעה המלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, ומ"ש מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, ופירש"י דבר טמא זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל כדאמרין ביומא ע"ה א', גבי לשד השמן עכ"ל.

ובגמרא יומא שם, והיה טעמו כטעם לשד השמן א"ר אבהו מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן וכו', ופירש"י שד זה תינוק מוצא בו כל מיני טעמים שהאם אוכלת עכ"ל.

והשתא אם נאמר שעצם החפצא של האיסור גורם הטבע רע, מה צריך רש"י להביא מהא דהתינוק טועם הטעם של איסור, דממ"נ אם עצם החפצא של האיסור

מבאר החיים

במכות האחרונות היה כבר בבחינת 'בא' סמוך מאד לתחילה האותיות ולשורש

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואל לב עבדיו וגו' (שמות י' א). כתב באבי עזר (פי' על האבן עזרא) דמלת הליכה קאי על הריחוק, כמו והלכת אליו, ומלת בא קאי על הקרוב, כמו בא אלי העבד, בוא אלי, ולא נכון לומר לך אלי, אלא בוא אליו. אולם אצל ה' ב"ה לא שייך ריחוק, כי מלא כל הארץ כבודו, ע"כ על נכון נאמר בא אל פרעה, כי ריחוק וקירוב אצלו שוים וכו', ע"כ.

אולם לפי"ז למה במכת דם נאמר (שמות ז' ט"ו) לך אל פרעה. ועיין בבעל הטורים שדרך אחרת לו בזה, וז"ל: כשהיה אומר לו לבוא לביתו היה אומר לו בא, וכשהיה אומר לו לילך אליו המימה, היה אומר לן לך ע"ש.

והנה בקדושת לוי בפרשתך כתב וז"ל: עוד יבואר בא אל פרעה, כי בסדר תשר"ק הסוף הוא אותיות בא, כי תשר"ק מורה על דין. וזה שאמר הפסוק למען שתי אותותי אלה בקרבך, עכ"ל. ולפי"ז ניהא למה במכת דם שהוא ראשית ההתראות אמר לו לשון לך, דהרי מבואר ברמב"ם (פי"ו מהלכות תשובה) דפרעה לבסוף שהרבה לחטוא נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו וכו' עיי"ש. א"כ בתחילה טרם שחזק הקב"ה את לבבו, והיה יכול לשוב, לא היתה השליחות של משה וההתראות רק לשם שימת הדין עליו, אדרבה היה בידו לשמוע,

ורק אח"כ שחזק ה' את לבבו, שוב לא היה תכלית ההתראה וההליכה של משה אליו כדי ליתן לו אפשרות לשוב, אלא כדי להענישו במידת הדין, וזהו 'בא' שהוא סוף תשר"ק, ודו"ק.

אולם באמת הרי גם אותיות 'לך', הם בסדר תשר"ק, אלא שהם בדיוק באמצע הא"ב, וא"כ יש לשאול למה תשר"ק וב"א שהם בתחילת וסוף האלפא ביתא מורים על דין, ולמה 'לך' שהם באמצע אינם מורים על דין.

ונראה דהנה האלף בית כסדר מורה על השפעה מלמעלה למטה עד תיו, וכל מה שנתרחק האות נתרחק החיות, כמובא בתולדות יעקב יוסף (בסוה"ס) בשם מורי עיי"ש. ותשר"ק מורה על דין שע"י הדין חוזר ממטה למעלה ומתקרב לאלף, (סוד פלא) כמבואר בספה"ק.

ובזה מבואר מה איתא בטור או"ח (סימן רפ"ו) דתכנת שבת שבתפילת מוסף דשבת, מיוסד על אלפא ביתא תשר"ק, על שם הגאולה דכתיב אשרקה להם ואקבצם. דהקב"ה מקבץ נדחים מאות תיו לאלף, ודו"ק דזה עיקר הגאולה. ועיין בסידור הגריעב"ץ על מוסף דשבת, ודו"ק.

מבאר החיים

שערי ארמון מהרה תפתח, ומסיים באות למד, מהרה תפתח ללא אלמן. דכיון שזכינו ביום הכפורים להטהר עד אות למד, הרי רוב ככל, וזכינו לטהר עד ת"י בעזהש"ת.

וכן אם זכה האדם לעלות מאות ת"י עד כ"ף ממטה למעלה, הרי רוב ככל, וחזקה שיזכה להגיע עד אות אלף. והנה כשהאדם עומד בתשר"ק הרי זה דין גמור, דגם העונשים טרם האירו לו להתקרב הרבה להש"ת. ואם עומד בבית דהיינו שיודע את קונו אלא שחזיק הש"ת את לבבו ואינו נכנע, וכמו שהיה אצל פרעה שידע שה' הצדיק והוא ועמו הרשעים, ובכל זאת עמד במרדו, הרי הוא עומד באותיות ב"א, ובכל זאת זה דין גמור, דאין לו דרך תשובה, וכל המכות והעונשים הם רק לגדל שמו יתברך שעושה דין ברשעים. וזה הוא בא אל פרעה, בחינת דין, וכדברי הקדושת לוי, משא"כ בתחילה כשהתרה על מכת דם, אז היה בידו לשוב ולעלות מתשר"ק עד אות למ"ד, ומלמ"ד לכ"ף שהיינו הרוב ממטה למעלה, וזה היה רוב ככל, דהיינו אותיות 'לך', זה לא הוי דין, דכוונת התראה היא להחזירו למוטב ולתת לו דרך תשובה לעלות עד אל"ף, ודו"ק.

ולפי"ז יש ליישב הפסוקים גם בדרך פשוט לפי פירוש האבי עזר, דבמכות האחרונות לא נשלח משה לפעול אצל פרעה, שה' חזיק כבר את לבו, ע"כ נאמר 'בא', כלומר אלי תבוא, ואני הוא הפועל כל הישועה בלי סיוע הבחירה של פרעה, משא"כ במכת דם נאמר לך אל פרעה, דאולי תפעל אצלו שיבחר לשוב מחמת מורא העונש, והרי זה כאילו שולחו למקום רחוק שיפעל שם, אלא שגם אז הוא דרך התקרבות לה' כמו האותיות 'לך', שהם חוזרים לאל"ף, ודו"ק, אבל בתחילה זה בחינת לך אל פרעה, ותשפיע עליו שישוב, ודו"ק. (תשד"מ)

מאוצר החיים

הוא נמצא עדיין בחלב, היה גורם הטיטוס גם אם אין טועמין האיסור, כיון שעצם החפצא נכנס לגוף התינוק, ואם נאמר שעצם החפצא כיון שנשתנה לחלב שוב אינו מטמטם, גם אם התינוק טועם טעמו של איסור למה יהיה מטמטם. ג. אלא ע"כ צריך לומר דאף שעצם החפצא של האיסור נמצא בחלב, מ"מ אינו מטמטם אלא אם הוא בא לתינוק ע"י אכילה והנאת וטעימת גרונו, וע"כ הוצרך רש"י להביא מגמרא דיומא שיש לתינוק בחלב עדין הנאת טעימת האיסור, ודו"ק.

ד. ולכאורה גם מלשון הגמרא בעצמה יש הוכחה לזה, דאם מה שנכנס החפצא של האיסור לגופו הוא הגורם של הטיטוס, למה צריך לומר הפה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא, הרי עיקר הקפידא הוא לא על הפה אלא במה שנכנס לגופו החפצא של איסור, וגם אם יכנס לגוף ע"י אופן אחר, כגון עירוי דם, היה גם כן מוליד בו טבע רע, אלא ע"כ מוכח כמו שכתבנו דעיקר הטיטוס בא ע"י אכילה וטעימת הגרון ע"י הפה, ובזה מדויק לשון הגמרא שהפה שבו תוקף הקדושה אין ראוי שיפגום באכילת דבר טמא, ודו"ק.

ה. והנה מע"כ שליט"א מביא רא"י מהירושלמי חגיגה פ"ב שהביא בתו' חגיגה (ט"ו א' ב"דה שוב) שאחר יצא לתרבות רעה מזה שאכלה אמו מאכל אסור כשהיתה מעוברת ממנו, והרי העובר אינו אוכל דרך הפה ולא טועם טעם האיסור, ואעפ"כ זה גרם לו שיצא לתרבות רעה.

אולם נראה לפי המבואר בסנהדרין פ' א' (ועוד מקומות בגמרא) דולד הנרבעת אסורה משום דהיא וולדה נרבעו, והטעם משום דעובר ירך אמו הוא, וכמבואר שם ברש"י, הרי אנו מחשיבים מעשה האם כאילו נעשה בולד, וא"כ גם אכילת האם וטעימתה האיסור דרך הפה, נחשב גם כאכילת הולד וטעימתו.

ו. והנה ברמב"ם בפ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג מסביר זה משום שהולד הוא כאבר מאבריה, וא"כ פשוט, דכמו שאכילת האם מביא פגם במוח ובלב ובכל האברים, כמו כן האכילה הזאת מביאה פגם גם על העובר.

וגם ראיית ההג"א (ברא"ש פ"ב דע"ז סימן ו') והובא בדרכי משה שם היא דכמו שאכילת האיסור [שהיא כמו אכילת הולד] גרם לאחר שיצא לתרבות רעה, כמו"כ אכילת [כלומר יניקה] החלב שטועמים בו איסור [כמבואר ברש"י סוטה] יכול לגרום רעה וטיטוס לתינוק ודו"ק.

והנני בזה דושה"ט בידידות עוז ובלונ"ח, ונזכה כולנו יחד לגאולה שלימה בביאת משיח צדקינו בקרוב במהרה

בהוקרה רבה
משה חיים שמרלר

שיח חיים

בענין הנחת קוגעל ב'זילבער פאפיע"ר' בתוך הקדירה מער"ש

אודות השאלה אם שרי להניח מאכל כמו קוגעל וכדו' מעוטף בנייר אלומיניום הנקרא זילבער פאפיע"ר, בערב שבת בתוך קדירה העומדת על האש. או שיש לחוש גם בזה לה' טמנה, ואסור. שמעתי סברא מכבוד רבינו זצ"ל, דהטמנה יסוד איסורו הוא במטמין ברמץ כמבואר בגמ', והנה החוס של הרמץ אינו לצורך עצמו של הרמץ, אלא החוס הוא לצורך האוכל הנטמן בו, ובזה איכא משום הטמנה ברמץ דאסור, ולכן גזרו בכל הטמנה בדבר המוסיף הבל, שמא יטמין ברמץ, כי בשניהם החוס עבור הדבר הנטמן בו. אבל כשמכניס לתוך קדירה תבשיל שהוא

טמון בו, הרי החוס של הקדירה משמש לצורך הדבר שבקדירה, אלא שבאותו החוס מתחממים ב' דברים, בכה"ג לא שייכא לגזירה זו, דהא לא דמי כלל להטמנה ברמץ. [ועיין מש"כ בזה בתיקונים ומילואים על הספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מ"ב אות ס"ד הערה (כתיב תלמידים) רמ"ב ע"ש].

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפיו מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

גילוי כח הנשמה וביטול הבחירה במכת ארבה

א

ג' עיקרי הגאולה בפסח

במצות אכילת קרבן הפסח נצטוו בני ישראל 'ומצות על מרורים יאכלוהו' (יב, ח), וכך היה הלל הזקן עושה היה כורך פסח מצה ומרור ואוכלם יחד לקיים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו כדאיתא בפסחים (קטו), וביאר האור החיים הק' שכל אלו הדברים ענינם אחד שהם עיקרי עניני הגאולה ובאחד זולת השני לא היה נס הגאולה, ופירש דבריו כך; קרבן הפסח מורה על עצם מציאת הגאולה כי עיקר הגאולה היה בפסיחה על בתי בני ישראל במכת בכורות, והמרור הוא זכר לקושי השעבוד 'וימררו את חייהם' (לעיל א, ד), והוא חלק הכרחי בגאולה, שהרי תכלית גלות ושעבוד מצרים היתה כדי לתקן את הנשמות שנפגמו ונפלו מכח חטא אדם הראשון שעל ידי עבודת הפרך נזדככו ונתלבנו אותן נשמות, ולולא שמררו המצרים את חיי בני ישראל לא היו מזדככים ולא היתה הגאולה באה ולא היתה יכולה קומת בני ישראל לקום.

ענין המהירות במצה

וענין המצה מבאר האוה"ח הק' שהמצה מורה על ענין המהירות כי עיקר המצה בא משום שלא יכלו בני ישראל להתמהמה במצרים ולא הספיק בצקם להחמיץ ואפו אותה מצה כי לא חמץ, והטעם שהוצרכו למהר יציאתם ממצרים הוא משום שהיו שקועים כבר במ"ט שערי טומאה ואילו היו נשארים עוד מעט במצרים היו שוקעים לגמרי בטומאת מצרים ולא היו יכולים לצאת משם, ולכך מיהר השי"ת להוציאם בחפזו ממצרים כדי שלא ישקעו שוב בשערי הטומאה, ונמצא שכל ג' דברים אל פסח מצה ומרור הם יחד העיקר ביציאת מצרים.

המהירות שלא ישתקעו במצרים

ובמה שכתב האוה"ח שהמהירות היתה משם שאם לא כן היו שוקעים בטומאת מצרים שולל הקשה בעל הלשם שבו אחלמה בספר הדעה (ח"ב דרוש ה' ענף ב ס"ה) שהרי בני ישראל היו באותו זמן לאחר שנה שלמה של זיכרון אחר זיכרון מטומאת מצרים, שמאז שהתחיל ה' להכות את מצרים בעשרת המכות פסק השעבוד מעליהם וממכה למכה ירד עוד ועוד עול שליטת המצרים עליהם, עד שבליל פסח כבר לא היתה למצרים שליטה עליהם כלל והיאך נאמר שאם היו נותרים במצרים רגע אחד היו חוזרים ושוקעים בוררים ומתבררים, ומכח קושייתו מבאר הלשם' באופן אחר ענין המהירות שיצאו בה בני"י ממצרים להיפך שאם היו נשארים היה הזיכרון בא עד התכלית ובטל היה כח הסט"א עד של תהיה כח הבחירה בעולם, ולכך יצא מהר משם לצורך קיום העולם בכח הבחירה לכל הברואים.

אמנם האוה"ח והשל"ה ועוד נקטו בשיטה זו שאילו לא הוציאנו הקב"ה ממצרים הרי אנו ובנינו עד סוף כל הדורות משועבדים היינו לפרעה מכח הטומאה שהיה גובר אף על כל הזיכרון שכבר עברו בני"י שיצאו מכלל שליטת המצרים שאף אחר בירור כל הניצוצות עדין היה כח הטומאה שבמצרים גובר

על כל כח הקדשה. וביאור הענין הוא שישנם מקומות שהאור מטמא מאד כח הטומאה גובר שם באופן נורא שאף אחר כל זיכרון נותר כח הטומאה עומד על מקומו ומושך הכל להגרר אחריו, וכן היה כח הטומאה במצרים כמו שהמשילו במדרש (שמ"ר טו, ה) שבני ישראל במצרים היו כתרומה שנפלה לבית הקברות מקור הטומאה שכל עוד אין מוציאים את התרומה מבית הקברות אינה יכולה להטהר ואין הכהן יכול לאכלה.

החפזו בגאולת מצרים וכל עניני קרבן פסח

על כל פנים מבאר בדברי האוה"ח הק' שעומק ענין המצה היה ענין המהירות, ויראה שענין המהירות היה עיקר גדול בכל גאולת מצרים, שכן מצאנו כמה וכמה פרטים שהיו מוכרחים להתקיים על ידי מהירות דוקא, כנאמר 'ואכלם אותו בחפזו' שאכילת קרבן הפסח היתה במהירות גדולה כמ"ש רש"י שהוא 'לשון בהלה ומהירות', אלא שמצוה זו לשעה היתה ולא נצטוו בה ישראל בפסח דורות, אמנם לדברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ד) כל פרטי המצות שנצטוו אז בענין אכילת קרבן הפסח היו מטעם החפזו והמהירות, כן הוא גבי אכילת הפסח בבית אחד מורה על המהירות שאין פנאי להמתין לשליח שיחזור, והוא הטעם לאסור שבירת העצם שאין פנאי לכך, ושיטת הרמב"ם שהוא הטעם לדין צלי אש בפסח (דלא חיינו דסיל הטעם משום דדומה לבני מלכים).

ב

המכות שבפרשתן שייכות לגאולה

ומבואר שעיקר גדול היה ענין המהירות בגאולה ממצרים ובקרבן פסח, להרמב"ם בכל פרטי קרבן הפסח ועכ"פ לכו"ע המצה מורה על ענין זה שלא הספיק בצקם להחמיץ כי גורשו ממצרים מהר, ויש לבאר עומק הענין. נקדים עוד ענין המדוקדק בפרשתן שבעשר המכות חזינו שנחלקו לשנים, ז' מכות נאמרו בפ' וז' מכות בפרשתן, וכבר הזכרנו בשבוע העעל"ט שחלוקה זו מורה שז' המכות הראשונות שייכות להתחלת הגאולה וסיום הגלות ואילו מכת ארבה והשנים שלאחריו בפרשתן משלימות את הגאולה ושייכות להשלמת הגאולה ממש, וביותר מבואר כן לשיטת הרמב"ן בריש פרשתן שכל ג' המכות האחרונות היו בחודש ניסן בזמן הגאולה ממצרים (אם כי שיטתו צ"ע בחשבון זמן הצמיחה אחר הברד), וכמה אופנים נאמרו לבאר שייכות מכות אלו דוקא לגאולה, ובנתיב דברינו דלהלן יבואר ענין נוסף.

ביטול הבחירה ביצי"מ - במצה אין רוח

ויראה דבענין המצה אמר הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע שבמצה ישנם ג' מיסודות הבריהא אש מים ועפר, אש בתנור האפיה מים בלישה ועפר היינו הקמח הנעשה מחטה הצומחת מעפר האדמה, ורק הרוח איננו במצה כבשאר לחם התופח ונכנס בו יסוד הרוח גם כן.

ביאור המכוון בדברי קדשו נראה דהנה יסוד הרוח הוא היסוד היחיד שיש בו שני צדדים באשר הוא מורכב מיסוד המים ומיסוד האש, ובכחות האדם מביא יסוד הרוח לכח הבחירה

מהשי"ת לבני ישראל, והוא שבהם הראה הקב"ה לישראל ולכל העולם והוכיח אדנותו על כל העולם בפרטי הבריאה ולהכחיש כל מציאות שליטה בעולם מלבדו יתברך, ובמכת ארבה הוכיח הקב"ה לישראל והראם שהוא בורא רוח ועושה מלאכיו רוחות, ובמכת חושך נכחו כל העולם שהוא יוצר אור ובורא חושך ובמכת בכורות הראה שהוא מכיר ויודע להבחין בין טיפת בכור לשאינו בכור.

רפוא לישראל בכבודות הלב

ובהוכחת אדנותו של הקב"ה על הרוח הכה הקב"ה את פרעה והיה נגוף למצרים וכלל בידו כאמור בישיעה (יט, כב) שכל מכה שהיתה במצרים היה בה בחינת 'נגוף ורפוא' שהיתה נגוף למצרים ורפוא לישראל בענין אותה המכה עצמה כמו שהאריכו הספה"ק בזה, ואם במכה זו אמר השי"ת 'כי אני הכבדתי את לבו' הרי שכאן בא לבני ישראל רפואה בענין זה ובאו למצב שלא תהיה להם כבודות הלב נגד רצונו של השי"ת אלא יהיו נמשכים אחר רצונו של השי"ת לגמרי, ודבר זה נתגלה דוקא במכת ארבה כיון שבה הראה השי"ת כחו על הרוח והרוח מורה על ענין הבחירה כנ"ל, והראה השי"ת שהוא האדון על הבחירה ונתבטלו אליו כל ישראל בביטול הבחירה הגמור שלא היה להם שני צדדים כלל.

בבינה מתגלה כח הנשמה

ונראה עוד בזה שמכת ארבה היא המכה השמינית ומכוונת כנגד ספירת הבינה כמבואר בספה"ק, ובעולם הבינה שם מתגלה כח נשמות ישראל כי מקור נשמות ישראל הוא משם כמו שנאמר (איוב לב, ה) 'ונשמת ש-די תבינס' הרומו שמהבינה מתעורר גילוי כח הנשמה של בני' (עיי רבינו בחיי פרי שמות ז, יא), וכיון שבמכת ארבה התעורר גילוי כח הנשמה נתגלה אז בייחוד כח ביטול הבחירה של בני' עם הצמאן הגדול והכיסופין למיהוי קמיה מלכא.

ענין 'למען תספר' מכת הנשמה

מעתה יבואר עוד האמור במכת ארבה 'למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתו בם', ויש לדקדק לכאורה מדוע דוקא במכה זו נאמרה ענין סיפור יציאת מצרים, ולאור האמור יתבאר כי הנה כח הנשמה מתגלה בדיבור וכמו שתרגם אונקלוס עה"כ 'ויהי האדם לנפש חיה' - 'והות באדם לרוח ממללא', ואיתא ע"ז בזה"ק פ' תזריע (מז): שעיקר כח הנפש חיה הוא 'דאית ליה רשות למללא מילין קמי מלכא', והיינו שכח הנשמה המתגלה בכח דיבורו של האדם הוא ביכולתו לדבר לפני המלך מלכו של עולם והוא כח התפילה, ובגלות מצרים לא היה כח התפילה בגילוי דיו כדאיתא בספה"ק שהיה גלות הדיבור, וכשנגאלו נגאל הדיבור וכח התפילה ויכלו בני' להתפלל כדבעי שעל כן נקרא 'פסח' - 'פה סח', וכשנתגלה כח התפילה נתגלה עמו כח ההודאה המתקיים על ידי הסיפור בגבורות ה' כמש"כ (ישיעה מז, כא) 'עם זו יצאתי לי תהלתי יספור', וכיון שכח הנשמה התחיל להתגלות במכת ארבה כנתבאר שאז נתגלה כח הנשמה של בני' וכח הנשמה הוא כח הדיבור לכן דוקא בה נאמר 'למען תספר'. ונמצא שבמכה זו התחילה הגאולה ומבואר הטעם שהמכות האחרונות שייכות יותר להשלמת הגאולה כנ"ל.
(מתוך ש"ס ה'תשפג)

שכשזמדם לפני האדם שני צדדים בוחר הוא באחד מהם. והמצה רומזת להעדר הבחירה אצל האדם, משום שביציאת מצרים בטלו בני ישראל רצונם לרצון השי"ת עד שלא היה להם בחירה כלל, ואף היו במזריגה יתירה על כך שלא היו נראה להם ספק בשני צדדים כלל, וכמו שכתב רש"י בפרשתן עה"פ (יב, לט) 'וגם צדה לא עשו להם' - 'מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו הוא שמפורש בקבלה (ירמיהו ב, ג) זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

וכך היתה התנהגות בני ישראל בכל מהלך הגאולה ממצרים כמו שכתב רש"י בשייר השירים על הפסוק (ד, א) 'משכני אחרך נרוצה' הנדרש (שהש"ר א) על יציאת מצרים - 'אני שמעתי משלוחך רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי אחרך נרוצה להיות לך', שמאז שנתבשרו בבשרות הגאולה לא היו בפניהם שני צדדים אלא מיד השתוקקו כולם לקיים דברי ה' ולרוץ אחריו מהר.

הצמאון לה' מכת פנימיות הנשמה

כח זה בא לבני ישראל משורש פנימיות נשמתם הקדושה המקושרת למקורה הקדושה בגבתי מרומים בחלק אלוך ממעל, והוא כח הראשית שבשבילה נברא העולם 'בשביל ישראל שנקראו ראשית', וקדושה פנימית זו הכוללת את כל ישראל ומצויה אצל כל אחד ואחד בפנימיות נפשו מביאה את האדם להשתוקק אל השי"ת תמיד ועל ידי זה ממנה הוא לעשות רצון קונו ללא שיצטרך לבחור כלל בטוב על פני הרע, והוא ענין המהירות שהיתה ביציאת מצרים שהוא מורה על קיום רצון ה' ללא בחירה ועל גילוי כח הראשית של בני ישראל, וכמו שמצאנו בגמ' שבת (פג) שנקרא בני' 'עמא פזיזא' על שם שמהרו להקדים נעשה לנשמע בקבלת התורה ולא המתינו לשמוע את שני הצדדים בסיבת הבחירה אם לקבל התורה או לא, ועל זה נאמר לקמיה בגמ' (טפ) 'בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי', דהיינו כח הראשית שבנשמות בני ישראל שנתגלה על ידי הקדמת נעשה לנשמע.

כח הראשית מתגלה ע"י ביטול הבחירה לה'

ובזה יבואר סמיכות הכתובים בירמיה (שם ג) שאחר שנאמר שבחן של ישראל שהלכו אחרי השי"ת ביציאתם ממצרים כצאן אחר הרועה ללא בחירה אמר הנביא 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, והוא משום שעל ידי זה שרצו אחר הקדוש ברוך הוא בארץ לא זרועה ולא רהרו בליבם על צד אחר כלל נתגלה כח קדושת הראשית שבנשמת ישראל. וכמו שפירש רש"י בפרשתן (שם) שזהו השכר שקבלו ישראל על זה.

מהות בני' שהם צמאים להשי"ת

וראה מה שכתב רש"י בסנהדרין (עו). בהא דאמרינן התם המחזיר אבדה לנכרי עליו הכתוב אומר 'למען ספות הרוה את הצמאה' (דברים כט, יח), ופירש רש"י דוה נכרים ששבעים ואינן צמאין ליוצרם, צמאה זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצותיו, מבאר שהצמאון ליוצרינו יתברך הוא חלק ממהותם של בני ישראל והוא נמשך מפנימיות הנשמה הק' של בני' הצמאה ומשתוקקת להתקרב ולחזור למקור מחצבתה.

| ג |

מכת ארבה הוכחה לאדנות ה' על הרוח

ונראה שדבר זה התחיל להתגלות במכת ארבה, כי הנה האור החיים הק' ביאר מאמר הכתוב (א, י) 'למען שתי אותותי אלה בקרב' שבאותות אלה המבוארים בפרשתנו היה גילוי מיוחד

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (ל"ט)

בעלי התוספות שבאשכנז (יב)

רבינו אפרים כתלמיד הריב"א

רבינו אפרים מרענגשבורג, אף שצעיר היה לימים מן הראב"ן והריב"ם - תלמידיו המובהקים של הריב"א, מכל מקום זכה אף הוא לקבל תורה מפי הריב"א הראשון - תלמידו של רש"י וראשון לבעלי התוספות שבאשכנז, ומחולל בית מדרשם של בעלי התוספות באשכנז.

עדות מפורשת להיותו תלמיד הריב"א, מוצאים אנו בתשובה שנדפסה בסוף הראב"ן, שם פונה הראב"ן אל בית הדין שברענגשבורג, הלא הם: "הראשון שבראשון למנורה הוא הרב רבי יצחק ברבי מרדכי, ואחריו יאיר נתיב הרב רבי אפרים, והחוט המשולש במהרה ינתק הרב רבי משה", ובתשובתם אל הראב"ן, כותבים שלושתם: "קיבלנו מרבינו הקדוש הלוי", אם כן הרי לנו כי אף רבינו אפרים ינק מים מבאר תורתו של הריב"א, כעדותו שקיבל ממנו דברים.

כך גם הסמ"ג (עשין, ס"ה ט"ג) מביא: "והרב רבי אפרים (חולין מז. תוס' בד"ה כל) [וברא"ש (חולין פ"ג ס"ה ט"ז): "רבינו אפרים בר יצחק ז"ל] היה מתיר בשתים... וכן שמע מרבנו יצחק בן רבי אברהם שרוב חיות יש להם שתים", והנה כמובן אין הדבר יכול להיות שרבינו אפרים יאמר דברים בשם הריב"א שצעיר לימים היה ממנו עד מאד, ולכן נראה כי יש לגרוס רבינו יצחק בן אשר [שמות חכמים (ס"מ מ' אות ב' הע' 45)]. הרי לנו מקור נוסף שקיבל הימנו תורה.

כמובן, שרבינו אפרים קיבל תורה מהריב"א באחרית ימיו, אך עדיין החשיבוהו כתלמיד בין התלמידים בבית מדרשו של הריב"א.

רבינו אפרים כתלמיד רבינו תם

אחר פטירת הריב"א, עבר רבינו אפרים לרומרוג לקבל תורה מפי רבינו תם, אותו החזיק כרבו מובהק והרבה לשלוח אליו אגרות שאלות שונות המצויות בידינו, אך גם כאן בבית מדרשו של רבינו תם זכה רבינו אפרים למעמד גבוה, כאשר רבו מתייחס אליו בחביבות יתירה, ועל אף הוויכוחים הרבים שהתעוררו ביניהם, כמו שנרחיב אודותיהם בהמשך, אנו מוצאים את רבינו תם מכתירו בתארים נדירים, בפרט כאשר מדובר ברב הפונה לתלמידו.

דוגמא אחת לכך נציין את דברי רבינו תם בספר הישר (תשובות, ס"ה פ') שם כותב הרב על תלמידו: "למורי רבי אפרים כו' אשריך שזכית ולא עברת על דעת חבירך, הרי לנו ב' תוארי כבוד כלפי רבינו אפרים תלמידו, האחד כינויו בשם 'מורי', והן מה שכינה את עצמו 'חבירך' המשמש כמובן של תלמידך.

הראב"ה (ח"ב ס"ה תקנ"א) מביא דברי אביו רבינו יואל תלמידו של רבינו אפרים, המצטט מדברי רבינו אפרים: "ובצרפת

ראיתי רבינו יעקב מגביה קולו עם החזן", והוא עדות על ישיבתו בצל כנפיו של רבינו תם, תוך שהוא מוסר עדויות ממנהגי רבו אשר חזו עיניו ולא זר.

יצוין, כי אף הריב"ם תלמידו של הריב"א וחברו של רבינו אפרים, למד גם כן אצל רבינו תם, וכמו שהבאנו בזה במאמרינו אודותיו, וככל הנראה הרחיקו שניהם יחד נדוד לגלות למקומה של תורה לקבל מפי רבינו תם בצרפת.

בספר הישר מוצאים אנו תשובות המתייחסות לריב"ם ולרבינו אפרים יחד, כגון (תשובות, ס"ה פ'): "ובראש כלם שלום לרב רבי יצחק ולחברנו רבי אפרים וליתר רבני העיר", ועוד במקומות נוספים מוצאים אנו את השניים יחד, כך גם ישבו יחד בבית דין שברענגשבורג, כמו שהזכרנו לעיל את אגרתו של הראב"ן אל הבית דין שברענגשבורג, שם מונה את שמותיהם ושבחם, של הריב"ם עם רבינו אפרים.

דבר זה נובע ככל הנראה, לאור הכרח המציאות בבית מדרשם של בעלי התוספות שבאשכנז, שעדיין לא פעל באותם שנים כמידת פעילות היו מדרשו של רבינו תם בצרפת, שהרי יחד עם רבינו תם היו אחיו הרשב"ם ושאר בעלי התוספות, מה שאין כן אצל הריב"א בשפיירא לא היו לו ריבוי של תלמידים זולת הראב"ן ומקצת תלמידים נוספים שהמשיכו את דרכי לימודו, אך רוב גאוני אשכנז בתקופתם עוד דרכו בדרכי הלימוד של גדולי אשכנז הקדמונים של תלמידי רבינו גרשום, ולכן הוצרכו לקנות תורה מפי בעלי התוספות שבצרפת.

עובדה זו בכוחה לבאר מה שמצאנו שנקרא רבינו על ידי חלק מן הראשונים, הרשב"א (עירובין לא: בד"ה נתנו) הריב"א (עירובין לא: בד"ה היא; יומא עא: בד"ה ואימא; חולין ק. בד"ה ורבינו אפרים), בכינוי 'רבינו אפרים הצרפתי', והרי כמו מאלה תעלה התמיהה, שהרי רבינו אפרים משפיירא או מרענגשבורג היה שבאשכנז, ואיך יתארוהו יכנהו 'הצרפתי', והוא אינו אלא אשכנזי. אלא מאחר וקיבל תורה מפי רבינו תם בצרפת, שוב יש מקום לכנותו 'הצרפתי'.

בשולי הדברים יש להעיר, כי המהרש"ל (ס"ה כ"ט) בתשובתו, אינו מונה את רבינו אפרים כאחד מאלו שימשו לפני רבינו תם, אלא רק מזכיר כי חי ופעל בימיו, שכתב: "ואחרי רבינו שמואל מלך רבינו תם לפניו שמשו... ובימיו היה רבינו החסיד אליהו החסיד בפריש, ורבי מנחם בר פרץ ביאוגני, ורבי חזקיה באלצורא, ורבי משלם במילאון, ורבי אפרים הגביר בריגנשפורג", נראה כי לדעת המהרש"ל לא קיבל רבינו אפרים תורה מפי רבינו תם אלא מפי כתביהם המרובים כדלהלן, שהרי הזכירו באותה מידה שהזכיר את שאר הגדולים שחיו בתקופת רבינו תם, אשר על חלקם ברור כי לא שימשו לפני רבינו תם, וקצת צ"ע.

מצות לשמה

קטנים ואם הקילו רבנו לענין אפיקומן שהוא זכר בעלמא לא נקל לענין מצה דאורייתא עכ"ל. הרי דס"ל דבעינן שימור לשם מצת מצוה שיוצאים בו יד"ח.

(והנה במג"א ריש סימן תס הובא דברי המהר"ל דבעינן שימור לשם מצוה, אך במהר"ל גופא איתא לשם מצת מצוה, וכן בשו"ת מהר"ל (סימן נח) הוגה ע"פ כל המקורות לשם מצת מצוה).

ובכגון דא ניתן לומר מ"ש השו"ע הרב (ריש הלכות מכירת המץ) וז"ל: גודע בשערים המצוינים בהלכה, אשר הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל הסי"ז ומ"א והנמשכים אחריהם, עד עתה קרוב לדורותינו אלה, כנראה בעליל מספר שיטה מקובצת על כמה מסכתות וכיוצא בו. ולזאת ודאי אין לסמוך להקל למעשה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז"ל, ובפרט באיסור תורה חמור כחמץ שהחמירה תורה בכל יראה ובל ימצא וכו' עכ"ל. כמו"כ י"ל על מצות אכילת מצה שהוא מצוה מהית' וכל ספק שיש בו יש להחמיר.

האם תטמא לשמה

בחזו"א (שם) נראה דנוטה לומר דסתמא לשמה בענין זה עיי"ש. אולם בביה"ל (סימן תס ס"א ד"ה אין לשיק, בסופו) משמע דס"ל דבעינן אמירה מפורשת לשמה, וכדמשמע מדברי רש"י (פסחים לה:), ואינו דומה לקדשים דקיי"ל סתמא לשמה קאי, משום שכבר הקדיש מתחילה הבהמה לשם עולה או שלמים, ומשום הכי תלינן דבעת העבודה עומד ג"כ לשם זה, משא"כ לענין מצות, ומדמהו הביה"ל שם לכתובת ספר תורה באזכורתיהן דסתמא לאו לשמה עיי"ש. (וכי שם מההריטב"א אינו משמע כן ע"ש. וע"ע חזו"א א"ח סי' י סק"י ד"ה ונראה).

ובאו"ז (ח"ב סימן רמט) שזכינו לאורו מפורש כדברי הביה"ל דלענין מצות סתמא לאו לשמה קאי ואינו דומה לקדשים, ועיי"ש שהביא רא"י לזה מהגמרא. (באמת דכיון שקיי"ל שצריך לשם מצת חובה, לפ"ז אין מוכח מהענין שלשם מצת חובה נעשה, שהרי רוב המצות אינם עומדים לכך, וגם שיש הרבה שאופין בעריפ' למצת מצוה, וא"כ מובן מאד דסתמא לאו לשמה קיימא).

שמירה מחימוץ לשם מצות מצוה

בחזו"א (שם) מבאר דבמצה א"צ עשיית המצה לשמה, אלא שצריך מצה שיוצאין בו יד"ח שיהא בו שימור מחימוץ, ולא סגי במה שיראה שלא הכסיפה פניה, אלא שצריך שימור מעת לישא ואילך שלא תבוא לידי חימוץ, וליש אומרים משעת קצירה. מיהו אין השמירה חשובה שמירה אלא אם משמרה לשם מצה של פסח, אבל אם משמרה לשם מצות תודה לא חשיב שימור. וכן מבואר בדברי השו"ע הרב סימן תנג סעיף טו, וכן במ"ב סימן תס עיי"ש.

(דרך אגב: עפ"ז יוצא דגם ליתן להקטן לגלגל ולהתעסק בהעיסה כדי שלא ישהה ויחמוץ אסור, מאחר דבעינן שימור לשמה וקטן

לשם מצות חובה

בביה"ל סימן תפב (ד"ה מי) מביא בשם הפמ"ג וז"ל כי משמע שמצת מצוה שיוצא יד"ח צריך שיאמר בעת עשייה הריני עושה לשם מצוה לצאת בה יד"ח, ובדיעבד במחשבה סגי.

[ובסימן תס ס"א ד"ה וקטן כ' בביה"ל דא"צ שיאמרו בכל מצה ומצה אלא יאמר כל אחד, מה שיעשה היום בענין מצה זו יהיה הכל לשם מצות מצוה.

אמנם נראה דלכתחילה ודאי טוב לומר ולחזור ולומר על כל פעולה ופעולה "לשם מצות מצוה", אי משום שיזכור לעשותה לשמה (הגם דבדיעבד סגי כשהתחיל לעשותה לשמה והשאר בסתמא, וכמ"ש בביה"ל סימן יד ד"ה בלא כוונה עיי"ש, ובפרט כשבתחילה אמר כל מה שאעשה וכו' וכמ"ש בביה"ל סימן יא ד"ה שאמר עיי"ש). ואי מטעם שכתב השל"ה (מסכת פסחים אות יח) כדי שיהיה הרושם קבוע בלב להיות זהיר וזריז בעסק המצות שלא יחמיץ].

ובסימן תס ס"א ד"ה וקטן, כ' דהיינו בין הנתנית מים לתוך הקמח ובין הלישה והעריכה והאפיה וי"א דגם הנקיור, צריך שיאמר ע"י גדולים דוקא ויהיה הכל בפירוש לשם מצת מצוה.

וכן מסיק המהר"ם שיק וצ"ל בספרו על התרי"ג מצות (מצוה י') שצ"ל כוונה לשם מצה שיוצאין בו יד"ח הלילה הראשון של פסח עיי"ש. וכן הוא בערוך השולחן סימן תנג סעי' כ"ג. וכן דעת הגרש"ז אירבאך וצ"ל בספרו מנחת שלמה חולין דף ע' עיי"ש.

ומקור הדברים הוא בדרכי משה סימן תעז בשם האור זרוע (ח"ב סימן רמט) דאין יוצאין במצות שאינן נעשות לשם מצוה.

אמנם לא מבואר בד"מ אי הכוונה לשם מצות בערב תאכלו מצות, או שמא הכוונה לכל שבעת ימי הפסח וכמ"ש שבעת ימים מצות תאכלו, והיינו המצוה שלא לאכול חמץ כל שבעת ימי הפסח, ובחזו"א (א"יח סימן קכד לפסחים לה.) נסתפק בזה עיי"ש. (ועיין בסוף המאמר שהבאנו דברי השו"ע הרב בזה ומה שהערנו על דבריו).

אמנם בפנים ספר האור זרוע (שכידוע לא היה לפני מאה וארבעים שנה בדפוס, וגם מהביה"ל נראה היה לפניו האור זרוע כאן, הגם דבשאר מקומות במ"ב הוא מזכיר מ"ש בפנים הספר או"ז ובהדגשה שעתה זכינו לאורו). מבואר להדיא דהכוונה הוא למצות בערב תאכלו מצות, שדווקא כשנתכוין בהשימור לשם מצת חובה יוצא יד"ח. והוכיח כן גם מדברי רש"י בגיטין (י'). שכתב דבעינן שימור לשם חובת מצה עיי"ש, דש"מ דבעינן לשם מצת חובה עיי"ש.

ועיין במהר"ל (מנהגים) סדר ההגדה אות ה שכתב וז"ל אך אם נאבדה אחת מן המצות נכון לאפות ג' מצות אחרות משום דאסמכתא ג' מעשרון אחד, ועוד דזימנין דליכא שימור גמור לשאר המצות ליטול אחת תחת הנאבדת ובעינן שימור לשם מצת מצוה, וזימנין נעשות ע"י גויות או

היא למצות של חג המצות היינו שבעת ימי החג. ולא עוד, המצב במאפיה הוא שיש רעש ובילבול גדול, ומדברים מדברים אחרים שאינם נוגעין לענין המצות, ואין איש עומד ומתכוין כוונה גמורה עכ"פ (לכתחילה צריך אמירה דווקא וכנ"ל מהביה"ל) שיהיו שמירת המצות מחימוץ לשם המצות שיצאו בהם יד"ח הלילה הראשון של פסח, וכנ"ל מהביה"ל שצ"ל כוונה גמורה דווקא וסתמא לאו לשמה היא, ובפרט כשאין

אינו ממטר לשמה, הגם שאינו עושה בהמצה כלום, ודלא כמו שיש שטועין בזה ופשוט).

והנה יש מחלוקת בין הראשונים במצה שנעשה ע"י נכרי או חרש שוטה וקטן, וגדול עומד על גבן ומזהירן שיכוננו בעשיתו לשם מצות מצוה אי מהני או לא, וקיי"ל דרק בשעת הדחק אפשר לסמוך ע"ז. (עיין מ"ב סימן תס סק"ג ושו"ע הרב ס"א).

ולכאורה דקשה להבין דעת המחמירין בזה, דאי אין כאן ענין שיהא עצם העשייה של הלשמה וכו' נעשה לשמה, כ"א שהשימור מהחמוץ יהא נעשה לשמה, א"כ למה לא תיסגי שיהא השמירה נעשה ע"י ישראל גדול שעומד על גבן ומשמרה מחימוץ לשם מצות מצוה.

ומצינו בזה ב' דרכים ליישב זאת, החת"ס בשו"ת או"ח סימן קכ (וכן בהנהגותיו לשי"ע סימן ת"ס) מיישב ז"ל התם משנתן מים לקמח אז המגבל בידו הוא המשמר, ואי אפשר לרואה לשמור, אם המגבל לא ישמור הוא שקד שומר, ע"כ צריך המגבל שיהיה ישראל גדול המכוין לשמה עכ"ל. (ועפ"ז כתב שם דלענין קצירה, שא"צ כ"א לשמור שלא יבוא לידי חמוץ שח"כ אפשר לסמוך על קצירת גוי וישראל משמר והמכוין לשם מצות מצוה עיי"ש. וכה"ל לפי טעם השו"ע הרב דלהלן וכמ"ש שם בסעיף טו).

אמנם מדברי השו"ע הרב (סימן תנג סעיף טו, וסימן תס ס"א) נראה דס"ל דתכלית השמירה היא ע"י פעולות בקום ועשה למנוע את החימוץ, ע"י ההתעסקות בהעיסה בלישתה ועריכתה ואפיתיה, א"כ רק מי שעוסק בזה יכול לכוין לשם מצות מצוה, ולא העומד מן הצד, עיי"ש היטב. (ועי' בס' מרקחת חיים (פסח) ס"ס כג).

ועכ"פ מכל זה יוצא ההכונה דלשם מצות מצוה היינו, שהשמירה מחימוץ, הן לעמוד על המשמר לראות ולהתבונן על העיסה שלא תחמיץ, והן בעצם הפעולות המונעות את החימוץ, זה צריך להיות לשם מצות מצוה ולא עצם עשיית המצות.

כוונה לשמה על העשייה נופא

אמנם מ"מ, הגם דלא מצינו שיש חיוב שעצם עשיית המצות יהא נעשה לשם מצות מצוה, כ"א שהשמירה מחימוץ יהא נעשה לשם מצות מצוה, וכדנתבאר למעלה, מ"מ יש הידור וענין לכוין גם על עצם עשיית המצה (לא מצד ענין שימור מחמוץ, אלא מצד עצם עשיית ההפצא כדי לקיים בו מצוה דאכילת מצה, וגם באופן שאין כאן כלל ענין של שימור מחימוץ) שיהא נעשה לשם המצוה דאכילת מצה.

וכדמצינו כן באו"ח ה' תפילין (סימן תקלג) שכתב שכל מצוה בעי' לכתחילה לכו"ע שיהא תחילת עשייתה לשמה עיי"ש. וכן מצינו גם לענין אפיית המצות, דעיין בשו"ע הרב סימן תנה סעיף כא שכתב בשם מהר"י ועוד לומר בעת שאיבת מים שלנו בשביל המצת מצוה הריני שואב לשם מצת מצוה. וכ"כ בסימן תנו סעיף ו דכשנותן הקמח לתוך העריבה או לתוך המדה ללישת המצות של מצוה טוב שיאמר בפיו שעושה כן לשם מצה של מצוה, וכן יאמר בשעת נתינת המים לקמח. (ומשמע מלשונם שאין זה משום שימור מחימוץ, וע"ע בנ"א סימן רנ סק"א, ובפמ"ג סימן תרמג מ"ז סק"ד במ"ש שם לגבי סוכה ישנה דלכתחילה ראוי לעשותה לשם החג, דב"ה מכשירין י"ל דיעבד).

ועכ"פ דלפ"ז טוב לפרט ולומר כל מה שאעשה בעסק המצות וכן בשמירתן מחימוץ הוא לשם מצוה, כדי להדגיש שבין השמירה מחימוץ ובין עצם עשיית המצה הוא לשם מצות מצוה.

המציאות כהיום

למעשה נשאלו כמה מהעובדים במאפיות המצות מהו הפירוש "לשם מצות מצוה", וחלקם ידעו שהכוונה היא לשם מצת מצוה של לילה הראשון, אמנם הרבה השיבו שהכוונה

עצות עשה של אכילת מצה עשוורת בליל פסח היא יחידה נשארת לנו עכ"ל עצות אכילה שבכל התורה, אין לנו פסח ולא קדושים לא תרועה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת עשנה לשנה, ואם גם היא לא תעלה בדינינו בשלימותו, הוי"ט בעיני ה' חלילה חלילה.

(שו"ת חת"ס חו"צ סימן קצו)

יודעין כלל שיש ענין שצריך לכוין שהמצות יהיו בשביל לצאת בהן יד"ח לילה הראשון, והגם שהמשגיח עומד וצוהק לשם מצות מצוה, אין מבינים ומתבוננים כלל מה הוא מדבר, והוא כאילו מדבר זאת בשפה שאין מבינים.

ואי משום דסגי לעשות ע"ד העומד על גבן ואומר לשם מצות מצוה, הרי ערבך ערבא צריך, דאולי גם הוא לא יודע שהכוונה הוא לשם מצות של חובה, ועוד דרק בשעת הדחק סמכין ע"ז ולא לכתחילה וכמ"ש המ"ב סימן תס סק"ג עיי"ש.

ולכן לצאת מידי כל פיקוק, נדברו כמה ת"ח בהתייעצות עם גדולי הדור שליט"א להתקין נוסח מלא ומפורט שיאמר כל עובד במאפיית המצות לפני התחלת העבודה, ובנוסח זה יבוא הכל בשלום בעז"ה, (ומקור הנוסח הוא מהביה"ל סימן תס ס"א ד"ה וקטן, וביה"ל סימן תפכ ד"ה מי, וכן בשמירתן מחימוץ, ע"פ מועדים ומונים ח"ג סימן רסא. וכה"ל בדרשות מהר"ח אור זרוע סימן כא שצ"ל בשעת לישת המצות הנני שומר לשם מצת מצוה): **כל מה שאעשה בעסק המצות וכן בשמירתן מחימוץ הריני עושה לשם מצוה לצאת בהן ידי חובה בליל הסדר.** (ולא הגון לומר לצאת בהן יד"ח הלילה הראשון של פסח, מאחר שבחוב"ל עושים יו"ט שני עם כל מצות היום, אמנם הנוסח "לליל הסדר" כולל גם זה. הערת הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א).

יש שרוצים לטעון דמכיון שעושים את המצות לפסח, הרי"ז כולל הכל, גם ללילה הראשון של פסח, וא"צ כוונה מפורשת, אמנם לפ"ז למה צריך הביה"ל לבאר באר היטב והדגש, שצריך לומר כל המצות יהיו לשם מצת מצוה, והאריכות בכ"ז הוא למותר שהרי ממילא עושים המצות לחג הפסח, ומפורש יוצא מדברי הביה"ל סימן תס ס"א ד"ה וקטן דגם כשנהוג עלמא ליקח מאלו המצות ללילה הראשון, צריך לומר בפירוש שהמצות הם לשם מצות שנצא בהן יד"ח המצוה, הרי שס"ל דלא סמכין בזה על הסתם, כ"א שצריך אמירה (או עכ"פ כוונה) מפורשת שהמצות יהיו לשם חובה, וכדנתבאר לעיל דלענין זה סתמא לאו לשמה קאי, ואי לא מבינים מה שאומרים מה הואילו חכמים בתקנתא?

(ופשוט שאין בכל זה להוציא לעז ח"ו על שלפנינו, כי אין אנו אומרים כלל שלא היו יודעים כוונת הדברים של "לשם מצות מצוה" כפי שצריך.

ועוד, דממנ"ג אי הנידון הוא על עיכובא מלצאת ידי המצוה, הרי בכה"ג אין בזה האיסור דשלא להוציא לעז על הראשונים, וכמ"ש בתרומות הדשן (סימן רלב) עיי"ש.

ואי משום שדורות שלפנינו נהגו כדעת המקילים, ואנו רוצים לצאת ידי המחמירים ג"כ, בכה"ג ג"כ ליכא שום איסור,

מצות לשמה

וכמ"ש בשו"ת שבשו"ע הרב יו"ד סימן ז בנידון הסכנים המלוטשים עיי"ש, וכן הוא בשו"ת חמד ח"ד ע' 85 בשם כמה פוסקים עיי"ש).

דברי השו"ע הרב ומו"מ בדבריו

מ"ש בתחילה שמצות מצוה שיוצאין בה יד"ח צ"ל שיהא נעשה לשם מצות חובה, מצאנו חידוש גדול בשו"ע הרב סימן תנג סעיף יד שכתב שיש בזה מחלוקת, ש"א לשם מצות בערב תאכלו מצות, וי"א לשם מצות בליל פסח ימים תאכלו מצות, והיינו שאם שמרה לשם מצוה שיאכלנה בו ימי הפסח יוצא בה, (אין ר"ל מטעם שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה, כי בסוף סימן תעה לא ס"ל כן עיי"ש, רק ר"ל מטעם איסור אכילת חמץ כל שבעה, שערי הלכה ומנהג אות כט). וסיים השו"ע הרב ע"ז וכן עיקר. ובמ"מ שבגלגילי הדף ציוין לד"מ בשם או"ז שהצריך דווקא לשם מצות בערב תאכלו מצות, ואילו לשו"ת הרא"ש (סוף כלל יד וכלל כד סימן ג) שסגי ג"כ בכוונה לשם המצוה דשבעת ימים תאכלו מצות. וציון עוד טור ושו"ע סימן תעז.

והנה באמת שמדאי של להתפלא על דבריו, כי הרי לא מצינו כלל לאחד מן הראשונים שיאמר במפורש דמ"ש שצ"ל לשם מצות מצוה היינו לשם מצות שבעת ימים תאכלו מצות. וגם בשו"ת הרא"ש הני"ל לא מוזכר כלל דבר זה ע"ש, (ועיין בספר מצות מצוה להג"ר משה לינדר זצ"ל ועוד, שנשארו בצ"ע בזה).

ובשו"ת להורות נתן (ח"א סימן כג) ביאר דעת השו"ע הרב, דכוונתו למאי דמבואר בב"י (סימן תעז) בשם תשובות הרא"ש (כלל כד) וז"ל חכמי אשכנז פירשו שא"צ שימור אלא משעת לישנה, ולכן נהגו שאם שכח ולא אכל כזית מצוה שמורה באחרונה (לאפיקומן) שא"צ לחזור ולאכול, לפי שכל המצות שלנו שמורות יפה, אבל באלו הארצות שנהגו לעשות שימור משעת קצירה ודאי צריך לחזור ולאכול כזית מצוה שמורה עכ"ל. ובדרכי משה שם כתב אהא דסיים הרא"ש דצריך לחזור ולאכול, דכן נראה מדברי אור זרוע דאין יוצאין במצות שאינן נעשות לשם מצוה.

וס"ל להרב ז"ל דמחלוקת הרא"ש והאו"ז היא, דלהרא"ש הא דבעינן שימור לשם מצוה היינו שימור חמץ כדי שיוכל לאוכלו כל שבעת ימי הפסח, וא"צ שימור לשם קיום מצות בערב תאכלו מצות דוקא, ולכן שפיר יצא ידי אפיקומן במצה שאכל בתוך הסעודה שהרי כל המצות שלנו שמורות יפה, דאע"פ שלא כל המצות שלנו נשמרו לשם לצאת ידי מצות בערב תאכלו מצות שהרי רוב המצות נאפות כדי לאכול בכל ימי הפסח, מ"מ הו"ל שפיר משומר לשמה כיון דעכ"פ נשמרו מן החימוץ שיוכל לאכול בשבעת ימי הפסח, וזוהי שמירה לשם מצוה, אבל האו"ז ס"ל דבעינן דוקא שישמרנה לשם יציאת ידי חובת בערב תאכלו מצות, וע"כ אינו יוצא במצות שאכל בתוך הסעודה, דאף אם גם המצות האלו נשמרו מן החימוץ מ"מ הא לא נשמרו לשם יציאת חובת מצוה של בערב תאכלו מצות.

וכיון דבשו"ע (סימן תעז ס"ב) פסק המחבר כהרא"ש דיוצאין ידי אפיקומן במה שאכל מצוה בתוך הסעודה, נמצא דקיי"ל דשמירה לשם מצוה היינו שמירה מן החימוץ כדי שיהא ראוי לאוכלו כל שבעה, אבל אין צורך שיכוון לשם אכילתו בלילה הראשונה, עכ"ד הלהורות נתן.

ודבריו תמוהין עד למאד, כי האין אפשר לומר דמ"ש הדי"מ וכן נראה מדברי האו"ז וכו', דר"ל דהאור זרוע חולק על הרא"ש. ובודאי דלא ניתן להאמר כן, אלא ר"ל דגם האו"ז ס"ל כשו"ת הרא"ש ולא פליגי וכדיבואר להלן בעז"ה.

ועוד יש לתמוה ע"כ, כפי שכבר הקשה בספר מועדים וזמנים (ח"ח עמוד 10) דמאי ראה מאפיקומן, הרי בשו"ע שם איפסק דאפיקומן הוא רק זכר לפסח, ולכן העיקר הוא שלא יהא בו חשש חימוץ, אמנם לשם לצאת בו יד"ח מצוה ודאי

שאי"צ בזה, כי הרי כבר יצאו כזית מצות הראשון ובכורך. (וכן בספר מצות מצוה נשאר בצ"ע בזה).

אלא נראה דכוונת הדי"מ פשוט מאד, דס"ל דהגם דאפיקומן הוא רק זכר לפסח, מ"מ מאחר שיש ענין של מצוה ע"ז מדברי חז"ל, לכן לכתחילה צריך ליקח לזה מהג' מצות שנעשו ע"ד יציאת בהם יד"ח המצוה דמצוה. אמנם הנהוג בזמננו היה כך (בראשונים מבואר שדרם היה לאפות למצות מצוה בנפרד משאר המצות), שאם היה להם שמורה משעת קצירה היו לוקחין מאותן הקמח להג' מצות של ליל פסח, ושאר הקמח שהיה רק שמורה מלישה ואילך היו לוקחין אותו לשאר ימי הפסח. אמנם במקום שלא היה להם שמורה משעת קצירה או התכוונו ליציאת יד"ח המצוה דלילה הראשון בכל המצות שאפו.

ולכן בשו"ת הרא"ש מחלק בין המקומות, שבמקום שנהגו לעשות שימור משעת לישנה, בזה אם שכח וכבר בירך ביהמ"ז אי"צ לחזור ולאכול מצוה, שהרי במילא כל המצות שוות, וכל המצות שמורות יפה לשם מצוה, וא"כ יצא ידי האפיקומן במה שאכל בסעודה מצוה, אבל באלו הארצות שנהגו לעשות שימור משעת קצירה באלו הג' מצות של ליל פסח, אז צריך לחזור ולאכול כזית מצוה מאלו המצות השמורות וכ"ל.

וע"ז אומר הדי"מ דכן נראה גם מדברי האור זרוע שס"ל דאין יוצאין כ"כ שנעשו לשם מצות בערב תאכלו מצות, א"כ כששכח ובירך לחזור לאכול מצוה למצות דווקא, ולא יסמוך ע"מ שאכל בסעודה משאר המצות שלא נעשו לכוונה זו. (אמנם במקומות שאין מחלקין בין אלו הג' מצות לשאר המצות, אלא הכל נעשה מאותו סוג שמירה, והכל נעשה לצאת בהם יד"ח המצוה, ג"כ להאו"ז אי"צ שוב לאכול עוד כזית מצוה לאפיקומן, אלא סומך ע"מ שכבר אכל בסעודה, ואין כאן מחלוקת בין האו"ז לשו"ת הרא"ש).

אמנם מדברי הרוקח שהובא אח"כ בב"י דמרהיטת לשונו נראה שאין שום חילוק בדבר, בין כשיש חילוק בין המצות שנעשו כדי ליציאת בהם יד"ח המצוה לשאר המצות שלא נעשו ע"ד כן, ובין כשכלולם נתכוין ליציאת בהם יד"ח מצוה, אלא ככולם יוצאין ידי אפיקומן, שהרי כתב שאם נאכל האפיקומן (דהיינו מהג' מצות) יקח מצוה אחרת ויאכל באחרונה. וקשה דהא בזה עדיף לסמוך על האפיקומן שנאכל בסעודה שנעשה לשם מצות מצוה מלסמוך על מצוה אחרת שנעשתה שלא לשם יציאת בו יד"ח המצוה. ומזה נראה דס"ל דאין שום חילוק בין הג' מצות לשאר המצות, מאחר שסגי בכוונה דשימור לשם מצות של פסח, לכן השיג הדי"מ ע"ז וכתב על דבריו, אבל באו"ז כתוב דאין יוצאין במצות האחרות שלא נעשו לשם מצוה. (ועכ"פ מדברי הדי"מ מבואר שס"ל שהרוקח יחיד הוא בזה. גם אם נקוט שלהרוקח אי"צ לומר לשם מצות חובה) ושאר הראשונים לא ס"ל כן).

וא"כ מאחר דקיי"ל בשו"ע שם דמה שיכולים לסמוך על מה שאכל מצוה בסעודה הוא רק היכא שכל המצות שוות, אבל היכא שנהגו לעשות למצות מצוה שימור משעת קצירה, לא יסמוך ע"מ שאכל בתוך הסעודה משאר המצות, אלא יאכל שוב מאלו המצות המשמורות משעת קצירה שנעשו לשם יציאת בהם ידי חובת המצוה, א"כ הרי דקיי"ל כהאו"ז דיוצאין ידי"ח המצוה רק כשנשמר לשם המצוה דבערב תאכלו מצות. ומ"ש הרמ"א ואם נאבד האפיקומן יאכל כזית אחד ממצוה שמורה אחרת, וציון ע"ז רוקח, אין ציון נכון, (וכידוע כי לא הרמ"א עשה ציונים אלו), כי הרמ"א חולק על הרוקח, ודייק לכתוב נאבד במקום נאכל שכתוב ברוקח, ובדליכא כו"ע לא פליגי דסגי לאפיקומן איזה מצוה שיש לו ופשוט.

ועפ"ז דברי השו"ע הרב ע"ז מאין לקח דיעות בראשונים שסגי בשימור לשם המצוה דשבעת ימים תאכלו מצות ושכן עיקר. ועכ"פ לכתחילה ודאי שנכון ליציאת גם שיטת רש"י ואו"ז ומהר"ל שכתבו במפורש שצריך לכיוון לשם המצות חובה ולא סגי שנעשה לשאר ימי הפסח, וכן נקטו להלכה הפמ"ג והמהר"ם שיק ובהיה"ש, (ועיין שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סימן פח). (וקרוב לוודאי שהשו"ע הרב כי"כ משום שראתה

דברי האו"ז בפנים הספר, שבימיו עדיין לא נדפס, ולא היה ידוע בירור אם כוונת האו"ז היה שצריך להתכוון לשם מצות ושבעת ימים או למצת דחובה. (ומה שצויין בשו"ע הרב לאו"ז יתכן שאין הציונים מהרב כ"א מהשארית יהודה וכידוע) ומש"כ רש"י בגיטין י' לשם חובת מצה, פירש השו"ע הרב דר"ל משום חובת איסור אכילת חמץ ולא כפי שפירשו האו"ז דר"ל למצת חובה).

ומיהו יש להבהיר, שגם לפ"ד השו"ע הרב דיוצאים במצה שנעשית לשם מצות שעת ימים תאכלו מצות, אבל ודאי שלכתחילה צ"ל לשם מצות בערב תאכלו מצות גם לפ"ד השו"ע הרב, שהרי כתב בסימן תנה סעיף כא לומר בעת השאיבה "הריני שואב לשם מצת מצה", וכ"כ בסימן תנו סעיף ו לענין נתינת הקמח לתוך העריבה עיי"ש, (ובדאי בשאר העבודות העיקריות באפיית המצה שצ"ל כן וכ"ה במהרי"ל אפיית המצות את 1). ומצת מצה הכוונה לשם מצות בערב תאכלו מצות וכמבואר שם.

ובשו"ת להורות נתן (שם) כותב שמצא לאחד מן הראשונים שלכאורה ס"ל דסגי בלשם מצות שבעת ימים תאכלו מצות, והוא הראב"ן (מסכת פסחים) שכתב וז"ל ויאה וכשר ללוש אותו של מצוה עומר לבד באחרונה סמוך לנתינתו בתנור כדי לקרב אפייתן דבעי שימור טפי, ונראה לי שאם אבדו אחת מן השלש של מצוה, שיקח אחת מן האחרות במקומה שכולן שמורות לשם מצות עכ"ל. ולכאורה דיקשה הא מכיון דיידח בהדיא שלש מצות ללילה הראשונה א"כ דחה את השאר ואיך יוצא בהשאר, וכמ"ש האור זרוע, אלא ע"כ שצ"ל דס"ל דשמירה לשם מצה היינו לשם המצוה שבעת ימים תאכלו מצות וא"כ כולן שווים הם.

אמנם אי משום הא י"ל דאין ראייה, דעיי"ן שם ברב"ן (גם במ"ש לענין שימור משעת קצירה) דנראה שדרבם היתה ללוש ולאפות כל המצות לשם מצות מצוה, וכן נראה בעוד ראשונים שכן היה דרכם, ורק שהראב"ן אומר דיאה וכשר ללוש ולאפות בנפרד מצות מצוה לליל הראשון של פסח ביתר הידור ושימור, אך בדיעבד יוצא גם בהנשאר שכולם נעשו לשם מצות חובה ודו"ק.

ועוד, דהנה מצינו ראשונים ואחרונים שס"ל שכל מה שאוכלים בליל הסדר הכל הוא בכלל המצוה דאכילת מצה, (עיי"ן שאילתות דרב אחאי גאון פי' צו ובפי' הנצי"ב שם, וכי שם שכן שמעו גם מלשון הרמב"ם, וכ"מ באור ודוע ח"ב סוף סימן רנו עיי"ש היטב. וכן במחזור ויטרי (הוצאת אוצר הפוסקים) כרך ב' עמוד תי' הערה 9, גבורות ה' להמהרי"ל פרק מה ד"ה שמש, קהילות יעקב קידושין סימן לד).

ועפ"ז מובן מ"ש הראב"ן שכולן שמורות לשם מצות, כי מבואר בלשון הראשונים (עיי"ן בטור סימן תנה, מטה משה סימן תקצח ועוד) שדרב"ן היה ללוש מצות כל יום ליומו, והמצות שאפו לליל הסדר אפו כולן לצורך מצות מצוה, וכעיי"ז במהרי"ל (מנהגים אות יד) שהזהיר לעשותן כולן לשם מצת מצוה משום דאי נאבד אפיקומן סומכים על מה שאכלו בסעודה.

דבר פלא עציני בגערא גטיין (ב) דאיתא שם דהגעבא גט עעדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחם, עאי טענא רבה אער לפי שאין בקיאין לשעה וכו'. ובתנ"ש שם (וה"ה לפי) הקשו עאי שנא לשעה דאין בקיאין עשאר הלכות גטיין. ויתרצו התנ"ש בשם ר"ת דבכל הלכות גטיין בקיאין, אלא דרך דרשה דוכתב לה לשעה אינה נראית להם עיקר דרשה, ואין בקיאין פרוש אין חוששין לדרשה דלשעה.

יש שפירשו הענין, כי דרכו של עולם להחשיב יותר את הגעשה בדברים שיש בהם עשייה ויצירה, לא כן בדברים התלויים בטובה ועשבה דעזולין בו, כי אין נראה בחוש פעולת העשבה והטובה.

לנוכח זה, נביא כאן עספ"ה"ק גדול הכח והפעולות הגדולות הנעשים ע"י עשבת האדם. (ובכלל זה כענין ענין כוונת האדם ב"לשם מצות מצוה").

ז"ל הקדושת לוי (פ' שלח): הכלל כי אדם צריך תמיד להעלות על עשבתו שכל דבוריו ועשבותיו ותנועותיו עושים רושם לעולה, ולכן צריך האדם לשמור כל עשבותיו ותנועותיו ודיבוריו בראת ה', כיון שכל תנועותיו עושים רושם לעולה וכו' עכ"ל.

וז"ל ספר יושר דברי אמת (ח"ב סי' לד): אע"פ שצראה לנו כל מה שהוא עגושם הוא יש, והרוחניות דועה לנו שאין בו ענין, כ"ז השקר הוא עציני שאנו בעלי החומר ועוסקים תמיד בחוטריות, אבל באמת הוא להיפך כי הלא הרוחניות עקיים הגשעיות ובלעדו הוא אפס, ואותו הרוחניות שאינו בגוף הוא גדול באיכות ובכח מאותו שהוא בגוף, כי אותו שהוא בגוף הוא נלאה, עתה שיש ענין הפיכו שהוא החוטריות לזה כח הדיבור שבאדם הוא יותר פועל עכב הגעשה, עפני שיוצא עחוטריות האדם לחוץ, ונתהווה רוחני בלי גוף. (ע"ש שהארץ בענין זה).

פסח הוא ראש לכל הגעודות ושורש כל היהדות, ולכן באכילת העצות בפסח, שהוא עיכלא דגהיענותא, תלוי כל היהדות, ורעד לכן כי תנבת העצות בג' ישראל, ולכן צריך לעסוק באפיית העצות ברעותא דלבה ובכוונה ובשעחה ובהירות.

וכעו שהאדם זהיר לבחור סופר ירא שעיס לכתוב פרשיות תפילין בטובה ראוי לשעה, כן צ"ל גם בעסק אפיית העצות שגם הם כדוגמת התפילין, שצאה טענא אין ענוחים תפילין בחוה"ע עפני שהעצה היא אות בעקום תפילין כע"ש התנ"ש...

(עתן דברי הגה"צ ר' עשה וולפסאן שליט"א)

מצות לשמה

אגודת "לשם מצות מצוה"

ת.ד. 5349 ירושלים, פקס' 077-3182145

ערט"ק לסדר "וטימרתם את המצות..." בא תשי"ד

קריאה ובקשה לתיקון ענין "לשם מצות מצוה" כהלכה

סיון תשמ"ג

הננו לחזק ולאמץ ידי אנשי לבב ויראי ה' שנתעוררו לתקן תיקון גדול וחשוב בדבר כשרות המצות לצאת בהם ידי חובת מצות אכילת מצה כליל הראשון של פסח, שיהא על צד היותר טוב מבלי סקפוק כלשהו. דהנה ידוע שהמצות צריך שיהיו נעשות "לשם מצות מצוה", ודבר זה מעכב מה"ת גם בדיעבד וכמ"ש הביה"ל סימן תס ס"א ד"ה אין לשיין עיי"ש. ולפי מה שנתברר במציאות הדברים, אין הכל בקיאות בלשמה לידע כוונת הענין כדבעי, דהיינו דלא סגי בשעשיית המצות נעשות לשם מצוה, אלא עיקר הדבר הוא שהשימור מהחיימוץ (היינו לעמוד על המשמר ואם יראה את העיסה קרובה לבוא לירי חימוץ ישמרנה ועשה פעולות בהעיסה שלא תחמיץ) יהא נעשה לשם מצוה.

ועוד, רמ"ש "לשם מצות מצוה" הכוונה הוא לשם המצת מצוה שיוצאין בו יד"ת הלילה הראשון של פסח, וכפי דאיתא להדיא באור זרוע (ח"ב סימן רמט) שזכינו לאורו לפני יותר ממאה שנים, וכידוע שלא היה מצוי כ"ב לפני המוסקים, ובפרט לפני הזמן הנ"ל ולכן היו מהמוסקים שנמתקו בוה), שהובא דבריו בקיצור בדרכי משה סימן תעז עיי"ש, וכ"ה במהרי"ל (שו"ת סימן נח מנהגים את יד), וכן נקטו הפמ"ג והביה"ל להלכה.

ועוד מבואר בספר אור זרוע שם, דסתמא לאו לשמה קאי, ושאיני מקדשים דסתמא לשמה קאי עיי"ש. ובביה"ל (סימן תס ס"א ד"ה אין לשיין) דייק כן גם מדברי רש"י עיי"ש.

ועפ"ז יוצא שצריך אמירה בכוונה מפורשת וכמו בבתיבת ס"ת באזכרותיהן, (כ"מ מביה"ל הנ"ל עיי"ש), ששימור המצות מחיימוץ הוא כדי לצאת בהם ידי חובת לילה הראשון של פסח.

ובכן, מוטל על האחראים בדבר, לראות ולוודע שכל העובדים במאפיות המצות לפסח (היינו כהלישה והעריכה ור"א גם הניקור) והאפיה כין המכנים וכין המוציא) ידעו כוונת הדברים של "לשם מצות מצוה" כדבעי. ולכתחילה טוב שיאמר כל אחד בכל יום בתחילת העבודה: כל מה שאעשה בעסק המצות וכן בשמירתן מחיימוץ הריני עושה לשם מצוה לצאת בהן ידי חובה כליל הסדר, ובזה יבוא הכל על צד היותר טוב ללא סקפוק לכל הדיעות.

ובזכות קיום מצוה גדולה זו כדמיבעי למיהוי לכתחילה ובהידור, שהיא מצוה המביאה לידי אמונה וכמ"ש בזוה"ק "מיכלא דמיהמנותא", נזכה לגאולה קרובה, וכמ"ש (ילקוט הושע תקיט) אין הגלויות מתכנסות אלא בשכר האמונה אבי"ר.

באנו עה"ח למען מצוה רבה זו

חיים אלעזר ווייס	יעקב מאיר שטרן	יעקב תופיק אביעזרי	נתן הכהן קופשיץ
שלמה הכהן קאהן	שמאי קהת הכהן גרוס	שמואל אליעזר שטרן	שריאל רוזנברג
אברהם שרגא שטיגליץ	אלכסנדר הלוי הברפלד	דוד בגיטין הכהן בטלמן	חיים שמרלד
יעקב שרגא רוזנבך	ישעי' שוארץ	מאיר סידושה	מאיר שמחה אירדבאך
מנחם מגדל פוקס	מנחם קוריצן	משה מ. מעדלון	משה בראגסדורפר

מסאדד לפי א-ב

שמחה ב"צ א. רבינובין

נטיעה של רבי נטע זצ"ל

נטיעה של רבי נטע זצ"ל

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינדיט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

כשהש"ת מצוה לקחת ממטאטא
הרי זה בדיוק כמו לולב

מספר בנו הרה"ח ר' אריה מרדכי הי"ו, פעם כשעמדו כמה אברכים מבני ירושלים בביהמ"כ זכרון משה ושוחחו ביניהם, לפתע הם רואים ר' נטע יוצא מביהמ"כ ופונה לעבר חדר המחסן של המנקה ומתחיל לחפש שם דבר מה.

לתמיהתם, מה לו לר' נטע לחפש בחדר המנקה, עונה להם ר' נטע לתומו כי הוא מחפש "מטאטא".

מה לו לר' נטע עם מטאטא, וכי עוזר הוא למנקה לנקות את הבימ"ד, תמהו ושאלו בסקרנות.

הסביר להם ר' נטע, כי היות ומאן דהוא ליכלך על רצפת ביהמ"ד, ע"כ הוא מחפש מטאטא לנקות זאת, הרי זה כבוד ביהמ"ד ומניעת מכשול מן הרבים, שלא ייכשלו באמירת דברים שבקדושה במקום האיסור....

נכון הדבר, אישרו לו חבריו, כי נחוץ לנקות זאת, אבל זה ממש לא לכבודכם לעשות זאת, ישנם מספיק אנשים השייכים לעבודה זאת ואין זו עבודה המתאימה עבור איש נכבד כמותו.

תמה ר' נטע ושאל אותם, וכי"ל לולב" שונה בהרבה מן המטאטא, הלא המטאטא הוא ממש כמו לולב, אכן למה זה נאה ויאה לכבוד כל א' לקחת לולב, כי ברגע שהש"ת ציוה ליטול לולב ה"ז נהפך ממטאטא ונעשה לולב, חפץ של מצוה.

כן הדבר גם במטאטא הזה, נכון שהוא רק מטאטא, אבל ברגע שיש מצוה לנקות את הבימ"כ וזהו רצונו של מקום, א"כ נהפך להיות חפץ של מצוה, ואין בזה שום פחיתות כבוד לקחת מטאטא ביד, אדרבה ואדרבה, אין לך

נטיעה של רוחניות (ה"ג)

הים ממש המים מועטים מאוד ויש מקומות שאף אין בהם מים, והנה אם יבא א' ויוסיף המון מים על פני כל הים עד שיהיה כולו מלא וגדוש, אף שבכל פנה וצד של הים נתרבה יותר מים ואין שום מקום עתה בים בלי מים, עכ"ז יש חילוק גדול בין המקומות, שבמקום שהיה מקודם יבש וחרב ממים ישנם עכשיו רק מים מועטים, ובמקומות שהיה מקודם קצת מים יש עכשיו יותר מים, ובמקומות שהיה עמוק ומלא מים, ישנם עכשיו מים מרובים עד אין שיעור.

על דרך זה הוא ענין עבודתינו עכשיו, שככל שאנו מוסיפים עתה דעת וחכמת ה', הרי אנו חופרים עמוק יותר ויותר, ולעתיד לבא כשיהא ומלאה הארץ דעה את ה', וכולם יהיו מלאים עם דעת, אזי כל א' כפי גיעתו ועבודתו עתה יתרבה אז חלקו וחבלו עד אין שיעור.

יש לי סלון גדול מאוד

סיפר הרה"ח ר' יוסף ברנשטיין: מלפנים היה גר ר' נטע בבית ישראל, ומחמת קטנות המקום הוצרך לעבור לדירה חדשה ואז עבר לזכרון משה, ואז אמר לו, באמת אני יש לי סלון גדול מאוד, בבית יעקב שוהל ובמאה שערים דיגע שוהל, אבל היות שלבני הבית המקום קטן עליו לעבור דירה...

לעתיד יהיה ומלאה
הארץ דעה את ה'

שאלה אותו פעם אחותו, מדברים כ"כ הרבה ממושיח, מה כבר יהיה כשמושיח יגיע, מה היא הגדולה שיהיה אז.

ענה ואמר, הדבר הראשון והחשוב ביותר שיהיה אז, שע"ז אנו כ"כ מצפים ומיחלים, שיהיה ומלאה הארץ דעה את ה', שכל העולם יהיה מלא וגדוש בדעת, ושכולם יהיו מלאים דעת דקדושה, וזה הדבר הגדול ביותר שיכול להיות, כמ"ש וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך.

במה יהיה ניכר החילוק לעת"ל בין אלו המלאים עכשיו דעת לאלו שלא ופעם שאל בביתו, אם כשיבוא המשיח יהיה ומלאה הארץ דעה את ה', שכולם יהיו ממילא מלאים דעת, א"כ לכאורה מה היא כל העבודה שלנו עכשיו, ואיזה חילוק יהא בין אלו שיש להם גם עכשיו דעת לאלו שאין להם עכשיו, הלא לעתיד בין כה יהיה לכולם דעת...

ותירץ ואמר, (בשם ספרים הקדושים) שהתירוץ מבואר בהמשך הפסוק, "כמים לים מכסים", כמו שאנו רואים אצל הים, שיש מקומות שהים עמוק מאוד ומלא מים מרובים כמו באמצע הים, ויש מקומות שקרקעית הים גבוה קצת והמים מועטים, ובשפת

ההקפדה על האכילה בתכלית הכשרות לא היה לה גבול, יחד עם השמחה הנעימות והחדוה.

פירות וירקות היה תמיד מעשר מחדש כשנכנסו לביתו, כי הגם שיש הכשר א"א להיות בטוח לגמרי שלא היה איזה טעות, ואף הבנות היו יכולות לעשר הפירות, אחרי שהעמידם למבחן ובחן אותם היטב וראה שיודעים ההלכות על בוריין, ולולי כך לא היה אוכל מאשר עישרו הן...

כמו"כ בשר ועוף לא היה אוכל רק אם בדק מקודם אם הולך ד' אמות קודם השחיטה ועקב אחרי השחיטה ושאר עניני הכשרות.

ובשר בהמה כמעט שלא אכל, ורק כששחט בר סמכא שעליו סמך שחט שחיטה מיוחדת ושלח לו מן הבשר היה אוכל מזה, אבל לבני הבית הרשה לאכול בשר עם ההכשר, והרבה פעמים היה שכולם אכלו בשר והוא אכל רק עוף.

הכנה לכל דבר

מספר ר' ד. ג. לא פעם הייתי פוגש את ר' נטע בסמיכות למקוה הורנשטיין לפני כניסתו כשידיו משולבות ושקוע במחשבותיו, והיה נראה כהכנה למקוה...

ללא שינוי

מספר הגה"ח ר' יוסל הירשלה, כי אנשים ציינו בהתפעלות, עת נסע ר' נטע עם חסידי באיאן למירון ושהה שם יחד עם, על כך כי ראו כי לא שינה את סדריו והנהגותיו כלל וכלל, והיה זה לפלא, שבשינוי מקום ומצב הלא דרכו של כל א' להיות מושפע ומופרע מן השינויים וחוסר הצרכים השונים ומשתנים סדריו קצת, בפרט בתנאים הלא נוחים שהיו בשנים ההם בעת נסיעה, ואצלו לא ראו שום שינוי...

נטיעה של היזוק (המשך)

וענתה הזקינה שהלא לאחר החגים ישנם כמה תעניות, ואז נזכר המורה הוראה **שמגיעים עתה ימי תענית בה"ב... זקינה זו כבר מתענית חמישים שנה ואילו אחרים אינם זוכרים כלל שיש כזה תענית... ואין בכוונתו לומר שצריך להתענות בה"ב, אלא שצריך עכ"פ לזכור שהם ימים מיוחדים להתעוררות ותיקון המעשים, וצריך לנצלם כראוי ולעשות בהם מה שצריך.**

המצב רוח לפי התורה

מספרים חסידי באיאן, מעולם לא ראו עליו ענין של "מצב רוח", לא היה מצב של שמחה סתם ולא עצבות סתם, אלא תמיד המצב רוח שלו היה לפי התורה, לדוגמא בימי בין המצרים שצ"ל באבילות וצער החורבן, ראו עליו זאת כל היום, בזמני שמחה השמחה עלתה על גדותיה, וכן בכל דבר לפי ענינו.

לזכור שהיו פעם יהודים כאלו...

היה אומר על הא דנהגים ליטול הסכין מהשולחן בעת ברהמ"ז כנפסק בשו"ע וא' הטעמים כי פעם היה חסיד א' שמרוב צער על חורבן ירושלים דקר עצמו בסכין, ותמוה, וכי יש חשש שמישהו מתוכנו יעשה כן, וכי אנו במדרגה זו של אבילות על חורבן ירושלים,

אכן הענין הוא שיש לזכור ולהתעורר שהיו פעם יהודים כאלו שצערם על צער השכינה היה גדול כ"כ עד שמסוגלים היו להגיע לידי כך... לכן אנו מטמינים הסכין לזכור ולהתעורר להיות לנו עכ"פ נגיעה במקצת בדרכי הקדמונים...

כמו"כ אמר על ענין המלח דאיתא שזה לצורך "כפרה" כמ"ש "ברית מלח" לכפר על העבירה של הפסק בין נט"י להמוציא, ותמוה לכאורה וכי רק על עבירה קטנה זו צריכים כפרה, ועל כך תיקנו תקנה תמידית לכפר על דבר קטן כ"כ...

וביאר הענין כנ"ל, שבדוקא עושים תיקון וכפרה על עבירה זו בתמידות, להזכיר ולזכור כי היו פעם יהודים כאלו שזה היה אצלם העבירה היחידה שהיה להם והזקקו לכפרה רק על זה...

כבוד והדר יותר מזה, לעשות רצונו וחפצו של הבו"ת.

בלית ברירה הסכימו כל החברים, כי ר' נטע צודק בדבריו, וזהו חשבון שאין עליו פירכא ותשובה... בפרט כשנשמעים מפי זה שנאה דורש נאה מקיים... סיפור כע"ז מספר הרה"ח ר' ברוך הוכרמן ששמע מהרה"ג ר' בנימין שטיינברג, שראה אותו ג"כ רץ בביהכ"נ בקרלין עם מטאטא ואמר לו כנ"ל.

יראה עד הסוף ושמחה עד הסוף

מספר הר"ר ב"י: א' מהחסידי הגדיר פעם אותו, וכך אמר, אם יבא אדם וישאל מי בכל מתפללי הקלוזי הוא האדם הנלבב והשמח בהתרוממות הדעת יותר מכל באי הקלוזי ושתמיד שליו ומלא חיות ופיו שופע אמרות של קירבת הזולת וקבלתו בסבר פנים יפות, מיד יצביעו כולם על ר' נטע, כי הוא זה האדם השמח והלבבי והנעים ביותר.

מאיך אם יבא מאן דהו וישאל, מי הוא האדם שיראת אלקים וחרדת קודש נסוכה תדיר על פניו ושוזחל ורועד מכל חשש ונדנדוד קל של איסור ואחוז סרעפים של דביקות ומחשבות קדושות, גם אז יצביעו ויאמרו כולם פה אחד, הלא זהו ר' נטע השרוי כל עת בפחד ויראה ורעדה וחרדת אלקים ניכרת על פניו בקביעות.

אכן, זהו הגדרה הקולעת על ר' נטע, וגילו ברעדה, וגילו בשלימות, וברעדה בשלימות, והיה דבר זה תמיד לאות ולפלא.

מ"ש בשבח הדורות הקודמים

סיפר הגה"צ ר' מרדכי ברים (גליון דברי תורה חשון תש"פ) שבשבע הקרוב מתחילים ימי התענית בה"ב, ושח לי פעם מו"ר הגה"צ ר' נטע ציינורט צ"ל שלפני שנים רבות באה זקינה אחת בירושלים עיה"ק למורה הוראה לאחר חג הסוכות, ושאלתה בפיה **שזה כחמישים שנה שנוהגת להתענות** וכעת כבר אינה מסוגלת להתענות האם היא יכולה לשנות ממנהגה, למשמע השאלה התפלא בפניה המורה הוראה כי בזמן הקרוב אין שום יום תענית ועל איזה תענית היא מדברת,

אמרי דוד

מאמרי דוד

פרשת יפה נדרשת

דודאי מאיר

עובדות מדור לדוד

פרשה יפה נדרשת

מהלעצטע תורה'ס שאמר מרן מהר"י מבעלזא זי"ע לפני פטירתו, בפרשת בא עה"פ: (שמות י, ב) "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים במ וידעתם כי אני ד' ודקדק, דהוה ליה לכתוב וידעו כי אני ד', כי מדברים כאן על הבנים שידעו את ד' ע"י שנספר להם ניסי יציאת מצרים, ואמאי כתיב 'וידעתם?'. ותירץ מרן מהר"י, דכאשר אדם רוצה להשריש בלב חבירו דבר אמונה או שרוצה להוכיחו, צריך מקודם הוא עצמו להאמין באותו הדבר באמונה שלימה ולקשוט את עצמו מקודם, ואז יהיו דבריו יוצאים מן הלב, ויכנסו אל הלב, אבל אם לא יחזק בתוך עצמו את האמונה לא יוכל להשפיע אותה לאחר. וזהו פירוש הפסוק: "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך" שכדי לקבוע האמונה בלב בניכם צריכים אתם בתחילה לדעת בעצמכם "כי אני ד'!" ולהאמין באמונה שלימה, ואז תוכלו לקבוע האמונה בלב בניכם.

עינינא דיומא

חמשה עשר בשבט

הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זצ"ל (פרשת לך) "שמטבע דרך ארץ הקדושה להוסיף עוד אחדות ואהבה וריעות להצדיקים היושבים שם, לעומת זה, מתעצם כח ה'יצר הרע' להרכות מצה ומריבה בין יושבי הארץ. כי 'זה לעומת זה עשה האלוקים' (קהלת ז ד). ע"כ.

אורא דארץ ישראל

מרן מהר"א מבעלזא זי"ע היה יושב בשולחנותיו הטהורים בדביקות עצומה, כשראשו מושפל כלפי מטה, אבל מחשבותיו מגיעות היו השמימה. והיה נראה לעיני כשר שאינו שומע ומבחין את הנעשה סביבו.

פעם בעת ה'שטעלן וויין' אחר שהוכתר אבי זצ"ל [מלפנים דיין דסאטמאר] לשמש כגאב"ד בשיכון "נוה אחיעזר" בבני ברק, הורה מרן מהר"א למשמשו הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל: "מעתי אל תכריז כמקודם - בעת ה'שטעלן וויין' בתואר 'סאטמארער דיין', אלא תכריז 'נוה אחיעזרער רב' - 'שטעלט וויין'.

ר' שלום תמה ואמר: "והלא העיר סאטמאר, עיר ואם בישראל היא, ו"נוה אחיעזר" שכונה קטנה היא בפאתי בני ברק". ואם כן יתכבד הרב יותר באם יקרא על שם קהילת 'סאטמאר' המעטירה?

השיבו מרן: "א קליינער מקום אין ארץ ישראל, איז חשוב'ער ווי א גרויסער מקום אין חוץ לארץ" ("ישוּב קטן בארץ ישראל גדולה מעלתו מישוּב גדול בחו"ל").

ובפשטות אמרתי להסביר דאפשר לומר הביאור בזה, על פי דברי חז"ל (גיטין נז ע"א): 'ארץ צבי' כתיב בה (ירמיה ג, יט), מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו (וברש'): משהופשט הוא כוּץ, ואינו יכול לחזור ולכסותו בו) אף ארץ ישראל בזמן שיושבים עליה רווחא, ובזמן שאין יושבים עליה גמאד", והרי שמקום קטן בארץ ישראל חשוב כמקום גדול בחוץ לארץ, ואף יותר מכך. וכן יש לומר על פי דברי ה"ילקוט שמעוני" (ישעיה רמז תקג): "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות". הרי כל מקום קטן בארץ ישראל שקול כמקום גדול בחוץ לארץ.

סיפר לי גיסי ומחותני הגה"צ רבי משולם זושא לוריא (שליט"א) זצ"ל דיין דקרית ויז'ניץ ב"ב, ששמע מדודו הגה"ח רבי הערשל לוריא זצ"ל מצפת מגדולי חסידי סלונים ששמע מחותנו הרה"צ רבי מרדכי (ר' מוטקע) לידר זצ"ל.

שבעת שהות הרה"ק משינאווא זי"ע בארץ ישראל, הגיע לבקר את רבי מרדכי בביתו בטבריה, כיבדו רבי מרדכי במזונות כנהוג, הרה"ק משינאווע טעם כשיעור, ובירך ברכת 'מעין שלוש' בהתעוררות ובהתלהבות דקדושה. וכשהגיע לתיבות "ונברך עליה בקדושה ובטהרה" גברה התלהבותו, עד שהרגיש רבי מרדכי רעד בגופו, וצמרמורת חלפה בגוו מרוב פחד ה' אשר אחז בו.

ומיני אז - סיפר רבי מרדכי לחתנו רבי הערשל לוריא - שכל אימת אשר נזכר אני במעמד זה, הריני נתקף ברעדה ופחד כמאז. המשיך רבי הירשל וסיפר, אף בעת אשר סיפר לי חמי סיפור זה, רעד גופו מפחד ה'.

כי ינצו אנשים

סיפר לי החסיד המופלג רבי חיים ריישער זצ"ל. דכשנפרד מרבו הרה"ק מגארליץ זי"ע כדי לנסוע לארץ הקודש אמר לו רבו שקדושת ארץ ישראל רבה וגדולה מאוד, ולכן עושה השטן כל טצדקי שבעולם לעורר שם מחלוקת ומדון ומריבה. רק הישמר לך ושמור נפשך מאוד להיזהר שלא ליפול ברשת השטן - רשת המחלוקת והראיה שדבריי נכונים כי ברגע שתיגע כף רגלך בארץ הקודש תראה שני אנשים נִיצִים.

דבריו של רבו לא נפלו ארצה, ובהגיעו לארץ ישראל הגיע לראשונה לעיר הקודש צפת, ביום שהיה 'קריאת התורה', וכשנכנס ל'בת הכנסת' איתרמי מילתא שאחזו בדיוק לפני 'קריאת התורה', וראה שהגבאי מתקוטט עם אחד המתפללים על דבר 'עליה לתורה'... ואמרתי להוסיף מדברי

הגה"ק רבי יעקב קטינא זצוק"ל

ראב"ד דק"ק חוסט ארבעים שנה ידוע ומפורסם היה בדורותיו, כאחד הצדיקים הגדולים וגדול בתורת הנגלה והנסתר, ואף זכה כי נתבדרו שמועותיו בבי מדרשא. המחבר היה מגדולי תלמידי הצדיקים שבדור ההוא ומביא בשמם בספרו עה"ת "קרבן העני" וב'חסידשע מוסר ספר" "רחמי האב" הנהגות ישרות ואמרות ממה ששמע מצדיקים שלא נדפסו ולא נתפרסמו מעולם במקום אחר, ואכן יש המביאין ד"ת משמו שהן מקור ראשון. וכגון כמה ד"ת מהרה"ק מרן רבי שלום מבעלזא ז"ע שהוא המקור הראשון כאימרא מה'מסורה' של ג' מיני פדות בפר' וארא ועוד. ואכן בנו הרביעי נקרא רבי שלום קטינא זצ"ל על שם רבי שלום מבעלזא ז"ע, ואין ידוע לע"ע אם הסתופף בצילו הק'.

בספרו "רחמי האב" (אות כה - חסידות) כותב: שמעתי כי פעם אחד בא הצדיק ר' דוד זלמעט לקבל פני אור עולם רבינו מאיר מפרמישלאן, ושאל את ר' דוד מה מוד טובה למדת מהצדיק מבעלזא, והשיב - למדת ממנו מדת לב טוב כי היה נוח לבריות מאוד, וכל שלא להקפיד אם איש אחד מאנשיו נוסע לפעמים לצדיק אחר.

כן דבק באור החיים - הרה"ק הד"רבי חיים" מצאנז ז"ע שהיה דבוק אליו עד פטירתו, והיה נוסע אליו מידי שנה מ'שבת סליחות' ושעה שם כל ה'ימים נוראים' עד אחר 'שבת בראשית' כדרך של חסידים קדמאי. ואכן מביא בספרו "רחמי האב" (אות חסידות) מה ששמע מו"ר דברי חיים" בסוכות ז"ל: ושמעתי מרבינו הגאון הקדוש רבינו חיים מצאנז, שאמר פעם אחד בסוכה אם אשמע אחד מאנשי ישימאר שדווקא רבו הוא הצדיק ותו לא, אעבידנו משהו, וכל יש הרבה עבדים למלך הכבוד, ואילו היה שלום בין הצדיקים וחסידים כבר היה בן דוד בא ולא יפסול אחד עבודת חבירו ויקפיד אם אחד מחסידיו נוסע אל צדיק אחר, עכ"ל.

כמים הניחם לפני - אף רבו הרה"ק מצאנז העריכו מאוד כפי אשר יעיד הסיפור דלהלן, שסיפר לי נכדו - חתני שליט"א ששמע מהרה"ח ר' יודל פורטר ז"ל מיוזניץ ב"ב, ששמע מאביו, שבימי חורפו למד בעיר סיגעט, אצל הרה"ג רבי אהרן פרידמן ז"ל מתלמידי רבנו.

רבי אהרן הנ"ל היה לומד מידי יום ביומו בספר "רחמי האב", ואף ספר "קרבן עני" לא אז מעל שולחנו, ותמחו התלמידים הלא ידעם הרבה ספרי תלמידי הבעש"ט וספרי מוסר גדולים מפורסמים, ומדוע דבק בספרים אלו דווקא, ענה להם רבם: אספר לכם מורי רבי הגה"ק רבי יעקב קטינא מחוסט, שלמדת אצלו בשיבתו. ומנהגו היה לנסוע מידי שנה בשנה להסתופף ב'ימים הנוראים' בצילא דמהימנותא של הרה"ק מצאנז, והיה לוקח עמו כל שנה ושנה תלמיד אחד כדי לשמשו, ועיקר כוונתו בלוקח אותם עימו היתה כדי ליקרב לתלמידיו ל'חסידות' בכל רבו הרה"ק מצאנז.

פעם אחת - מספר רבי אהרן, עלה בגורלי לנסוע עם מו"ר לצאנז לימים נוראים. כשנכנסתי עם מו"ר לקבל 'שלום' מהרה"ק מצאנז לקראת בואו לביעי"ת לרבי כנהוג. ישב הרה"ק מצאנז בדביקות גדולה, והיה שקוע בלימודו ולא הרגיש כלל בכניסתי, וכעבור זמן מה נתעורר מעמקות לימודו, והבחין במ"ר שעומד ליד הדלת, ותיכף ומיד למרות שאחז באמצע הלימוד, קם מכסאו מלוא קומתו ובא לקראתו ואמר: 'ברוך הבא ר' יעקב דיין... ונתן לו 'שלום'. בכל משך שהותו שם ב'ימים הנוראים' הראה לו קרובות וחביבות גדולה, ובעריכת השולחן כיבדו והחשיבו יותר משאר תלמידיו. ואם הרה"ק מצאנז התנהג כלפי מו"ר בהערצה כזו, - סיים רבי אהרן - האם לא אלמד בספריו הק' יותר מספרים אחרים!...

הנהגותיו - בקדושת תפילין

דרכו של רבינו האמרי דוד' לספר לבחוריו בר מצוה שהניחו תפילין אצלו לראשונה להלחיב גדול רום קדושת התפילין, כדלהלן: זקני כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי יהושע העשיל הכהן פריעד מקאפיש ז"ע בעודו נער, לפני הרב המצוה נסע לקבל תורה וללמוד מפי מאור הגולה הגה"ק רבי מאיר א"ש ז"ע ונעשה לתלמידו המובהק. ואבי גאב"ד נוה אחיעזר סיפר בכרית לאחד מצאצאיו שנקרא על"ש, שבביקורו אצל זקנו לפני חתונתו שזה היה כבר בשנתו האחרונה של הרב מקאפיש - מעל מאה שנה, הציג עצמו בפניו [שהיה כבר סגי נהור], ואמר: 'אני אהרן - חתנך', נתלהב הרב מקאפיש והכריז ברגש רב: אם כן? אתה הנך נכדו של רבי אהרן האמרי אש? וויי וויי, הן שן שראה קודש רבי הקדוש בעת שאמר שיעור - שהיה על ראשו ועל ידיו הקרונען הקדושים שהאירו [ה"ה התפילין], זכה לראות את השכינה השרויה עליו. והיו פני הרב מקאפיש להבים כסערת נפש עזה, ואבי ציין מה נהדר היה מראה הכהן הגדול בחזקו בגעגועים מרבו המובהק שהתפילין - הכתרים הק' עליו.

הגעה לאושוויץ

שהגענו לאושוויץ, פתאום נפתחו דלתות הקרונות והגרמנים עמדו וצעקו שנעלל... שנעלל... שנעלל... וכך עמדתי והולך בתור - עד שהגעתי ופתאום אני מוצא את עצמי עומד למול מנגלה ימ"ש אז לא ידעתי עדיין מיהו אותו רשע, אני הייתן בן 19 ושלח אותי לימין.

אלה שנשלחו לימין נשלחו לעבודה, תחילה לקחו אותנו לחדר, גזזו את שערוטינו עד זוב דם, אמרו לי תפשוט את הכל כולל הבגד - עם המגן דוד על היד שהניח כסימן ליהודי. הדבר היחיד שנשאר עלי היתה הנעליים, והתפילין שהחזקתי בזרועי לקחו ממני והרגשתי שלקחו ותלשו את ליבי מקרבי - הפולנים היהודים שלקחו זאת ממני בכפייה ממעבידהם ה'אסס' ראיתי על עיניהם הבולטות מתוך פניהם המצומקים שהם עובדים מתוך יאוש גמור מחייהם כמי שכפאו השדים ארורים - הפולנים היהודים הניחו את התפילין שלי ביראה על ערימות התפילין הק' שנחטפו מן הק' שעברו עד הנה, ושכאו עתה עמנו, אוי! שאני נזכר משעה זו שלקחו ממני התפילין...

בכל יום הלכנו לעבודת פרך שעה הלך ושעה חזור, מן המחנה עד הבית חרושת היה כשני ק"מ והיה לנו זמן להתפלל כל תפילת שחרית באושוויץ היה לנו במחנה תפילין, אין לי מושג איך היה אפשר למאן דהוא להכניס תפילין למחנה כזה, וכל יום לפנות בוקר לפני היציאה למסדר היה בתוך הצריף שלנו תור כל אחד הניח תפילין לרגע אחד, כ"א אמר הברכות ו'שמע ישראל' ומיד חלץ לחבירו, והסיבה שהניחו בזמן כזה כי לא היו עוד בשעה הזאת אנשי האסס, שאם הם תפסו אחד מניח תפילין אחת דתו, רק הקאפו העיר אותנו ועד שהתארגנו לצאת הניחו מהר מאוד תפילין, בקיץ שחזרנו לפני השקיעה יכלנו לפעמים גם להניח תפילין ביום.

אשכנזים או חסידים

עם עלותו אבי ארצה, עם פעמיו לעיה"ק ירושלים ת"ו. מיד עם בואו, פנה אלי לבקרני בישיבת מו"ר מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל, אחר שלא ראה אותי יותר משלוש שנים! שכן נלקח מביתנו בסאטמאר בחודש אייר שנת תש"ד, אחר שכבשו הונגריה על ידי הצבא הגרמני, לעבודה ב'מחנה העבודה - באניא' יחד עם כמאה רבנים וכלי קודש ועלה רק באמצע קיץ שנת תש"ז, כי פעל בארץ הגולה, גדלות ונצורות לעם ישראל, שנשארו על אדמת רומניה והונגריה, אחר שנות התלאה בעירנו סאטמאר. אבי ומו"ר ישבו ושוחחו רבות על בית אבותי, וכן נ"נ כממה הלכות, וכשראה את כוחו הגדול בהוראה, על אתר נתמנה על ידו לרב שכונת "כרם אברהם" בירושלים מטעם ה"עדה החרדית". אחד מהדברים מתוכן שיחתם, שאל המהרי"ץ האריך אבותי הניחו תפילין של יד האם גלגלו את הרצועות כמנהג אשכנז מלפנים או כמנהג חסידים כלפי חוץ, נענה אבי שאכן זקני המהר"ם א"ש הניח כמנהג אשכנז, וחתנו רבי צבי הירש ווייס זצ"ל המכונה רבי הערש חריף מדאמבראווא מח"ס "עמודי אש" שהיה החסיד נלהב של הרה"ק מצאנז הניח כחסידיים, ובעת שבנו הגה"ק רבי משה ווייס מח"ס "אבני אש" לימים אב"ד זבאראב נעשה בר מצוה הניח לו המהר"ם א"ש כחסידיים, ומאז כל צאצאיו מניחים כחסידיים, ומהרי"ץ נהנה מהענין.

(קטעים מרשימות האמרי דוד' בספרו 'אתה עמדי')

הגליח יו"ל ע"י בית המדרש בית החסידים - אלמד מיסודו של מורנו הגה"ק בעל האמרי דוד ז"ע באשדות נבדו הגה"ח דרב יהושע העשיל קטינא שליט"א

נשמח מאד לקבל תשובת הערות, וכן מי שחזק את מורנו הגה"ק זצוק"ל יש בידו ספרים או אמרות שזוהתו ששמעו מפיו במשך השנים ויאל נא טבוה לשלוח למטן זכרון יהושע קאפיש באימ"ל

Ao3090227@gmail.com

יוצא ההוראה

טרודים לדעת סודה

קווים לדמותו ובמשנתו של הגאון האמתי רבי יונה רכניצר זצ"ל ראש ישיבת טשערנאביל | ככלות השנה לפטירתו

להבין טעם הדברים, אך תחילה וראש יש לדעת מה כתוב כאן, בלי להתעלם משום קושי, ולפני הגיעה אל אפשר להבין אפי' מה כתוב. ואכן כך התייגע רבינו בכל סוגיא וסוגיא, וכשעמל להבין פשט ברש"י אמר: איני זקוק לפשט שאפשר להכניס ברש"י, מחפש אני את הפשט היוצא מדברי רש"י.

ולתלמידים שניסו להתחמק מהקושי באמרם שרש"י נתכון לומר כך וכך, היה דוחה ואומר: 'אפשר דאס מיינט ער, אבער נישט דאס שרייבט ער' (אולי לזה הוא מתכוון אך לא זה הוא כותב). ופעמים שהיה אומר לתלמיד ששאל אותו בלימוד, שיש להוסיף 'נאך א ביסל יגיעה' נאך א ביסל התאמצות' וכן התעמקו הרב והתלמיד יחדיו להבין הסוגיא לאמיתו. וכן יצוין שכאשר נשאל בסוגיא לא היה שולף תירוץ מהשרוול, למרות היותו מבין ובקיא בנבכי הסוגיא כולה, אלא היה מתעמק ומתייגע בקושיא ואז משיב כהלכה. כי זה כל האדם להיות שקוע בתורת ה' בעמל וביגיעה.

'אותה אבקש'

וכשם שהיה נאה מקיים כן היה נאה דורש ומדבר את תלמידיו לשקוע בים התלמוד ביגיעה ובהתמסרות כל כולם לתורה הקדושה בלי להתרופף ולהתעצל ח"ו, ולא בא לשלול רק עצלות במעשה, אלא בעיקר ניהל מלחמת חרמה על 'עצלות במחשבה' שמנסים ללמוד 'גרינגערהייט' (בקלות) בלי להתעכב וליגע את הראש להבין עומק הדברים.

והיטיב אשר דיבר שיכשם שבחיי היום יום, כאשר נשאל לעצלן מדוע עשה או לא עשה כך וכך ימצא לעצמו תירוץ שונים ומשונים, על אף שבתוך תוכו יודע שתירוץ הכל הם, כן הוא גם בלימוד, שהמתעצל מלהתייגע מנסה להתחמק מהקושי ע"י תירוץ שונים אע"פ שבעצמו יודע שעדיין אין הסוגיא מתיישב בכך. וכן היה מדריך את תלמידיו לפני בני הזמנים שלא להסתפק רק בלימודים קלים, אלא גם בבין הזמנים יקבעו זמן ללימוד בעיון.

הקמטים, וניכר היה שגלי חשיבה עפים בראשו וכולו אומר התאמצות ועמלות להבין ולהשכיל עומק דברי תורה. ועל פניו, כמו השתקפו דברי רש"י הידועים במס' שבת (פ"ז ע"ב) שהיה רגיל לצטט בשיחותיו על שקיעות בתורה 'עסוקין בכל כוחם וטרודים לדעת סודה', כך היה נראה רבינו 'טרוד' כפשוטו ממש.

וזכרנו שפעם כששאלתיו אבדלחט"א פשט ב'רשב"ם" בפ' חזקת הבתים (ב"ב ל ע"ב) אמר לי: 'איסאך מח האב איך געגאס'ן אויף די רשב"ם' (הרבה 'מח' שפכתי על רשב"ם זה) כשהוא מפטיר: 'ועדיין לא'. והיה נרגש התאמצותו להבין עומק דבריו וכאבו על אשר 'עדיין לא'.

'יגיעת התורה' הלא הוא הדבר אשר דרש ותבע מתלמידיו - וביותר מעצמו - כל השנים. והיה רגיל להבהיר, שללמוד בלי חברותא, או כאשר אין מזגן, או תחת כל קושי אחר אכן מעלה גדולה היא, 'תורה מתוך הדחק', אך 'יגיעת התורה' הכוונה היא 'יגיעת המח', לייגע את מוחו ולצמצם את מחשבתו בסוגיא, לעמול להבין 'וואס שטייט דא', ומהו סברת הדברים.

וכה אמר: מבקשים אנו 'והאר עיננו בתורתך', 'דער ערשטע 'הארת עינים' בתורה איז זען וואס שטייט דא' (תחילת ה'הארת עינים' בתורה הוא לראות מה כתוב כאן). ומכאן אפשר להתעלות לדרגה שלמעלה הימנה

בבואנו לכתוב על דמותו הבלתי נשכח של מרן ראש הישיבה זצ"ל תדמע עיננו, כי כבר חלפה לה ביעף שנה תמימה מאז פטירתו הפתאומית בין כותלי הישיבה והוכר החסר והורגש החלל יותר ויותר, ורבים מהתלמידים אומרים מי יתנו את ראש הישיבה ולו לשעה אחת למען יבאר לנו פשט ברמב"ן או ברשב"א. ולמען יאלפינו בינה בדבר מה מתהלכות החיים במבטו הרחב והמרומם כאשר היה באמנה איתנו. אך נחמתנו בעניינו הינו משנתו הרוחנית שהנחילנו באהבה ובמסירות בהילו נרו על ראשינו.

ובתחילה אציין מה שאמר פעם הראש ישיבה זצ"ל שיכאשר שומעים על אדם גדול בתורה וכן על אדם שבער בשב"ק בהתלהבות דקדושה, אין מספיק בשמיעת הדברים גרידא, אלא צריך לשאוף להגיע לדרגות אלו, ולהתבונן האיך נהיים דבוקים בתוה"ק, מהו הדרך להיות אישבת איד, וכך נוכל גם אנחנו לעלות במעלות התורה והיראה 'עכ"ד.

בוודאי נכונים הדברים להיאמר עתה כאשר ראינו וכן שמענו רבות על גדלותו ורוממותו של הראש ישיבה זצ"ל שומה עלינו להתבונן בדרכיו והליכותיו בחיים חיותו למען נלמד הדרך הישרה בסולם העולה בית קל. ע"כ אמרתי להעלות עלי גליון מעט ממשנת חייו הנפלאים משולב יחד בדברי הדרכה שהנחילנו מורשה.

ובאמת יש להאריך בענינים רבים אשר קיבץ וסיגל הראש הישיבה זצ"ל לעצמו בעבודתו הבלתי פוסקת, אך הנקודה העיקרית שראינו התלמידים אצלו הינו ללא ספק דביקותו והתקשרותו בתורה הקדושה, שכל בחור מאז שאך נכנס לשערי הישיבה הבחין והבין שאצל ה'ראש ישיבה' התורה הקדושה היא מושג חייו 'סיב ובלה בה ומינה לא תזינ'. זאת דרש, זאת תבע. וזאת מה שקיים בעצמו.

'עמלה של תורה'

זכור לכל את תנוחתו האופיינית של הראש ישיבה זצ"ל בשבתו על מקומו בהיכל הישיבה ידו על מצחו חרוט

'כי הם חיינו'

התורה הקדושה היתה משובש חיי של הראש ישיבה זצ"ל, וכפי שזעק בשיחותיו 'אז די תורה איז חיים' ובאומרו כן היה מורגש בעליל שאין זה צעקה גרידא, אלא מדיליה נפח, וכך העיד אחד מבניו שליט"א שבהזדמנות אחת אמר לו רבינו על התורה: "ב"י מיר ד'גמרא איז א שטיקל ברויט".

וזכרני שבתחילת השיעור ביום ל"ה בעומר תשפ"א כאשר העולם כולו היה שרוי תחת האבל הכבד שנלב"ע מ"ה נפשות ה"י באתרא קדישא מירון בל"ג בעומר, אמר הראש ישיבה: 'לעת כואת' צריך לברוח למקום חיותנו, כשאדם נמצא במצוקה או אז אפשר לדעת מהו מקום חיותו, והאבן הבוחן לכך הוא, לראות לאן הוא בורח, לברוח לדרך גמרא אינו מהווה ח"ו התעלמות מן המצב, אדרבה, תפקידנו לנוס למקום חיותנו! ותיכף צלל לסוגיא חנלמדת, 'כי הם חיינו', הוא היה אומר!

ובל נשכח את המעמדים הנרגשים שחזרו ונשנו בחתונות התלמידים, כשהראש ישיבה זצ"ל מכרכר ומרקד בכל עוז "אשרי מי שגדול בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו", ומחווה באצבעו ושב ושוב חוזר 'אשרי אשרי מי וכו' ועמלו ועמלו בתורה וכו'. כזה ראה וקדש מעמד נאדר בקודש הנהגלת אהבת התורה. [ואחד מגדולי ראשי הישיבות בדורינו שליט"א כשראה בימי השבעה על רבינו אחוזת מתלמידיו הולכים לאיזה חתונה, אזי מתוך הכרה והערצה להשפעת זה הריקוד אמר להם: לחתונה אכן הולכים אתם, אך מי ירקוד 'אשרי מי?!']

'ונשמח בדברי תלמוד תורתך'

היות התורה"ק משובש חיי כמה שש ושמה כאשר השכיל להבין עומקה של תורה, וכן בשיעוריו אף שבדרך כלל היה מוסרן באופן רגוע ושלי ולא ברעש, אך לפעמים כאשר תוך כדי לימודו אחר שהתייגע טובא, והנה, השיג את הנקודה, לא יכל לעצור בעצמו וסיפק בכפיו לקול תרועת השמחה, באומרו: 'אה', כאדם המחפש אחר דבר ערך וכשמוצאו מתפלט מפיו 'אה' מצאתי את שאהבה נפשי. אכן, שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב.

וסיפר אחד מתלמידיו שליט"א משנים קדמוניות שפעם כשביאר הראש ישיבה פשט עמוק ברשב"א מסוים אשר האיר את דבריו כולו, ולא הרגיש השמחה הראויה אצל התלמידים, תמה בפניהם: 'איה השמחה מהבנת הרשב"א?!' ושלא כהרגלו גילה,

ופעם עורר בדרך אגב על המצוי לפעמים בחורים המרבים בקריאת עלונים לפרשת השבוע, ואמר: אמנם הכל טוב ויפה, אך בן תורה הרי יכול להתעמק בלימוד באותו שעה. והפטיר בתמיהה: במקום לדיעול בישרא ליעול כרבא וירקא?! ואכן בזמנינו יותר מצוי לעורר בחורים שלא לקרוא עיתונים וכדו', ואין רגילים כ"כ בשמיעת דברים הנ"ל, אך רבינו לימד לתלמידיו שהדרך היחידה לגדול בתורה הוא אך ורק ע"י ההתמסרות בכל הכח לתורה הקדושה בכל עת.

וכמה פעמים נשמע מפיו הבהרת דברים במהות הישיבה הקדושה באומרו: 'ישיבה' אינה מקום מעבר בין שנות הילדות לחתונה, שיהיה לו מוסד בשנים הללו, בחר שמיגע לישיבה בכוונה זו אין מקומו כאן, ישיבה הוא מקום לגדל בחורים השקועים בתורה בלי מפריעים, ושיתקשרו בקשר אמיץ לתורה הקדושה. ושוב ושוב השמיע את קריאתו: 'ליגן אין לערנען', וכפי שהרבה לדבר, שאין זה ענין של זמן הסדרים, אלא גם בשבתו בביתו ובלכתו בדרך יעיין בתלמודו וימשמש בה שוב ושוב.

וכאשר ידוע אצל התלמידים שאף ודירבן ללמוד עיון גם בסדר שלישי [ופעם כשהזכיר את הגמ' בב"ק (כ ע"א) דאמר ר"ח לרבי"ח לא הות גבן באורתא דאיבעי לן מילי מעלייתא, אמר בצחות, שנראה מכאן שגם בליה ללמוד עיון ועסקו באותם הסוגיות] אך לדידו לא היה זאת ענין של התיישב ללמוד שוב, אלא להמשיך את רצף הלימוד. וכאשר אמר שבישיבתנו אין סדר עיון, אלא כל היום לומדים בעיון, רק באמצע יש כמה שעות שמקציבים ללימוד בקיאות, וגם בזאת הזהיר שלא בשטחיות, כמובן.

והגדרה נפלאה אחר, שיש אנשים הקובעים עיתים לתורה שעתים ביום ואף גם ארבע שעות, ויש אנשים שלומדים אפי"ב שעות מעת לעת, אך עדיין בגדר 'קביעת עיתים' הוא, כי כאשר קמים מהלימוד כבר מונח ראשם בדברים אחרים, אך מצוות ת"ת המבוקש מבני תורה הוא שבכל הזמנים לא יסיחו דעתם מלימודם. ונאים הדברים למי שאמרם הראש ישיבה זצ"ל שהיה ניכר שגם בלכתו ברחוב מחשבותיו משוטטות בלימוד, ומבהיל הדברים ששמענו מאחד מתלמידיו שליט"א שרבינו התאונן לו פעם בערוב ימיו, שלאחרונה אינו חש בטוב וכבר קשה לו לחשוב בלימוד כשמשתתף בחתונות!

שבלומדו אמש התייגע זמן רב להבנת הדברים לאשורם ומשנתחזר לו קם ויצא לריקוד, 'ונשמח בדברי תלמוד תורתך' פשוטו כמשמעו. ואכן זאת ידעו כל התלמידים, שכשרוצים לשמח את הראש ישיבה אין דרך אחרת כי אם בשקיעות בלימוד, וזולת זה לא העריך שום דבר, ועדיין זכור לכולנו השמחה והחיות על פניו בראותו בחורים מוסרים חבורות בסוגיא.

'והעמיד תלמידים הרבה'

ומשהוזכר ענין השיעורים נכתוב גם מזה, אך נקצר במקום הראוי להרחיב, בדבר שמסר אותו גאון וצדיק את נפשו עשרות בשנים מידי יום ביומו במסירות אין קץ להעמיד לגיונות של תלמידי חכמים "וואס פארשטייען לערנען" (שבמנינים ללמוד) ופעמים אף שחש ברגליו וכדו' לא ויתר מלעשות את הדרך הארוכה במקום, מושבו בירושתי' עד לישיבה כ"ב, באומרו 'הרי אני צריך למסור שיעורי'. ואכן שיעוריו היו מסירת התורה והנהגתה, שבשיעוריו לא היה מניח את הדברים כשולחן ערוך לפני התלמידים אלא אדרבה לימד ולמד איתם את הסוגיא מהשוש כשהוא חותר לדעת איך משמע כאן, מה מונח כאן, מה מבואר מדברים הללו, והאיך הגיע אותו ראשון לדבריו, ופעמים שהיה מכריז ואומר: 'לאמיר אריין גיין אין קאך' (הבה נכנס למטבח) ונימק כוונתו, ויאלו השולחן הרי מוגש הכל מוכן, שיעל במטבח שם אפשר לראות האיך הכינו את האוכל, כך גם הבה ננסה להבין מאין להם לראשונים כמלאכים הדברים אשר כתבו, באיזה אופן הבינו את הגמ', וכך לא לימד רק את תוכן הסוגיא, אלא אף גם האיך ללמוד הו"א של גמרא, פירכא של גמ', והאיך להבין תירוץ של ראשון, וצ"ע של רעק"א.

וראינו מובא שפעם ראה אחד מראשי ישיבות בריסק זצ"ל מחברת של שיעוריו שנכתב ע"י אחד מתלמידיו, והיה כתוב שם רק את היסודות והדברים הגדולים, ולא היה ניחא ליה בכך, ואמר כי עיקר הדבר שמקבלים בשיעור הוא האיך להתעכב, ועל מה להתעכב, וזה מקבלים בעיקר מהדברים הקטנים והקצרים עכ"ד. ואכן הראש ישיבה זצ"ל בשיעוריו התדירים לא חיפש לדבר "רייד" על הסוגיא כדרך החביב על פרחי ת"ח, רק בעיקר התעמק להבין דברי הגמ' והראשונים, באומרו: 'רייד על הסוגיא זה טוב לישיבת טיש', במשך השבוע צריכים לעמול להבין היטיב כל דיבור ולשון בגמרא, ואף גם בשקו"ט של הסוגיא היה מתעמק רבות להבין את

ההו"א של הגמ' בהטעמו שהמקשן הלא אינו 'מסכן' שהקשה מחוסר הבנה, רק יש כאן סברא לקושייתו (בחסידים הרי לא אמרו תתנון בשיתסר ושיבסר משום הו"א בגמ' - הוסיף בשנינות) ומשעמל להבין סברת המקשן, תמה וקרא: אי"כ מה נשתנה בהתירוץ? ובכן היה מורה דרך ומאיר נתב לתלמידו האיך ללמוד.

וכפי שדיבר בקדשו כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א בעצרת הספד ככלות השבעה בהיכל הישיבה שהתייחד הראש ישיבה זצ"ל שבשיעוריו כוון את תלמידיו להנחותם הדרך האיך ללמוד כדרכם של מרביצי התורה בדורות הקודמים. והפליא שבדורינו כמעט ולא מצוי כזאת. והוסיף לאמר ששמע מתלמידים שיעד היום כאשר הם לומדים 'ראשון' לערנען ז"י מיט רבי יונה'. יען אשר למדו ממנו דרך הלימוד.

וכך הסביר הראש ישיבה ז"ל בעצמו במהות שימוש תלמידי חכמים, שנשתרבע טעות בפי ההמון כאילו הכוונה להכין קאווע להרב וכיוצ"ב, ואמר: 'יש אנשים שהכינו קאוועים לרבניהם במשך ארבעים וחמישים שנה ועדיין אינם יודעים אפי' אות אחת בתורה, שימוש ת"ח הכוונה לשמשם וללמוד דרך לימודם'. וכן שמענו מרבינו עצמו כשנשאל פעם: כמה זמן למד אצל רבו הגדול הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר? והשיב: 'בפועל כמה שנים, אך למעשה כל החיים!'

ושמענו מתלמיד אחד שליט"א שטרם חתונתו אמר להראש ישיבה: אכן למדתנו רבינו דרך בלימוד הגמ' וראשונים אך מהו הדרך הלימוד בהלכה, ענה לו הראש ישיבה: 'הוא הוא'. והיינו שבאופן לימודו לימד איך לגשת לכל סוג של לימוד.

ואמנם את שיעוריו מסר בגמ' וראשונים, אך מצורת הלימוד ואופן החתירה אל האמת יתד ופינה לכל שאר מקצועות התורה הקדושה, ובכך העמיד רבינו לגיונות לגיונות של תלמידי חכמים יודעי ספר שרבים מהם משמשים כבר גם הם מרביצי תורה - וכמובן בצורה הבהירה שקיבלו אצל ה'ראש ישיבה'.

'וחיי עולם נטע בתוכינו'

ידוע מספ"ק שהמתייגע בתורה הקדושה זוכה שנפשו מתאחדת עם התורה, וכפי שהיה רבינו רה"י רגיל לומר בשיחותיו: 'להיות חד עם התורה'. ואכן ראינו אצל רבינו שמרוב עמלו ויגיעו בתורה שהדברי תורה נבלעו בדמו ממש, וזאת הבחינו

שומעי לקחו כאשר היה יכול לפעמים בשיעוריו לחזור על שמועות וסברות מרבותיו הגדולים נבג"מ אחר שכבר עברו ארבעים שנה ויותר מאמירתם. וכמו כן כאשר דיברו עמו בסוגיות זמן רב אחר שלמדן והיה משיב כהלכה ומבאר עומקן של דברים בתכלית הבהירות כמי שלמדן רק עתה. ודבר זה יעידון יגידון הרבה מבוגרי תלמידיו שמצאו את רבינו בנטיעותיו באוטובוס לשיבה מידי יום ביומו או בשאר זמנים, שהיו יכולים לדבר עמו בלימוד בסוגיות לימודם בכלל וכדו', והוא משיבם כדת של תורה בהבנה עמוקה כדרכו כל הימים.

וזכרנו שפעם אחת בתחילת הזמן אמרתי לו שבבין הזמנים למדתי עם חברותא בגמרא בפרק חזקת הבתים, וחזרנו על כמה יסודות שלמדנו אצלו בתחילת השנה הקודמת, ואחר שנשפכה נהרה על פניו בשמוע זאת, הקשיתי לפניו כיסוד אחד שלימד בסוגיות הניל, ותיקיף ביאר לי באופן בהיר ונהיר דבר דבור על אופנו, ואף שכבר עבר כשנה שלימה מאז שמסר את השיעורים בסוגיות הניל, היה נראה כאילו למדו אך עתה.

ויתר על כן נשמע ביצרת הספד' ככלות השבעה בהיכל הישיבה באלעד, מפ אחד מגדולי תלמידיו שליט"א מה דבדידיה הוה עובדא, שלמד פעם עם החברותא שלו במס' חולין דף ט', ואחר העיון הדק היטיב נמנו וגמרו שאע"פ שלכאורה נראה שאין מחלוקת רש"י ותוס' בסוגיא שם, עכ"ז בבית מדרשו של 'רבי יונה' היה מתבאר שנחלקו רש"י ותוס' בביאור הסוגיא.

ורצה אותו תלמיד לבדוק אם שפיר למדו במשנתו של הראש ישיבה, על כן הגיע בלילה לשאול את פי רבינו פשט בסוגיא לראות האם ילמד כהבנתם, ומה מאד נדהם כאשר אך פתח את פיו לומר לרבינו למדתי היום חולין דף ט', אמר לו רבינו על אתר: 'רש"י, ותוס'! כאומר שני מהלכים חלוקים יש שם בסוגיא...'

ואותו תלמיד לא הסתיר את פליאתו ושאלו: יגלה לי הראש ישיבה מתי לאחרונה למד מס' חולין, אך כדרכו התחמק רבינו מלהשיבו על כך. והפטיר אותו תלמיד שמכהן היום כמרביץ תורה באחד הישיבות הגדולות: 'מתי היה הפעם הקודמת שלמד הראש ישיבה מס' חולין איני יודע, אך זאת יורו לי, שכאשר למד מס' חולין למדו באופן כה חזק עד שנבלעו בעצמותיו ממש'.

'בתורת ד' חפצו'

עוד זאת ראוי לציין את גישתו המרוממת של הראש ישיבה זצ"ל

לדברי חז"ל, שכשראוהו יושב ושונה בתוה"ק היה ניכר עליו הרצינות והכבוד ראש בלמדו דברי אלקים חיים מתוך אמונה בקדושת התורה ובכל דיבור מחז"ל, וכפי שהיטיב להסביר אחד מתלמידיו שליט"א שהמתבונן בדרך לימודו של הראש ישיבה ז"ל שהיה מתעכב מדיקדק ומעין בכל פרט ופרט מהסוגיא, ואף גם בלשון רש"י, ובתיבה נוספת של רעק"א, וכן בדבריהם של שאר מוסרי התורה, יווכח שאין בזה תכונת הנפש גרידא, כי אם מעלה עליונה של כבוד התורה שהאמין שבכל תיבה ותיבה מונח דברים גדולים.

וכמו שמצינו במסכת סוטה (מט ע"א) דתנן משמת ר"ע בטל כבוד התורה. ופירש רש"י דרבי עקיבא היה דורש כל קוץ וקוץ וכ"ש תיבות יתירות וכו' וזוהו כבוד תורה גדול, שאין בה דבר לבטלה, וכך הרגישו אצל רבינו שכאשר התעכב בלימודו ותמה ימיה רוצה הרמב"ן בהוסיפו כך וכך' הגיע זאת מנקודה פנימית שהאמין בחזק 'שאיין בה דבר לבטלה'.

ואכן פעמים רבות ייסד יסודות גדולות בדעת הראשונים, שהרי ממה שכתב כן 'מבואר מדבריו שהבין וכו', ואמנם פעמים הניח בצ"ע.

וסיפר אחד מתלמידיו שליט"א שפעם אחר שהתעכב הראש ישיבה זמן רב בדיוק לשון רש"י במקום אחד, ולמעשה הניח בצ"ע. שאלו התלמיד לאחר זמן: ומה עם ה'דיוק' ברש"י? הראש ישיבה לעומתו תמה על עצם שאלתו 'וכי אם אין מה לומר ברש"י, זה אומר שאין זה דיוק נכון?! וזאת מתוקף אמונתו שאין בדבריו שום דבר לבטלה אף אם לא זכינו להשיגו. ואף גם דברי רבוה"ק רועי החסידות נבג"מ היה חזר בדחילו ורחימו בשיחותיו החוצבות ובשאר הזדמנויות, ופעם בשיעור חורש"י חזר על מילתא דבדיחותא מהרה"ק מראפשיץ ז"ע, ועלתה בת צחוק על פני כמה תלמידים, העיר הראש ישיבה והאיר ש"הווערטלעך של הראש ישיבה רב זי"ע כולם סתומים הם ואין לנו שום השגה בהם, ואפי' בצורת 'ווערטל' אסור לחזור על זה, כי אם בתורה דבר גבוה"ו.

כמו"כ מהערכתו לתוה"ק היה מרבה לדבר בקדושת התורה ועל צורת ההתייחסות הנדרשת לדברי תורה שהוא חכמתו יתברך ולא ללמוד ח"ו כשאר חכמות ולימודים. ופעם בשיחתו לפני חנוכה הרחיב בדבריו שצריך ללמוד התורה בדביקות בהש"ת, ומתוך ידיעה שהדברי תורה הוא רצונו וחכמתו יתברך, ולא ח"ו כמו שרצו היוונים 'להעבירם מחוק רצונך' שבג"י לימדו לשם חכמה

משכבו, ואחר זמן מועט יצאה נשמתו הטהורה בפתע, ומישיבה של מטה עלה ונתעלה לישיבה של מעלה.

ויסופר דבר פלא, דהנה כתבו המקובלים שטרם עלות האדם לגנו"מ זוכה שאבותיו ורבותיו באים אליו כדי ללוותו לעלמא דקשטו (עי' ברכות דף כה ע"ב, דאמר ריב"ז לפני פטירתו הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא, ופירש"י שבא אלי ללוותי), וכתב בספה"ק כתם פז (בפירושו על הזוה"ק) דמהאי טעמא מצוי בבנ"א שלפני הסתלקותם פוקחים את עיניהם ומסתכלין לצדדין, שאי"ז מחמת חולשתם אלא משום שרואים המה את הידידים והקרובים שבאים ללוותם ומסתכלין עליהם.

ואכן מה נורא מה שנשמע מפי עדי ראיה (עי' המצלמה שבחדרו) שכל החזיון הזאת אירע באשכבתיה דרבי"י, שנראה שם שזמן מועט אחר שעלה על מיטתו קם והתעורר וסיבב את ראשו לכל צדדי החדר ומסתכל בה ואנה, ואמרו שנראה שזכה שרבותיו הגדולים שכל ימיו דבק בהם ובמשנתם והעתיק שמועתם באו ללוותו לעלמא דקשטו.

והיטיב אשר דיבר האי ספדנא, דהנה עה"פ אדם כי ימות באהל מצוין שדרשו חז"ל ב' דרשות, האחד שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות ס"ג ע"ב), ואידך שאפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה (שבת פ"ג ע"ב), ואכן רבינו שכל ימיו המית עצמו על דברי תורה וזה שעד שעת מיתה עסק בתורה, ובכך סיים את מסכת חייו שהיתה חטיבה אחת של דביקות בתורה בטהרה, מתוך דרישת האמת וכמיהה לעלות בהר ה' בדרך הישר כמו שעשהו האלוקים, תוך כדי פירוק מעל צווארו כל החשבונות הרבים אשר ביקש בני אדם (כדברי הרמב"ם הידועים בסוף הלכות שמיטה ויובל). ובכך זכה שנתקיימה בו ברכתו של האי קודש הקדשים מרן מהר"א מבעלזא זי"ע שבירכו ישה' יעזור שילך בדרך הישר' [היה זה בהיותו ילד כבן ג' שנים, כשאירע פעם שלפי הוראת הרופאים הוצרך לעבור טיפול ברגלו, ואביו הרה"ח המפ"ר ר' שמעון יצחק ז"ל הלך לרבו הרה"ק מבעלזא זי"ע שביקש עליו רחמים, וזאת הברכה אשר בירכו אותו צדיק, והיה אביו אומר שברכת צדיק עשתה רושם].

בהתהלךך תנחה אותך בעולם הזה בשכך תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחך לעולם הבא (אבות פ"ו) ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום.

(נערך ונכתב ע"י תלמידו מ.מ.ב.)

אבא עבורו, כי לא נראה לו שאפילו אבא יתמסר לבנו כ"כ כמו שהראש ישיבה התמסר לו אז... וידוע לנו כמה סיפורים בענינים אלו אשר הצניעות יפה להן.

ובכלל היה ידוע במידת טובו לרומם ולעודד בחורים ולהיטיב עבורם, ואציין שפעם נערך מגבית בישיבה ואני עם בחור נוסף אספנו כסף בביהמ"ד בקרית צאנו ירושת"ו, וזכרני שהראש ישיבה שקבע שם את תפילותיו הגיע אלינו אחר התפילה, דרש בשלומינו ושאל אותנו איזה מיני מזונות אנו מעדיפים מתוקים או מלוחים? [והיה מדהים לראות שאותו ראש ישיבה שבשיחותיו בישיבה היה אומר שילדבר מאוכל זה לא גשמיות, אלא שפלות', מ"מ אין זה אלא בנוגע לכל אחד לעצמו, אבל לאחרים שאני] ואח"כ הלך לביתו וחזר במיוחד לביהמ"ד ובידו שקית של מיני מזונות משובחים בצירוף חלב וגרגירי קפה שהכין בשקית, באמרו לנו שאע"פ שגם כאן בביהמ"ד יש קאווע, אך העדפתי להביא לכם קפה יותר טוב. ומלבד הסכום ההגון שתרם אז לטובת המגבית הוסיף לתרום כמה מיני עצות לעשות הרבה כסף [בניהם - להכריז קצר וקולע - ולא להאריך בדברים, כמו"כ בחדות עינו הבחין שאת השטרות הנחננו בכיס ורק את המטבעות השארנו על השולחן, על כן המליץ לשים גם את השטרות על השולחן, כי אנשים אוהבים לתת למגבית שמצליח...].

'אדם כי ימות באהל'

צורת הסתלקותו של הראש ישיבה זצ"ל הלא הרעישה תבל ומלאו כאשר נסתלק בחטף בין כותלי הישיבה, כשגם באותו יום מר ונממר י"א שבט תשפ"ג עוד עשה את הדרך הארוכה מביתו בירושת"ו לישיבה באלעד באוטובוס ומסר שיעור עמוק במס' ב"ק בסוגיא דבור"י יש בו כדי להמית וכו'... וסיים את השיעור בקושיא עצומה בראיות ליישוב בשיעור הבא...

אחר השיעור פנה לחדרו, וכשהתיישב על מקומו התעמק בקצות החושן' הספר אשר דבק בו כל ימי חייו עלי אדמות, ומתוך העיון בדבריו עלה על

בעלמא ורק מה שמוכן בשכל האנושי ח"ו, ואמר (אחר שביקש לא לתפוס אותו על המילה רק להבין נקודת דבריו): 'מיגו מה לי לשקר' - לא איכפת להם ליון, 'מיגו כח הטענה' - זה מה שמפריע להם. כי סברות כאלו הם 'אור התורה' ואי אפשר להסבירו בשכל אנושי (בוודאי שגם מיגו מה לי לשקר הוא שכל התוה"ק ורבינו עצמו בשיעוריו ביארו היטב ואכמל"ב, אלא שר"ל שקל"י יון מתחבר 'רק' לחלק השכל האנושי שבסברא, ופשוט).

וכך היה חוזר ומבהיר שרק קדושת התורה יכול להצילנו מכל מרעין בישין, ובדבריו כמעט ולא דיבר מסור מרע, כי אם רק בעשה טוב להידיב באין טוב אלא תורה, ועי"ז ממילא להתרומם מהעוה"ז והבליו. ונציין מה שאמר אחר שחזר על דברי המאור עינים הידועים עה"פ ואת הנפש אשר עשו בחרן, ותרגם אונקלוס 'דשעבידו לאורייתא', שאברהם אבינו האיר את נשמת ישראל באמצעות התוה"ק, ואמר שהיוצא לנו מזה שהדרך שנוכל להאיר את נשמותינו הוא באמצעות הדביקות בתורה, הפוך בה והפוך בה כדולה בה.

'תורת חסד על לשוני'

לקראת סיומן של דברים לא נוכל להתעלם מנגוע במידת טיב נפשו של רבינו, שאע"פ שבדרך כלל הנהיג את הישיבה בזה ובגאון, וכשהוצרך לקיים 'זרוק מרה בתלמידים' לא נמנע מעשות כן בלי להתחשב בכהא זה בשאלת 'מה יאמרו הבריות' ואך בישרות הלך ועשה מעשה, [וכידוע גדול ישרותו הן במילי דשמיא בדרך לימודו והן במילי דעלמא בזהירותו העצומה בעניני ממונות וסיפרו ע"י עובדות נוראות ואכמל].

עכ"ז כאשר הבחין בעינו החדה בבחורים הצריכים חיוק ברוחניות, או סיוע בגשמיות, או אז השליך עצמו מנגד באופן מבהיל, והיה דואג עבורם בהצנע לכת, ולא נח ולא שקט עד שראה אותם מקבלים את מבוקשם והצטרכותם, תוך כדי שהוא מעריף עליהם טללי תחייה ודברי חיוק.

וכמו"כ בענין פרק 'האיש מקדש', נודע על פעמים רבות שהראש ישיבה

זצ"ל נכנס לעובי הקורה לסייע בשידוכים לבחורים ונגע הדבר בנפשו ממש ודחף וקידם הרבה שידוכים, ושמענו מאחד מתלמידיו שליט"א שהיה בחור מבוגר ובמשך כמה שנים היה בתקופת השידוכין, והתבטא אתו תלמיד שאינו יכול לומר שהראש ישיבה היה כמו

לרגל מלאות שנה לפטירתו של
מרן ראש הישיבה זצ"ל
 יתקיימו מעמדי סעודות יארציט במוצש"ק פרשת בא
בהיכל הישיבה באלעד
ובביהמ"ד טשערנאביל רח' תובל 1 ירושלים
 נט"י בשעה 9:00 | ברכה"מ בשעה 11:00
 ישאו דברים תלמידיו ובני המשפחה

אבן יהושע

פנינים מאצרותיו של מורנו הגה"ח ר' יוסף מרדכי ווייס זצ"ל בעמח"ס 'אבן יהושע'

עניני הפרשה

יישוב דברי האוה"ק הק'

ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו (י, כה) עיין באור החיים הקדוש שפירש שלא היתה כוונת משה רבינו ע"ה לשאול מפרעה שיתן להם קרבנות להקריב עבורו, אלא כוונתו היתה שהוא יתן להם במתנה מקנה רב, והם מעצמם יקריבו אותם קרבן לה', ובוזה כתב ליישב מה דקשה לכאורה במקרא זה לתנא שאמר במסכת זבחים (דף קטז ע"א) דלא קרבו שלמים לבני נח, והורי מקרא מלא דיבר הכתוב כאן גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות וזבחים היינו שלמים, ולדברינו לא קשה הדכוונה שהוא יתן להם במתנה והם מעצמם יקריבום קרבן לה' על שם ישראל, עכ"ד.

והנה בהשקפה ראשונה יש כאן תמיהה גדולה דבמסכת זבחים שם הקשה הש"ס גופיה הך קושיא על התנא דאמר לא קרבן שלמים לבני נח מהא דכתיב כאן גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות, ומשני זבחים לאכילה ועולות להקריבה, ומשמע לכאורה דלא פירשו הפסוק כדברי האוה"ק הק' דא"כ לא הוי פריך מיני מינה.

אמנם כשנתבונן היטב בדברי רש"י שם נראה שאין כאן שום תמיהה, דהנה רש"י פירש שם בקושיית הגמרא וז"ל דקודם מתן תורה כולם בני נח הם, ע"כ.

ויודע שנחלקו בזה אבות העולם אם בני ישראל קודם מתן תורה יצאו מכלל בני נח להקל או לא, וכמו שהאר"ך בזה הפרשת דרכים בתחלת ספרו, והשתא בשלמא אם נימא דהיה להם דין ישראל שפיר ניהא תירוצו של האוה"ק הק' כאן דהקרבן לא היה על שם פרעה אלא על שם ישראל אבל אם נאמר שהיה להם עדיין דין בני נח אם כן גם אם נאמר שהקריבום על שם ישראל אפ"ה קשה למ"ד דלא קרבו שלמים לבני נח, והשתא אתי שפיר דרש"י הוקשה בעיניו קושיית הגמרא דהרי אפשר לפרש כהאוה"ק הק' דהקריבום על שם ישראל, לכן פירש דהש"ס אזיל השתא בסברא זו היה להם דין בני נח עד מתן תורה ממש ואפילו

מעומד, ולמד מזה גם לענין ברכת החודש יידן שיש לעמוד.

ויש להוסיף עוד דהיה לו להמגן אברהם מקור טהור מדברי הגמרא לחידוש זה שצריך לעמוד בקידוש החודש, דהנה הברכי יוסף באו"ח שם הקשה על דברי המדרש לקח טוב מהא דאיתא בגמרא במסכת סנהדרין (דף מ"ב ע"א) דברכת הלבנה צריך לומר מעומד משום קבלת פני השכינה, ולמה לי הך טעמא תיפוק ליה משום דכתיב ביה החודש הזה לכם.

ובמחזיק ברכה שם כתב ליישב הקושיא בטוב טעם ודעת דהנה בגמרא שם אמר רבי יוחנן כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני השכינה ויליף לה בגזירה שוה נאמר כאן החודש הזה לכם ונאמר שם זה אלי ואנוהו, בתר הכי אמר אביי הלכך צריך למירא מעומד ובפשטות הכונה בתביבת הלכך הוא דכיון שהוא חשוב כ"כ כקבלת פני השכינה ראוי לעמוד מפני כבוד השכינה,

אמנם באמת יש לפרש כונה אחרת בזה דעיקר הטעם שצריך לעמוד בברכת הלבנה הוא משום דכתיב ביה לכם, אלא דאי לאו מימרא דר' יוחנן לא הוי אמרינן כלל דברכת הלבנה הוא בכלל מצות החודש הזה לכם, וממילא לא היה מקום ג"כ להצריך עמידה, אבל השתא דליף ר' יוחנן דברכת הלבנה נחשב כקבלת פני השכינה מהך בקרא דהחודש הזה משמע דפשיטא ליה לכם, וזהו הפירוש בדברי אביי הלכך היינו משום דמשמע מדברי ר' יוחנן שאמר לגזירה שוה זו דהוה הזה לענין ברכת הלבנה דשיך מצות החודש הזה לכם בברכת הלבנה לכן צריך למימריה מעומד משום דכתיב ביה לכם, ודפח"ח, וכדבריו כתב בספר ארצות החיים להמלבי"ם בסיומן ח'.

והשתא לפי דבריהם מפורש בגמרא דקידוש החודש צריך להיות מעומד וכדברי המגן אברהם, דכל מה שנתחדש לאביי הוא רק שברכת הלבנה הוא ג"כ בכלל קידוש ולכן צריך הוא להיות מעומד משום קרא דלכם, וא"כ קידוש החודש גופיה שהוא עיקר הכתוב החודש הזה לכם וודאי צריך

בזמן הקרבת הקרבנות בחמש בסיון וע"כ שפיר הקשה הש"ס מהכא למ"ד דלא קרבו שלמים לבני נח, ומשני דלדידיה צריך לומר דזבחים הכונה לאכילה, ודברי האוה"ק הק' שפיר מללו אליבא דמ"ד שהיה להם דין ישראל, שהוא מחלוקת קדומה כידוע.

ועכ"פ מוכח מדברי רש"י בזבחים הנ"ל שפירש הפסוק כהאוה"ק הק' דמה שאמר תתן בידינו הכונה להקריבם על שם ישראל, דאם לא כן היה מפרש קושיית הגמרא כפשוטו דהמצרים בני נח הם, מיהו יש לציין דבמדרש מצינו (שמור"ד יד, ד) שפירשו להדיא גם אתה תתן בידינו וגו' שנקריב להקב"ה על שמך, ודלא כהאוה"ק הק'.

קידוש החודש מעומד

החודש הזה לכם ראש חדשים וגו' (יב, א) במגן אברהם סימן תי"ז כתב דכשמברכים החודש בשבת שלפניו צריך לעמוד דומיא דקידוש החודש שהיה מעומד ע"כ, וכתב שם הגאון רעק"א וז"ל ולא אדע מנא ליה דבר זה שקידוש החודש היה מעומד, ע"כ.

ויש ליישב על פי מה דאיתא במדרש לקח טוב [הנקרא פסיקתא זוטרותא] פרשת לך לך שכל מצוה שנאמר בה לכם צריכה להיות בעמידה, ועיין ברכי יוסף בא"ח סימן ח (סק"ב) שכתב שזהו המקור למה שכתב הטור במצות ציצית (בסימן ח) ובתקיעת שופר (סי' תקפה) ובנטילת לולב (סימן תרנא) ובמצות מילה (י"ד סימן רסה) שבכולם צריך עמידה ויליף לה בגזירה שוה לכם לכם מעומד דבעומר כתיב (דברים טז ט) מהחל חרמש בקמה אל תיקרי בקמה אלא בקומה לשון עמידה, ושם כתיב (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם וילפינן מיניה לכל המצות שנאמר בהם לכם [כציצית דכתיב והיה לכם לציצית, ושופר דכתיב יום תרועה יהיה לכם, ובלולב ולקחתם לכם, ובמילה המול לכם כל זמן], ומקור דברי הטור הוא ממדרש לקח טוב הנ"ל, עכ"ד.

ולפ"ז מצינו יישוב הגון לדברי המגן אברהם דבמצות קידוש החודש נאמר ג"כ החודש הזה לכם, על כן פשיטא ליה להמגן אברהם שקידוש החודש צריך להיות

גליון נגדב לעילוי נשמת רבי הרה"ח רבי יהושע ברי יוסף מרדכי זצ"ל אבי מורט הגאון רבי יוסף מרדכי זצ"ל
גלב"ע י שבט תשנ"ב

להיות מעומד משום קרא דלכם.

אמנם יש להעיר דמנוסה דידן דקידוש לבנה משמע דלא כהמחזיק ברכה שהרי אין לנו מזכירים כלל את הגזירה שוה של ר' יוחנן אלא אומרים רק את המימרא של ר' ישמעאל שברכת הלבנה הוא כמקבל פני שכינה ומיד אח"כ אומרים מימרא דאבבי הלך צריך למימריה מעומד, משמע דחייב העמידה הוא משום כבוד קבלת פני השכינה ולא משום דכתיב ביה לכם, ולפי פירוש זה אין מקור בגמרא לדברי המ"א, ושפיר הקשה הרעק"א.

שמות החדשים

כתב הרמב"ן בפסוק (יב, ב) החודש הזה לכם וגו' בשם הירושלמי (ר"ה פ"א ה"ב) ששמות החדשים עלו עמהם מבבל, וכתב על זה שהם שמות פרסיים, אמנם בפירוש לא משמע כן, דשם במדרש (ב"ר מח, ט) איתא ג"כ דשמות החדשים עלו מבבל ופירש"י שם שקודם לכן לא נתגלו, משמע מדבריו ששמות אלו היו כבר קודם לזה ולשון הקודש הם, אלא שלא נתגלו עד שעלו מבבל, וכן משמע גם במדרש גופיה שסמך שם לדבר זה גם הא דשמות המלאכים עלו מבבל מיכאל גבריאל וכו', והם בוודאי לשון הקודש הם, שאין הפרסיים מכירים במלאכי מרום, וא"כ מסתמא גם מה שאמרו דשמות החדשים עלו מבבל הוא ג"כ מלשון הקודש.

ובזה מיושב מה שמצינו בכמה מקומות רמזים שונים בשמות החדשים, וכמו שכתב במדרש לקח טוב בפרשתינו שחודש שבט הוא מלשונא נוקרא כן על שם שהמכות היו בו, עיי"ש, וכן ניסן נקרא ניסן על שם הנס שנעשה בו, את התמוז וכן מרחשון נאמרו בו רמזים [שנקרא מר חשוון על שם המבול שהתחילו בו דמר הוא מים כמו מדלי ומצדיקים איתא שהוא לשון מרחשון שפתייה ששפתותיהם של בני עדיין מרחשין מתפליות הימים הק] וכן על אלול הובא בעל הטורים פרשת נצבים (דברים ו, ל) כמה רמזים וכן תשרי כתב האבודרהם (בתפלות ראש השנה) בשם הפסיקתא שנקרא כן על שם תשרי ותשבוק על חוביהו, שהוא זמן של מחילת עוונות, משמע שיש איזה קדושה בשמות אלו, והוא סמך לשיטת רש"י שהם לשון הקודש ולא לשון פרסיים, וכן נראה עוד ממש"כ ביחזקאל (ח, יד) נשים מבכות את התמוז, ועיין שם ברד"ק ובאברבנאל שפירש הכונה על חודש תמוז, וזה היה עדיין טרם רדתם לבבל, הרי שהשמות היו בידם כבר מאז ומקדם וכשיטת רש"י.

טעם מצות אכילת מצה

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגו' ובהגדה של פסח מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם שנאמר ויאפו את הבצק וגו'.

וידוע תמיהת הראשונים דאיך אפשר לומר שאם היו יכולים להתמהמה ולא גורשו ממצרים היו אופים את העוגות חמץ הא נצטוו כבר על איסור חמץ על כל פנים ביום זה, וכמבואר במשנה (פסחים צ"א) פסח מצרים חימוצו נוהג יום אחר שנאמר ולא יאכל חמץ היום וגו'.

ותירצו בזה הרבה תירוצים אך המחזור שבכל התירוצים הוא מה שכתב הספורנו (כאן), וכדבריו כתב האברבנאל (בפירושו להגדה של פסח) שהם לשו הבצק במצרים ורצו לאפותה מיד כדי שלא תחמץ משום שהיו אסורים בחמץ אלא שלא הספיקו לאפותה שלפני פתאום קיבצם הקב"ה עד לרעמסס ומשם לסוכות שהוא רחוק מאד ממצרים וכמו שפירש רש"י (כאן) שהוא מהלך מאה ועשרים מיל ובדרך הטבע היה הבצק מחמיץ בשיעור גדול כזה אלא שעשה עמהם הקב"ה נס והולך אותם כל הדרך ההוא בשעה קלה עד שלגודל המהירות בבואם לסוכות עדיין לא החמיץ בצקם ואפאווהו שם מצה,

וזהו פירוש הפסוק "ויאפו את הבצק עוגות מצות כי לא חמץ" והטעם שלא החמיץ "כי גורשו ממצרים" היינו שגורשו במהירות עצומה עד שלא שהו בדרך אפילו שיעור חימוץ הבצק, ולזכר נס זה ציוונו הקב"ה לאכול מצה כמש"נ בפרשת ראה שבעה ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת ממצרים.

וזהו ג"כ כוונת בעל ההגדה "מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ" שהלכו בדרך במהירות עצומה פחות משיעור חמוץ "עד" שהגיעו לסוכות ששם "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם" כי בהיותם בסוכות שהוא חוץ לגבול מצרים נגלו עליהם עמוד הענן והאש וה' הולך לפניו כמפורש בפסוקים בפרשת בשלח (יג, פכא) עכ"ד.

ונראה דזהו ג"כ כונת הפסוק (יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי והכוונה על ביאתם לסוכות שנסעו מאה ועשרים מיל בשעה קלה, וכמו שפירש רש"י כאן שעל זה נאמר "ואשא אתכם על כנפי נשרים", וע"כ נאמר אחר זה "ואביא אתכם אלי" ששם בסוכות נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וזכו לעמוד אש וענן.

***

ועל פי הדברים האלה יש לפרש הפסוק הנאמר בהושע (ז, ד) "ישבות מעיר מלוש

בצק ועד חומצתו", ותרגם יונתן ועל דלא אדכרו ניסן וגבורן דאיתעבידו להון ביום מסיקהון ממצרים מעידן מילש לישא עד לא חמיע", ולכאורה איננו מובן דבקרא כתיב "ועד חומצתו" ואיך תרגם "מעידן מילש לישא לא חמיע", אמנם לפי הנ"ל אתי שפיר שבאמת היה בדרך שהלכו שיעור כדי להחמיץ אלא שהלכו במהירות עצומה ועי"ז לא החמיץ, ומה שנאמר "ועד חומצתו" הכונה שהלכו דרך רחוקה שמהר ה' להביאם לסוכות זהו שגרם שלא החמיץ כיון שלקחו עמם הבצק קודם אפייתו.

ויש להוסיף עוד בטעם הדבר שהיה צריך לנס זה, דהא חזינו דלא הלך לפנייהם עמוד הענן אלא בסוכות כמבואר מלשון הפסוקים בפרשת בשלח וכו', משמע מזה דעד מקום זה שלט עדיין טומאת אויר ארץ מצרים, ובהגיעם לסוכות שם יצאו מאויר מצרים ושם נגלה עליהם מלך מלכי המלכים בעמוד אש וענן, וידוע מש"כ האר"י הק' (בפירוש ההגדה בפסקא מצה זו) שבנ"ז היו משוקעים אז במ"ט ש"ט ועל כן מיהר אותם הקב"ה כל כך בנסיעה זו כדי שיצאו כהרף עין מטומאת אויר מצרים ולא ישתקעו ח"ו יותר. נמצא שאותו המהירות שהסיעם הקב"ה מרעמסס לסוכות הוא הגורם שלא הספיק בצקם להחמיץ והוא עיקר יציאת מצרים, ולזכר זה ציוונו הקב"ה לדורות במצות מצה.

וכל זה נרמז במאמר בעל ההגדה "מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ" מפני שנסעו במהירות עצומה "עד" שהגיעו לסוכות ששם נגלה עליהם מלך מלכי המלכים ועי"ז "וגאלם מטומאת מצרים" שנאמר ויאפו את הבצק וגו' כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגו' וכמו שפירש האר"י הק' שלא יכלו להתמהמה בטומאת אויר מצרים ולכן הולכים הקב"ה לסוכות בשעה קלה וכאמר.

ויש לפרש בזה מאמר הכתוב בישעיה (נב, יב) על לעתיד לבא כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפנייהם ה' וגו'. והיינו שבמצרים היו צריכים לילך בחפזון מחמת שלא היו יכולים להשיג גילוי כבוד ה' עד שיצאו מטומאת אויר מצרים, אבל לעתיד לבא יקויים בנו הפסוק (זכריה יג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, וממילא ילך ה' מיד עמנו ולא נצטרך למהירות שעל ידי גילוי כבוד ה' יניצל מכל משחית בגוף ובנפש, וז"ש "כי לא בחפזון תצאו" שלא תצטרכו לצאת בחפזון כאשר יצאתם ממצרים "כי עתה הולך לפנייהם ה'" מיד משא"כ במצרים לא השיגו גילוי כבוד ה' עד סוכות.

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פרשת
בא

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש זי"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש (בעל שם קטן מבוטשעטש), מעובד באופן השווה לכל נפש

הקדוש ברוך הוא האיר באור התורה לבני ישראל כבר בהיותם במצרים

ולכל בני ישראל היה אור במושבתם (שמות
י, כג)

נראה לפרש בדברי הכתוב, על דרך האמור (משליו, כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', והיינו שהיו בני ישראל מעוותים לקבל את התורה על הר סיני אחר יציאתם ממצרים, וכדברי הכתוב (שמות ג, יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה', אמנם לא עיכב הקדוש ברוך הוא מלהאיר עליהם באור התורה רק בבואם להר סיני, אלא כבר עתה בהיותם במצרים התחיל להתנוצץ אליהם אור התורה.

וזה שאמר הכתוב 'וכל בני ישראל היה אור במושבתם', שכבר בישיבתם במצרים האיר עליהם הקדוש ברוך הוא באור התורה.

(פרשת בא לסעודה שניה, בד"ה ויאמר ה')

*

התחדשות הגאולה תלויה ועומדת בכשרון מעשינו

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא
לכם לחדשי השנה (שמות יב, ב)

אפשר לרמוז בזה על פי מאמרם ז"ל (סנהדרין צח) על הכתוב (ישעיהו ס, כב) 'אני ה' בעתה אחישנה': "זכו אחישנה, לא זכו בעתה", היינו שאם בני ישראל זוכים יגאלו קודם זמנם, אך אם אינם ראויים או אז יגאלו בעת המוכן לגאולה.

וזהו שאמר הכתוב 'החדש הזה', היינו התחדשות הגאולה, 'לכם ראש חדשים', תלוי הוא בידכם לעשות כבר עכשיו הראש והראשית לתחילת התחדשות אור הגאולה, ודבר זה מסור הוא בידם, על פי כשרון מעשיהם, ראשון הוא לכם לחדשי השנה, אך אם לא יעשו כן, ולא יספרו את מעשיהם כראוי, או אז יצטרכו להמתין על הזמן שמוכן ועומד הוא להיות ראש וראשון לתחילת גאולתם בעתה ובזמנה.

(פרשת בא לסעודה שלישית, בד"ה החדש הזה)

ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מאירילוס זצ"ל אב"ד מיחאלעץ, באקו ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

בני ישראל לא השתמשו עם הבגדים שקיבלו מן המצרים כי לא שינו את לבושם

דבר נא באזני העם וישאלו (שמות יא, ב)

הקשו המפרשים, אם הותר להם ממונם של המצריים, והכל על פי דין ישראל, כמבואר במסכת סנהדרין (צא). שגביהא בן פסיסא השיב למצריים, תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששעבדתם במצרים, ועל זה לא היה להם מה להשיב, אם כן למה הוצרך לדבר באוזני העם, שכביכול יהיו הדברים מוזקקים בסוד.

עוד קשה, שהרי נאמר (שמות יב, לה-לו) 'ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום', הלא השם יתברך הבטיח לאברהם אבינו 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו, יד), ובודאי שיקויים הבטחתו, כי הוא גוזר ומקיים, בלתי חן בני ישראל בעיני מצרים, ומדוע הדגיש הכתוב כי קיום הדבר היה בזכות שמצאו חן בעיני המצריים.

הרב ר' ישראל וירצברגר זצ"ל מו"ץ דבזא כתב לפרש (זכרון יהושע פרשת בא) על פי מה דאיתא במדרש (ר' יוקא רבה לב, ה), כנגד ארבעה זכיות שבידם נגאלו בני ישראל ממצרים, ומהם שלא שינו את שמם ולבושם, כי הנה ההתבוללות בדרך כלל מתחילה בשינוי השם, הטמיעה הנפשית מתחילה תמיד מההרגשה שלא נעים להבליט ולהתבלט בשם היהודי המקורי, ולאט לאט משנים גם את הלשון ואת הלבוש, ואם כן יש חשיבות מיוחדת להשם ולהלבוש היהודי שהם מעידים על אילן היחס של המשפחה, ועל הקשר הנפשי שבין אבות ובנים.

אם כן, השמות והלבושים מנציחים לא רק את הנפטרים בכך שמביעים אמונה גדולה בהשארת הנפש, אלא מנציחים גם את החיים, שמקשרים את הבנים קשר אמיץ עם אבותיהם ואבות אבותיהם, ומעתה הנה בני ישראל במצרים שלא חלפו ולא שינו שלמותיהם, איך שאלו ממצרים שמלות, איך לא חששו שיבינו המצריים שהמה רוצים לעשות איזה מרמה בזה, מכל שכן שילכו לעבוד את ה' במלבושי מצרים, כי זה בקשו 'נלכה נא דרך שלוש ימים ונזבחה לד' אלו קינו' (שמות ג, יח)

והביא כי שמעו בילדותו בשם הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל פרשת שמות בד"ה ושאלה) שפירש, כי מה שנאמר (שמות ג, כב) 'ושמתם על בניכם ועל בנותיכם', היינו השמלות שתשאלו, לא תלבישו אותם כמו שהם, כי הלא אמר הנביא (צפניה א, ח) 'ופקדתי על השדים ועל הלוכשים מלבושי נכרי', אלא תשימם על בניכם ועל בנותיכם, כי 'ושמתם' משמעותו שימה חדשה, ולא והלבשתם, בשרוולים ארוכים לפי הדוגמא והאופנה היהודית עליכם לתקן ולשנות את המלבושים המצריים, ולתת

וזהו כוונת הפסוק, כי האור החיים מפרש (שמות יב, ב): "החודש הזה' ולא אמר חודש זה, לרמזו על הידוע שהוא הקדוש ברוך הוא, דכתיב (שמות טו, ב) 'זה אל-י', וזה יש לרמז בדברי הכתוב, 'החודש הזה לכם' כל ענייני גופנית המכונים בפי חכמינו 'לכם' כמו שדרש רבי יהושע במסכת ביצה (טו:). על הכתוב (במדבר כט, לה) 'עצרת תהיה לכם', לכם הכוונה לאכילה ושתייה, תעשו לכבוד מי שנקרא 'הזה', ועל ידי זה תזכו שיהיה ראש חדשים בו תגאלו.

*

בני ישראל במצרים הוכרחו להותיר את בני המעיים של קרבן הפסח כי אסורים היה להם באכילה

משארותם צרות בשמלותם על שכמם (שמות יב, לד)

פירש רש"י בשם המכילתא, שירי מצה ומרור, וזה לשון המכילתא (פרשת בא מסכתא דפסחא פרשה י"ג): "משארותם אלו שירי מצה ומרור, אתה אומר כן או אינו אלא שירי פסחים, כשהוא אומר (שמות יב, י) 'ולא תותירו ממנו עד בוקר', הרי שירי פסח אמור, ומה אני מקיים משארותם צרות השמלותם, אלו שירי מצה ומרור". ובתרגום ירושלמי מתרגם: "מותר פסחיהון קטירין בשושיפהון יבין על כתפהון", שפירושו: "הנותר מקרבני פסח שלהם מקושרים במחצלות נתונים על כתפיהם". ויש לדייק, הלא נכונה קושיית המכילתא, איך עברו על לאו של 'ולא תותירו ממנו עד בוקר'.

ותירץ הרה"ק רבי יצחק אייזיק ווייס ה"ד מספינקא בספרו חקל יצחק (פרשת בא בד"המשארותם), על פי שיטת רבי אחא בר יעקב (חולין לג): "מזמינים ישראל לאכול מבני מעיים של בהמה שנשחטה, ואין מזמינים מי שאינו בר ישראל", והטעם, כי בר ישראל בשחיטה תלוי הדבר, וכיון שישנו שחיטה הוגנת מותר לו לאכול, מה שאין כן נכרי שאינם שוחטים אלא בנחירה די להם ואינם אלא ממייתים את הבהמה, נמצא אלו בני המעיים שבתוך הבהמה דומים לאבר מן החי, כי נפרדו מן הבהמה קודם שמתה.

והנה לפי זה לשיטת הסוברים (ר' פרשת דרכים דרך האתרים דרוש א') שבני ישראל כל זמן שהיו במצרים עד קבלת התורה היה להם דין בני נח, אם כן מובן שהיה אסור להם לאכול את הריאה והכבד של הקרבן פסח, ואפילו לשיטת רב פפא (חולין לג). הסובר כהלל שאין שום דבר שיהיה מותר לישראל ולנכרי הוא אסור, מכל מקום זה הוא רק אחר מתן תורה שאז הותר לישראל על ידי שחיטה, אך קודם מתן תורה לא היה הדבר מותר אף לישראל, ואם כן פשוט שהיה הדבר אסור לבני נח.

נמצא לפי זה, שלא היה להם כל אפשרות לאכול את הריאה והכבד ושאר בני המעיים של הקרבן פסח, כי איסור רבץ עליהם לאוכלו מצד איסור אבר מן החי, ועל כן מוכרחים היו להותירו, והואיל ואין שורפים קדשים ביום טוב כדברי חכמינו ז"ל (שבת כד:), שדרשו את הכתוב (שמות יב, י) 'ולא תותירו ממנו עד בקר והנתר ממנו עד בקר באש תשרפו', בבוקר בבוקר תרי זימני, ליתן לו בוקר שני לשריפתו, על כן נכון פירוש תרגום הירושלמי שמשארותם היו שירי מצה ומרור.

להם צורה אחרת. ובאשר שדרך המלוש כי אחרי העיבוד הוא מתקצר ומתקטן, על כן היו השמלות מתאימות רק לבניהם ולבנותיהם.

וזהו שמדגיש הכתוב 'ויתן ד' חן', החן היה שלא הרגישו המצריים שבני ישראל מבקשים לעשות איזה תחבולות, לאשר ידוע היה להם כי היהודים בעצמם בוודאי לא ילבישו השמלות, ולזה הוצרכו לדבר באזני בני ישראל בסוד, שלא ישמעו בדבר.

*

ההתחדשות בכוחות הקב"ה בלב כבוד ומה

החדש הזה לכם (שמות יב, ב)

הנה עיקר האברים באדם המה הלב, הכבד, והמות, אותיות לכ"ם. ובספרי פרשת עקב (פיסקא מ"א) מובא ברש"י (דברים יא, ג): "אשר אנכי מצוה אתכם היום, שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם היום". מזה כי על האיש הישראלי מוטלת החובה להרגיש בעצמו תמיד התחדשות וחיזוק. לכן צריך להשריש בקרבו ובאיבריו העיקרים שהתורה ומצוותיה המה תמיד כחדשים, וזה מרמז הכתוב "החדש הזה לכם", חדשהו בתוך לב, כבוד, מוח, מה שיש לחדש.

על כן בימים הנוראים כשמוגיעים להמלך מגביהים את הקול בניגון של התעוררות, בכדי להזכיר ולהזהיר על חובת לכ"ם שהם אותיות מל"ך, ויען שבאלו הימים כל אחד לפי מדרגתו הוא מתעלה מבמשך השנה, מתחילים בראשונה במוח, המל"ך, ואחרי כן ל"ב כ"בד.

*

החדשת הגאולה תלויה במעשיהם הטובים של בני ישראל

החודש הזה לכל ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה

(שמות יב, ב)

כתב סבי"הגה"צ רבי יוסף אהרן מארילוס זצ"ל האב"ד בוטשעטש דאראהאי בספרו יד יוסף (פרשת בא לסעודה שלישית בד"ה החודש הזה) אשר הבאתי בסייעתא דשמיא לבית הדפוס, כי יש להגלים כוונה בפסוק על פי מאמרם ז"ל (ראש השנה יא, א): "בניסן נגאלו בניסן עתידין להיגאל", ודרשו חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין צח). על הסתירה שבכתוב (ישעיה ס, כב) 'אני ה' בעתה אחישנה', ואיך מתאים הלשון בעתה ובמהירות. ותירצו, בעתה אם עדיין לא זכו להגאולה, אחישנה, המהירות, תהיה אם זכו.

וזהו כוונת הכתוב, 'החודש הזה לכם' תלוי בכם, אם להיות 'ראש חדשים', היינו שבו תגאלו, ובאם לא תעשו התשובה, יהיה החודש 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה' להתחיל בו חדשי השנה, ועוד לא יגאלו בו.

ושלבת לדברי סבי מה שמובא בשם הרב הצדיק מרוזין ז"ע (נר ישראל ח"ב עמ' ג), ליחד שם "ה ב"ה, היינו כי אכילה ושתייה סופי התיבות המה "יה, וסוף התיבה מצו"ה הוא ו"ה, והיינו ליחד לכוון בענייני הנאה גופנית לשם מצוה, ועל ידי זה מקרבים הגאולה.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

משיב נפש

מאמרי השקפה, חזון וחזק, במשנתו של הגה"צ פאר הדור רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

ג'תתק"א - פא תשפ"ד

"חמשה עשר שבט... ונהגין להרבות בו במיני פירות אילנות"

חבט מרוט ומוכה! - למה דוקא עבשיו?

לכלי הכה, נטרא ואים, הרע רודף את הרעין עד אין קץ.

אלו היה משהו מצוין לאדמה, היה רואה את גדל הרחמנות על הרעין. כי כאשר היה הרעין מעל האדמה לא נגע בו אף אחד לרעה והנה דוקא כשירד למלא את שלוחותו עוקרים עליו כל כך הרבה קשיים וצרות. ממש יורדים לתויו, הוא מתענה ונקמן וסובל מרודות.

באותה שעה נמצא הרעין בנסיון קשה של אמונה כדי להחזיק מעמד. שררי הוא נכנס לכאן בשלחות אמרו לו שיש כאן טעמים צבעים מראות, נעים וריחות נפלאים אשר תפקידו לגלותם ולהעלותם, אך הנה שד ושכר, אינו רואה שום דבר מכל מה שאמרו לו מלבד חשך ואפלה ורקבון נטרא. לא רק שאינו מוצא את כל אותם טעמים ומראות וצבעים וריחות אלא להפך הוא מוצא כאן רע מקצה אל קצה רע ששולט עליו ומאים לבלותו עד בלי השאר לו וכו' ושארית בארץ, וכי יכלו הוא להמשיך להאמין במשלוח.

ומה היא האמת, האמת היא שאכן הרע שולט בו מכל צדדיו, אבל בכל זאת ישנה נקודה פנימית בו אין הרע יכול לשלט. ואחרי שמכלים את הרעין לגמרי מתעוררת אותה נקודה פנימית אשר בכחה מתגלה הטוב הנפלא שטמון בצדו ובכחה הוא מוציא מן הכח אל הפעל את הטוב הנפלא הטמון במעבה האדמה.

והסוף שם מור, שכל זה רק בתנאי שהאמצעי העומד בין המשלח לרעין מאמין בהשם יתברך וזורע, והנה שגם אחרי שהיא רואה שהרעין נמצא במצב נורא הוא ממשיך להשקותו. כדי שהאמונה החזק מעמד חובים להשקותו במים חיים ואין מים אלא תורה. עברות.

כדי שנגלית בחנך עצמו וכתנך צאצאי עליו להעמיד משל זה מול עיניו, לא להתבל מתיק החשך ורע, אלא להתאזר בעו ובאמונה שלא לתגם שלח אותו הבורא ברוך הוא לעמק החשך הנורא הזה. יש לנו תפקיד לגלות מתוכו עצי פרי קדש הלויים שיפיקם ותפארתם יעמדו לצפת עצים נצחיים שיהיה לא יפגל לעולם.

אלא מאי, מסכים הכל חשך, אל חשש ומשיכו להשקות את עצמכם זאת בניכם ותלמידים במימי התורה במימיהם של רועי ישראל הנאמנים, ואז תובו לראות איך לפתע פראים יצוין ציין בחוך מעמקי החשך ולמלא לאט ונגל הרעין ויפתח ויפזין אורו מקצה הארץ ועד קצהו לתפארת כרם בית ישראל - החזקו מעמד. (אגרת הקדושה, אורח קא)

אחד מהדברים הנפלאים במנהגי ישראל הוא שבחמישה עשר שבט בעת שמברכים על הפירות הנחמדים והנעימים הכוללים אין ספור טעמים, מראות, וריחות נפלאים. נמצאים אבותיהם האילנות בשיא שפלותם. עומדים הם מרוטים ומקורחים בראש כל חצות, נתונים לשבט הרוחות ולזעף הגשמים, אין בהם כל יופי והדר כלל ועיקר.

ודוק אז וישב לו היהודי בביתו לברך להלל ולהודות להש"ת על הפירות הנחמדים והנעימים, תולדותיהם של אותם אילנות מקורחים.

אם ישראל אינם נביאים, הלא בני נביאים הם, וכבר ראו בכך גדולים וטובים כסימנא מילתא שאין לאדם להישבר ולהתייאש ממצבו הנראה נואש ברוחניות או בגשמיות, כי אדרבא כשיודעים איך להסתכל על מצבי הירידה הרי שיכולים הם להוות הכנה לצמיחה נוספת, הכנה דרבה להתחדשות נוספת בטרם יולדו עוד מירות טובים ונעימים בטעם במראה ובריח נפלאים.

וכן מתאר מור"ד הגה"צ שליט"א את סוד החושך וההסתרה באופן שיש בו כדי לשאוב חזק ועידוד בהסתכלות בהירה על ימי חושך והאפילה שאינם אלא חלק בלתי נפרד מגילוי אור בהיר ונפלא, שתוצאותיו פירות מתוקים ונפלאים:

"...בארומה נמצאים כל הטעמים הנפלאים ביותר, וכן ריחות נפלאים ביותר, וכן מראות וצבעים ונעים נפלאים ביותר אשר בהם מתהדרים פרות כלי שעור באפן נפלא ביותר. כלם נמצאים בארומה אלא שהם נעלמים שם בתכלית העלמה.

והנה כשרוצים להוציא דברים נפלאים אלו ממעבה האדמה, שולחים לשם גרעינים קטנים ועושים אותם שלוחים להפגם למעבה האדמה ולהוציא משם את כל אותם הדברים הנפלאים. אומרים לרעין רד לעמק האדמה, תוציא משם אילנא רברבא ותקופא עם אלפי ענפים ועל הענפים הללו יתגלו כל אותם מראות עלומים, כל אותם ריחות טמונים, כל אותם צבעים צפונים, כיפי והדר מאין כמותם, וזו היא השליחות של הרעין.

אך דא עקא שבאשר הרעין נכנס לאדמה הוא נגלה שיש שם רע לאין שעור, והרע היה שולט שם שלטון כלי מצרים, הוא מתלבש על הרעין ועושה לו צרות צרות, הוא משלים בו קר והם רמיבות, רקבון, הוא משפף אותו ומענות אותו עד

דא"ח תשפ"ד

מתוך דא"ח סעודה שלישית וארא תשפ"ד

תגביה את עצמך - זה לא גאווה!

ליק"מ ח"ב קב"ה: "מענין אמרת תהלים דבר עם אחד ואמר לו, שעוקך אמרת תהלים לומר כל ממוני תהלים על עצמו, למצוא את עצמו בתוך כל ממוני וממוניו, ושאל אותו וכוננו לברכה: אך, ופרש לו רבינו, זכרנו לברכה, קצת כי כל המלחמות שבקש דוד המלך, עליו השלום, שצילדו השם יתברך מהם - הכל צריכין לפרש לעצמו על מלחמת הדין הרע וחילותיו, וכיצא בזה בשאר המזמורים..."

מור"ד הגה"צ שליט"א: יש לנו רכוש גדול, כשיהודי שבור, הוא לוקח תהלים, גדלתי בעיר העתיקה, התגוררתי ליד הים התיכון, מרגיש ללכת לכוותל ולומר כל התהלים: "כשאני שבורים, כשהם אמרו תהלים הם בכנו כל כך הרבה, כל כך הרבה, כי תהלים זה לכל אחד.

בעיר העתיקה היו יהודים פשוטים שהיו אומרים כל יום כל הספר תהלים, אפילו בשבת. אמר לי יהודי שהיה נוהג לעיתים קרובות ללכת לכוותל ולומר כל התהלים: "כשאני לא מרגיש טוב, אני יורד לכוותל, און איך מאך זאך 150 איינשפריצן (ואני עושה לעצמי 150 זריקות), ואז אני מרגיש אדם אחר לגמרי."

המשך ליק"מ: ושאל אותי איך יפרש לעצמו מהפסוקים שדוד המלך ע"ה משבח את עצמו. כנ"ן: "שמרה נפש כי חסיד אני" (תהלים פ"ו), וכיצא בזה. השיב לי: גם זה צריכין לפרש על עצמו, כי צריכין לדון את עצמו לבק וכות, ולמצוא בעצמו איזה זכות ומוקד מובה, אשר בכוחה הנקודה טובה היא דוא בחינת חסיד, וכיצא..."

אחד מהעצות של היצר הרע זה לשבור את האדם שהוא אינו שווה כלום. (ולפעמים) הוא מכניס לו רצון חזק במידישקייט ומראה לו שהוא מאוד רחוק מזה, ועי"ז הוא שובר אותו, והעצה למצוא בעצמו נקודה טובה וכו' שהוא בחינת חסיד וכו'..."

ואמר לו רבינו, זכרנו לברכה: הלא אצל היושפט כתיב (דברי הימים ב' יז): "ויגבה לבו בדרכי ה', שברכיה ה' ועברתו יתברך הגביה לבו קצת. עוד אמר לו רבינו, זכרנו לברכה: הלא בבזק אנן אומרים בתחילה: 'מה אננו היינו וכו', ואנו מקטנים עצמנו מאד. אחר כך אננו אומרים: 'אבל אנתנו עמך בני ברתך', וכו', שאחר כך אננו מחוקים עצמנו ומכרימים את עצמנו, ואנו מספחים את גדולתנו ומתארים שאנתנו עמי בני ברתנו רוע אברם יצדק ויעקב וכו', כי כך צריכין להתנהג בעבודת השם כלל."

על ידי 'ויגבה לבו בדרכי ה'' הוא הגביה את לבו קצת. אין זה גאווה, אלא שמנביה את עצמו. זהו דבר גדול, כי היצר הרע אינו נותן לאדם אפילו לשבח עצמו (כנ"ל) וזה איננו נכון, אדרבא זה מעורר את האדם, ועי"ז האדם עובד את ה' יותר בשמחה.

ויש לדעת שאדם אומר תהלים אפילו השבחים (כמו שמרה נפשי כי חסיד אני, וכן יש הרבה פסוקים כגון זה בתהלים) צריך לנצל כדי להתעלות, כדי שיוכלו לעבוד את ה' יותר בשמחה. און וואס מ'רעט זיך אויס דאס הארץ (וזהו שמחייבים את הלב באמירת תהלים) יש בזה

המשך בעמוד הבא <

המשך ד"ר א' ס' ו' ארא המשפ':

רוח הקודש בשם כל אחד ואחד מישראל, זה הפירוש תהלים, זהו תהלים.

שאל אחד הנוכחים את מו"ר הגה"צ שליט"א: האם מלהיות 'תהלים' זאגער? אפשר לצמוח גאון, האם אפשר לדעת אתו, יו"ד, חו"מ וכו'?

השיב לו מו"ר: מי אומר שצריך להיות גאון, צריך לעשות מה שצריך, יש גם כאלו שעוסקים באו"ח ויו"ד וכו' ואינם יודעים לומר תהלים, הם צריכים להגיע לאלו שאומרים תהלים, והם (היינו האומרי תהלים) צריכים להגיע לאלו שעוסקים בתורה, הם זקוקים אחד לשני.

רבי יצחק זאננפעלד היה רב בירושלים ואמר כל התהלים בכל יום. פעם שאל אותו רב משה בלויא, על מנהג זה, והשיב לו שהתחתן אחרי גיל עשרים ואין דבר המזכך את המח כמו אמירת תהלים.

כשהלכו גדו"ל להיפגש עם רבי איסר זלמן מלצר, כולם דיברו בלימוד רובי חיים ישב ואמר תהלים, רבי איסר זלמן חשב שהוא תהלים זאגער, הוא חשב שהיה נבחר היתר הוראה ונהיה רב אבל באמת אינו אלא תהלים זאגער, אמנם אחרי תקופה שהוא הכיר אותו הוא ראה שאין זה סתם תהלים זאגער, זהו למדן מופלג.

כספר כדת נפש משיבת מובא מו"ר שליט"א, על אחד שאמר לרבי חיים זאננפעלד שנוהג לומר בכל יום כל ספר תהלים וחבריו אמרו לו שיש בזה כישול תורה. והשיב לו ר"ח: "אם הטלת ספק בהנהגה קדושה זו, עליך לקנוס את עצמך במשך עשרה ימים, ולומר את ספר התהלים פעמיים בכל יום".

שוב ושאלה שאלה: נכנסים אנו היום בשבוע השלישי של שבוע"ם, איזה חיזוק אפשר לקחת?

לשים מה חיזוק, וכי צריכים להיות שבורים מכך. אדרבא, צריכים להיות שובים, שלומדים, שמתפללים, שלא חוטאים, שחיים חיי טרה, מה יש להיות שבורים, אין ענין להיות שבורים כשלא חוטאים...

המשך השואל: ומה עם אלו שכן יש להם על מה לשוב? השיב: על זה יש את התיקונים שעושים.

האם הסגולה של תהלים זה רק לומר את הכל?

צטמא יש ענין כזה אבל אין לעשות מזה חוב ולכפות עצמו דוקא לומר את הכל. (אחד הנוכחים העיר, שדו המלך גם לא אמר את כל התהלים בפעם אחת). כל כך הוסיף מו"ר: אכן, אכן, זה הגיע לו קשה מאוד (כאן הרחיב על המעברים הנוראים שעברו על דוד המלך ע"ה, והפטירה) לכן הוא יכל טוב לבכות לפני ה', ער האט זיך געקענט גוט אויסרענן פארן אויברעשטער, (הוא יכל טוב לשפוק את ליבו לפני ה').

האם אי אפשר לעבוד את ה' בלי מעברים כאלו?

זה תלוי כמה כבר תיקנו בגלגולים הקודמים (כאן הרחיב לדבר בענין הגלגולים ואיזה חלק יקום בתחייה, והפטיר): אמנם כל זה אינו שייך לנו, אלא ענין פילוסופי. עלינו מוטל, לעשות מה שציוו אותנו, ולא לעשות מה שאסור. עלינו להודות ולהלל, לשמוח עם החלק הטוב שיש לנו בעולם. הודות לה'.

(כאן הרחיב בענין המעברים שעברו על הרמב"ם ז"ל והטרדות הרבות שהיו מנת חלקו כפי שמתאר הרמב"ם באחד ממכתביו שכן נתונים לו מרגוע יומם וליילה) ובכל זאת הצליח להגיע למה שהגיע, ע"ש שחטף מה שיכל.

"מ'קומט נישט אראפ אויף דער וועלט אויף דאטשע", (לא יורדים כאן לעולם לבלות בבית הבראה), רק צריך לבקש מה' שילך בחסד, בחסד וברחמים, שיתן לנו חיים, שנהיה בריאים. (כאן הזכיר אחד הנוכחים את האם, חז"ל "אדם לעמל יולד", והוסיף מו"ר על כך:) אכן אכן, רק צריך להתמקד, שלא לילול... לשמור שלא נשבר, כשנשברים צריך על זה לדב תיקון, יש להחזיק מעמד, להודות על החלק הטוב.

(נכתב ע"פ הבנת המעתיק, לא הוגה עדיין ע"י מו"ר)

התפלת הכלי העולם הזה, על אהבת ישראל שיקנה בהם, על הנהגותיהם המפלאות בין אדם לחברו, על מדותיהם הרוממות ועל ענותנותם. על מדרגתם וקדושתם ועמידתם האיתנה פתומות וכתובת נגד כל פתוי ופתי וכו' וכו' ומכונן שיהיה מוצא המיד מיוחד דבריהם העניינים פנינים ומליצות כפי ערכנו בכל זמן וכפי מה שראוי לנו לשמע או לצרף הענין (אגרת הקדושה).

אמנם בעוה"ר הטרדות מונעים מאתנו למלאות חובתנו זו של מצות חינוך הבנים, ולפעמים מגיע האב לשולחן השבת כשהוא ריק מכל תוכן ואין לו במה להעשיר את יוצ"ח המצפים למוצא פיו, ועל כך חוזר מו"ר כמזכיר: "על האב מוטלת אפיא חובה ללכת בדרך זו, להכין לעצמו כמה וכמה סיפורי צדיקים, סיפורים של תורה ויראה, ועבודת מגדולי ישראל, שממנינם ברוח חכמה קדושה ומידות טובות, ומזה יבחר את הראוי והמועיל ביותר לבניו, ולפעמים תוך כדי הסיפור הוא יזכר בעוד סיפור, בהתנהגות טובה נוספת של צדיקים ויראי השם, או באיזה משל נאה הקשור לנושא הגידול, ועל ידי כך יתרחב הענין, ואי אפשר לשער את התוצאה הכרוכה מכך.

ידה יהודי שבספור ימו היה יושב הרבה בבית מדרשו, הרה"ר ר' ישראל בער שיפמן ז"ל, שהתעורר כרחוב ארמון, ובדרך כלל היה מתפלל בקרלין, אבל בסוף ימיו כשהחל היה עולה להתפלל בבית מדרשו, ר' ישראל בער היה מלמד בכל ימיו בחיי עולם. ובמלמד הברון שביים שיש באים התלמידים לחדר ללא חשק ללימוד התורה, והמה משתובכים בחיין, הציק לו הדבר. וקבע את יום השישי ליום בו ספר לתלמידים סיפורי צדיקים, שהיו לו ידיעות רבות בעבודת מצדיקים. וכך משך את לבות התלמידים, ושמעתו על אחד שאמר: שאת כל ידותו קנה כאותם ימי שישו, ורואים מהו עד כמה פועל סיפורי צדיקים" (ונכתב ב"ב מאמר ג).

ועי' מש"כ בשיהור"ן (אות קל"ח) שרביה"ק העיד על עצמו ששיק התעוררותו לעבודת ה' היה ע"י סיפורי צדיקים, וז"ל: "שמעתי מפיו הקדוש בעת שדיבר עמו מגדול הענין של סיפורי מעשיות מצדיקים שנדפסו בספריו הקדושים (בסימן רל"ד חלק א'), ואמר אז שהוא בעצמו, זכרוננו לברכה, עיקר התעוררותו לעבודת השם יתברך באמת היה על ידי סיפורי מעשיות מצדיקים. וסיפר שבבית אביו ואמו הצדיקים, זכרונם לברכה, היו שכחים שם כל הצדיקים, כי כל הצדיקים היו מצויים בקהלת מעז'בו' מחמת שהוא מקום הבעש"ט זכרוננו לברכה, ורובם ככולם האמסו בבית אביו זכרוננו לברכה, והשמע הרבה מעשיות מצדיקים ועי"ז היה עיקר התעוררותו להשי"ת עד שזכה למה שזכה".

ועי' מש"כ בשיהור"ן (אות קל"ח) שרביה"ק העיד על עצמו ששיק התעוררותו לעבודת ה' היה ע"י סיפורי צדיקים, וז"ל: "שמעתי מפיו הקדוש בעת שדיבר עמו מגדול הענין של סיפורי מעשיות מצדיקים שנדפסו בספריו הקדושים (בסימן רל"ד חלק א'), ואמר אז שהוא בעצמו, זכרוננו לברכה, עיקר התעוררותו לעבודת השם יתברך באמת היה על ידי סיפורי מעשיות מצדיקים. וסיפר שבבית אביו ואמו הצדיקים, זכרונם לברכה, היו שכחים שם כל הצדיקים, כי כל הצדיקים היו מצויים בקהלת מעז'בו' מחמת שהוא מקום הבעש"ט זכרוננו לברכה, ורובם ככולם האמסו בבית אביו זכרוננו לברכה, והשמע הרבה מעשיות מצדיקים ועי"ז היה עיקר התעוררותו להשי"ת עד שזכה למה שזכה".

ברכת מו"ר טוב למו"ר הגה"צ שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו נינו הבה"ח משה חיים בלומשטוק הי"ו בן לבנדו הבינו הרה"ח רבי יוסף בלומשטוק שליט"א חתן בנו הרה"ח רבי ברוך נחמן שטנער ע"ה עב"ג בת הרה"ח רבי נחמן כהן שליט"א בן ידידינו הרה"ח רבי אברהם חיים כהן שליט"א

ברכת מו"ר טוב למו"ר הגה"צ שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו נינו הבה"ח שמעון שטנער הי"ו בן לבנדו הבינו הרה"ח רבי נתן ונח אבנעו שטנער שליט"א בן לבנו הרה"ח רבי ברוך נחמן שטנער ע"ה עב"ג בת הרה"ח רבי צבי ליברמנטש מו"ר בעיר ב"ש יצ"ו בן הרה"ח המפ"ר רבי נתן ליברמנטש שליט"א

מיסודי החינוך שמו"ר מרובה לדבר עליו הוא ענין סיפורי עובדות והנהגות מגדולי ישראל שיש בהם כח עצום להטות לבו הצאצאים לטובה יותר מאמירת דברי מוסר וכמו שכתב הרמח"ל בפרק כא ממסילת ישרים, "וכן תועיל הקריאה בסיפור מעשה החסידים וכו' כי כל אלה מעוררים את השכל להתענין ולעשות כמעשיהם הנחמדים".

וכן כותב מו"ר הגה"צ שליט"א: "העולם שוכח שצריך לעמול על חינוך הבנים. הלא אין הבנים גדלים כפראים בשדה בלי שום חינוך - צריך לעמול בזה. והגם שיש לדון לכף זכות. שיש היום הרבה מטרות בפרנסה ובעבודת האדם. עד ששוכח האדם יסוד זה. אבל האמת היא שיש חינוך שבורים צריכים לעמול. וברו אמרו פעם. המגיד שחונן יודע שהוא צריך לעמול היום המש שעות יותה, משום שבת הוא צריך לומר שיעור כשעה. וכמו כן צריך האדם להכין עצמו כמה שעות במשך השבוע, שהרי בשב"ק צריך לערוך שולחן שבת. לומר גינון יפה. להכין סיפורי צדיקים שאפשר לספר לבנים. אישר טבע הענין להדמישך לעובדות וסיפורים. לאחר מכן אפשר לומר להם אמרה או הנהגה טובה של חז"ל או מדברי רבינו. ולספר עוד ועוד. אבל כדי לבא לזה צריך האב להכין עצמו. ועל ידי כן אפשר לפעול הרבה (מאמר חינוך הבנים למו"ר שליט"א)

"וכמה פעמים התפאס ראוי לבלות שעות על ענין זה לקרא סיפורי צדיקים ולהכין אגרות קצרות ועבודות קצרות כדי שיוכל לאקום בכל שולחן שבת. כי הספורים הללו פותחים את הלב והאוזן, ויבטן זה ויבליט אתר כך להתדיר בהם מה שצריך" (אופק אמרי עמוד רמד). [אמנם יש להזהר לעשות זאת בחקמה כאפן המושך את הלב ולא כאפן ששופך על פניו כיוון לשמע דבריו במקום שאינם נמשכים לזה, ותתקם עיניו בראשו. ויחזיק עקרה שפך מרה. שצא לפניו אחד וספר לו שהיא זוכה לשמע דבר ה' בקלום הלק"ת. לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף וכו' ועל פן בקשתו שמוחה לפני מו"ר שיקנה דבר זה להמנו העם ויאמר להם שישא לשמע מפינו דבר ה'. ואמר לי שהשיב לו שיש לו קרוב משפחה המגדל אפירותם וראה שם ישירים אין מגדלים האפירותם באפן טבעי אלא תחת שיתחממו הביצים והאפירותם מהתרגלות מעיוהם אותם באהל אשר מגנו משתשלים כמו הנצא דברים מרפכים אשר מרם יוצא הם מידה ועל ידי שעומדים ומתחממים תחתיהם הם גדלים במהירות ותהי בעת שיורד ההם נמשכים האפירותם מעצמם ונקנסים תחת אותו החצי כדור. ואמר לאותו שואל שברוי שכל המפעל והאפירותם נקנסים תחת הכדור הוא מתחם שהיא משפחה עליהם הם כפי הראוי להם והם נמשכים אליו. אמנם אלו היה צריך להכניס שם בכמה על ידי מלאכות לא היה שך לגדלם באפן זה. וכמו כן הוא בענין שבקשתם את רגונך שישא אלק בני אדם הוכל לעשות זאת על ידי שתאמר להם דברים שיתחממו את לבם ואז ימשכו אלק אבל אי אפשר לעשות זאת בבת ידי לפנינו לענינו".

זו היתה דרכו בתקון מאו, שהיתה אמתותו מלאה בספורים על צדיקי היהדות ויהי מרבה לזכר בשבתם ולספר על דרכם בעמל התורה ועבודת התפלת על דבקתם והשתוקקותם למרואם על

הצעות הליון
לע"י רבי אברהם ב"ר יוסף פנחס
נב"ל ע"י א' שטע
ת.נ.צ.ב.ה.
נתם ע"י בני משפחתו

נדבתי ידינו
הרה"ח רבי מרדכי בענדקט הי"ו
לרגל הולדת בנו למו"ר
יה"ר שויכה לגדלו לתורה
ולחופה ולמעש"ט

באמונתנו יהיה

דברי תורה ממודינו המשגיח שליט"א

י"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון כ"ה

פרשת בא תשפ"ד

אמונת השבת

בפרשה זו: יוצאים ממצרים - ונכנסים לשעבודו של השי"ת

בפרשיות אלו אנו זוכים לצאת ממצרים וכמו שאמר הרה"ק מלובלין שבפ' בא קיימת הארת ימים ראשונים של פסח ובפ' בשלח קיימת הארת שביעי של פסח. ועלינו להודות להשי"ת על גודל חסדיו שמזמין לנו בסדר השבועיים פרשיות אלו להוציאנו מכל המצרים. והנה כל המכות היו נגוף למצרים ורופא לישראל. והרי מצרים היה מקום שעבד לא היה יכול לברוח משם וביצי"מ ברחו ישראל ממקום שא"י לברוח, ולעומת זה זכו ליכנס לשעבודו של הקב"ה שהוא שעבוד שא"א לברוח ממנו שבכל מקום ומצב שהוא אין אנו יוצאים מרשות של הקב"ה.

וכמש"כ (תהילים קלט"ט) "אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברח אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך". ואפילו יהודי נופל לשאול תחתית ל"ע גם שם הקב"ה עמדתו ואי אפשר לברוח. וע"כ הבה נברח כולנו ממצרים בפרשיות אלו ונכנס לשעבודו של הקב"ה. ובדורנו השפל עלינו לאחוז בכל האמצעים והסגולות לחיזוק האמונה.

ומרע"ה אמר לפרעה "לא תשאר פרסה". והרמז בזה על כל הדורות עד דור האחרון בעיקבתא דמשיחא שהוא פרסת הרגל. ויותר מזה אף מקננו ילך עמנו שאפי' פרסת הרגל של הבהמות שאלו הם הנשמות הנמוכים ביותר שהם נפש דנפש דמלכות דעשיה אף מהם לא תשאר פרסה וכולם יצאו ממצרי הגלות. ובכח פרשיות אלו ובאר שבתות אלו נזכה לתשובה שלימה ולגאולה קרובה אכ"ר. (בא תשמ"ט)

סיכום ראשונים של פסח

ואי' מהרה"ק מלובלין שפרשת בא יש בה הארת ימים ראשונים של פסח ובפ' בשלח שביעי של פסח והימים שבנתיים הם כחיה"מ. וזקננו ספרו לנו מגודל הארת ימים אלו שהיתה נרגשת בזמנים הקודמים. וצריך לנצל ימים אלה, ובשלשלת ימי אפלה מתו הרשעים שלא רצו לצאת ממצרים. ומוטל על כל אחד שלא לישב בחבוק ידים, כי אם לצאת ממצרים, ויעזרנו השי"ת שנזכה להיכלות האורה והגאולה שבימים אלה אכ"ר. (בא תשמ"ט)

אמונת הפרשה

יסוד אמונתנו בכל המצוות - מפני שנצטוו ע"י משה רבינו

"החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם החדש לחדשי השנה".

ובחז"ל מובא שהחשיבו את המצוה ל"מצוה הראשונה", שנצטוו בה ישראל, וכמש"כ ר"י בתחילת התורה דהי צריך להתחיל התורה מ"החדש הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל וכו'. ויש לתמוה וכבר עמדו בזה המפרשים, דאמאי היא נקראת מצוה ראשונה, והלא לפני כן מציינו כמה מצוות שנצטוו בהם מצות פרי' ורבי', מצות מילה וגיד הנשה. ופירשו בזה כ"א לפי דרכו.

ולדעתנו יש לברר בעזה"י דברי רש"י הללו בהקדם דברי הרמב"ם (פ"ח מהל' יסודי התורה) שמושה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין ע"פ האותות יש בלבן דופי, שאפשר שיעשה האות בלחש ובכישוף. אלא האמונה במרע"ה היא כי עיינו ראו ולא זר ואזינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים במעמד הר סיני, ושמענו הי"ך הקול מדבר אליו "משה עשה, לך אמור להם כן וכן". ועי"ז במאמינים אנו לנבואתו, וכמש"כ "בעבור ישמע העם דבריי עמך וגם כך יאמינו לעולם". ולכן כל המצוות שמסר לנו מרע"ה הם נאמנים עלינו. ומכאן זה אנו מאמינים גם לשאר הנביאים, כי מרע"ה צוה לנו שאם יבוא נביא ויעשה את שנאמינהו. ואף שאין אנו יודעים אם האות הוא אמיתי כמו שנצטוו לקבל עדות ע"פ ב' עדים אף שאין יודעים אנו אם אמת בפייהם הכי נמי כן הוא הציווי שנצטוונו שנאמינהו. עכ"ל.

ומבואר מזה כי שורש אמונתנו במצוות התורה הוא מה שממענו פנים בפנים את דבר ה' במעמד הנבחר, הי"ך ששלח את מרע"ה למסור לנו מצוות התורה, והיו שם כל הכלל ישראל שבדור ההוא, כשש מאות אלף רגלי לבד מנשים וטף, וכולם זכו אז לנבואה ושמעו הגוי כולו קול אלקים מדבר מתוך האש. ומסרו כל זה לבניהם אחריהם, וכן מדור לדור באופן שמסורתנו היא מקושרת בלא הפסק עד הדור ההוא שראו הכל בעיניהם.

ובזה אשרנו מה טוב חלקנו, שאין חלקנו כגויי הארצות שכל אמונותיהם תפלות בניות על מה שממענו מפי יחידים שעשו אותות לנפיהם בלחש ובכישוף. ולהבדיל בין הקודש ובין הטמא, לא כן עם ישראל שלא נצטרכו להאמין לשום אדם, רק על רבבות אלפי ישראל שמעו מפי מבורא ית', וכולם היו נביאים במעמד הנבחר. ולכן כל הגוים מוכרחים להאמין במעמד הר סיני ושקבלו ישראל התורה [כאשר באמת כולם מודים בזה]. ושאר שטויותיהם שטוענים, לכולם אית להו פירכא. שיתין ושביקין בטלין ומבוטלין, כאשר האריך שם הרמב"ם (בפ"ח ובפ"ט) בדברים משמחי לב.

ומעתה, מה שאנו שומרים מצוות פ"ו ומילה וגיד הנשה אין זה משום שנצטוו בהם האבות, שהרי אז צריכים אנו שנאמין שגגלה הקב"ה לבראם אבינו וצוהו במצוות מילה, ותחסר בזה המסורת הג"ל. אלא אנו מקבלים מצוות אלו מפני שגורע"ה צונו בהם, אשר אמונתנו בו נתבררה במעמד הנבחר כנ"ל. ועי"כ אנו אומרים שמרע"ה הי' אב לנביאים לקודמים לפנינו ולבאים אחריו, כי אף במצוות שנצטוו האבות שקדמו לפנינו, אמונתנו בהם היא מכח מרע"ה שנתאמת אצלנו לנביא ה', ועי"כ הוא אב אף לנביאים הקודמים לפנינו.

שוב מראוי שדבר זה מפורש יוצא מפי המשה (פי' המשגיח) חולין סוף פ' שביעי, וזה לשונו: ויש לנו לברר על העיקר הגדול הנכלל במשנה אבות וכו' כי אתה הראית לדעת וכו' שאין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זאת לנביאים שלפניו וכו' שאין אנו מלין מפני שאברהם אבינו מל עצמו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנימול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה, וכמו כן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצוות משה רבינו ע"ה וכו', עכ"ל.

ולפ"ז מובן דמצוות "החדש הזה לכם" היא מצוה ראשונה. כי אף שנצטוו במצות פ"ו ועוד, מ"מ כיון שאמונתנו במצוות אלה היא רק ע"י שמיעתנו אותם ממרע"ה, הרי שפיר מצוה זו 'מצוה ראשונה', כי היא 'הראשונה שמענונו מפי מרע"ה'.

"התחדשות" - יסוד באופן קיום כל המצוות

ויען אשר זו היא המצוה הראשונה, הרי שכל המצוות צריכים להיות מושרשים בה והיא כוללת את כולם, שהיא הראשית והאבן שתיה של המצוות. וכמו שמהאבן השתיה נמשכת ומתפשטת כל הבריאה, הכי נמי מהמצוה הראשונה נמשכים כל המצוות. ולכן שייכת מצות קידוש החדש דוקא לארץ ישראל. וברמב"ם (הל' קה"ח פ"א ה"ח) איתא: אין מחשבין וקובעים חדשים ומעברים שנים אלא בארץ ישראל, שאנ' "כי מצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים". ואם הי' אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחז"ל ולא הניח בארץ ישראל כמותו, היה אסור לקבוע ולעבר בחז"ל. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו וכו' הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחז"ל. ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה כלום, ע"כ. וביאור הענין כנ"ל משום שקביעת החדש היא מצוה ראשונה ואבן שתיה שממנה הושתתו כל המצוות. ולכן ענינה

המשך בעמ' ב'

לכות בחור הבר מצוה
אלימלך יצחק מאיר בן שרה שיחי'
יזכו הוריו החשובים שליט"א
לרוות ממנו רוב נחת דקדושה

ניתנה עכשיו מחדש, וכמו שאח"ל בכל יום יהיו בעיניך כחדשים.

"התחדשות": שתי הוראות למעשה בזה

א) ונעמוד על דוגמא א': הנה **הרדב"ן** (ח"ו סי' תע"ב) כתב בענין מי שרוצה להתפלל עם חבריו ואוהביו שיעי"ז דעתו מתרחבת וכוונתו בתפלה מתחזקת יותר בשלימות, ואמו אינה רוצה שיתפלל לבדו. ופוסק שם, דאינו צריך לשמוע אל אמו בזה כי במקום כבוד השי"ת א"צ לחשוש לכבוד אמו. ועתה נחזי אנו. הנה ישנם כאלו שלפי סדר יומם המסודר להם קשה להם בימות השבוע לבוא ולהשתתף בתפלה, אבל ע"פ שבת קודש באים ומשתתפים. הנה יוכל להיות שיארע שבליל ש"ק ע"י שכרוך הדבר בהתאמצות יתירה לבוא, יאמר בלב ששבת אחת יכול הוא להחסיר מלבוא שרי אין כ"כ גריעותא בדבר, כי בשבועות אחרים הרי הוא בא לתפלה, ורק שבת זו הוא מדלג. ואמנם, דבר זה הוא משום שאין העבודה ואמנם, בהתחדשות, שאלמלי כן **הרי כל שבת**

ושבת הוא עולם חדש בפ"ע, ואין יכול לדלג ולהחסיר שבת א'. ואם יודע הוא שיעי"ז תחסר לו מאיכות תפלתו ולא ירא רק משהו, מן הנכון שיתחזק ויתאמץ לבוא ולהתפלל. שהרי אילו ה' המדובר מתפלת ליל כל נדר, ודאי ה' מתאמץ להתפלל במקום שתהא כוונתו רצוי' ביותר. וא"כ למה לא ירא אף כי גם בליל ש"ק, **שהרי כל ש"ק הוא זמן חדש, וגם הוא אינו אלא פעם א'.** וכמו שאמר **הלכוויטטער** זצ"ל שיש לגשת אל כל שבת כאילו מעולם לא ה' שבת בעולם ויותר לא יהי', וזו השבת היחידית. [ואין דברים אלו בדרך דמיון בעלמא, כי ה' אלקים אמת אשר הנחילנו תורת אמת לא יצוה לעיניו שנדמה בעינינו כאילו המצוות הם חדשים. אלא דאכן כן הדבר שכל מצוה בפ"ע היא חדשה, ובאמת בכל יום הם חדשים].

ורואים אנו בסדר העולם שמוסכם הוא אצל ב"א שטוב הוא לשלם מחיר יקר עבור דבר שאיכותו טובה יותר. וא"כ עדי"ז צריך להדר אחר איכות המשובחת בתפלה אף אם עולה הדבר ע"י התאמצות.

ב) ועוד ענין יש בהוראה זו של עבודה בהתחדשות שצריך האדם **להתחיל תמיד מחדש**, ולא יביט לאחוריו מה שעבר עליו. וכמו שאמר הר"ק **מלעכוויטש** ז"ל שמי שאינו יכול לפעול בנפש לגשת להתפלל בהתלהבות מיד אחרי שנכשל בעבירה חמורה שבחמורות, הרי זה לא דרך עדיין על מפתן החסידות. וצריך תמיד להתחיל מחדש **ולא להתפעל ממשלונות**, אלא להתחיל אפי' הרבה פעמים ביום אחד אם נצרך הדבר. קורין פ' זאת אחר **שעבדו ג' שבועות מימי השוכבים**, שכבר חלף ההתחדשות, ובא הכתוב להזכיר שצריך **להתחיל תמיד בעבודה**.

ויעזור השי"ת שנוכה לחדש כליתונו לעבודתו ית' ויעזור ולעבדו בהתחדשות תמידית בבחי' "החדש הזה לכם", ונוכה למזבח חדש בציון [כלומר, התחדשות בעבודה] ועולת ר"ח נעלה עליו אכ"ר.

(אמונת עתיך, בא)

שייכת למקום אבן שתייה שמשם הושתת העולם שהוא דוגמת התורה, ושייכת דייקא לנפשות של ראשית, החכמים הסמוכים, שמהם תצא תורה לכל הענפים. וא"כ צריך שימצא בה ענין כללי אשר יכלול את כל המצוות.

והענין הוא, **מצוות קידוש החדש מורה על ענין התחדשות**, שהלבנה מתחדשת אחר שהיתה נעלמת כמה ימים. וזה הוראת השם "**חדוש**" שהוא לשון התחדשות. שאף שאין החדש מתחדש כ"א בראשיתו, אפי"כ שמו נקרא עליו בכל ימי החדש, ואף יום שלשים נקרא יום שלשים לחדש, וכמו ש' התורה בפ' זו, "בארבעה עשר יום לחדש בערב וגו' עד יום האחד ועשרים לחדש בערב". והרי זה מורה על **התחדשות תמידית**. וזה הוא יסוד ושורש בעבודה, שיהא האדם תמיד במצב של התחדשות, שתהא עליו העבודה כחדשה ולא כדיוטגומא ישנה. וזה אנו למדים ממצות קידוש החדש שענינה יסודה הוא ענין התחדשות, וכמ"ש במדרש שישאל מונין ללבנה כי הלבנה היא דוגמא להם שהם עתידיים ג"כ להתחדש כמותה.

וענין זה הוא **השורש הכולל כל המצוות** אשר מוטבע במצוה הראשונה אשר כל ימי החדש נקראים חדש, כי כל יום מתייחס אחר ראשיתו של חודש שהוא זמן ההתחדשות, ובכל יום זוכר האדם את ההוראה הנלמדת מראשית החדש שהיא ההתחדשות, עד שכל החדש נקרא חדש. וגם ניתנה מצוה זו בזמן של התחדשותו של עם ישראל, שאז נקרא עליהם שם ישראל, כי עד אז לא היה הדבר ברור אם יש להם דין ישראל או דין כן נח (כידוע מה שחקרו הקדמונים בזה), אבל עכשיו כבר החלו בהתכוונות לקבלת התורה ונכנסו לכלל ישראל. וגם הריני חושב שניתנה להם מצות הקרבת קרבן פסח בפרשה זו, יחד עם מצות קידוש החדש אשר זה מוכיח שיצאו מכלל ב"ב, דהרי ב"ב אינו מקריב כ"א עולות ואין מקבלין מהם קרבנות הנאכלים. וע"כ שנכנסו עכשיו לכלל ישראל. ובעת זו שנתחדש ישראל, ניתן להם מצות קידוש החדש שענינה היא ג"כ התחדשות כ"ל. וכן הוא ג"כ ענין חודש ניסן, כי אז היא התקופה שכל הבריאה מתחדש, כמאה"כ "שה"ש ב.יג.) "הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וגו' התאנה חנטה פניה וכו' ", ומתחיל האויר להתחמם, וגם דעת האדם נוטה לעילא אז יותר. נמצא שהחדש כולו מביע בחי' התחדשות וישראל מונין אותו ראשון לחדשים דהיינו, שבייחוסין אחריו את שאר החדשים, וקורין את איי שני וסיון שליש וכן הלאה. והרי זה בדוגמת מה שבייחוסין את כל ימי החדש אחר ראשיתו כ"ל שהוא ענין התחדשות. וה"ו בייחוסין את שאר החדשים אחר החדש ניסן שכל עצמיותו הוא ענין התחדשות. וכמו שבזמן כל החדש נקרא חדש, כי מר"ח נובע התחדשות על כל השלשים יום כן כל המצוות נקראים חודש [ב"כל יום יהיו בעיניך כחדשים] מפני שיוניקם ענין התחדשות [שהוא תנאי בכל המצוות] ממצות "החדש הזה לכם".

ועל הוראה זו א"ל הקב"ה כזה ראה וקד"ש היינו שבכל המצוות אשר קדשנו הקב"ה בהם, צריכה להיות העבודה עדי' "החדש הזה לכם", שכל קיום מצוה תהא בהתחדשות כאילו

פנינים

אלו יוצאים ממצרים וכפי שיעור היציאה ממצרים רואים נפלאות בתורה, כי מתקשרים בכל התורה.

(בא תשנ"ב)

בחינת ראש השנה - בחינת מוחין עילאין

הנה ידועים דברי **האריז"ל** **עשר מכות** הם מכוונות נגד **העשרה מאמרות** שנברא בהם העולם שהם חלוקים לשנים מוחין ומדות, ושבעה המכות הראשונות האמורים בפ' וזאת הם נגד שבעה המדות חג"ת ה"ים מתא לעילא, וג' המכות שבפרשת זו הם **המוחין** שלמעלה מהמדות שהם **חכמה ובינה**, ועל גביהם כתר עליון שהוא נגד המאמר הראשון שהוא **בראשית**. ובחי' הראשית שהוא **כתר עליון** הביאה על המצריים **מכת בכורות**.

ועי"כ בפרשה זו נמצא שורש הבריאה וראשיתה. והוא בחי' ראש השנה. וכן ר"ח ניסן שאז נברא העולם לכל חד כדאית ליה, ואלו ואלו דא"ח שב"ה היתה הבריאה במחשבה ובר"ח ניסן במעשה, ובפרשה זו קורין החדש הזה לכם שהוא פרשת ר"ח ניסן.

ובפרשה זו מתעורר הארת רצון גדולה שבה קורין ג' המכות שהם כנגד ג' הראשונות, ונוסף לזה קורין את פרשת החדש הזה לכם שהוא פרשת ר"ח ניסן שקורין אותה בפרשת החדש, ובפרשה זו מתעוררת בחי' ר"ח ניסן שהיא בחי' ההתחדשות של ראשית ושורש הבריאה. ועי"כ **פרשת ב"א כמנין רא"ש חד"ש ניסן**.

(אמונת עתיך, בא)

רפואות גדולות - ותיקון היסוד

ובשבועות אלו של וזאת בא בשלח, **נשפעים רפואות גדולות** ע"י המכות שהיו רפואה לישראל (כדא' בזוה"ק ח"ב לו). והתורה מתחלת בפרשה זו בכמת הארבה שלא נשאר ירק בעץ, ובשבוע זו נשפער רפואה לענין זה **שהי' ירק לישראל, ועונג שבת**. ומרומז **בבעה"ט** "וינה ביום השביעי", ויינה בכל

בקריאת פרשה זו: ביטול הקליפה - משהו לדעת

והנה עשרת בני המן הם עשר כתרין דמסאבותא, ומובן בזה טעם המנהג שנתקהל כופלים ואומרים את עשרת בני המן, כי כמו שבהזכרת העשר מכות ממשכיכם מפלה לצוררי ישראל ורפואה לישראל, ושלכן אחר שכבר אמרו סדר העשר מכות בסדר ההגדה כופלים שוב ואומרים דצ"ך עדי"ש בח"ב, ואח"כ דורש כל תנא היאך שכל מכה יש בה כמה מכות, והכל כדי להמשיך עוד גנוף ורפוא, כמו כן בהזכרת עשרת בני המן, שהם עשר כתרין דמסאבותא, ממשכיכם מפלה לשונאי ישראל, ולכן נתקהל ג"כ קוראים את שמותם, וכופלים.

ולפי החשבון שלשת בני המן הראשונים, שהם פרשנדא דלפון אספתא, הם מבכוון לג' הראשונות כתר חכמה ובינה, ובמכוון שלוש המכות של ארבה חשך מכת בכורות, ונרמז בשמותם **פרשנדא** **דלפון** **אספתא** בגימ' **למען שת' אתת' אל"ה**, כי כאן הוא התחלת הג' ראשונות בג' המכות של אח"ב.

ופרשה זו יש בה הארת המשיח, ונזכה ונחיה לראות בביטול הקליפה, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

(בא תשס"ט)

להתעמק בפרשה זו:

שורש האמונה - והתקשרות בכל התורה

הנה הביא **השפת אמת** בשם **הר"ר בונם** זצ"ל שיש להתייגע ולהעמיק בפרשיות אלו של יצ"מ כמו שמעמיקים בתוס'. שהרי כל **שורש האמונה** נמצא כאן כמ"ש כמה פעמים "וידעתם כי אני ה'", וכמו שהאריך **הרמב"ן** סוף פרשה זו שיעי"מ הוא **שורש כל המצוות**, ועי"כ **באמרי אמת** שע"י היגיעה בפרשיות של יצ"מ **מתקשרים בכל התורה**. ועז"כ (מיכה ז.כט) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. והיינו שע"י היגיעה בפרשיות

הדרכה יסודית לימי השוכבי"ם

תיקון לפגם הקדושה - ע"י קריאת שמע במסירות נפש

[מתוך שיעור בספה"ק 'תניא' פרק ז']
 "הרי זו עולה משם בתשובה נכונה" אף שאינה תשובה מאהבה רבה, רק סגי בתשובה "נכונה" שפירושו שהוא מתחרט באמת על העבר ומקבל שלא יעשהו בהעתיד ובנוסף לזה צריך "ובכוונה עצומה בקריאת שמע שעל המטה כנווד מהאריז"ל". כאן בא לבאר ענין התשובה בחטא אחד שאין תשובתו כדרך שאר החטאים, והוא ענין פגם הקדושה שעל זה איתא בשולחן ערוך (אבן העזר סימן כ"ג) שהיא העבירה הכי חמורה בתורה ואין גרוע ממנה, ולשון זה שנקט המחבר באיסור זה, נזכר בשו"ע בשני מקומות, אחד כאן, ובדיני מילה, שכתב שמילה היא המצוה הכי חשובה בתורה, והביאור הוא כי כמו שהאיסור של פגם הברית הוא הכי חמור וממילא המצוה של מצות ברית מילה שהוא התיקון לברית הוא המצוה הכי חשובה שבתורה.

והנה, אם נניח שהיא האיסור הכי חמורה א"כ הסברה נותנת שתשובתו גם כן תהיה חמורה יותר משאר איסורים, ושלא יהיה לה עלייה כי אם בתשובה מאהבה רבה, אמנם כאן מחדש לנו הבעל התניא שאינו כן ואדרבה תשובתו קלה וא"צ תשובה גדולה מאהבה רק סגי בתשובה נכונה ויתבאר למה הוא כן באמת.

ומקודם נקדים הא שמצינו חידוש כבר בספרי הקדמונים (וכבר מובא גם בבאר היטב), אודות סגולת ימי שובבים שהם ששת השבועות שקוראים בהם פרשיות שמות וארא וכו' עד משפטים, שהן מסוגלות ביותר לתקן ענין החטאים הקשורים בפגם הברית לנוח אז לתקנם, ובאריה"ק ביאר הטעם שבשבועות אלו אנו קוראים את הסדרות של יציאת מצרים ומתן תורה שמתחיל בתיאור כלל ישראל במצרים, בערות הארץ, וירדו עד למ"ט שערי טומאה ואיך שיצאו משם עד שביום החמישים מיציאת מצרים קבלו את התורה ופסקה זוהמתם. וזה מסתיים בפרשת משפטים בנעשה ונשמע. ובשבועות אלו בא הנביא ומכריז שוב בניי שוכבי"ם.

ואף שמצינו בספרים שונים שהזכירו

כמה מיני תיקונים בתעניות וסיגופים וכדומה לימים אלו ועל חטאים אלו, אמנם הנה כבר קבלנו מהבעש"ט הק' שבדורות הללו אין עבודתנו בסיגופים וכדומה, שאין לנו גופים בריאים וכוחות חזקים שנוכל לסגף עצמנו בלי בלבול וחלישות בעבודתינו בתורה תפילה וגמילות חסדים, ואדרבה הלא יחלה מזה. ואמר "שנקב קטן בגוף האדם הוא נקב גדול בנשמתו", רק עיקר התיקון הוא בתורה ותפילה, שכיון שחטא זה בא ממחשבתו, ממילא הוי תיקונו באופן שמשתמש במחשבתו לתורה ותפילה.

וכאן כתב הבעל התניא ביתר פרטות שהתיקון הוא באמירת קריאת שמע שעל המטה. ובאמת בספרים אחרים מובאים תיקונים אחרים, ואף במה שכתב האריה"ק שהתיקון הוא "קריאת שמע שעל המטה" יש שפירשו כוונתו על כל הארבע פעמים שקורין קריאת שמע בכל יום, אלא שהארבע ק"ש של היום הם במדרגות שונות מלעילא לתתא, שהקריאת שמע הכי גדול הוא הקריאת שמע של ברכת יוצר אור והשני הוא הקריאת שמע של קרבנות והשלישי הוא קריאת שמע של ערבית והרביעית הוא קריאת שמע שעל המטה שהוא האחרון בחשיבותם.

אמנם אינו משמע כן בדברי התניא, רק שהוא סבור שהתיקון הוא דוקא על ידי קריאת שמע שעל המטה, שאם יהיה בכוונה עצומה ובקבלת עול מלכות שמים במסירות נפש כמו שמבואר בפוסקים ובזוה"ק שכשאומרים ה' אחד יקבל האדם על עצמו שאם היה גוי כופה אותו לעבוד עבודה זרה שלא יעבור אפילו אם ימיתהו בארבע מיתות בית דין רק ימסור נפשו על קדושת השם. וכשמחליט כן בלבו הרי הוא כמו מסירת נפש ומתקן בזה פגמו.

ובסגולת מצוה זו יש ענין התיקון בפרט כי עיקר הפגם נובע מסילוק חיות והרי אדם זה גרם לאבדו וזהו בבחינת רציחה, ועוד יותר שגורם שירידי אותו חיות קדוש למטה תוך עמקי הקליפות. וכן איתא בגמרא (נדה יג.) שנקרא שוחטי ילדים. ולכן מי שמוסר נפשו ומוכן ליהרג ולמסור חיותו על קדושת השם, הרי זה תיקון מה שגרם ענין זה לאותו חיות, ועל ידי תיקון זה

הרי הוא מעלה אותו חיות ושב אל מקורה למעלה לחדר האוצר הנקרא גוף, וכמו שאומרים ביהי רצון בברכת תקע בשופר שתיקונו לומר בימי שוכבי"ם.

והטעם שנקרא "קריאת שמע על המיטה" הוא, שזה מרמז שבכל מצב ששייך ואפילו במצבים קשים שאינו במצב של קומה זקופה אלא אף שמצב של שכיבה, אם גם אז ימסור נפשו, הרי הוא מתקן תיקון הנ"ל.

ומביא ראייה לזה ומרומז בגמרא (ברכות ה.) כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאילו אווז חרב של שתי פיות כו' להרוג גופות החיצוניים שנעשו לבוש לחיות שיצא ועולה החיות מהם כידוע ליודעי חן שאיתא בזוה"ק שהכוונה הוא בקריאת שמע שעל המטה הורגים את המזיקים הבאים מפגם הקדושה.

ועל ידי שהאדם קורא קריאת שמע שעל המטה הרי הוא אווז חרב של שתי פיות והורג הני גופים של החיצוניים, והקדושה שבתוכם עולה וחוזרת למקורה בקדושה.

ועוד מסביר הבעל התניא שאף שהאיסור של פגם הקדושה הוא חמור מאד. ובאמת המעיין בדברי הסה"ק בענין עוון זה יראה גדול חומרתו עד שבזוה"ק נאמרו לשונות חמורות מאד כמו, שאין תשובה מועלת לתקנו, ובמקום אחר כתוב בזהר שבתשובה סגי כן מהני, ותשובה סגי פי' תשובה במסירות נפש, ובאמת האריכו בספרים הקדושים האיך לפרש את דברי הזוה"ק הנ"ל וכתבו עצות שונות האיך לתקן חטא זה.

מ"מ הבעל התניא מחזק אותנו בנחמה חזקה, שהאמת היא שיכולים לתקן ענין זה והוא על ידי קריאת שמע שעל המטה בצרוף עם תשובה נכונה, והענין היא שדוקא משום זה שמצד אחד החטא חמור כל כך, ומצד שני שכמעט לא נמצא מי שנמלט מזה היא הסיבה שחתרו צדיקי הדורות לחדש תיקוני תשובה על זה, כי כללא הוא שאין הקב"ה משים את האדם במצב שאי אפשר לו לצאת ממנו בשלום, והרי קיימא לן שלא ידח ממנו נדח ומוכרח להיות עצה שאף א' מישראל לא ידח, והמציא הקב"ה רפואתו והוא כנ"ל ע"י קריאת שמע שעל המטה עם תשובה נכונה.

(ליקוטי אורות, פרק ז')

הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע - יו"ד י' שבט תש"י
 (א) הרי"צ זי"ע היה בעל מסירות נפש גדולה, כאשר בשנותיו ברוסיה הרבה לפעול לגדרי היהדות, בהקמת מוסדות לימוד ומקוואות, ואכן החדיר אצל קהל חסידיו את תובת המסירות נפש למען היהדות.
 כאשר היה אברך נכנס פעם אל הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זי"ע שמכונה היה 'הינוקא מפראנקפורט', ותכף עם היכנסו לחדר התרומם הרה"ק רבי ישראל זי"ע מלוא קומתו לכבודו, החסיידים שהיו במקום תמהו על הדבר שיכבד את הרי"צ זי"ע שצעיר היה לימים, על כן אמר הרה"ק רבי ישראל זי"ע, כי האברך הזה הוא חד בדבר מסירות הנפש, החסיידים הבינו את כוונת הרה"ק רבי ישראל זי"ע, אולם ברבות הימים החסיידים ראו את מסירות נפשו הגדולה למען היהדות ברוסיה, הבינו למה היתה כוונת הרה"ק רבי ישראל זי"ע.

(ב) פעם נתפס הרי"צ זי"ע ברוסיה על דבר הקמת תלמוד תורה, כאשר הדבר אסור היה בתכלית על ידי השלטונות, ובחקירתו ניסו להביא שיגלה את שמותיהם של השותפים עמו בהקמת התלמוד התורה, אך הרי"צ זי"ע לא אבה לגלות מאומה שמות האנשים האחרים.
 החוקר שחקרו הוציא מכיסו אקדה, כשהוא אומר לרי"צ זי"ע, כי כלי משחית זה כבר גרם להרבה אנשים שיתפחו את פיהם ויגלו את אשר עליהם לגלות, אמנם הרי"צ זי"ע לא נבהל מן הדבר, אלא השיב לאמר, כי כלי זה יכול לגרום לדבר רק לאנשים שיש להם אלוקות רבים ועולם אחד, אמנם מי שיש לו אלוקים אחד ושני עולמות, אין לו מה לפחד מכלי זה, וכאומר להם שהוא לא חת כלל מכלי זה, ולא יגלה להם מאומה.
 כראות החוקר את תעצובות נפשו של הרי"צ זי"ע, לא היתה הבררה בידו אלא להניחו לנפשו, ואכן כך ניצל הרי"צ זי"ע. (שבת אחים פרשת בא תש"ע)

הרה"ק רבי מרדכי מלעכעוויטש זי"ע - יו"ד י"ג שבט תק"ע
 (א) בזמנו של הרה"ק רבי מרדכי זי"ע היה אחד מהבחורים שהסתופפו בצילו שהתגורר בעיר שכולה מתנגדים לדרכי החסידות, אמנם כאשר ראו חבורת הבחורים בני המקום את להתב האש של החבור בעבודתו, בקישו שיאמר להם איזה דבר בשם רב הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, והוא חזר לפנייהם על אמרה ששמע ממנו על מה שמצאנו שאמר יוסף לאשת פוטיפר (בראשית ט"ו, ט) 'כי אך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחסאתי לאלוקים', ולאכארה לפי דיוק הלשון היה לו לומר 'רוחאנו', כי הרי שניהם יחסאו, ומדוע אמר רק שהוא יחסא. ואמר בזה הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, כי לגודל קדושתו של יוסף לא הסכיף לשותף עמו אשת פוטיפר אפילו בדיבור, שלא יוציא מפיו טיבה הכוללת שניהם אחד.

חבורת הבחורים ששמעו את אמרתו של הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, התעורר בקרבם רצון להכיר את הנהגתו, על כן נגמרו אומר לשלוח אחדים מביניהם ללעכעוויטש, שיראו מה דרכי ארחות הנהגתם, אכן, הבחורים שנשלחו ללעכעוויטש שבשם הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, ולא שכל כלל ליעקר ממונם. על כן שלחו עוד בחורים, וכך חזר הדבר ושנהג, כשכל כמה ימים נשלחים עוד בחורים, וכולם אינם חוזרים, וכלם נשארים בלעכעוויטש, להדביק נפשם ביקוד האש.
 כאשר התגבר הדבר, וכבר היתה חבורה גדולה של בחורים ואברכים מבני העיר שהפכו לחסידים חסידיים להכניס אל הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, גמרו בני העיר, כי לא יניחו להם עוד להיכנס אל העיר, ואכן כאשר בקישו לחזור אל העיר, עמדו בפניהם חותניהם והודיעו להם כי אסורים הם לבוא בקהל, וכי אינם מותרים להיכנס אל העיר.

בראותם כי כן, תרו לעצמם איזה מקום להתגורר בו, ואכן מצאו חורבה ישנה על ידי העיר מבחוץ, והחליטו כי ישבו בחורבה זו, שם יעבדו את השם יתברך בדרכי החסידות אשר למדו בלעכעוויטש, ויכללו את עצמם במה שימצאו בשדות הסביבה, להשיב את נפשם בהכרת מאכלם.
 כעבור זמן מה, חלה אחד מן החסיידים, ומאחר ולא יכלו להיכנס אל העיר, לא יכלו להביא לו מזון ותרופה, על כן שלחו אחד מהם שיסע ללעכעוויטש אל הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, ואכן כאשר סיפר הלה את הדברים לפני הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, סתם דבריו והשיבם בלשון הפסוק (דברי הימים - א טו, לא) 'ויאמרו בגוים ה' מלך'. חסידו לא ירד לכוונת רבו בדברים אלו, אך לגודל האמונה והבטחון שסידגו לעצמם, התחזקו כי בוודאי קרובה ישועתם לבוא.

באותם ימים ערך הפריץ של לעכעוויטש מסיבה גדולה לכל חבריו הפריצים לרגל יום הולדתו, ובמהלך הערב מסיבה סתם עם כל הפריצים בכרכרותיהם המפוארות בשדות העיר ויערותיו שממביבות לעיר, כשהוא מראה לפנייהם את אחוזתו. תוך כדי הילוכם הגיעו הפריצים אל חורבה ישנה זו, והגיע לאנשים קולות התפילה והתעודה של החסיידים שבערו כיקוד האש בדרכי העבודה, ולגודל פלא הדבר בעיניהם, נעמדו על מקומם להאזין לעבודת חסידים אלו.

לנוכח המחזה הגדול, פנו הפריצים אל הפריץ של לעכעוויטש ואמרו לו, כי איך זה שהוא מראה לפנייהם את שדותיו ויערותיו אשר זה אינו להם כל חידוש, כי אף להם יש שדות ויערות כאלו, אמנם על קבוצת מלאכים אלו דמות אנשים הנמצאים על ידי עירו, אין הוא אומר להם מאומה, והרי זה הוא דבר פלא. ואמרו לו עוד, כי איך אין הוא מכבד את המלאכים האלו להתגורר במקום הראוי להם, שעליהם להתגורר מחוץ לעיר בחורבה מטה ליפול, ואכן תכף גזר הפריץ כי יתנו להם להיכנס אל העיר להתגורר בביתם, ומכח השפעתם על בני העיר, הנפכה כל העיר להיות עיר מלאה חסידים, אז הבינו את כוונת הרה"ק רבי מרדכי זי"ע בדבריו אליהם.
 (ב) הרה"ק רבי מרדכי זי"ע היה אומר, כי מי שאף אחד שערב את העבירות המתמורות ביותר, אינו יכול להתלהב בעבודת התפילה, סימן הוא כי לא דרך עוד על מפתן דלתו החסידות. (שבת אחים פרשת בא תש"ע)

מעלת התמימות והפשיטות - של דורינו

הנה אנו מוצאים שהחמור א"ע שהוא בהמה טמאה, מ"מ מיוחד הוא שנוהג בו מצות פטר רחם. ועוד מצינו שמישיח רוכב על החמור, וכן אברהם בדרכו אל העקידה, וכן משה בדרכו לגאול את ישראל ממצרים. והלא דבר הוא.

ומבאר המהר"ל (גור אריה, שמות) הדיינו מפני שהחמור נוטה אל הפשיטות יותר משאר בהמותו, שהוא חומרי יותר, ולא קיבל הרכבת צורה. והוא בח' הראשית, כי ראשית יצירת כל דבר הוא חומר פשוט, ואח"כ מרכיבים אותו ומקבל צורה. והחמור שהוא פשוט ביותר הוא בח' בראשית, ולכן יש לו מצות פטר רחם השייך אל הראשית.

ואף שרכיבה על הסוס היא חשובה יותר, שהמלך רוכב על סוס, זהו מצד שהסוס יש לו מעלה גדולה גשמיית הנותנת לו חשיבות ויקר, אבל החמור יש בו מעלה רוחנית של מצד הפשיטות שבו, עכ"ל הגור אריה. ועל ענין מעלת הפשיטות חזר עוד הפעם המהר"ל (בספרו גבורות ה' פרק נ"א), לענין מצה. שמצה היא לחם עוני, והיא פשוטה בלא תערובת והרכבה, ובעוה"ז, שהוא עולם ההרכבה, אין לה חשיבות ונחשב לחסרון, אבל בעולם העליון, שהוא עולם פשוט, יש מעלה למצה הפשוטה, ולכן בליל פסח שנגאלו ישראל במדרגה עליונה ראוי אז אכילת המצה הפשוטה. עכ"ל.

והמתבאר מדבריו שהפשיטות היא מעלה עליונה, וזאת היא מעלת הענוה הראויה, שיאחוז אדם דרכו בפשיטות ובתמימות בלא הרכבה. ומובא שהרה"ק מרוזין זי"ע הגיע פעם לעיר אחת, ובקשו ממנו שיואיל להתפלל בביהכ"נ של העיר ולא בבית החסידים, ושאל הרה"ק הלא החסידים יבואו עמדי וא"כ תהיה צפיפה יתירה בביהכ"נ, ועל זה השיב ראש הקהל שלא ירשו ליכנס את היהודים הפשוטים. ונענה ע"ז הרזנינער, "אבי זקני המגיד היה יהודי פשוט, וכן זקני רבי אברהם המלאך היה יהודי פשוט, ואבי רבי שלום מפרובישט ג"ה כי יהודי פשוט, וכן אני יהודי פשוט, ואם הפשוטים לא תכניסו לביהכ"נ אני אתפלל בבית החסידים".

דור שלנו הוא דור שפל ביותר, אולם יש בו מעלה יתירה שהוא דור של פשיטות, דור של חומר בלי הרכבת צורה, שלא כדורות הקודמים שהיו גדולים בתורה מצוות, שבזה הרכיבו צורה לחומר, אבל דורנו נדמה למעלת החמור שיש לו פשיטות.

וידוע שכל דור יש לו חמור מיוחדת כמו שכל יחיד יש לו מצוה מיוחדת (עי' תניא דף ק"ב), והמצוה של דורנו הוא מצות האמונה, בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה.

וענין האמונה הוא הפשיטות בלא שכל וטעם ודעה, והיא נקראת 'אמונה פשוטה', והיא לנו למורשה מאברהם אבינו. והיא האמונה של זקנותינו שהאמינו בו יתברך בפשיטות בלי התחכמות, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אמונה באתפשטותא דמשה שבכל דור ודור, ובכזות האמונה עתידיים ישראל להגאל כמו שדרשו חז"ל עה"פ תשורי מראש מנהג.

זכות האמונה הפשוטה של תמימי דורנו נותנת כח לחמורו של משיח צדקנו שיש בו מעלת הפשיטות כנ"ל, עני' ורוכ"ב ע"ל חמור"ג בגימ' כ"ל מצותיך אמונה, וגם ורכ"ב ע"ל חמור"ג בגימ' מראש אמנה.

וכשאברהם אבינו בא עם חמורו אל העקדה נאמר שם וירא את המקום מרחוק, וכמו שנתבאר במק"א שענינו שהיה אז במצב של הסתר וחשכות וראה את הש"ת מרחוק והוצרך להתחזק באמונה פשוטה, וזה היה סימן לדור עיקבתא דמשיחא שיתחזקו באמונה בעידן הסתר וחשך, ולכן א"ת המקום מרחוק בגימ' דר"ך אמונה"ג בחרת"י.

ניתן לשמוע שיעורי מו"ה שליט"א בפרשה השבוע ומועדיו וזמנים שמכירת השניורים שע"י בית סדרש אמונת ישראל בארה"ב: 6665-559-718 בארץ ישראל: 0046-704-079

להערות והארות, תרומות, ומנין ומוקמות ההפצה, ולקבלת תגליון ניתן לפנות לספר תה"ל #9% על בליל 0548476309/0226-602-917

ע"פ הולכה אסור לעיין בגיליון בעת: אקויריט מ"ב ס"ו ס"א, חרות הש"ס ס"ב ס"ג קבד סק"ו-ה, ברכת כהנים ק"ח ס"ל כ"ו, כ"ו, קריאת חזרתה ס"ל קמו סע"ב, וכן בעת שיעוסק בחמלה או ברכה ס"ב ס"ג קאק סק"ה

מעיינות ההיים

פרשת בא
תשפ"ד

פנינים מענייני
שבת קודש

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
כעל שם טוב הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכ"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגלית
כ"ק ארמו"ד מטעמנו עשוראך שליט"א

שיעור חוצע
רע"י

מקור בתורה להדלקת נרות בשבת
הושענא ציווי הדלקת הנר מדלקת
בשבת (סדר הושענות לשבת)

לכאורה יש לדייק הלשון שאומרים
'ציווי', כי לכאורה די אם היה אומר
'הושענא הדלקת נר מדלקת בשבת',
ומה פשר הוספת הלשון למותר.
ואפשר לבאר בזה, על פי שכתב
הבעל הטורים (שמות כז, ט) על דברי
הכתוב (שמות כז, ט) 'ואתה תצוה':
'תצוה בגימטריא נש"ים צוה', רמז
להדלקת הנר לנשים חובה בשבת',
וכן כתב על המשך הכתוב (שמות כז,
ט) 'להעלות נר תמיד': 'ניר תמיד'
בגימטריא בשב"ת.

ויתכן שלכן נקבע להזכיר הדלקת
הנרות בלשון ציווי, כי באים לרמז
על מקור הרמז להדלקת נרות בשבת
בתורה, שהוא בתיבת 'תצוה', ועל כן
נאמר הזכרת הלשון 'ציווי'.

***

הדרך לתקן את הדורות
הבאים לתורה ומצוות הוא
על ידי שלימות ההתמנהגות
בתורה ובמצוות

ויזכנו לראות בנינו ובני בנינו עוסקים
בתורה ובמצוות (זמירות לסעודה שלישית)

יש להתבונן בלשון 'ויזכנו', שהרי
לכאורה יותר היה שייך לקבוע הלשון
'וזכנה' [ואכן יש הנוהגים לומר כן, אך
אינו מנהיגין], שהוא לשון מדוקדק
יותר.

ונראה על פי מה שהביא הגה"ק רבי
משה אריה פריינד זצוק"ל גאב"ד
ירושלים בספרו עטרת יהושע (פרשת
לך לך בד"ה ויהי אברם) בשם אביו הגה"ק
רבי ישראל פריינד מהוניאד זצ"ל
על הכתוב (בראשית יח, ט) 'למען אשר
יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו
דרך ה', אשר לכאורה היה לו לומר
'לשמור את דרך ה', ומדוע נאמר
'ושמרו דרך ה'.

רק ביאר בזה, כי הדרך שיוכל האדם
לצוות את בניו ואת ביתו אחרי
לשמור את דרך ה', זה תלוי בכך שהוא
עצמו ישמור גם כן את דרך ה', ועל
די שישמור בעצמו | המשך בעמוד ב'

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו
ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבן (שמות י, א)

הקדוש ברוך הוא הפליא להשאיר החיטה והכוסמת שיכביד פרעה את לבו

האור החיים הקדוש (שמות ט, לא) כותב, כי הנה מצאנו בדברי הכתוב (שמות ט, לב) 'והחטה
והכוסמת לא נכו כי אפילת הנה', ודרשו במדרשות (תנחומא פרשת וארא סימן י"ח): 'מהו
אפילות, פלאים עשה הקדוש ברוך הוא להם', היינו שהחיטה והכוסמת נותרו במכת
ברד על ידי פלא שהפליא הקדוש ברוך הוא לעשות, ולכאורה מה צורך היה בדבר.
על זה כתב האור החיים הקדוש, כי פלא זה נעשה על מנת להכביד את לבו של
פרעה, כי אחרי מכת ברד בו הוריד הקדוש ברוך הוא ברד על כל ארץ מצרים, וראה
פרעה איך החיטה והכוסמת לא ניכתה, על כן ייחס הצלה זו לכוח אחר בלתי הקדוש
ברוך הוא, ולכן לא רצה לשלח את בני ישראל, כי ראה שיש רח"ל לפי דעתו כח אחר
שהציל את החיטים, ולא אבה לשמוע לדברי הקדוש ברוך הוא לשלח את בני ישראל.
על פי זה כתב האור החיים הקדוש (שמות י, א) לבאר את דברי הכתוב, 'בא אל פרעה',
שציוה הקדוש ברוך הוא לבוא אל פרעה, 'כי אני הכבדתי את לבו', היינו על ידי שהפליא
הקדוש ברוך הוא להשאיר את החיטה והכוסמת, על ידי זה הכביד את לבו, וממילא
יש לו לבוא אליו, להביא עליו מכה נוספת.
ניחם הקדוש ברוך הוא משה שילך עוד אל פרעה כי סירובו אינו אלא מכח הכבדת
לבו על ידו

עוד כתב האור החיים הקדוש (שמות י, א) לבאר בדברי הכתוב, כי משה רבינו לא היה
בדעתו עוד לילך אל פרעה, כי ראה איך שעל אף גודל מכת ברד שהיתה לגמרי שלא
כדרך הטבע, ועם כל זה לא אבה עוד פרעה לשלחם, אם כן חשב לעצמו כי לא היה
כל תועלת עוד בהמשך הליכתו אליו, לזה אמר לו הקדוש ברוך הוא 'בא אל פרעה',
שעדיין יבוא אל פרעה בשנית, ואל יחשוש לכך שלא הסכים עוד לשלח את בני ישראל,
ומה תועלת בהליכתו עוד, 'כי אני הכבדתי את לבו', כי הכבדה זו לא נעשתה מעצמו,
אלא הקדוש ברוך הוא הכביד את לבו, ולכן אין לו להתייאש מלבוא עוד לפני פרעה.

***

עשרת המכות שהפכו את עשרת המאמרות לעשרת הדברות

דברי המדרש בתחילת הפרשה (שמות רבה י, א) הובא אריכות גדולה על ענין בריאת
העולם: "שאל אבנימוס הגרדי את רבותינו זכרונם לברכה, אמר להם, הארץ היאך
נבראת תחלה", ואינו מובן מה שייכות לכאן ענייני בריאת העולם.
וחשבתי לבאר שייכות הדברים בזה, על פי שהביא השפת אמת (פ"ב תרל"א בד"ה א"ז)
בשם הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע שאמר, כי עשרת המכות באו להסיר את ההסתרה
מעשרת המאמרות שנברא בהם העולם (אבות פ"ה מ"א), לעשותם לעשרת הדברות.
נמצא, כי על ידי עשרת המכות התבררו עשרת המאמרות להיות עשרת הדברות,
ולכן בתחילת פרשתינו, שבה הסתיימו עשרת המכות, הובא במדרש מענייני בריאת
העולם, כי עתה התבררו עשרה מאמרות אלו ונעשו לעשרת הדברות.

שבת היא זכר ליציאת מצרים שעל ידה יש זכרון למעשה בראשית
על פי דברי הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע הנזכרים, חשבתי לבאר דבר פלא, שכבר עמדו
על ענין זה רבותינו הראשונים (חזקוני דברים טו; עקידת יצחק שער ס"ז), מה שאנו מזכירים
בנוסח הקידוש לליל שבת קודש: 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה
בראשית תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים', ולכאורה יש כאן סתירה בטעמי
מצוות שמירת שבת, האם הוא זכרון למעשה בראשית, או שהוא זכר ליציאת מצרים.
אמנם לפי הנזכר שני הדברים אחד הם, כי על ידי יציאת מצרים ועשרת המכות
תבררו עשרת המאמרות שבבריאת העולם, ולכן השבת שהיא זכר למעשה בראשית,

זה הוא על ידי יציאת מצרים שביררה את עשרת המאמרות לעשרת הדברות, ושני הדברים זכרון אחד הם למעשה בראשית. ולא על חינום הוא, אלא כמבואר בדברי הראשונים (רמב"ן שמות יג, טז), כי עד יציאת מצרים היו קטני אמונה ביכולת השי"ת בעולם והשכל מכוחו הגדול, אמנם אחר המסות הגדולות והניסים והפלאות של עשרת המכות, שוב הוכרחו הכל להודות כי בריאת העולם היתה על ידי הקדוש ברוך הוא, אשר הראה את ידו הגדולה וזרועו הנטויה להפליא עשרת המכות על המצריים, ולכן על ידי עשרת המכות התבררו עשרת המאמרות, כי הוכח והוכר לעין כל כי יש בורא לעולם ויש מנהיג לבירה, ולכן השבת שהיא זכר ליציאת מצרים, היא מגלה ומחזקת את הידיעה כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש.

שינוי הזכרת מצות שבת מלוחות ראשונות ללוחות שניות

אכן האמת הוא, כי מצאנו כבר שני טעמים אלו בתורה, כי בלוחות ראשונות נאמר (שמות כ, יא) **'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו'**, הרי הוזכר טעם זכרון למעשה בראשית, ואילו בלוחות שניות נאמר (דברים ה, טו) **'זכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת'**, הרי שהוזכר טעם זכר ליציאת מצרים. וראיתי בזה ביאור נחמד שכתב **היערות דבש** (חלק ב' דרוש ג'), כי הנה כל מצוה שאומות העולם מבקשים לעשותה, הרי זה מעורר קטרוג על בני ישראל אשר יש בהם המתרשלים במצוה זו, וכמו שאמרנו חכמינו ז"ל (עבודה זרה ט'): **'כל מצוות ישראל עושיך בעולם הזה באות וטורפות אותם לעובדי כוכבים לעולם והוא על פניהם, שנאמר (דברים י, ד) 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים', נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים, מלמד שבאות וטורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעולם הבא'**, ואם הם מקיימים את המצוות גם כן, הרי שאין המצוות טורפות להם על פניהם, ולזה צורך גדול הוא שלא יקיימו אומות העולם מצוות, שאז אין מתעורר קטרוג על בני ישראל, וכן מצאנו אצל יונה, שלא רצה לילך לנינוה ולעוררם לתשובה, כי חשש שעל ידי זה יתעורר קטרוג על בני ישראל, כמבואר במדרשות (תנחומא פ' ויקרא סימן ח').

לזה מצאנו כי יום השבת מיוחד הוא לבני ישראל, וכנוסח התפילה (שחרית לשבת קודש): **'ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכינו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתת באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת'**, ולכן הנוצרים ייחדו לעצמם את יום המנוחה ביום ראשון, ואילו הישמעאלים ייחדו להם יום השישי, אך אין אף אומה ולשון השובתת ביום השביעי, כי יום זה מיוחד הוא לשביתת בני ישראל, ואין להם חלק ונחלה בשביתה זו, וכל זה שלא יעורר שמירת השבת קטרוג על בני ישראל, על ידי שיהיו אומות נוספות שישמרו את יום

המשך מעמוד א' | את דרך ה', יוכל לצוות את בניו וביתו אחריו, שאכן ילכו בדרכו. וזהו שאמר הכתוב 'למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו', וזאת על ידי 'ושמרו דרך ה', כי בזה תלוי שיוכל האדם לחנך את בניו להמשיך בדרכיו. עפ"י אפשר לבאר ג"כ הלשון שתיקנו כאן 'ויזכנו', כי בכדי שנוכל באמת לזכות לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, צריכים מתחילה לזכות בעצמינו להיות עוסקים בתורה ובמצוות, ועל ידי זה נזכה כי אף בנינו ילכו בדרך זו, ולזה אומרים 'ויזכנו', היינו שיזכה אותנו הקדוש ברוך הוא לעסוק בתורה ובמצוות, ועל ידי זה 'לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות', שאכן נזכה כי בנינו אחרינו ילכו בדרך זו לשמור את דרך ה'.

השבת כמצוות בני ישראל, ועל ידי זה שמויחד הוא זה היום לבני ישראל, אין להם לחשוש לשום קטרוג על ראשי עדת עם קודש. והנה מתחילה בלוחות ראשונות, מצאנו שאמרו חכמינו ז"ל (שמות רבה מא, טז) על הכתוב (שמות לב, טז) **'חרות על הלוחות'**: **'אל תקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות'**, ואם כן שלא היה בהם כל שליטה מצד מלאך המוות, לא היה חשש בדבר לעורר עליהם קטרוג, כי אף אם יתעורר על בני ישראל קטרוג, מכל מקום לא יהיה בכך כל רעה על פני בני ישראל מצד המזיקים, ולכן בלוחות ראשונות נאמר טעם שמירת שבת משום בריאת העולם, ובזה אף שיהיה מקום לאומות העולם לשמור גם כן את יום השבת, כי זה היום תחילת בריאת העולם הוא, ואף הם נבראו בזה העולם, ולכן מצד טעם זה ייתכן שיהיו מאומות העולם שיבקשו לשמור את יום השבת, אך אין בכך כל מניעה, כי אין לחשוש להתעוררות הקטרוג על בני ישראל, שזכו לחירות ממלאך המוות.

אמנם בלוחות שניות שהיו אחר חטא העגל, והרי כאשר חטאו בני ישראל חזרו לזוהמתן, וכדברי חכמינו ז"ל (שבת פח) על הכתוב (שמות לב, ו) **'ויתנצלו את עדים מהר חורב'**: **'בחורב טענו בחורב פרקו'**, ואף שמתחילה כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו), מכל מקום אחר חטא העגל חזרה הזוהמה, ולכן שוב היה מקום לחשוש לקטרוג המקטרגים על ידי שישמרו אומות העולם את יום השבת, לכן בלוחות שניות נאמר טעם שמירת השבת משום יציאת מצרים, ובזה שוב אין לחשוש שמא יהיו מאומות העולם שיבקשו גם כן לשמור את יום השבת, כי מאחר וטעם שמירת שבת הוא משום יציאת מצרים, שוב אין להם כל שייכות לשמירת השבת, כי הוא דבר המיוחד לבני ישראל, וממילא אין לחשוש שיתעורר עליהם קטרוג על ידי שמירת השבת שישמרו אומות העולם.

רמזים בדברי ברוך הוא אל משה כי יביא על פרעה את מכת ארבה

הנה מפרשי התורה (דעת זקנים מבועלי התוספות שמות י, ד) נלאו מלהבין, שהרי בכל המכות אמר הקדוש ברוך הוא למשה את דבר המכה שבכוונתו להביא על המצריים, ועל פי זה הלך משה להתרות את פרעה ולהזהירו על סוג המכה שיבוא עליו, אמנם במכת ארבה לא אמר הקדוש ברוך הוא למשה על דבר המכה, אלא רק אמר לו **'בא אל פרעה'**, ואם כן אין ידע משה על דבר המכה, שמוצאים אנו שאמר לפרעה (שמות י, טז) **'ויאמרו אלי כה אמר ה' אלקי העברים עמד מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך'**, הרי לא ידע כלל מתחילה על סוג המכה שרוצה הקדוש ברוך הוא להביא על פרעה.

ומצאנו **בעל הטורים** (שמות י, א) שכתב לרמז, כי ב"א בגימטריא ג', שרמז לו כי יביא עוד עליו ג' מכות, אך עדיין אין בכך רמז על סוג המכה שיבא עליו.

היו שכתבו בזה (רבינו חיים פליטאל שמות י, ד), על פי מה שמצאנו בארבה שהיה בימי יואל, עליו נאמר (ויאל א, ב-ד) **'שמעו זאת הזקנים והאזינו כל יושבי הארץ ההיתה זאת בימיכם ואם בימי אבותיכם עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור אחר יתר הזום אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל'**, הרי שהוזכר על דבר הארבה לשון סיפור לבנים, ומאחר ואמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שמות י, ב) **'למען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים'**, בזה מרומז שסוג המכה הוא בארבה, מצד הזכרת לשון סיפור, השייך על הארבה.

החתם סופר (תורת משה פרשת בא ב"ה בא הא) מביא דבר פלא בשם **הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי ז"ל**, כי הנה מצאנו חמש מוצאות הדיבור, בהם מתחלקים כל האותיות לחמש חלקים, שהם ח"ך גרון לשון שיניים ושפתיים, והנה אותיות ב' ופ' שניהם הינם ממוצא אחד, שהוא מוצא השפתיים שאותיותיו הם ב' ו' מ' פ',

הקדוש ברוך הוא הביא את המכות כדי שיהיו לבני ישראל על ידי זה את השבת ואת התפילין

בדברי הכתוב 'למען שתי אתתי אלה בקרבנו', אשר כפשוטו הכוונה להשית האותות בקרב המצריים, אך ראיתי שכתבו לפרש (מגן אברהם - טריסק פרשת בא בד"ה ויאמר הגי' מאור ושמש פרשת בא בד"ה בא) כי הכוונה על שני האותות שניתנו לבני ישראל זכר ליציאת מצרים, שהם השבת שהיא זכר ליציאת מצרים, והרי השבת נקראת אות, כדברי הכתוב (שמות לא, ז) 'ביני ובין בני ישראל את הוא לעולם', וכן התפילין הינם זכר ליציאת מצרים, ונקראים גם כן אות, כדבר האמור (דברים ו, ח) 'וקשרתם לאות על ידך', ורמז יש בדברי הכתוב, שמטרת יציאת מצרים, הוא 'למען שתי אתתי אלה בקרבנו', היינו שיוכל הקדוש ברוך הוא להשית על בני ישראל מצוות אלו שהם אותות וזכר ליציאת מצרים.

שעבוד בני ישראל במצרים להביא קדושה לאותיות התורה

הרה"ק הר"ר א' מליזענסק זי"ע (נועם אלימלך פרשת בא בד"ה או אמר בא) כתב לפרש בדברי הכתוב, כי הנה אותיות התורה הקדושה הוצרכו להתברר בגלות מצרים, וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה על תכלית שעבוד מצרים 'למען שתי אתתי אלה בקרבנו', שהוא ענין קדושת האותיות שיהיו לבני ישראל בנתינת התורה. הבאת המכות האחרונות להוכיח לבני ישראל כי אין כל כח אחר זולתי בורא כל העולמים

האור החיים הקדוש (שמות י, א) כתב בזה דברים נפלאים: "על דרך אומרם ז"ל (שמות רבה יב, א) כי מעשה מצרים מעיד על האלוקות, כי הוא השליט והוא האדון, והאדון לצד שחפץ בישראל לקרוב לעבדו ולדבקה בו, היה חפץ להשכילם לראות ולהביט בעין הכחשת כל אמונה חוץ ממנו, ועדיין לא הראם כי הוא בורא רוח ועושה מלאכי רוחות, גם לא הראם כי הוא בורא אור וחושך. לזה אמר (שמות י, א) 'למען שיתי' וגו', פירוש לצד שאמר אליו **כי אני הכבדתי את לבו**, יש מקום למשה לומר, למה יאריך עוד הטורח ויצטרך גם כן לשדד המערכות, כי יש בכל מכה שינוי סדר מערכת הבריאה, אם להראות את כוחו יתברך אשר אמר עליו (שמות ה, ב) 'מי ה', הלא הכה מכת הברד והראהו ה' ידו הנפלאה, ומה צורך להפך סדר הבריאה עוד".

וכתב עוד: "לזה אמר אליו טעם 'למען שיתי אותותי אלה', פירוש אותות שאני רוצה לעשות בעולמי, כדי שיכירו ישראל האלוקות, עדיין נשאר מהם אלה להשלמת האמונה, כי בכל שבע מכות שעברו אין בהם הכחשה למשתחוה לשמש או לירח, גם לאשר יטעה כי בורא הרוח אינו בורא העפר, והגם ששלט ה' על הארץ, במה יודע כי הוא בורא רוח, הוא היוצר אדם וצר צורה, והוצרך ה' להראותם במעשה הארבה כי עשה מלאכי רוחות להביאם גם להחזירם, גם לשאת את המתים לכל יהנו מהם המצריים (שמות רבה יג, ז). ובמכת חושך כי הוא יוצר המאורות ושלט בהם, גם יצירת החושך וגזר עליו לשמש עבות למצרים (שמות רבה יד, א). ובמכת בכורות נודע כי הוא היוצר צורה בתוך צורה ומכיר טיפת הכבוד (בבא מציעא סא, א), גם באמצעות מכה זו צוה ה' יוצר (שמות יג, ב) 'קדש לי כל בכור', ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצר מבטן לעבד לו, ולזה כשמצא רשע זה, הקשה ה' לבו למען שיתי אותותי אלה, שאני צריך לעשות לאות ולמופת לטעם הנזכר, יהיו בקרבנו, שתמצאנה אותו כוסות התרעלה גם כן לצד רשעו, וזולת טעם זה לא היה ה' משדד המערכות בשבילו לבד".

על כן אותיות אלו מתחלפות ביניהם, הואיל וממוצא אחד הילכו על כן אותיות א' וע' הינם ממוצא הגרון שהוא אותיות א' ה' ח' ע', ולכן האות א' מתחלפת עם האות ע', נמצא כי אותיות פרע"ה אם נחליף בהם אותיות פ' ו' וע' באותיות המתחלפות שלהם שהם ב' וא', יהיה לנו אותיות ארב"ה.

את זה רמז הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע בדברי הכתוב **בא אל פרעה**, היינו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה להחליף אותיות ב"א שהם ב' א', ולהביאם אל תיבת פרע"ה, על ידי החלפתם עם אותיות פ' ר', ובה רמז הקדוש ברוך הוא למשה על סוג המכה שבכוונתו להביא על המצריים.

החתם סופר הוסיף על דבריו, כי הנה מצאנו שהיה לו לפרעה זכות שהגינה עליו, והוא זכותו במה שהניח ליעקב להתגורר בארץ מצרים, ולכן זכותו של יעקב הגינה עליו, מה שהטיב לו פרעה בישיבתו במצרים, אכן על ידי השעבוד ששעבד את זרעו בפרך, על ידי זה התבטל ממנו כל זכותו של יעקב, ושוב לא היה לו כל הגנה בזכותו.

זה יש לרמז בדברי הכתוב, כי הנה אותיות פ"ר עולים למספר ק"ג, וכאשר יסירו מהם מספר ג', הרי לנו קמ"ז, שהוא מספר שנותיו של יעקב, נמצא כי על ידי הסרת אותיות פ"ר משמו של פרע"ה, והחלפתם באותיות א"ב, משתנה ערך שמו של פרעה על ידי יכיוי סך ערך שנותיו של יעקב אבינו, וזה מורה על סילוק זכות הגנתו של יעקב מפרעה, וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא אל משה **בא אל פרעה**, היינו שיצרף את אותיות אלו תחת אותיות פ"ר, כי כבר חלתה זכותו של יעקב מלהגן על פרעה, ולכן יכול לבוא עליו ועונשו הראוי לו, בהעדר זכות ההגנה מעליו.

וכתב **החתם סופר** לפי זה, כי הנה מידת הדין היא מידתו של יצחק אבינו, שנקרא 'פחד יצחק' (בראשית לא, מב), ועל כן בהעדר זכותו של יעקב על פרעה, התעורר עליו מידת גבורתו של יצחק, ובה מרומז מכת ארב"ה, כי ארב"ה בגימטריא יצח"ק, ובזה היה הרמז על שיבא עליו מכת ארבה.

רמז על הנחשים שהיו עם הארבה

במקום אחר מוסיף **החתם סופר** (תורת משה פרשת בא בד"ה ויאמר ה' הגי) על דברי הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע, כי אפשר לפרש את דברי הכתוב **בא אל פרעה**, כי כשנוסיף תיבת ב"א לתיבת פרע"ה, הרי זה עולה לחשבון נח"ש, ורמז על פרעה שהיה בחינת הנחש שבטומאה.

וחשבתי להוסיף על דברי **החתם סופר** הנזכרים, כי הנה מצאנו כשביקש פרעה שייסרו מעליו את מכת ארבה, אמר (שמות י, ז) **ויסר מעלי רק את המות הזה**, ולכאורה אינו מובן מה ענין מיתה יש בארבה, שהגם אומנם שחיסלו את כל תבואת הארץ, מכל מקום אינם ממיתים בעצמם.

וכתב בזה **הבעל הטורים** (שמות י, ז) על פי שהביא מסורה על תיבת **ויסר** ג' פעמים, האחד הוא הכתוב הנזכר **ויסר מעלי רק את המות הזה**, השני הוא הכתוב (שמות ח, ד) **ויסר הצפרדעים**, והשלישי הוא הכתוב (במדבר כז, א) **ויסר מעלינו את הנחש**, וביאר בזה, כי במכת צפרדע ובמכת ארבה באו גם כן נחשים הממיתים, ולכן מבואר מדוע אמר פרעה **ויסר מעלי רק את המות הזה**, כי כוונתו היתה על הנחשים הממיתים שבאו גם כן עם הארבה. לפי דבריו יש לבאר להפליא על פי הרמז שכתב **החתם סופר**, כי רמז בדבר, שיחד עם הארבה עוד הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים גם כן נחשים הממיתים. ופלא בעיניי על **החתם סופר**, שלא הוסיף לרמז בזה על פי דברי הבעל הטורים הנזכרים, התואמים כפתור ופרח לרמז שהוסיף.

נתנדב ע"י הר"ר **מרדכי קאפף** שליט"א
לרגל יו"ד של זקינו
הרה"ק ר' **דוד מלעלוב** זי"ע א"

חלק מהוצאות הגיליון השבוע
נתנדב ע"י הרה"ר ח' **יוסף בנימין יאקאב** שליט"א
לרפואת הר"ר **דוד מאיר בן שיינדל** שליט"א בתושח"י

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א י"ג שבט תק"ע

הכנסת אורחים

הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלאנים זיע"א סיפר את המעשה הבא: בלעכאוויטש התגורר יהודי בשם רבי גרשון שהיה מכניס אורחים באופן מופלא, ובסמיכות אליו התגורר גביר בעל נכסים, אשר כגודל עשירותו כן היתה מידת קמצנותו, וכל אימת שהיו מתדפקים אצלו עניינים וביקשו שיתן להם לאכול, היה משלח אותם לשכנו רבי גרשון, שיקדם במאכל ומשתה. הדבר היצר מאוד לרבי גרשון איש החסד, אשר שכינו שהוא בעל גביר דוחה את העניינים בידיים, וגילה את צערו לפני הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש, השיב לו הרה"ק: הלא כתיב לא תשא את אחיך בלבבך - אל תשא את אחיך - בלבבך - מסיבת היות ליכך לב טוב.

ובאמת טובה גדולה היא מן השמים, למי שמשכיל להכניס אורחים לתוך ביתו, כמו שהביא בקב הישר^(א) (קב הישר, פרק כ"ה) על הכתוב יברכך ה' וישמרך, יברכך - בממון, וישמרך - מן המזיקים, והביא מעשה נורא ביהודי גביר אדיר שהיה קמצן גדול, עד כדי כך שבמי שני ותמישי היה נמנע מלבוא אל בית המדרש, והסיבה, כי בימים אלו היו מסובבים בבית הכנסת עם קופת הצדקה, וכיון שרצה לחסוך מלת מטבעות לתוך הקופה, על כן לא בא לביהכ"ס. אך מצווה אחת היתה לו להציל אותו מיזם הדין והוא שהיה 'מוהל', והיה לו חביבות יתירה למצוה זו, שהיה נוטע אף למרחקים על מנת לקיים מצוה זו, והיה מוהל את כל התינוקות בשוה - בני העניים כבני הגבירים, ולא היה נוטל שום שכר עבור כך.

פ"א זימנו אותו למול בבית שהתקיימה בעיירה מרוחקת מאוד, והידיע 'בעל הברית' למוהל שהוא יבוא לביתו לקחתו לברית במבוע מועד, ואכן שלשה ימים קודם הברית בא בעל הברית בעגלתו לבית המוהל, ויחד נסע עם המוהל לעבר אותה העיירה, כך נסעה העגלה על הרים וגבעות במשך זמן ארוך מאוד, והלך אתו בארץ אשר לא עבר בה איש כי אם ארץ הרים וגבעות ומדרב שני ימים רצופים, עד שהגיע לעיירה המרוחקת, שהיתה עיירה קטנה בת כעשרים בתים, אשר היו יפים מאוד, וכשבא לביתו ראה שהוא עשיר גדול, וכל טוב בביתו, בשר ודגים גדולים.

כאשר פנה בעל הבית לעסקיו נכנס המוהל לחדר היולדת, והיה כראותה אותו שמחה שמחה גדולה, כעבור שבא למול את בנה, אך אז אמרה לו שמגלה לו דברים נוראים: כל תושבי עיירה זו אינם מזרע אנשים, אלא הם מאותם יצורים שנבראו בערב שבת בין השמשות (ש"ד), ובעלה הוא ראש ה'חבורה', והיא מזרע אנשים אלא שבקטנותה נלכדה בשתם, ולאחמ"כ חויבה להתחתן עם ראש הקבוצה שלהם, ובזאת ההזירה אותו שיימד שהוא נמצא במקום סכנה, אלא שגילתה לו שכל כוחם לשלוט על האדם הוא רק אם נהנה הוא ממאכלם, אך אם אינו טועם מאומה ממאכליהם, אין להם שום שליטה עליו, ועל כן ההזירה אותו לבל ינהה מהם מאומה, ולא יטעם שום דבר ואף לא שתיה בעלמא - כל זמן שעודנו נמצא במקום הנורא הזה.

כאשר שמע המוהל' כל נעשה בשרו חירודין חירודין, וכמובן גמר בדעתו שלא לטעום מאומה ממאכליהם - והיה מה. בפרוס הלילה הכין 'בעל הברית' סעודה לכבוד ה'וואך נאכט', והגיעו אז הרבה אנשים ונשים בדמות אנשים, אשר היה יזם כולם שנים ומשחיתים, והציע 'בעל הברית' למוהל לאכול, אך המוהל' התחמק מידם באמרו שהוא תושב ועיף מהנסיעה הארוכה. והיה בבוקר קיים המוהל' את מצוות הברית כדבעי, ואחר כך העמיד 'בעל הברית' לחיים כנהוג, שוב התחמק המוהל באמרו שהיה לו חלום לא טוב בלילה, ועל כן רוצה הוא להתענות 'תענית חלום', אמר לו בעל הברית: אם כן, נדחה את סעודת הברית ללילה שלאחמ"כ לכבודך [משום שישנה ממנו ואז יהיה לו שליטה עליו, וילכדו ברשתו], אך בלילה כאשר הציע 'בעל הברית' למוהל לטול את ידיו לסעודת המצוה, שוב התחמק ממנו שראשו ואיבריו כבדים עליו.

והיה כטוב לבם בנין, אמר לו 'בעל הברית' שלכבוד טרחתו לבוא עד לעיירה המרוחקת, רוצה הוא להעניק לו דבר מה בתמורה, וכך נכנס עמו לחדר משכיתו, והראה לו את כל אוצרותיו כלי כסף וכלי זהב, והפציר בו לטול דבר מה כ'ממנה', אך הוא נענה בביטול כי כל הדברים האלו הם דברים פשוטים בעיניו, ואין נחשבים בעיניו אלא

כפרושות. אחר הכניס אותו לחדר גדול שעל כל הקירות היו תלויים צרורי מפתחות, והיה המוהל' שם עיניו על אחד מצרורי המפתחות, נענה אליו 'בעל הברית' בתמימה, והלא לפני כן הראיתי לך אוצרות יקרים מפי, ולא שמע עיניך בהם, ועתה אתה מתבונן זמן כה רב בצרור מפתחות פשוט, השיב לו המוהל' הסיבה שהני מתעמק בצרור זה זמן כה רב, הוא בגלל שצרור זה דומה עד מאוד לצרור מפתחות שלי, כי כל המפתחות הקשורות בו, הם נראים ממש כמו המפתחות שלי.

ויאמר אליו בעל הברית, באשר שנמלת חסד עמיד והלכת עמי ערך שתים עשרה פרסאות למול את בני, וראיתי שד' אתך שלא אכלת ולא שתית ולא לקחת מאומה מרשותי, ולכן אני אגלה אותך, שאני הוא ראש הממונה של השדים שהן ממונים על קצת אנשים שהמה בטבעם קמצנים, אזי הוא מסור בידינו כל המפתחות שלהן, כדי שלא יהא בהן כח ורשות לעשות בהן איהו צדקה וגמילות חסד, ואף לעצמם אין רשות בידם להתענג עליו מאכל טוב או לקנות איהו מיני מגדים. ובאשר שאתה גמלתני חסד גדול, קח הקשור של מפתחות שלך ואל תירא, חי ד' שלא יארע לך כל רעה.

ויקח המוהל הקשור של מפתחות והלך בשמחה לביתו. ובבואו לביתו נהפך לבבו ונעשה לאיש אחר, ותקף בנה בנין של אבנים, בית הכנסת גדולה ומפוארה מאד, ועשה צדקה ופרנס את העניים, והיה מליבש את הערומים, והפליא לעשות עד יום מותו ונפטר בשם טוב.

עפ"י פירש הקב הישר^(ב) דהוה כוונת המדרש, 'ברכך ד' - בממון, שיהיה לך ממון הרבה ואוצרות כסף וזהב. ואם תאמר מה הנאה יהיה לי באותן אוצרות כלי כסף וכלי זהב, באשר שהמפתחות יהיו מסורים ביד השדים ומזיקים, לזה אמר, 'ישמרך' - מן המזיקים, שלא יהיו המפתחות מסורים בידם. ואם כן אתה תשלוט במעשה ידך, ובהטוב אשר ייטיב לך תוכל מהם לעשות צדקה וגמילות חסדים. ע"כ דבה"ק. היצא לנו מדבריו שזכות גדולה הוא לאדם כשזוכה לפתוח דלתו לעניים, כי יש אנשים שאינם זוכים לך מחמת שמפתחות אוצרותיהם נתונים ביד אחר, ועל כן הם קמצנים, והם אינם יודעים שמעכבים בעדם מליתן צדקה.

וזהו עמקת הפירוש בהם שאמר הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש, אל תשוב את אחיך - בלבבך - מסיבת היות ליכך לב טוב, דהיינו כי זהו שזוכה האדם ליתן צדקה הוא מתנה מן השמים, ובמה ידון את חבירו שהוא שבו ביד אחרים המונעים אותו ליתן צדקה. וכדביא בשל"ה הק' (חיי שרה) על מה דאמרו גבי אברהם אבינו (בראשית כד, ג) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, כי באמרו 'המושל בכל אשר לו' חזר לדבר בענינו של אברהם אבינו, כי אברהם היה 'המושל בכל אשר לו', ומביא שם בזה"ל: מי שחננו השם יתברך עושר גדול, והוא מקמץ ואין מרבה בצדקות ובנדירות, בודאי יש קליפות ושטנים בר מינן השוכנים על עושרו המונעים אותו שלא יוכל למשוך בשלו, אבל אברהם אבינו היה נדיב גדול ובעל צדקה ומושל בכל אשר לו, ע"כ.

כוחם העצום של המלמדי התינוקות

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א ההוהי שגם כאשר מוכרח האב או המחנך להכות את הילד לצורך חינוך, בל יעשה זאת מתוך כעס, כי כאשר מכה האדם מתוך כעס נמשך סומאה על הילד, ונמשכת עליו אף לאחר בגרותו, עכ"ת^(א). ובאמת להו ידוע כי זהו דבר חמור, וצריכים לדעת כי הכאת ילד הוא מזדינן פנשות. ואחריות גדולה הרוכבת על כתפי המלמדים, וכדמצינו בגמ' (תענית כד, א) שהיתה עצירת גשמים באחד העיירות, וגזר רב תענית ועדיין לא ירדו גשמים, עד שניגש אחד מבני העיירה לפני העמוד, וכשרק אמר התיבות 'משיב הרוח' מיד נשב הרוח, וכשאמר 'מוריד הגשם' כבר ירדו הגשמים על הארץ, שאל נש את אותו יהודי מה טיבו שיש לו כח גדול כל כך, סיפר לו היהודי שהוא 'מלמד דרדקי', והרי הוא מלמד את בני העניים באותו האופן שהוא מלמד את בני העשירים, וגם אם אין לעניים ממון לשלם, הרי הוא ממשיך ללמד את בני העניים, ואם יש ילד פשוט ואינו לומד, הרי הוא משחד אותו בכל מיני דרכים, עד שהוא מצליח להעלות אצלו את חשקת התורה, עכ"ת^(ב). מצינו בזה בגודל זכותם של המלמדי תינוקות אשר אם עושים זאת באופן הראוי ולשם שמים, ומתאמצים למען יהיה לכל התלמידים חשק לתורה, וזכים לכח עליון כזה של צדיקי הדור, להמשיך מטר על הארץ, במוצא הפה.

א. ולהווי ידוע כי הספר 'קב הישר', אינו ספר סיפורי צדיקים, ובודאי שהמעשה הנכתב בו, טמון בו סודות נעלים. ב. במאמר המוסגר: כיון שהיה זה עוד קודם הרה"ק הרבי אלימלך, כי הלא ידוע דהרבי רבי אלימלך היה מושג נשמות ישראל ממקומות ששאלו.

מזקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זייער שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
בא
תשפ"ד

בפלוגתת רש"י ור"ת בגדר ערל שמתו אחיו מחמת מילה

וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו (ב, טח)

מו"מ במחלו' רש"י ור"ת בגדר ערל

מבריי התוס' ביבמות (ע, א ד"ה הערל) שהסכימו לדברי רש"י וז"ל: פי' בקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה וכן נראה דלא דמי לערלה שלא בזמנה דמביעיא לן בגמ' (לקמן עא, א) 'א הויא ערלה דהתם כיוצא בו לא הוי בר מילה בשום מקום אבל אחר ח' אע"ג דאי אפשר לו למול מפני הסכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן תדע דלא פשיט ליה בגמ' מטומטום שאין אוכל בתרומה אערלה שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול כדמוכח בגמרא (שם, ב) דקאמר זכרו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה משכחת לה בטומטום שנקרע ביני ביני ונמצא זכר דלא קרינן ביה בשעת עשיה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו דלא מיחייב לקרוע ולמול עכ"ל. ומבואר דהצד שאין הוא ערל הוא משום דדמיה למילה שלא בזמנה, ולפי"ז י"ל דהכי נמי כל מי שאינו יכול למול לא הוי ערל דהוי כמי שלא הגיע זמן המילה. ונפק"מ לדינא בין הנך שני צדדים, במתו אחיו מחמת מילה באותו יום שנחתייב הוא במצות מילה, וכגון שנולדו שלשה אחים יחדיו וביום השמיני ללידתם מתו רח"ל שנים מהאחים מחמת מילה, ובאופן כזה מקרי האח השלישי ערל רק לצד השני שביארנו בדעת ר"ת דלא מקרי ערל במתו אחיו מחמת מילה משום שעדיין לא הגיע זמנו למול ובכה"ג כיון שהיה ראוי למילה באותו יום א"כ גם לר"ת יש לו שם ערל, אבל לצד ראשון שביארנו בדעת ר"ת דס"ל דאונסא כמאן דעביד א"כ גם בכה"ג לא מקרי ערל כיון דהשתא אונס הוא, אך יש לדחות דגם לצד ראשון לא מקרי ערל דהוי כאיגלאי מילתא למפרע שלא היה ראוי למילה, ומ"מ י"ל נפק"מ זו באופן שנחלה הוא ביום השמיני ללידתו ואח"כ מתו שני אחיו מחמת מילה דלטעם הב' נחשב כערל כיון שהיה ראוי למילה שעה אחת, ולצד ראשון לא הוי ערל כיון דהשתא אונס הוא ואונסא כמאן דעביד דמי.

מיישב דאיתת התוס' מטומטום לשיטת ר"ת

והנה בתוס' הג"ל הוכיחו מטומטום דיש לחלק בין מתו אחיו מחמת מילה לערלה שלא בזמנה וז"ל: תדע דלא פשיט ליה בגמ' מטומטום שאין אוכל בתרומה אערלה שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול כדמוכח בגמ' (ב) דקאמר זכרו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה משכחת לה בטומטום שנקרע ביני ביני ונמצא זכר דלא קרינן ביה בשעת עשיה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו דלא מיחייב לקרוע ולמול עכ"ל. ול"ישב שיטת ר"ת דס"ל דמתו אחיו מחמת מילה דינו כערלה שלא בזמנה ולא הוי ערל, נראה לבאר שיטתו דלא דמי לטומטום מתרי טעמא,
א. י"ל דטומטום לא הוי אונס דאף דאינו חייב לקרוע מ"מ יכול ומותר לו לקרוע וע"כ אין הוא בגדר אונס אלא דינו כערל, משא"כ מי שמתו אחיו מחמת מילה דהוי אונס גמור ס"ל לר"ת דאין דינו כערל.
ב. יש לחלק בין מילת עצמו למילת בניו, דמה דליכא חיוב לקרוע היינו משום דע"י קריעת העור יהיה בגדר חולה שאין בו סכנה ואינו חייב להכניס עצמו לגדר חשבא"ס כדי לקיים מצות עשה, אבל במילת עצמו שיש בו חיוב כרת מסתבר שחייב לקרוע כדי שיוכל למול עצמו דלא גרע מאיסור לאו דחייב לתת כל ממונו כדי שלא לעבור על איסור לאו כמבואר ברמ"א (או"ח ס"ה תרנו), ורק

נחלקו רש"י ור"ת ביבמות (ע, א) בפירושו של ערל, דעל מה ששנינו שם הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה, פי' רש"י דערל היינו כהן שמתו אחיו מחמת מילה, אולם הר"ת בכמה מקומות חולק ע"ז וס"ל דערל היינו שמשומד לערלות, ע"י בתוס' ישנים יבמות שם, וכ"כ תוס' בזבחים (ב, ג) וז"ל ור"ת מפרש דמומר לערלות.

ונראה בטעמא דמילתא למה לא רצה רש"י לפרש כר"ת, משום דס"ל דאי מיירי ממומר לערלות לא הוי צריך לזה פסוק מיוחד דהוי בכלל כל בן נכר לא יאכל, דאף דמומר כזה הוי מומר לדבר אחד מ"מ כיון שבאופן תמידי הוא מומר לא איצטריך לזה קרא, וכן מפורש ברש"י עה"ת כאן וז"ל: וכל ערל לא יאכל בו, להביא את שמתו אחיו מחמת מילה שאינו משומד לערלות וז"ל ור"ת מ"מ נכר לא יאכל בו.

והר"ת לפי הבנתו ביאר בזבחים (שם) דקרי ליה לבו לשמים לפי שאינו עושה אלא מדאגת צער המילה, והיינו שהר"ת הרגיש לשיטתו דקשה דאי מיירי במומר אי"כ למה אמרו שם בגמ' דערל הוי לבו לשמים, ולכן פי' דכיון שעושה מחמת צער אף שאסור לו לעשות כן מי"מ נקרא לבו לשמים, ודומה לזה מצינו לגבי ג' עבירות החמורות דדינים יורג ואל יעבור דאם עבר עליהם אינו נהרג כיון דהוי אונס כמבואר ברמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד), ולכן ס"ל לר"ת דבעי' קרא לאשמעינן דערל כזה שעושה מחמת צער המילה ג"כ פסול לקרבן פסח, ומאיך דעת רש"י דאף שאינו נימול מחמת צער מ"מ הוי מומר ולא בעי' לזה קרא, ולכן פי' דהפסוק מיירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה.

והנה בגמ' זבחים (שם) ובפסחים (צו, א) מבואר דאילו לא היה כתוב ערל היה אפשר ללמוד מכן נכר ובגמ' שם איכא צריכותא למה איצטריך קרא בין בערל ובין בנכר, ולכא' הוי"א זו מובן רק לדעת ר"ת דערל היינו מומר ולכן הוי"א דילפי' לה מן נכר, אבל לרש"י דערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה והוי אונס אי"כ צ"ב איך הוי"א ללמוד ערל מן נכר, ויש ליישב.

שני מהלכים בביאור המחלו' ונפק"מ

והנה בהבנת פלוגתת רש"י ור"ת מצינו לפרש בשני אופנים:

א. יש שפירשו דנחלקו במחלו' ר"י ור"ל בירושלמי (גיטין פ"ו ה"ו) אם אונסא כמאן דעבד או אונסא כמאן דלא עבד, דר"ת ס"ל כמ"ד דאונסא כמאן דעבד ולכן כיון שלא נימול מחמת אונס לא מקרי ערל, ורש"י ס"ל כמ"ד דאונסא כמאן דלא עבד ולכן אף דהוי אונס מ"מ הוי ערל, אולם לענ"ד קשה לפרש כן לפי ר"ת דגם הכא כמאן דעבד כיון דסוף סוף הרי הוא ערל, והרי מה שערל אסור לאכול קדשים אין זה משום שיש לו ערלה אלא משום שלא קיים מצות מילה דגם הנוול מהול דלא מקרי ערל לפני שהטיף דם ברית כמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' מילה ה"יא) מ"מ אסור בקדשים כמבואר ביבמות (עא, א), הרי דאף שנו"ל מהול ואין לו ערלה מ"מ דינו כערל.

ב. י"ל דס"ל לר"ת דכיון שאינו יכול למול ולית ביה צווי למולו לא הוי ערל, דערל היינו רק מי שיש לו חיוב מילה, ודבר זה מתבאר

השמיני שעה אחת, אף אם חלה אח"כ כמה שנים, מעכבת מלעשות הפסח ומלאכול, רק אם לא יצא בשום זמן לשעה הראויה כגון שחלה קודם שמונה ימים ונמשך, אז בודאי אין מעכב לא האכילה ולא העשייה ע"כ.

והנה מה שכתב המנ"ח לדעת ר"ת דאם היה לו זמן שהיה ראוי למול לא היה ערל זהו כעין דברינו דלעיל לפי המהלך הב' בשיטת ר"ת דבמנוח אחיו מחמת מילה לא היה ערל וכמו במילה שלא בזמנה, אך מה שחידש דגם לענין מילת בניו ועבדיו אם היה כבר זמן הראוי למול אזי מעכב לעולם אפי' אם נאנס אח"כ, ואף דמה שהוא ראוי אינו מעכב לקרבן פסח אין זה מטעם דלא היה ערל דהרי כשהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין הבן היה ערל ומ"מ כיון שהאב אנוס אינו מעכבו, א"כ מסברא חיצונה היה מסתבר דאם עכשיו הוא אנוס אינו מעכבו אף כשהיה פעם אפשרות למולו, מ"מ הכריח כן המנח"ח מכת הראי"ה מהא דלילה מעכבו מאכילת הפסח אף דהשתא אינו ראוי למולו ועי"כ דהיינו משום דכיון שהיה אפשר לו לקיים המול לו כל זכר לכן מעכבו גם אם עכשיו אנוס הוא.

ובזה היה נלענ"ד לחלק בג' חילוקים למה לא דמי' אנוס להדין דלילה מעכבו:

א. נראה דשאני לילה דמקרי זמן מילה רק שאינו יכול למולו אז הרי גם בלילה צריך להתעסק כדי שיוכל למולו למחר וכמשי"כ המקנה בקדושין (כט, א) וכו"ה בטו"א חגיגה (טו, ב) ועי"כ לא דמי לאנוס שאין לו כלל חיוב מילה.

ב. יש לחלק דדוקא אם היה בפשיעה מה שלא מל ביום כשהיה צריך למול אזי אמרינן דגם בלילה שאינו ראוי למילה מעכב כיון שהיה שעה שהיה ראוי למילה ונדחה מפני פשיעתו, משא"כ ביום שהיה שעה ראוי למילה ולא פשע במה שלא מל כיון דעדיין יכול למול ע"כ אינו מעכב אם הוא אנוס.

ג. דאפילו אם נאמר כסברת המנ"ח דכיון שהיה אפשר לקיים מצות המול לכם כל זכר כבר מעכב אפשר זהו רק בזמן הקרבת הפסח דאז מתחייב למול בשביל מצות קרבן פסח ולכן מעכב האכילת הפסח כיון שהיה זמן הראוי למול בשעת המצוה משא"כ אם היה ראוי למול לפני הזמן של חצות ואח"כ נעשה אנוס לא נלכל בהפסוק דהמול לכם כל זכר ודו"ק.

ולדברי המנ"ח ולפי מה שכתבנו לעיל להעיר על דבריו, יש ליישב מה שנסתפק בדרך פיקודין (מצוה יז חלק הדיבור ג) באם היה לו בן שהגיע זמנו למולו אבל הוא חולה ואינו רשאי למולו עד שיבריא אם מעכבו מקרבן פסח, ומוכיח ממה שאמרו בגמ' ר"ה לענין בל תאחר דבהמה שהיתה חולה בעצרת אינו עובר עליו אע"ג דאעפ"כ שהיה ראוי לשוחטו כיון דהיתה עכ"פ איזה מניעה המונעת לא עבר עליו דהוי כלא הגיע זמנו והה"ד כאן דכיון שאינו רשאי מן הדין למולו הוי כלא הגיע זמנו. והקשו עליו (ע"ג בנעט שעשועים להגאון ר' נטע שלמה שליטעל זצ"ל) מהגמ' ביבמות (עא, א) דמבואר להדיא דאינו מעכבו מקרבן פסח, אך להנ"ל י"ל דספיקתו באופן שהגיע זמנו למול לפני שנחלה ואח"כ נחלה ובה נסתפק אם גם באופן כזה הוי אנוס, ואת זה פשט מהדין בל תאחר דאע"ג דביו"ט הראשון היה הבהמה ראוי להקרבה מ"מ אם בעצרת היה חולה ואינו יכול להקריבו נחשב כאנוס ואינו עובר, וה"ג לגבי מילה אף דהיה ראוי מ"מ נחשב כאנוס ודו"ק.

ורא"י ליסודו של המנ"ח נראה ומברכות (ט, ב): לאחותו מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא, וברש"י שם אית דאמרי ערבי' פסחים נמי קאמר דמילת זכריו מעכב הפסח עי"ש, וצ"ע דהא עי"כ איירי דהטומאה אינו מעכבו מהקרבת פסח כגון שהיה פסח הבא בטומאה, וכן איתא בצ"ח שם ומה שמחייבו למול ולא לטמאות הוא משום דאם יתעסק במתו לא יהיה לו זמן למול ומיילא יעכבו מהפסח וצ"ע דהרי אם נחייבו לטמאות הוא משום דזה מצוה עוברת לגבי מילה א"כ יהא אנוס על המילה כיון שאין לו זמן למול א"כ לא יעכבו מהקרבת פסח, ולמה ידחה הטומאה משום המילה ועי"כ דמירי שהיה כבר זמן הראוי למול מקודם או שכבר היה פשיעה במה שלא מל בנו, ולכן ששעכשו היה אנוס מ"מ מעכבו מקרבן פסח ורא"י להמנ"ח.

מילת בניו אינו חייב לקרוע דכיון שהחייב שעליו הוא מצות עשה בלחוד אינו חייב לקרוע, ואי"ל דטומטום גדול הוי ערל כיון דלעצמו יש חיוב לקרוע.

ג. אמנם דרך זו י"ל רק להשיטות דהחילוק בהא דבל"ת חייב להוציא כל ממונו ובמצות עשה אינו חייב הוא משום חומר הלאו, אך אי נימא כהתיבת גמא שהביא הפת"ש (י"ד סי' קנו סק"ד) דכל החילוק הוא בין שוא"ת לקרוע וגם בלאו דשוא"ת כמו להניח חמץ שלא יבער אינו חייב לבזבז כל ממונו, נמצא דאין זה מחמת חומר האיסור שבל"ת וא"כ גם במצות מילה הגם שיש בו כרת אינו חייב לקרוע(א).

ד. ולדבריהם נראה ליישב ע"פ מה שיש לדייק בלשון הגמ' ביבמות שהביאו התוס' הנ"ל: כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר בניו ובניו. ולמה לא אמרו כגון שנקרע בער"פ אחר עשיית הפסח אפי' כשבציצו מבוחץ, ומינה דבה"ג שהוא זכור ודאי חייב לקרוע ומה שאינו חייב בטומטום היינו משום דהוא ספק מצוה וספיקא דאורייתא מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא לדעת כמה ראשונים, משא"כ במילת גדול שיש בו חיוב כרת ובחיוב כרת לכרוע אמר' דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא (ע"י כס"מ מה"ל טומאות מת הי"ב) שהביא כן מכת"י ברמב"ם, וי"ל דהר"ת ס"ל כדעת הרמב"ם ולכן חילק בין קטן לגדול דגדול חייב לקרוע משום ספיקא דאורייתא לחומרא דבבר שיי"ב כרת משא"כ בקטן.

בדברי המנ"ח בקרב"פ דמילת בניו ועבדיו מעכב גם באנוס אם היה זמן הראוי למול

והנה המנחת חנוך (מצוה יא או"א) כתב בזה"ל: במצוה רפ"ב אות ח' כתבתי דאף לדעת ר"ת דוקא אם לא יצא לשעה הראויה למול, כגון שמתו אחיו מחמת מילה או חלה קודם יום שמיני, אבל אם היתה שעה שראוי למולו ואחרי זה חלה, ודאי גם ר"ת מודה דאינו אוכל. והבאתי ר"י לזה דאי לאו אח"כ כל כהן ערל יאכל תרומה בלילה לדעת ר"ת, כי בלילה אינו זמן למול, ולדחוק ולחלק בין שהוא אינו ראוי כגון שהוא חולה ובין שהזמן גרמא כגון בלילה, אין סברא לחלק עי"ש, ובפרט למה נשווי פלוגתא רחוקה בין רש"י לר"ת, אלא נראה דוקא בלא הגיעה עוד שעה שראוי למול, אבל אם יצא לשעה הראויה למול ואח"כ חלה מודה ר"ת דאסור בפסח ובתרומה, וכן שלשית רש"י לענין מילת זכריו ועבדיו כמו שיתבאר להלן בעוה"י [באות ט']

ושם [באות ט'] כתב המנח"ח: ועי' מה שכתבנו למעלה [אות א'] דהא דאינו מעכב אם אינו יכול למול דוקא אם לא יצא לזמן שהוא ראוי, כגון דחלה תוך שמונה ימים או שהיו אביו ואמו חבושין קודם שהיו יום שמונה ימים, אבל אם היתה לו שעה אחת שהיה ראוי למול, אף דאח"כ חלה או איזה סיבה שאינו יכול למול בודאי מעכב, והבאנו ראי' כמו דמעכב אכילת הפסח אף דלילה וגם יו"ט ודאי אינם זמן מילה, וגם אם חל ערב פסח בשבת, לא מצינו שיהא חילוק שלא יעכבו מילת זכריו ועבדיו כיון דבשבת אינו ראוי למול, ולחלק בין אם אינו ראוי למול מחמת חובל דאינו מעכב, אבל מחמת הזמן שאינו ראוי יהיה מעכב ע"כ אין סברא ומהיכא תיתי לחלק, כיון דלשון התורה המול לו, א"כ כל מקום דאינו ראוי למול מהיכא תיתי שיעכב, אלא עי"כ דוקא בלא הגיע הזמן בשום פעם איך אין עליו אשם, עי"כ לא מונעת התורה ואינו מעכב, אבל אם היה ראוי פעם אחת ועבר ולא מל אותו ודאי מעכב תמיד, אף שבשעת עשיה ואכילה אינו ראוי, וכל האוקימתות בשי"ש שם היינו כשלא היה ראר בשום פעם אינו מעכב. ומה דמבואר דשלמו ליה שבעה ימים בין העשיה לאכילה או כגון דאיתפח, היינו בעוד יום דראוי עתה למול קודם הערב, אבל אם אינו ראוי למול אלא בלילה, כגון ששלמו ליה בלילה שבעה ימים וכדומה מהאוקימתות המבוארים, רשאי לאכול ג"כ, כמו דבשעת עשיה היה רשאי לעשות דלא היה ראוי למול שלא היה בריא וכיוצא בזה, הוא הדין עתה בלילה אינו ראוי למול מחמת לילה או יו"ט א"כ לא יצא לשעה הראויה למול, א"כ אינו מעכב, ואין חילוק אם הזמן גרמא או אינו ראוי בעצמו, והוא הדין לענין העשיה, הכלל, היה ראוי למול ביום

(א.א.ה.) אינו מובן מדוע ממרחק מביא לחמו שהרי במצות מילה גופא נסתפק המנ"ח (סוף מצוה ה) אם כיון דחמירא חייב לבזבז כל ממונו או כיון דהוי בשוא"ת אינו חייב, ואילו בשו"ת אבני נזר (י"ד סי' שכא) מבואר דגם במצות מילה אינו חייב לבזבז כל ממונו.

קול רחוק

פנינים יקרים מלוקטים מספר קול רחוק עה"ת ומיטרים מאת הרה"ג רבי דוד פראג' שליט"א
נשיא דהתאחדות קהילות ההודים בעיר הבריה לונדון יצ"ו

מלא כל הארץ כבודו בכל מקום שהוא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו' (א. ו). לכאורה אין הלשון מתיישב, דהוי ליה למימר 'לך אל פרעה' [עי' בזה]. ונראה דרמזו לו הקב"ה דאפילו אצל פרעה הממכיד את לבו כנגד רצון השי"ת, גם כלפני שייך שהקב"ה אומר למשה "בא" היינו שיבוא אצלו כביכול, שכבודו ית' שרוי אצל פרעה ג"כ, דאפילו במקום הקליפה הגדולה ביותר ישנה להשראת השכינה, כי אין שום חיות בעולם בלעדי השי"ת, ואין מקום בעולם שאין הוא נמצא בו, כי הוא ית' מקומו של עולם ואין העולם מקומו ומלא כל העולם כבודו.

הכל במטרה של "יודעתם כי אני ה'"

ועוד י"ל דהאומר לאדם "בא" משמע דמבקש שיבוא אצלו, והכא נמי הכוונה כאן דכיון דתכלית ההליכה לפרעה היא כדי להתרות בו ולהרבות המופתים במצרים, ועל ידי כך יצא קידוש ה' גדול ויספרו חסדו ונפלאותיו אשר עשה באוני הדורות הבאים, וכל זאת כדי להרבות ידיעת השי"ת הרי זה כבא אליו ית'. והיינו 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה' ולמה נקרא זאת ביאה 'כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אותותי אלה בקרב'ו וכל זאת כדי 'למען תספר באוני בך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם' במטרה של 'יודעתם כי אני ה'', נמצא דשפיר שייך לומר 'בא', כי כשהולך אל פרעה מכין בזה ביאה של כלל ישראל אל הקב"ה ביתר שאת.

מכת ארבה מתבטא ב"התעללתי" יותר משאר מכות

ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים וגו' (ג. א). יש לעיין למה דוקא לגבי מכת ארבה מצינו דנקט הקב"ה לשון "התעללתי". ונראה דשאני מכת ארבה מכל שאר מכות, דארבה יש בו גם תועלת וברכה כשהם באים במיעוט, כי הם ראויים לאכילה ולא דמו לכל שאר מכות שהן רק עונש מתחילה ועד סוף, ועל כן מובן שיש כבא מושג של "התעללתי" טפי משאר מכות, שהם חשבו לתחילה דבאה להם ברכה שהיה ארבה הראוי לאכילה ויורד להם ריבוי של מאכלים, עד שהבינו שנתהפך להם לקללה. ובכך מובן גם מה שאומר רש"י להלן (פסוק י"ט) 'ולא נשאר ארבה אחד' דהכוונה "אף המלוחים שמלחו מהם", היינו דבאמת מתחילה מלחו מהם שחשבו שישלח להם ברכה לצורך אכילתם, ולבסוף נתגלה שלא היה אלא לקללה, כי אף המלוחים לא נשארו.

הארבה אכל גם את הגילולים מעין

ויצא מעם פרעה ויעתר וגו' (י. ה). ממקרא שכתוב לא משמע דיצא מן העיר להתפלל, וצ"ב אמאי לא יצא, הלא היתה מלאה גלולים וכדלעיל במכת ברד (כ. יב). ויש לומר דהרי לעיל אמר הכתוב (ה. ה) 'ואכל את כל העץ וגו' ומשמע דהארבה אכל גם כל העץ מלבד עצי האילנות, וא"כ אכלו גם את הגילולים שנעשו מעץ, ואפילו אם היו גלולים העשויים ממתכת כדמשמע ברש"י אח"כ, מ"מ חלק גדול מהגלולים דהיינו אלה שנעשו מעץ נאכלו ע"י הארבה, והיה די בזה למצוא מקום פנוי מע"ז בתוך העיר להתפלל שם.

צריך לשים לב לצרכו הזולת

לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו וגו' (ג. ט). יש ללמוד בדרך רמז מכאן דאם איש אינו רואה את אחיו ואינו רוצה לדעת מה הוא צריך, או לא יוכל לעמוד ולקום תחתיו לתמוכו ולסעדו אם יצטרך לזה.

כל דבריו אמת וצדק כלי ערעור ופקפוק

דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' (א. ג). ראש"י: 'אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על זה שלא יאמר אותו צדיק אברהם 'ועבדות וענו אותם' קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם'. ולכאורה צריך להבין למה תלה הקב"ה הענין באברהם דוקא, הלא אם הקב"ה הבטיח 'ואחרי כן יצאון ברכוש גדול' ממילא עליו ית' לקיים גם אם אברהם אבינו לא יתערם כלל [ועי' בשפת[ח]]. ונראה דעצם קיום הבטחת הקב"ה נתקיימה בביות הים שהיתה גדולה יותר מביות מצרים [כמו שמפרש רש"י אח"כ פרשת בשלח ט"ו כ"ב והיא ממדרש רבה ונחומא] וזה היה בדרך ודאי כיון דמתו אז המצרים והביהו מונחת לפני ישראל כשולחן ערוך בלא צורך לבקשם, אבל כיון דהיה מקום לאברהם אבינו לטעון ולומר שהקב"ה הבטיח שבשעת'יציא'ה' ממש כבר יהיה בידם רכוש גדול, ע"כ אמר הקב"ה למשה רבינו דבר נא בלשון בקשה 'בבקשה ממך הזהירם על זה שלא יאמר אותו צדיק אברהם 'ועבדות וענו אותם' קיים בהם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם' להסיר לעזות שפתים ג"כ.

מה נשתנו הכלבים לקבל שכר

ולכל בני ישראל לא יחך כלב לשונו וגו' (א. ז). ובפסחים (כב). מבואר דבשכר זה קיבלו הכלבים וכות מיוחדת שאמרה תורה על נבלה וטרפה 'לכלב תשליכון אותו', ומקשים העולם למה לא קבלו הצפרדעים ג"כ שכר על שמסרו נפשם במכת צפרדע ליכנס לתוך התנורים ולהישרף לקיים רצון הבורא. וי"ל דשאני צפרדעים שנצטוו על כך וא"כ אין פלא שקיימוה, משא"כ הכלבים עשו מעצמם ועל כן שחרם גדול יותר, ואף דבישראל קי"ל (ביק לה) דגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, היינו טעמא דעל המצווה איכא יצה"ר המעכבו (עי' תוס' שם), וזה לא שייך בבבלי חיים דבלא"ה אין להם יצה"ר, לכן אצלם ראוי לתת שכר למי שאינו מצווה ועושה בנדבה.

כבוד האמונה והרצון בו לאתערותא דלעילא

ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקף על הבתים וגו' (ב. ז). הנה כאן בציווי הקדים הקב"ה "שתי המזוזות" לפני "המשקוף", משא"כ לקמן (פסוק י"ב) כשחזר משה והזהיר את ישראל כתוב 'ולקחתם אגודת אוזב וגו' והגעתם על המשקוף ועל שתי המזוזות וגו' הקדים "משקוף" לפני "שתי המזוזות". ונראה בטעמא דמילתא דהקב"ה רמז לישראל דבעי אתערותא דלתתא להתחיל ב"שתי המזוזות" שהוא למטה, ועל ידן יבואו לאתערותא דלעילא והיינו "למשקף" שהוא למעלה, אבל משה רבינו ועל כן כבר ביישר לישראל שבכוח האמונה והרצון לעשות המצווה יזכו מיד לאתערותא דלעילא ולשפיע רוח טהרה מן השמים, ע"כ הקדים "המשקף" שהוא למעלה ל"שתי המזוזות" שהם למטה.

עבודת חיים להילחם עם היצה"ר תמיד

ואכלו את הבשר בלילה הזה וגו' ומצות על מרורים יאכלוהו (ב. ח). זה נאמר בפסח מצרים, אמנם בפסח שני נאמר 'על מצות ומרורים יאכלוהו', ובנוסף הגדה של פסח אצל כורך תקנו בנוסח "זכר למקדש כהלל לומר על מצות ומרורים יאכלוהו" כמו פסח שני, וכבר הקשו המפרשים למה אומרים הנוסח של פסח שני ולא של פסח ראשון. ונראה דבפסח מצרים שהיה להם חידוש שזוכין לצאת מעבדות לחרות היה אצלם הארה גדולה מאוד וחשבו שמעתה יתבטל יחד עם השעבוד גם השעבוד של היצה"ר והיהו בבחינת "מצות על מרורים" ויודעוהו.

בכורת ולמה איחרו הכתוב עד שעת יציאה. ונראה דהא דהיו השמלות חשובות להם היינו משום דהם צררו שיירי מצה ומרור בתוך שמלות כדברי רש"י ד"ה משארתם, ונשאו אותם בעצמם כמו שמפרש רש"י "על שכמם דאף דהיו להם בהמות למשא מחבבין היו את המצות לישא אותם בגופם", וממילא הוצרכו לשמלות לצררם ולכסותם ונעשו השמלות תשמיש לחפצי מצוה, והטפל למצוה מצוה, והמצוה חביבה להם יותר מכסף וזהב. ומש"ה כתבה תורה ענין זה כאן להורות דזו היתה חובת השמלות, שעל ידן יכלו לישא משארותם בעת היציאה ממצרים.

לקדש חלקי מחשבה דיבור ומעשה

והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך וגו' (י"ג ט). בספ"ה ק" דרך פקודיך" מבואר באורך דבכל מצוה יש חלק המחשבה וחלק הדיבור וחלק המעשה. ולפי"ז י"ל דכל זה מרומז כאן במצות תפילין, כאן אצל תפילין 'והיה לך לאות על ירך' שיהיו לאות על ירך לקדש חלק המעשה המרומז ביד, ושיהיו 'ולזכרון בין עיניך' לקדש המחשבה שבמוח על העינים, ואם זכה לזה היינו לשני אלו או מובטח לו שיהיה גם חלק הדיבור מקודש ויתקיים בו 'למען תהיה תורת ה' בפיך'.

להכחיש הגשמיות להפכו לרוחניות

והיה לאות על ידכה וגו' (י"ג ט). ודרשו חז"ל (מנחות לו.) לשון "ידכה יד כהה". ומלמדנו על דרך העבודה דענין התפילין הוא להכחיש כוח היד נגד כוח הראש, דהיינו שיתחפך אדם לרוחני יותר ע"י התפילין, שיהיה מוחו שליט על מעשי ידיו ויהיו "יד כהה" להכהות ולהחליש את הגשמיות.

הוא הבעל דבר שאור שבעיסה יהיה תמיד מתחת ומשועבד ל"מצה"; אלא דאחרי שכבר יצאו למדבר וראו דעדיין ישנו לבע"ד ולא נפטרו ממנו, ממילא בפסח שני כבר נאמר 'על מצות ומזורים' לרמוז על חיי האדם שתמיד צריך להילחם מלחמת היצר, ולפעמים מצות למעלה ולפעמים מרור למעלה, ועי"כ גם בכורך אנו אומרים "זכר למקדש כהלל" שהלל רמז שצריך לכוון שניהם יחד, ותמיד יש מלחמה ביניהם ונאחזים זה בזה, על כן תיקנו דוקא לומר זכר למקדש כהלל בלשון התורה שנאמרה בפסח שני, היזכור האדם שזוהו עבודתו כל ימי חייו, להילחם עם היצה"ר.

וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה וגו' (יב טז). ברש"י: "וכי כבר עשו, והלא מר"ח נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו". בזה מובן נוסח הגדה של פסח "יכול מראש חודש ת"ל ביום ההוא", ולכאורה מה היה הס"ד שיהא חיוב סיפור יציאת מצרים מר"ח, אלא לפי פשטות פסוק זה נחא, דכתיב "ילכו ויעשו וגו'" ומשמע תיכף כששמעו בר"ח ממושה הלכו ועשו כמו שהרגיש רש"י, ומש"ה צריך קרא אחרינא "ת"ל ביום ההוא" ללמדנו דלא מתחילין מר"ח, וא"כ מסתבר דגם הם לא התחילו מר"ח אלא "מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".

חשיבות השמלות שעל ידם חיבבו המצוות

וישא העם את בצקו וגו' משארתם צרדות בשמלותם על שכמם ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת וגו' (יב טז). ברש"י: "ישמלות אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאוחז בפסוק חשוב". ולכאורה צריך להבין למה באמת היו השמלות חשובות להם מן הכל, וגם צריך להבין אמאי דוקא כאן הזכירה תורה ענין זה ששאלו ממצרים כל אלו, הלא זה היה לפני מכת

בגנים על רף הוויי מספרי קול רורי על ש"ס

ע"ן בגמ' נפוק בעינו ושינו וכו'. דכיון דיציאה בשן ועין הוא קנס נימא דעד העמדה בדין הוא עבד ואין לו זכות ממון, ומסיק דקמ"ל קרא תחת תחת לריבויא דיש דין תשלומין בזה. ונראה דאחר הגילה קרא נעשה תשלומי השני ממש דין ממון ולא קנס ולא שייך בזה מודה בקנס, ואפילו אם העבד עדיין אין לו יד בשעת חלות החיוב דעדיין לא היתה כאן העמדה בדין להוציאו לחירות, מ"מ ממון הוא כשיצא לחירות.

ע"ן בגמ' השתא כלאים ארבי ליה נדמה מבעיא וכו'. ואין להקשות, אדרבה אי איכא רק חד ריבויא נרבה נדמה ולא כלאים, דהלא משמעות הריבוי בפשטות היא רק כלאים דכתיב 'או' בין שור וכשב, שא"א שיצא כלאים מביניהם, והא דמרבין נדמה הוי רק כשיש יתור שני דבא אז באם אינו ענין.

בגמ' אי נמי נדמה אמרת לא וכו'. הא דמביא כאן ילפותא שניה למעט כלאים אצל בכור, אולי ה"ט דילפותא ראשונה הוי למד מן הלמד גז"ש דתחת תחת משאר קדשים ללמד למעשר, ועוד גז"ש דהעברה העברה ללמד בכור ממעשר, ומסתפק אי דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש בקדשים, וע"כ מביא עוד ילפותא בק"ו מנדמה. ועי' בתורה עד שיהא ודבריהם אולי לפי הילפותא דודאי דאיכא גז"ש בין קדשים ובין בכור.

ע"ן רש"י ד"ה המעכב בשחיטה בא"ד נעשית בו נבילה מחיים וכו'. מזה נראה דדוקא דבר שעושה אותה נבילה מקרי מעכב בשחיטה, אבל אם רק עושה אותה טריפה לא מקרי מעכב בשחיטה, כיון דסו"ס מטהרה שחיטתה להוציאה מידי נבילה, אולם מסוף דבריו דמדבר מן הנחתך מן הארכובה ולמטה, משמע דאם מן הארכובה ולמעלה אסור וזה רק טריפה היא, ודו"ק.

ע"ן רש"י ד"ה דבריו קיימין. ותרעה עד שתסתאב וכו'. ומבואר דקדושת הגוף שפיר חיילא, דאל"ה למה צריכה להיות בה מום. וקצת תמוה למה קדשה קדושת הגוף, דהלא בפועל אין שתי השמות חלין עליה. ואולי יש לומר דכ"ז לפי הס"ד דמדובר דלית ליה לר"י תוכ"ד כדיבור רק דמהני לענין אם מפרש אח"כ כוונתו דלא יחשבו כדברים שבלב, וכמו שמפרשים התוס' ד"ה ונמלך, וא"כ עד שלא פירש כבר חל קדושת עולה שהיתה ראשונה, רק שאם מפרש שוב צריכה לחול גם קדושת שלמים, ואף דאז כבר בטלה עצם קדושת הגוף, אמנם כיון שחלה כבר מתחילה לא פקעה בכדי, ולמסקנא דחלו תרוויהו גם בלי שיפרש [אם איתא דרש"י אית ליה פירווש התורה ת"ן אה"נ דלא חל קדושת הגוף כלל גם מעיקרא, ואינו צריך שתסתאב ויכול למוכרה מיד לצורך שלמים ועולה, ודו"ק].

בגמ' ונמלך תוך כדי דיבור וכו'. מבואר דלא מהני, וא"כ הוי ראייה דתוכ"ד לאו כדיבור דמי, ואף דבסכרא יש לחלק בין ההיא דהכא דלענין חזרה משתעי לבין ההיא דלעיל בהזמה, דלענין צירוף משתעי כבר פירשו התוס' לעיל ע"א ד"ה שהעידו בבת אחת דהא דמיחשבי כשרים בשעת עדות על הטביחה הוא משום דהוי יכולים לחזור תוכ"ד, ומוכח דגם שם יסוד הצירוף משום דין חזרה.

ע"ד רש"י ד"ה מדיסיפא בא"ד דרישא לא ניהא לן לאוקמה בשתי כתות וכו'. דקתני שהרב אומר כן וכו', ומשמע דבלא"ה ניהא טפי לאוקמה תמיד בשתי כתות, דכך פשטות דברי הברייתא דלא הוזכרה כלל כתה ג', וא"כ קצת תמוה דברי רש"י לקמן ד"ה ואומניהו שמשביר דא"א לאוקמה לסיפא בג' כתות משום דלא שייך גמ"ד בשניה, ול"ל כ"ז, הלא בפשטות מדובר לסיפא בג' כתות כדני"ל. ואולי כוונת רש"י לקמן כדי שנדע דקשה לאוקמה סיפא בג' כתות דומיא דרישא לומר באה סיפא אגב גררא דרישא, וכמו שהש"ס באמת מסיק אליבא דרבא.

אריזר פלאות התורה

מתוך אוניברסיטתו של הרב זאב (ווארף) זיכערמאן שליט"א

פלאות העשר מכות

מכת ארבה

במדרש הגדול (פרשתו אות ז') איתא דברי פלא על מכת הארבה, וזה לשונו: "אמר רבי נחמיה ארבעה עשר דברים נאמרו בארבה, פיו סתום שאלמלא פיו סתום אין בריה יכולה לעמוד לפניו, רוקן ממיט ומיבש שנאמר (לקמן פסוק ז') 'ויסר מעלי רק את המות הזה', שני שני ברזל, קרניו דומות לקרני השור, דומות לכף האריה, עיניו דומות לסלעם, כנפיו דומות לכנפי הגשר, צוארו דומה לצואר הסוס, לבו דומה כפיו ללב האדם, גבו דומה לגב הנחש, ירכותיו דומות לירכתי גמל, שוקיו דומין למסר, לבושו דומה לסרק, כתוב חית על לבו מפני שהוא חילו של מקום שנאמר (ויאל ב סה) 'חילי הגדול אשר שלחתי בכם'."

ועל פי דברי המדרש, מדויק היטב מה שכתב המהר"ל דיסקין בספרו על התורה במכת ערוב (לעיל ח יח), שמדייק ממה שנאמר שם "הפלתי ביום ההוא את ארץ גושן", משמע שכל מכה היתה בריאה חדשה שנבראה במיוחד לצורך המכה.

עוד חידוש פלא מצינו בבעל הטורים (פרשתו), שהארבה נח בשבת, ולמד כן מתיבת 'וינת', דכתיב 'וינת בכל גבול מצרים', וכתוב (שמות כ ז') 'וינת ביום השביעי', מלמד שנת הארבה בשבת.

והטעם שנת הארבה בשבת, אפשר לומר על פי מה דאיתא בתנא דבי אליהו (ז'): "ארבה מפני מה בא עליהם, מפני ששמו את ישראל זורעי חטים ושעורים ופול ועדשים וכל מיני קטניות, כדי ש[יהיו טרודים בעבודתם בשדה ו]לא יכנסו ישראל אל בתיהם, ושלא יפרו וירבו, לפיכך הביא הקב"ה עליהם את הארבה, ואכל כל מה שזרעו ישראל."

ובפרשת שמות (א יא) הבאתי מהראשונים ז"ל שפרעה הניח את בני ישראל לשבות ביום השבת, עיין שם. והיות ומכת ארבה בא עליהם מפני שהשתעבדו בבני ישראל שזרעו את שדותיהם בשבת ימי המעשה, אם כן מכיון שביום השבת הניחו להם לשבות, גם הארבה נח ביום השבת מדה כנגד מדה, שמידותיו של הקב"ה אמת וצדק.

מכת חושך

במכילתא דרבי ישמעאל (פ"ג) איתא, שהיו המצריים קוברין את מתיהם בבתיהם, וביום שהכה ה' את בכורי מצרים, באו כלבים ונכנסו לקבריהם דרך הכוכין והוציאו את הבכורים

שהיו קבורים שם והיו מתעטעין בהם, והיה זה קשה למצריים כיום שהם מתו. ובפירוש 'מרכבת המשנה' על המכילתא שם מציינ, דבמסכת מועד קטן (דף ת. מביא את הגמרא ברייתא דמסכת שמחות (פ"ב) דאיתא שם, המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם כל היום, ולפי זה נמצא שאותו היום היה למצריים ממש כיום הקבורה.

מכת בכורות

דבר חידוש ופלא כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו 'רוח חיים' (א"ח סי' תרצו סק"ט), שהבכורות שנקברו סבלו והרגישו יסורים מזה שהכלבים גררו אותם. ומביא מכאן סמך למה שנוהגים להכות בשעה שקוראים שמו של 'המן' במגילת אסתר, וכתב שמורגיש המן את המכות בארץ, כמו שהרגישו הבכורות שמתו מה שמייסרים אותם הכלבים. וזהו רמז הכתוב (תהלים כ"א יא) 'פרימו מארץ תאבד', שרמז הרב החיד"א ז"ל בספרו 'דבש לפי' (מעריכ פ אות ט) כי פרימ'ו אותיות פוד"ם, והכוונה כי בפורים 'מארץ תאבד', המן הרשע שמת והרי הוא קבור בארץ, משם תאבד ע"י ההכאות.

עוד דבר פלא איתא במכילתא דרבי ישמעאל (שם), שהיו המצריים נוהגים שכאשר מת בכורו של אחד מהם, היו מציירים את דיוקנו על קיד הבית לזכרו, וביום זה שהכה ה' כל בכורי מצרים נשחק הציור הזה ונמחק, והיה קשה למצריים כאילו נקבר הבכור באותו יום.

במדרש שמות רבה (פ"ד א) איתא, שהחושך שהיה במכת חושך היה עבה כעובי של דינר. והגאון בעל תורה תמימה זצ"ל (כאן, אות ב) כתב על זה ביאור נפלא, וזה לשונו: "ולולא דמסתפינא להמציא דבר חדש מאד, הוה אמינא דענין החושך היה לא באויר, רק בעיני האנשים, והיינו שהיה מתוח תבלול על אישון העין, ואמרו חכמים שאותו התבלול היה נמשך ביד, וגם היה כעובי דינר."

וראה בפירוש הרלב"ג ז"ל על התורה (כאן) הוסיף על דברי המדרש הנ"ל שהחשכה שבמכת חושך היתה עבה כעובי דינר, וכתב שמכה זו היה בה חידוש ופלא, שהיו המצרים מוכרחים לסתום את נקבי האף והפה, שאילו היה נכנס האויר העב תוך גופם היו מתים, וממילא היה צערם כבד מאוד.

תיאור נפלא נמצא בספר 'הכתב והקבלה' (פרשתו) שהביא מספר 'חכמת שלמה' (זו, ג-ד) אודות הבהלות והפחדים שהיו מנת חלקם של המצריים בעת מכת החושך, וזה לשונו: "וישמעו ויבהלו מאד, ויחרדו מתמונת זרות,

כי המחבא אשר נחבאו בו לא שמתם לבטה, אך קולות שונות המו סביבותיהם להפחידם, ומלאכים רעים זועפי פנים נראו למו."

ועל פי דבריו של החכמת שלמה, מיישב שם הכתב והקבלה תמיהה גדולה כמה שנאמר "וימש חושך", וזה לשונו: "רבים יתמהו, הלא אין מדרך החושך לאסור את האדם במאסר, עד שלא יוכל לקום ממקום מושבו, גם עוורים יגששו וילכו בחשך, ואם היה מסבת אידים וקטורים מכופלים שהעבנו את האויר עד שלא יוכלו לקום, א"כ איך שאפו רוח, הלא כרגע ימותו מאפיסת רוח הגשימה, ואין לומר כהרלב"ג שהיו מוכרחים לסתום נקבי האף והפה בדרך שלא יכנס זה האויר האיד הקטורי תוך גופם וימתם, כי איך יחיו בסתימת נקבי אף ופה שלשת ימים."

ועל זה הביא בספר הכתב והקבלה את המשך דברי החכמת שלמה בזה הלשון: "הנה נחרדו מחזיונות זרות שראו, והם מראות משונות שנגאו למו להבעיעם, ומזה יצא לבם מרוב פחד אפס כחם, עד שלא יכלו להתנועע ממקומם, כמו שיקרה לאדם נבהל משואת פתאום כי תבאנו, שלא ימוש ממקומו מרוב חרדת הלב, ולכן לא קמו איש מתחתיו כל זמן החשך, כי לא קם באיש רוח."

מכת בכורות

בריש מסכת שמחות איתא בזה הלשון: "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו', וכתוב 'כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור וגו', אמר רבי יוחנן, אף על פי שהכה אותם מכת מות בחצי הלילה, היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר וכו'. הקב"ה אמר, אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם היאך מתים בה, אלא תשמור נפשם [של בכורי מצרים] עד הבוקר, כדי שידאו בני בשונאיהם."

ומכה מאמר חז"ל זה, מוכיח בשו"ת שבות יעקב' (ת"א סי' יז) דאדם שנוול לו בן בלי י"ד בניסן, אם נולד לאחר חצות הלילה, אין אביו צריך להתענות עליו למחרת בתענית בכורים, דלא חל מכת בכורות רק על אלו הבכורים שכבר נולדו לפני חצות הלילה, הגם שלא מתו עד הבוקר, ע"ש.

אדרק	חיפה	בני ברק	ירושלים	ג' יארק
16:37	16:33	16:41	16:26	הדלק"ג
17:42	17:39	17:41	17:40	מוצש"ק
18:11	18:13	18:15	18:14	ר"ת

עש"ק ט שבט - רבי יעקב ריישר ז"ל - עיון יעקב

הגאון רבי יעקב גולד בפראג בשנת ת"כ בערך לאביו רבי יוסף זצ"ל. שימש ברבנות בקהלות קדושות: פראג, רישא, וורמיישא, מיץ. נפטר ביום ט' שבט תצ"ג. חיבר עוד שו"ת 'שבות יעקב', 'חוקים טובים', 'סולת למנחה ושמן למנחה', 'תורת חטאת', 'תורת השלמים', 'תורת המנחה והשלמים'. ביאורו 'עיון יעקב' נדפס לראשונה בוילהרמסדארף תפ"ט.

ש"ק י שבט - רבי שלמה מלוצק ז"ל - דברת שלמה

הרה"ק רבי שלמה גולד לאביו הרה"ק רבי אברהם זי"ע. היה מהתלמידים המקורבים ביותר ונאמן ביתו של רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע וזכה שרבו המגיד ביקש ממנו שירשום את דברי תורתו. היה מגיד מירשים בלוצק ואח"כ בקארעץ ובסוף ימיו בסקאהל. בנו היה הרה"ק רבי דוב בעריש מאלעסק זי"ע. ספרו הוא 'דברת שלמה' עה"ת. נפטר י שבט תקע"ג בסקאהל ושם מנו"כ.

רבי ישכר שלמה טיכטל ז"ל - שו"ת משנה שכיר

הגאון רבי ישכר שלמה גולד בנאדיהאלאס שבאונגארן ביום כד שבט תרמ"ה לאביו רבי יצחק זצ"ל. היה תלמידם של הגאונים רבי שלום דוד אונגער זצ"ל אבדק"ק זאבנא ומח"ס 'יד שלום', ורבי משה גרינוואלד זצ"ל אבדק"ק חוסט בעל 'ערוגת הבושם'. היה חתן הגאון רבי יעקב יוסף גינז זצ"ל אב"ד בוסערמין מח"ס 'הרי בשמים', ועמד לימן חותנו ושימש כדין ומורה צדק בק"ק הנ"ל. בשנת תרפ"א נתמנה לראב"ד בפישטיאן, ושרת שם בקודש עד פרוץ מלחמת העולם השניה. חיבה יתירה נודעת לו מאת רבינו בעל 'המנחת אלעזר' זי"ע שעמד עמו בקשרי מכתבים וגם ביקרו בביתו. נפטר ביום י שבט תש"ה בדרך למחנה השמדה אוישוויץ הי"ד. השאיר אחריו ברכה שו"ת "משנה שכיר", טוב יגאל.

יום שני יב שבט - רבי חיים כפוי ז"ל

הגאון רבי חיים כפוי זצ"ל היה מגדולי וחשובי רבני מצרים בתקופתם של הגאון רבי בצלאל אשכנזי זצ"ל רבו של האר"י והרדב"ז זצ"ל ומהר"י קאשטרו זצ"ל, ועוד. למד תורה בישיבתו של מהר"י בירב ז"ל וחכמת הקבלה למד מהאר"י ז"ל. כמה מתשובותיו מופיעות בספריהם של גדולי הדור ההוא כהרדב"ז, התשב"ץ, והמהר"ט"ץ תלמיד מרן הב"י. חיבר ספר 'באור החיים' על התורה, 'ספרי חיים' פירוש לתורת כהנים, מכילתא, ספרא וספרי, שאלות ותשובות שעודנו בכת"י. נפטר במצרים ביום יב שבט שצ"א, ומקום קבורתו בבית הקברות היהודי העתיק בקהיר.

יום שלישי יג שבט - רבי יוסף יוזפא שמש ז"ל - מנהגים דק"ק וורמישא

הגאון רבי יוסף יוזפא שמש ז"ל נולד בעיר פולדא שבאשכנז ביום יג אדר א' שס"ד, לאביו רבי נפתלי הירץ הלוי ז"ל למשפחת מנצפך. בשנת שפ"ג עבר לוורמיזא ללמוד תורה מפי הגאון המקובל רבי אליהו לואנץ ז"ל המכונה 'רבי אליהו בעל שם' מגדולי רבני וורמיזא. בשנת ת"ח בערך נתמנה רבי יוסף יוזפא ז"ל לכהן כ'שמש' ק"ק וורמישא. היה גם סופר ונאמן הקהילה, וכותב גיטין וכתובות ושטרות, ושוחט, ומוהל. שרת שם בקודש במשך שלשים שנה, עד פטירתו ביום שב"ק יג שבט תל"ח. השאיר אחריו ברכה 'ספר המנהגים' שהתחיל לכתוב בשנת ת"ח, ונדפס לראשונה מכת"י המחבר בשנת תשמ"ח על ידי מכון ירושלים. חיבר עוד ספרים על מקצועות שונות, ועודם בכת"י.

יום רביעי יד שבט - רבי יעקב יהושע פאלק ז"ל - פני יהושע

הגאון רבי יעקב יהושע פאלק זצ"ל. נולד ביום כה כסלו שנת אמ"ת, לאביו הנגיד התורני רבי צבי הירש ז"ל. למד תורה אצל דודו [אחי אמו] הגאון רבי שמואל זצ"ל אב"ד רישא, ואח"כ אצל

הגאון רבי גבריאל עשקלש זצ"ל אבדק"ק ניקלשבורג, ואח"כ נסע ללבוב לישיבת הגאון רבי חיים רייצער זצ"ל, ושם נשא את בתו של הפרנס רבי שלמה לאנדא סג"ל זצ"ל. הרביץ שם תורה והעמיד תלמידים רבים. ביום ג כסלו תס"ג פרצה בבית חותנו השריפה הידועה, בה נהרגו ל"ו צדיקים וקדושים, בתוכם אשתו ובתו, והורי אשתו. והפני יהושע עצמו ניצל בדרך נס ממות לחיים, ורשם כל המאורע בהקדמת ספרו 'פני יהושע' (סדר נשים). אחר האסון אשר קרהו, העתיק את מושבו לעיר קארוב הסמוכה, ומאז שימש ברבנות בכמה קהלות קדושות: ריטשוואהל, ליסקא, לבוב, ברלין, מיץ, פראנקפורט דמיין, וורמיישא. נפטר בעיר אופיבאך ביום יד שבט שנת תקט"ז, ומנו"כ בפפד"מ. השאיר אחריו ברכה ספריו 'פני יהושע' על מסכתות הש"ס, חלק ראשון [על סדר נשים] נדפס לראשונה באמשטרדם בשנת תצ"ט.

יום חמישי טו שבט - רבי שלמה יהושע דוד מראדזימין ז"ל

הרה"ק רבי שלמה יהושע דוד זי"ע, נולד לאביו הרה"ק רבי יעקב אריה זי"ע שהיה בשעתו מגדולי צדיקי פולין שעוד יצק מים על ידי החוזה מלובלין זי"ע והיה מהאריות של חבורת פשיסחא תלמידים של היהודי הקדוש והרבי ר' בונם והרה"ק רבי אברהם משה מפשיסחא זי"ע. לאחר הסתלקות רבו החל להנהיג עדה בראדזימין עד פטירתו ביום יח תמוז תרל"ז, ואז הוטלה אדרת ההנהגה על בנו רבי שלמה יהושע דוד זי"ע, ובימיו הפכה ראדזימין לאבן שואבת לאלפי מבקשי יראת ה' בכל רחבי פולין ונודע בחריפותו בנוסח קאצק. נפטר טו שבט תרס"ג ומנו"כ בראדזימין. הגיה אחריו את בנו יחידו וממלא מקומו הרה"ק רבי אהרן מנחם מגדל מראדזימין זי"ע וחתנו הרה"ק רבי צבי הירש מורנגשטרן מלאמאז זי"ע.

תפקיד ואינוהו 05331.05646

זיון הפרשה

גליון לז
פרשת
בא
תשפ"ד

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

עד מתי מאנת לענות מפני

בזוהר הקדוש ריש פרשתן מביא הפסוק (תהלים פט, טז)
אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניו יתלכון. עייש"ד.

ובספח"ק האריכו לבאר שייכות הפסוק לריש פרשתן (בנועם מגדים
מאריך בזה וכן בספח"ק ישמח ישראל).

ונראה לומר בס"ד דהנה עיקר הקליפה של פרעה היא, כמד"א
מהאריז"ל, שפרעה אותיות הער"ף. שפרעה הרשע לא הכניע את ערפו
הקשה. וכדכתיב (שמות י, א) "עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי
ועבדני", ובתרגום "להתנע מן קדמי", שפרעה אמר על עצמו (ויהקאל
כט, א) "לי יארי ואני עשיתני". ובספח"ק ישמח ישראל מביא בשם
אביו ז"ע, בתו"ד זול"ק: אעפ"כ אם מתבונן האדם איך ומה הושפל
מצדו עד שניתל ממנו העור העליון וכו', ונעשה באמת נכנע ושפל
ומקרע לבו לגורים אז בכח הלב נשבר הקב"ה חותר לו חתירה מתחת
כסא כבודו ומרחם עליו ופותח לו פתח תשובה כדמצינו אצל מנשה
מלך ישראל, וזוהו נבאר הכתוב אף שהכביד הקב"ה לב פרעה בא
ממילא לידי תשובה, וזה עד מתי מאנת לענות מפני כדאיחא בתרגום
"להתכנע מן קדמי", עכד"ק.

וממשיך שם דבני ישראל יש להם מידת הכנעה וענוה בטבעם.
כמאמר חז"ל על הפסוק (דברים יז, ז) "כי אתם המעט מכל העמים" -
שממעטין עצמכם, וזוהו שאמר השי"ת לפרעה "עד מתי מאנת לענות
מפני" - אין לך לב להבין מעלת ויקרת הענוה האמיתית, "שלח עמי
ועבדני" - הם עובדים אותי במידה של הכנעה.

והנה צריך לידע שכל מה שהשי"ת שולח לאיש יהודי קשיים ויסורים
זה רק להכניע את לבבו שישוב אל ה', אף היהודי שמשכיל לדעת שאם
יכניע את לבבו ממילא כבר לא יצטרך לעבור קשיים ועגמת נפש.

וזהו מה שמביא הזוהר הקדוש הפסוק "אשרי העם יודעי תרועה",
שאשריהם לכלל ישראל שהם עצמם יודעי תרועה, שהוא ענין שבירת
הלב כמאמר חז"ל שזוהו גנוחי גניח וילולי יליל, ואז זוכים ל"ה באור
פניו יתלכון" - זוכים לאור ה' ולקרבתו ית' ואין צריך לעבור עגמ"ג
ויסורים ח"ו.

ובפרט כשאישי יהודי מתיישר בלבבו ונפשו על ריחוקו מאת ה' ורוצה
לשוב אליו באמת ובתמים, או כשיסוריו המה בנפש שעובר נסיונות
קשים ומרים של היצר הרע, שיסורים אלו טובים ומועילים יותר
מיסורי הגוף. וכמד"א בזוה"ק על הפסוק (תהלים קמו, ה) "אשרי שקל
יעקב בעצרו שברו על ה' אלוקיו", אל תקרי שברו אלא שברו לשון
שבר. וביאר בזה כ"ק אדמו"ר הרה"ק מסלאנים ז"ע דהיינו ששברון
לבבו הוא על ריחוקו מאת ה', ואשרי לו כי אלו היסורים הם מקרבים
אותו להשי"ת ומבטלין ממנו יסורי הגוף, וכן א"י במדרש תנחומא על
הפסוק (תהלים צד, ב) "אשרי הגבר אשר יתקדשו קה ומתודתך תלמדנו"
- אין לך אדם בלי יסורים, אשרי מי שיסוריו מהתורה, והיינו כל אדם
עובר יסורים בעולם הזה, ואשרי האדם שיסוריו הם בתורה ועבודת
ה', העמל והיגיעה הגופנית והנפשית, שלומד תורה אף כשלא מרגיש
טעם, ומתגבר על היצר הרע רק כי כך רצון ה'. וזה מביאו לאור פניו
יהלכון - שזוכה לאור הגנוה. כמד"א במדרש תנחומא בפרשת נח (פירק ג)
"העם ההולכים בחשך ראו אור גדול אור גדול אור שנברא ביום

ראשון שגזגזו הקב"ה לעמלי
תורה שבע"פ ביום ובלילה שבזכותן
העולם עומד שנאמר (ירמיה ג'ג) כה אמר ה' אם לא
בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אי זה הוא ברית
שנוהג ביום ובלילה זו תלמוד".

כזה ראה וקדש

בפרשתן יש התעוררות ואור גדול של הימים הקדושים של חג
הפסח, וכידוע שהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ז"ע בפרשה זו היה
מתלהב מאוד ועד כדי כך שבשבת זו אמר הלל בשלהבת אש קודש,
עד שכל העם הרגישו אור גדול כמו בליל הסדר.

המצוה הראשונה שבני ישראל נצטוו במצרים היה המצוה של
"החדש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה" (שמות
י"ב, ג). וברש"י: "נתקשה משה על מולד הלבנה והראה לו הקב"ה באצבע
כזה ראה וקדש".

וברש"י ריש פרשת בראשית אומר שהתורה היתה צריכה להתחיל
ב"החדש הזה לכם" שזוהו המצוה הראשונה שנצטוו ישראל.

ויש לבאר הענין למה באמת מצוה זו נאמרה בראשונה לבני ישראל
ובמצרים דייקא, והנה בכל יום יום יש מצוות עשה דאורייתא של
זכירת יציאת מצרים, שני פעמים ביום, חובה עלינו לשנן את ה'למען
תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", שמרמו על אישי יהודי
שבכל מצב שעובר עליו, בחינת מצרים" ובחינה של "יציאת מצרים
בלילות", כשהוא בבחינת לילה וחושך, אז צריך לזכור את היציאת
מצרים שהיה בשעתו לעם ישראל ושיהיה עימו בזמן הזה. וזה מה
שנצטוו "החודש הזה לכם" - חודש הוא בחינת התחדשות, שצריך
להתחדש ולהתחזק בתוך החושך, ובכל יום יהיו בעיניך כחדשים, וזהו
הענין של "נתקשה משה" שכל יהודי מקשה קושיא זו איך יוכל להתחזק
ולהתחדש במצב של חשכות ואפילה. על זה אומר השי"ת "כזה ראה
וקדש" - במצב הזה שהינך נמצא - ראה וקדש.

משכו וקחו לכם

כידוע החזיר הרה"ק רבי דוד מלעלוב ז"ע את הרה"ק רבי חיים דוד
דוקטור מפיעטקוב ז"ע לתשובה. שהיה מקודם רחוק מדרך היהדות
עד שנעשה לאיש קדוש ומנהיג עדה. ומפורסם שבתחילה כשהחזירו
הרה"ק רבי דוד לדרך הישר מיד החל ללמדו פנימיות התורה, והתפללו
רבי חיים דוד על זה. שהנה אהת היה במצב רוחני רחוק ובין רגע כבר
מלמדו רבי דוד סודות התורה. השיב לו רבי דוד שהנה מפורש זה
בתורה הק' (שמות יב, כא) "משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו
הפסח" וברש"י משכו ידיכם מעבודה וזהו וקחו לכם צאן, הרי שרק
עתה עבדו ע"ז ומיד קחו לכם צאן ותעשו הפסח. ולמעשה כן הוא
ברמב"ם הלכות תשובה: "אתמול היה שני ומשוקץ ומרוחק ועכשיו
אהוב ונחמד וקרוב".

וכלשון הזוה"ק: זכאין אינון מארי דתיובתא (בעלי תשובה) דברגנא
חדא ובשעתא חדא קריבין קמיה מלכא.

וכן מובא בגמרא שרבי אלעזר כשרצה לקרוא הפסוק החדש הזה
לכם אמר "החדש היה לכם", בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה.
מרמזים לנו חז"ל עפ"י המשנה בפסחים (ג, ב) 'בצק החדש, אם יש

כיצא בו שהקמין, הרי זה אסור וכפירוש רש"י שמכין עליו ביד ואינו משמיע קול, אז הוא חמץ. וזה מרמז מה שטעה רבי אלעזר ואמר "החרש היה לבם" שאף כשזה בבחינה של חרש ואין משמיע קול, שלומד ומתפלל ואינו מרגיש טעם, אפילו הכא יכול להיות מזה "החדש הזה לכם" – שיתחדש ויתחזק בעבודת ה'.

ואומר לך בדמיון חיי

ברש"י (י"ב) על הפסוק 'וה' היה רבי מתיא בן חרש אומר ו'אעבור ואראך והנה עתך עת דודים הגיע שבועות שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו, ולא היה בידם מצות שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר 'שדים נכונו ושערך צמה ואת ערום ועריה וגו', ערום מכל מצות. נתן להם הקב"ה שתי מצות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר ו'אעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיון וגו'. ואומר 'גם את בדם ברייתך שלחתי אסיריך מבור אין מים ב'.

אל הרה"ק הבית אברהם ז"ע נכנסו קבוצת בחורים מחסידיו לפני יו"ט פסח, והרה"ק חזר בפניהם את דברי רש"י הנ"ל, וכשהגיע לזאת ערום עריה, נשבר לבבו. ואמר: אבל עכ"ז ו'אעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיון ואומר לך בדמיון חיי". שיש מצבים שאדם מרגיש בבחינה של 'זאת ערום ועריה' – אין לו כלום ממש. אבל אם יודע

המעלה של ו'אעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיון' – שנלחם עם היצר ואינו נכנע, ושופר דם. ו'אומר לך בדמיון חיי'. הרבש"ע לא דורש מאתנו את הנצחונות, אלא המלחמות גופא.

ובשפת אמת מקשה על הפסוק "עד מתי מאנת לענות מפני", הלא השי"ת עשה לפרעה שיכביד לכו, ומה אומר לו "עד מתי מאנת"? אומר השפ"א שפרעה נהנה מזה שנכבד לבבו, ולא נשבר מזה. לכן אומר לו ה' "עד מתי". הלימוד מזה הוא כנ"ל שאם האדם אינו משלים עם הכבדת ליבו ואדרבה נלחם במסירות עם היצר הרע, אז השי"ת עימו ו'אומר לך בדמיון חיי'.

והו' זנת מן הדם על המשקוף והמוזות וכמ"ש רש"י שהמוזות עדות כי לי בני ישראל עבדים – 'עבדי הם ולא עבדים לעבדים', שבני ישראל אינם עבדים ליצר הרע אלא עבדי הם. דם זה נותנים על המוזות והמשקוף שאפילו שנכשל, אבל אינו רוצה להיות עבד היצר אלא עבד ה', והו' ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם", שאין רשות למשחית לבוא לבית של זה ששופר דם במלחמת היצר. והו' שלחתי אסיריך מבור – מבור האסורים שנמצאים בו יגאלו עם ישראל בקרוב אכ"ר.

"נאה זיום" - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

הרה"ק רבי מרדכי (ב"ר נח) מלעכאוויטש - י"ג שבט

חשבו שירד מדעתו ח"ו, וכששמעו מדבר עקידת הקדוש מקארלין לא אבו לספר לו שלא יצטער ויגיע למצב סכנה, אך הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז ז"ע ציווה להם שכן יספרו לו, כי הוא מרגיש מנותק מרבו, וחושב שהוא אשם בזה, וכשאמרו לו התבטא: "דער רבי האט דאך פיינט געהאט מר"ש און עולם הזה און עולם הבא". וקיבל עליו את הדין. כשפגש אח"כ בהרה"ק רבי אשר (הזקן) מסטאלין ז"ע שאלו איך נתן לדבר זה שיקרה. ואמר לו שהוא אם היה נוכח שם היה מונע זאת בכוחו.

ד) היה בידדות עם הרה"ק רבי אברהם מקאליסק ז"ע, ולמרות שלא פגשו זה את זה, עכ"ז היה ביניהם קשר פנימי, הקאליסקער מפליג במכתביו שבחבו של הלעכאוויטשער ובעיקר בענין מצות ארץ ישראל שהיה הלעכאוויטשער הנשיא ואמרכל. פ"א שלח לו הקאליסקער שליח לבשר לו שבא אליו איש ואזור עוד אזור במתניו (אליהו הנביא) והגיד לו על הלעכאוויטשער ש"הוא זורעו רשומים בשמים כנוטרים".

ה) הלעכאוויטשער נסתלק לשמי רום בערב שבת קודש בעיר לודמיר בדרכו לנישואי נכדו הרה"ק מקוידניוב ז"ע, וקודם פטירתו חזר כמה פעמים: "קל חי חלקנו צורנו". לאחר פטירתו בליל שבת ניגש מחותנו הרה"ק מסטאלין ז"ע לעמוד לשמש כש"ץ, ובתפילת קבל תשבת כשהגיע לפסוק "להגיד כי ישר ה' צורי ולא עוולתה ב", חזר ושיליש פעמים רבות במשך כשעה.

א) בתחילת דרכו נסע להרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב ז"ע, אך לאחר מכן דבק ברבו המובהק הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ע, כשהבראדיטשובער רב פגשו לאחר תקופה כשהסתופף בקארלין שאלו בלשון הפסוק (ירמיהו ב, ה) "מה מָצָאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֲקוּ מֵעֲלִי, ורימזו על זה שעזבו והלך לקארלין, ענה לו הלעכאוויטשער בלשון הפסוק "יאה את ונאה את אבל לאו את למבני עלמא דיד", שהבראדיטשובער היה מקרבו בימיו צדקו ומרעיו עליו שבחים, וכמו שהתבטא עליו "אויף מיין מרדכילע שטייט א שלישי וועלט", ולא חפץ הוא ברבי שמקרבו אלא ברבי שמוכחו בשבט מוסר וכמו שהקדוש מקארלין היה מכתו בלשון "מארדוש" (כינוי לשמו הק' מרדכי).

ב) תלמידו הרה"ק רבי יואל מטשאפלא ז"ע היה קודם לכן חבירו ויחד הסתופפו בצל הקדוש מקארלין, ולאחר הסתלקות ההייליגע קארלינער דבק בחבירו הלעכאוויטשער, ושאלו הלעכאוויטשער איך יתכן שמבטל את עצמו כלפיו הלא "אכלנו מאותו קערה" (בקארלין). ענה לו רבי יואל "אכן אכלנו מאותו קערה, אבל אתה אכלת את ה'סמטענענע" (המשובה) ואנוכי אכלתי את "שיטערע" (הדליל).

ג) כשנהרג הקדוש מקארלין על ידי הקאזאקים ימ"ש, היה אז תלמידו הלעכאוויטשער במקום מרוחק ובזמן שנהרג רבו החל לזעוק בקול מר שהוא מרגיש מנותק מרבו הקדוש. והסובבים

הוצאות הגליון נתגבר על ידי החפץ בעילום שמו לרפואת חולי עמו ישראל ולישועת כל בית ישראל להינצל מכל מרעין בישין וצוק העיתים ברוח ובגשם ולביטול גזירות רעות בביאת גוא"צ ב"א, ולטו"נ רבן של ישראל הגאון הקדוש מין רבינו יואל מסאטמאר ז"ע, לרגל יום ההצלה והשחרור כ"א כסלו

חמידא דאורייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

בחובת האב לבנו ללמוד תורה (ב)

חריף וממולח להיות דברי תורה שנונים ומחודדים בפיו, או אז האב קודם ללימוד בנו. ולכאורה הרי כל הנידון לענין הקדמת הבן כשהוא זריז וממולח, הוא רק בנוגע לתורה שבעל פה, שם בעיקר קיים דבר זה, וכן מבואר שם בדברי הגמרא (קידושין כט): לגבי עובדא דאבי ורב אחא בר יעקב, ואם נאמר שאין חיוב על האב ללמד את בנו תורה שבעל פה, מדוע יש להקדים את לימוד הבן מאשר את לימוד האב אף כשהבן חריף וממולח, הרי סוף כל סוף האב מחוייב בעצמו ללמוד תורה שבעל פה, ואילו על בנו אינו מחוייב כלל ללמוד תורה שבעל פה, ומוכח כי החיוב הוא אף על לימוד תורה שבעל פה.

הזכחתו מדין ובלכתך בדרך שנאמר על דברי תורה שאינו יכול להתקיים אלא בתורה שבעל פה

יח. ראייתו השניה היא מדברי הגמרא (ברכות יג): "אמר מר, רבי יאשיה אומר, עד כאן מצות קריאה, מכאן ואילך מצות כוונה. מאי שנא מכאן ואילך מצות כוונה, משום דכתיב (דברים יא, יח) 'על לבבכם', הכא נמי הא כתיב (דברים ו, י) 'על לבבך'. הכי קאמר, עד כאן מצות קריאה וכוונה, מכאן ואילך כוונה בלא קריאה. ומאי שנא עד כאן מצות קריאה וכוונה, דכתיב (דברים ו, י) 'על לבבך' ודברת בם' (דברים ו, ז), התם נמי הא כתיב (דברים יא, יח) 'על לבבכם' 'לדבר בם' (דברים יא, יט). והוא דבברי תורה כתיב, והכי קאמר רחמנא אנמיירו בנייכו תורה כי היכי דליגרוסו בהו", הרי כי כוונת הכתוב 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' הוא על דברי תורה, ולא רק על פרשת קריאת שמע, ואם כן איך יתכן להיות הציווי לעסוק בדברי תורה בלכתם בדרך, הרי בתורה שבכתב אי אפשר ללמוד בדרך, כי מתוך הכתב אי אפשר ללמוד על הדרכים, ובעל פה הא קיימא לן (גיטין ס) דבריהם שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, ועל כרחינו להעמיד החיוב בתורה שבעל פה, שדברי תורה בעל פה יכולים לשנן בעל פה, ועל זה כוונת התורה לחייב לימוד דברי תורה בלכתך בדרך.

גדר החיוב לדעת השו"ע הרב להעמיד שכלו שיוכל להבין תורה שבעל פה מעצמו

יט. יש להוסיף, כי לכאורה לדעת השו"ע הרב שחיוב יש בלימוד תורה שבעל פה, עד היכן מגעת שיעור חובה זו על האב, הרי תורה שבעל פה אין לה שיעור, ועד היכן מחוייב האב ללמד את בנו.

על זה כתב השו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ו): "ובזמן הזה שכל התורה שבעל פה היא כתובה לפנינו א"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבע"פ אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות גם בהלכות וסוגיות העמוקות עם רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה שיוכל לעיין בעצמו ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים ואזי יוכל הבן ללמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים לידע כל ההלכות של תורה שבע"פ שהן פירוש התרי"ג מצות ודקדוקיהן בטעמיהן ומקוריהן כאלו למדו המלמד".

ד. שיטתו המחודשת של השו"ע הרב שלא כדברי כל הפוסקים

דעת השו"ע הרב לחייב את האב ללמד את בנו כל תורה שבעל פה

טו. השו"ע הרב כתב בפשיטות שלא כדעת כל הפוסקים שהבאנו מדבריהם תחילה, אשר לדעתם אין חיוב על האב ללמד את בנו תורה שבעל פה, אכן בדבריו כתב בפשיטות (הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ד): "מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו בעצמו או למצוא לו מלמד שילמדנו כל התורה כולה, ואם אינו מוצא בחנם אף על פי שהוא בעצמו אינו יכול ללמד ואפילו אינו יודע ללמוד כלל בעצמו, חייב הוא מן התורה לשכור לו מלמד שילמדנו היטב לידע כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה, דהיינו תורה נביאים כתובים וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים, כי הן הן פירוש התרי"ג מצות שבתורה, ודקדוקיהם בכל פרטיהם, ואף שיש בהן חלוקי דעות, הרי אלו ואלו דברי אלקים חיים, ואפילו המצות שאין נוהגות עכשיו. וגם ללמוד כל דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות, שנאמר (דברים יא, כב) 'כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת', ודרשו חכמים (ספרי פרשת עקב פסיקא מ"ח) שלא תאמר למדתי הלכות, די לי, תלמוד לומר כל המצוה, למוד הלכות ואגדות ומדרש שהוא התלמוד שמפרש טעמי ההלכות שבמשניות ובריייתות ומקורם בדרשות הפסוקים שבתורה, וההלכות שאין להן דרשה בפסוקים הן קבלה הלכה למשה מסיני או מסברא, והכל ניתן למשה מסיני, וכן דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות, כמו שדרשו חכמים (ברכות ה.) על פסוק (שמות כד, יב) 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם', על כל פנים כל זה הוא מעיקר חובת האב על בנו ללמוד תורה.

את דעתו מוכיח השו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פ"א קונט"א ס"ק א') בשני הוכחות, כאשר את הראשונה מצאנו כבר לאחרונים שקדמוהו להביא ראיה זו (ים של שלמה קידושין פ"א סי' י"ז), אמנם את ראייתו השנית, דומה כי הוא הראשון שהוכיח מכח דברי הגמרא האלו לנידון זה.

הוכחת השו"ע הרב לדעתו מחובת הקדמת לימוד הבן ללימודו אם הוא ממולח

יז. ראייתו הראשונה הוא מדברי הגמרא (קידושין כט): "הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו, רבי יהודה אומר, אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו", הרי שהבן קודם ללימוד האב אם הוא חריף וממולח, אגב אורחא אציין את המובא (כרם חמד פרשת ואתחנן בדיה ושנתם בשם הגר"ז מבייסק ז"ע) לרמז זה בדברי הכותב (דברים ו, ז) 'ושנתם לבניך ודברת בם', שדרשו בזה חכמינו ז"ל (קידושין ל.) שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, נמצא כי אמרו 'ושנתם לבניך' הוא כשהבן לשונו שנונה וחריפה לידע להבין את דברי התורה, ואז הוא שהוקדמה הציווי על לימוד הבן - 'ושנתם לבניך', אל הציווי על לימודו של האב עצמו - 'ודברת בם', אך כשאין הבן

ה. דעת הסמ"ג בביאור דברי הגמרא
בחילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה
יישוב דעת השו"ע הרב לפי ביאור הסמ"ג
בחילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה

כ. אכן העומד לנגד מהלכו זה של השולחן ערוך הרב, הוא דברי הגמרא המשמשים הוכחה ברורה כי אין חיוב על האב ללמד בנו תורה שבעל פה, וכמו שהבאנו לעיל דברי הגמרא (קידושין ל:): "עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה, אמר רב יהודה אמר שמואל, כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות. מיתניבי, למדו מקרא, אין מלמדו משנה. ואמר רבא, מקרא זו תורה. כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן, כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו, ולא כזבולון בן דן דאילו התם מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות ואילו הכא מקרא לבד".

על ההוכחה מדברי הגמרא האלו, מביא השולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה פ"א קונ"ט ס"ק א') את ביאורו של הסמ"ג (עשין י"ב): "קטן משודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה וקרית שמע פסוק ראשון כדאינתא בפרק לולב הגזול (סוכה מב), ואחר כך מלמדו מקרא מעט שדאינתא בקידושין פרק קמא (ל) ומפרש שם מקרא זו תורה, מלמדו עד שיהא בן שש או שבע לפי בוריו, [ו]מוליכו אצל מלמדי תינוקות", הרי לנו בדברי הסמ"ג, כי דברי הגמרא אינם נאמרים ביחס לעיקר חיוב האב על בנו, אלא עד היכן חיוב האב הוא בעצמו, כלומר שמקרא הוא חובת האב עצמו ללמדו, אמנם לאחר מכן יש לו לקיים את חיובו על ידי שישלחוהו ללמוד תורה שבעל פה, ולפי זה כוונת הגמרא 'למדו מקרא אין מלמדו משנה', אינו נוגע לעיקר חובת האב, אלא הכוונה שאין לאב לטרוח ללמדו בעצמו אלא מקרא, אך משנה אינו צריך לטרוח ללמדו בעצמו, אלא שולחוהו אצל מלמד תינוקות.³

כא. דברים אלו עולים בקנה אחד עם דברי הגמרא (כתובות נ): "אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת, בציר מבר שית לא תקביל, בר שית קביל וספי ליה כתורא", וברשי"י: "לרב שמואל בר שילת - מלמד תינוקות היה", הרי כי הורה למלמד תינוקות שאין לו לקבל את התינוקות למדם רק מהיותם בן שש, ולכאורה מה מניעה יש לקבלם קודם לכן. אמנם לדברי הסמ"ג הדבר מבואר היטב, כי עד להיותו בן שש חובת הלימוד הוא על ידי האב בעצמו, ורק לאחר מכן החיוב יכול להתבצע על ידי מלמד תינוקות.]

ו. ההולקים על השו"ע הרב
כב. הגר"ש אלישיב זצ"ל (הערות קידושין ל. בד"ה ואמר רבא) מביא את ההוכחה שהביא השו"ע הרב מדין הקדמת הבן לאב אם הוא חריף וממולח, אך כותב כי מסקנת השו"ע הרב מכח הוכחה זו רחוקה היא ביותר, והוא נגד סתימת כל הפוסקים שאין חיוב לימוד תורה שבעל פה על האב.

וכתב ליישב את הוכחת השו"ע הרב, כי בוודאי אף לדעת הפוסקים שאין חיוב על האב ללמד בנו תורה שבעל פה, בוודאי יש חיוב כללי של (דברים ה, ז) 'שנתנת לבניך', שדרשוהו חכמינו ז"ל (ספרי פרשת ואתחנן פיסקא ל"ד): "אלו תלמידיך", וחיוב זה כולל גם לימוד תורה שבעל פה, וכמו שהרחבנו בזה במאמרינו הקודם, ועל כן ניתן להבין כי חיוב זה בוודאי אינו קודם לחיוב שעל האב ביחס לעצמו, אך ככל שהתלמיד הוא גם בנו שהוא תחת חסותו ואחריותו, הסברא מתקבלת כי חיוב זה יוקדם, ובפרט כאשר בנו חריף וממולח הימנו, הרי שחיוב זה יקדים את חיובו עצמו, אבל אין זה כי יש עליו חיוב לימוד תורה שבעל פה לבנו, אלא הוא בכלל החיוב הכללי, שכאן מצד הנתונים יש להקדים את החיוב הזה מחיוב עצמו.

כג. את ההוכחה שהשיג של השולחן ערוך הרב על המבואר בגמ' שיש חיוב בלכתך בדרך על דברי תורה, יש גם כן מקום לדעחות, שהרי דברים אלו נאמרו בגמרא אליבא דמאן דלא איפסיק הלכתא כוותיה, ולפי ההלכה הרי שכוונת הכתוב מתפרשת לענין פרשת קריאת שמע בלבד, ולא לכל דברי תורה, ואם כן אין בכך קושי לפי פסק ההלכה, והוכחת השו"ע הרב הוא לפי המאן דאמר שלא נפסק להלכה.

ז. דעת החזון איש שהחיוב הוא מצד ללמדו אומנות

כד. החזון איש (י"ד סי' קנ"ב ס"ק א') כותב לחדש, כי לעולם אין חיוב על האב ללמד את בנו תורה שבעל פה מצד חיוב 'ללמדו תורה', אלא הוא חיוב בעצמו, וכדמיינו: "דמצות עשה המיוחדת בלימוד בנו אינו אלא מקרא וכדמסיק בגמרא (קידושין לז), ומייהו עדיין האב חייב בחינוך בנו לשמור דרכי ה', שהעיקר בזה לימוד התורה, ואם נתחייב ללמדו אומנות משום דחיותא היא (קידושין לז), כל שכן תורה שמוצאה מוצא חיים (ע"פ משלי ה, לה),⁷ אלא שבזה אי אפשר להגביל לכל אדם, ואיש איש כפי מעלתו במעשים ובטחונו ביוצרו יתברך", וממילא מוכן כי לדעת החזון איש יש חיוב דאורייתא מצד ללמדו אומנות, שלמד האב את בנו תורה שבעל פה גם כן.

א. אכן לפי ביאורו של השו"ע הרב בדעתו של הסמ"ג נראה, כי לימוד מקרא עד להיותו בן שש הוא חובת האב, ואם כן איך הותר לשלחו ללמד תינוקות קודם לכן, הא הוא חיוב המוטל על האב בעצמו לעשותו, ואדרבה זה כל החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה. גם צ"ע קצת, האם ההגדרה הוא עד מספר השנים, היינו לימוד עד לשש שנים, או שההגדרה הוא חלוקת תורה שבכתב למומת תורה שבעל פה, כי לכאורה מפשטות דברי הגמרא החילוק הוא בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, ואילו בדברי הסמ"ג מבואר החילוק בין גיל השנים, עד לשש או שבע, וצ"ל ולכאן ההגדרה אמורה להיות חילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, כי בד' הגמ' הנ"ל שהקשו מזבולון בן דן, אם כן מוכח כי היה הנידון ללמדו עד גיל שש שנים את כל הנ"ל, ועל זה תרצו שאין החיוב רק ללמדו תורה, ומוכח כי החילוק הוא בתוך גיל שש שנים, שהחיוב הוא רק תורה שבכתב ולא תורה שבעל פה.]

וכפשוטו נראה כי לדעת הסמ"ג החיוב הוא רק כשיש שני הדברים גם יחד, הן שגיל הבן הוא עד שש שנים, והן שאין חיובו אלא לימוד תורה שבכתב, ולפי זה כוונת הגמ' כי אף שזבולון בן דן לימדוהו עד גיל שש שנים את כל הנ"ל, מכל מקום לא היה עליו חיוב רק תורה, ואחר שלימדו תורה לא היה צריך ללמדו עוד בעצמו אלא על ידי מלמד תינוקות.

ב. דברים אלו מתבססים היטב מתחילת דבריו, שכתב את חובת האב ללמד בנו לומר פסוק 'תורה צוה לנו משה מורשה', שהוא בוודאי חיוב על האב, וכביכול הסמ"ג מבאר את סדר חיובי הלימוד, שתחילה משמתחיל לדבר חל עליו חובת לימוד פסוק 'תורה צוה לנו משה מורשה', ולאחר מכן יש עליו חיוב לימוד מקרא עד להיותו בן שש או שבע, ולאחר מכן חובתו לשלחו למלמד תינוקות.

ג. יש להעיר על ד' החזון א, כי מקור חיוב ללמדו אומנות אינו משום חיותיה, אלא הוא כמובא בסמך מקרא, ואילו מה שאמרו שם כי חיותיה הוא, זה הוא על חיוב להשיטו בנהר, וצ"ע.

אם כי כעין מקור לדברי החזון א' מבואר בד' הגמ' (מכות ה:): "האב גולה על ידי הבן, והאמרת יצא האב המכה את בנו, דגמיר. והאמרת אף על גב דגמיר מצוה קעביד, בשוליא דנגרי. שוליא דנגרי חיותא היא דלמדיה, דגמיר אומנותא אחריית", וברש"י: "ואף זו מצוה על האב ללמדו, דילפינן לה מקרא בפרק קמא דקידושין (ל: דכתיב (קהלת ט, ט) 'דאה חיים עם אשה אשר אהבת' כו", הרי שהוכרז לשון זה על חיוב לימוד אומנות.

ד. סייע גדול ליסוד דברי החזון איש מכח דברי הגמרא (קידושין ל:): "ללמדו אומנות, מנלן. אמר חזקיה, דאמר קרא (קהלת ט, ט) 'דאה חיים עם אשה אשר אהבת', אם אשה מהש היא, כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות. אם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות, ובוודאי שיש להגדיא שיש לחיוב לימוד התורה כלימוד אומנות, שהרי זה הוא מקור חיוב לימוד אומנות, ופלא על החזון איש שלא הסמך דבריו מצד דברי הגמרא הנ"ל.

היכל הוראה

מבי מודשא "היכל הוראה" • מיסוד שד הוהוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו נאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה • זי"ל ע"י איגוד הרבנים הליטאי • היכל הוראה

גליון מא * פרשת בא תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מריט הרב שליט"א

בענין אפיית המצות בעמדת לישת העיסה (פינער) עם המצאה חדשה, ללא חשש שחלק מהעיסה עומדת לרגעים בלי עסק כלל

עם התחלת העבודה באפיית המצות לקראת חג הפסח תשפ"ד הבעל"ט פנו מנהלי החברה החדשה לאפיית מצות "מצות בעקערי" בעיר אלעד יצ"ו אל מורינו הרב שליט"א בהיכל הוראה ובידם רעיון חדש להקל על מלאכת עיבוד העיסה (פינער בעל"ט) שכפי נהגו היום במאפיות המצות הוא נעשה על ידי מוט ברזל שעמו מעבדים את העיסה עד להפיכתה לבצק המוכן לעלות על שולחן העורכים את המצות.
רעיון החדש שלהם הוא עיבוד העיסה על ידי מוט ברזל המופעל על ידי כח הרגלי, [ולא על ידי כח היד דהיינו הפנת המוט כלפי מעלה והנחתו על העיסה כפי שהיה נהוג בשנים האחרונות]. דהיינו ה"פינער" מניח את רגלו על דושה [משטח ברזל שבמצעו הוא תפוס משני צידיו לעמודי ברזל ואפשר להזיז אותו מצד לצד מלמעלה למטה ומלמעלה למטה עיין בתמונה] להצית הרגל על הדושה דוחפת כלפי מטה מוט שבראשו משטח הפוגע בעיסה ומעבד אותה. מנהלי המאפיה פנו למורינו הרב שליט"א ושאלתם בכיפה אם ישנה מניעה הלכתית כל שהיא להשתמש במצאתם החדשה. לדבריהם המלאכה קלה בהרבה וגם חוסכת בזמן העיבוד מאחר שבמלאכת העיבוד ברגל מתבצעת פעולת הבעיטה בעיסה במהירות של כמעט פי שלש וארבע ממלאכת העיבוד הידני שמצריכה זמן של הנפה והנחתה, [בזמן שבפעולה הידנית מתבצעת בעיטה אחת בפעולה הרגלית מבוצעות שלש או ארבע בעיטות].

ואמר להם מורינו הרב שליט"א שבשביל לתת חוות דעתו הוא צריך לראות את ההמצאה החדשה בפעולה. מורינו הרב שליט"א הגיע למפעל ואחר שראה את כל המהלך הביע את דעתו החיובית שבהמצאה הזו אין שום חשש של כח כחו והכל נעשה בכח אדם ממש, נוסף לכך הביע סיפוק רב מהעובדה שבפעולה הרגלית נוצר העיבוד בכל העיסה כאחת [עיין תמונה] ואין שום חשש שחלק מהעיסה ישאר לרגע בלי עסק כמו שכתב במשנ"ב ס"י תנט ס"ב ו"ו: [ועסק מיקרי שלש אעות או מגלגלה בעץ וכחאי גוונא אבל לא כמו שיש נוהגין לדחוק ולבעוט העיסה בעץ במקום אחד דלא מוהי זה לנועו מחימוץ בכל העיסה במקום שהעץ אינו דוחק [אחרונים]. והוסיף עוד ואומר שמחאי טעמא אביו מרן הקנה באו שזק"ל היה נמנע מלהשתמש במוט והקפיד שבחבורות לאפיית המצות שלו ישעשו את הפינער [העובד] רק בידיים ולא במוט משום שהיה חושש לעצמו שבעיבוד המצה על ידי המוט אין ההתנסקות בכל העיסה כאחת אלא מוגבלת למקום שבו מכה המוט ולוחץ ויובעט את העיסה ובאותה עת שאר העיסה עומדת לרגעים בלא עסק כלל [עיין בספר שיעורי קנה בשם של רבינו זי"ע על הלכות פסח פרק ששי הנהר ג].

הידור נוסף שישנו בהמצאה החדשה הוא שבעוד ובעיבוד הידני על ידי המוט צריך המעבד לנעת בידיו חן העיסה והן במוט יש מקום לחוש שמא ידבק פיורו בידו ואומר שמחאי טעמא אביו ידבק הפיורו בידו ואותו פיורו ישאר בלי התעסקות ושוב ידבק בידו שאתה הוא מטפל בעיסה ותחזור לעיסה הרי שבעיבוד ברגל אין חשש על העברת פיורו בצק למקום שאין בו עסק שהרי ידו אין לה שום מגע עם המוט.
סוף דבר אמר מורינו הרב שליט"א לבעלי המאפיה שלדעתו מעתה מן הראוי ויכונן שכל מאפיות המצות שעד עתה משתמשות במוט הידני ישתדלו להשיג את המתקן הרגלי ויעבדו להשתמש בו היות ובמתקן זה אין לחוש למה שכתב המשנ"ב שחלק מהעיסה ישאר לרגע בלי עסק.

הפינער בעמדת לישת העיסה בכלי החדשה רגל פינער, ללא חשש שחלק מהעיסה עומדת לרגעים בלי עסק כלל

הפינער בשעת לישת העיסה ברגל בכח אדם ממש ולא כח כחו
בכל לחיצה עם הרגל כל העיסה נילשה ולא שחלק מהעיסה ישאר לרגע בלי עסק (מכאוב ממש"ב ובושיעורי קנה בשם הלכות פסח)

אם מותר לחלק לילדים בט"ו בשבט פירות יבשים שיש בהם חשש תולעים

הנוהג בתלמידי התורה שעורכים מסיבות שעושים לכבוד יום חמשה עשר בשבט, בו נהוגים המלמדים והמחנכים בבתי החינוך לחלק מגדים ומיני מתיקה, ובתוספת פירות יבשים, כגון תאנים, תמרים, צימוקים ומשמש, שמצוי בהם תולעים; הרי זה שבוטח ובורר שכל ההיתר שאפשר ליתן פירות אלו, הוא רק לילדים בעלי הבנה שאנו יודעים בהם שיבדקו את הפירות, או שיוודעים לבדוק בעצמם או שיתנו להוריהם לבדוק, אבל ילדים שאינם בעלי הבנה, אסור הדבר מעיקר הדין.
לעם כן החוב מוטל על המחנכים שלא ליתן פירות יבשים המוחזקים בתולעים לילדים הלומדים בכחות הנמוכות, ובפרט אצל ילדים קטנים שאינם בעלי הבנה, כי נחשב כמאכילם בידיים ממש.

סדר הקדימה בברכות על שבעת המינים בט"ו בשבט כשאוכל הפירות בתוך הסעודה

נהגו ישראל לאכול פירות בט"ו בשבט ואוכלים משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, וסדר הקדימה לברכה הוא, שכל הקודם ל"ארץ" הוא קודם לברכה, ולכן סדר הקדימה בפירות הוא כך: זית, תמרים, שהם הסמוכים לארץ בתרא, ואח"כ גפן, תאנה, רימון. אמנם אם אוכל את הפירות בתוך הסעודה, צריך להקדים ולברך על המינים קודם לזיתים, כי הזית הוא דבר הבא ללפת בו את הפת, וכל דבר שדרכו ללפת את הפת, מעיקר הסעודה הוא נוספל לפת. לפיכך, באופן שאוכלים את הפירות בתוך הסעודה לא יברכו על הזית תחילה אלא על התמרים.⁵

יש להימנע מנותנת מאכל לעופות בשבת שירה בעצם יום השבת אלא יניח לפני שב"ק שיאכלו בשבת

אודות המנהג ליתן מאכל לעופות בשבת שירה (שבועי הבעל"ט פרשת בשלה) דמחז גיטא, הרי המג"א בסי' שכ"ד (פ"ק) פוסק דאסור לתת מאכל לעופות אפי' בשבת שירה משום שאין מונותן עליך, וכ"כ המשנה ברורה (שם פ"ק א"א), ומאידך גיטא הרי בספרים הקדושים מביאים מנהג זה. אולם למעשה יש להימנע מלתת לאכול בעצם יום השבת. והרוצה ליקים מנהגן של ישראל יקיים באופן שישענה על חלון ביתו האוכל מערב שבת שיאכלו מזה הציפורים בשבת.⁶

1. כמבואר בשו"ע (א"ח סי' ששג סעי' א) שאסור להאכיל לקטן איסור בידיים אפילו איסור דרבנן. ובמג"א (שם פ"ק) כתב וז"ל: ואיתא סוף פ"ט שבת דאסור ליתן לתניוק חבז חי טמא לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו, ואפי' דבר שאין בו איסור אלא משום כל שתקצו אסור ליתן לידו וכ"ש דבר טמא דחזי לאוכלו בעיניה, וכ"כ בהג"א שם והטעם דחזי כמאן דמאכילו בידיים, ע"כ. וכן הוא בשו"ע הרב (א"ח סי' ששג סעי' ט), הרי לנו להדיא דאף שאינו נתון לו כדי שיאכלנו אלא לשחק בו ג"כ אסור ליתן לקטן חדשישין שמא יבוא לאוכלו ועובר על לפני עור, וזה שכן בנדון דידן שנתן לו דבר איסור כדי לאכלו בודאי שאסור לעשות כן.
ובתשובה (שו"ת היכל הוראה ח"א הוראה ט"ז) כתב: וכן הוא בשו"ע הרב (א"ח סי' ששג סעי' ט), הרי לנו להדיא לידים בעלי הבנה אין אפשר לתת להם פירות הטעונים בדיקה, הלוא אפילו הם יבדקו, הרי אינם יודעים לבדוק כראוי ונמצא דסיפון להו בידיים דבר האסור. ובאמת צדקה טענתו שהקטנים אינם נאמנים על הדיקה, אולם בעיקר יש לטמון על מה שיהיו המחנכים את הילדים שיתנו את הפירות להורים או לגדולים אחרים שיבדקו הפירות מן התולעים, וזה כמובן יועיל רק לילדים גדולים שהם בעלי הבנה ולא יבואו לאכול הפירות בלי בדיקת ההורים וכדו'. ואף כי בספר שו"ת בית שלמה (רי"ד סי' ט"ז) כתב, שדוקן יכול לבדוק לעצמו רק דאתרים אין יכולים לסמוך על בדיקתו, מכל מקום אין להזיח משום כלל לדון דין, דהתם מדבר על בדיקת נשים וקטנים פירות שיש בהם חשש לתולעים לצורך עשיית פאווי"ל [ריב"ש שו"ת], דנ"י הביטול ניימוחו התולעים ואפילו לא ניימוחו ודאי יש ששים כנגדם, אולם בנ"ד שאוכלים הפירות כשהם שלמים אין אפשר להחיר בבדיקת הקטן גרידא.
2. עיין שו"ע א"ח סי' ר"א סעי' ד.
3. כמובא במשנ"ב סי' קעד ס"ק לט.
4. עיין בשו"ע א"ח סי' קעו ובמשנ"ב סי' ב"ק.
5. בתשובה (ח"א הוראה ט"ז) הוסיף מורינו הרב שליט"א, שכן ראה אצל אביו מרן הקנה בשם זי"ע שנהג כן, ומחיי טעמא אם אכל בט"ו בשבט הפירות בתוך הסעודה היה מקדים לברך על התמרים לפני אכילת הזיתים.
6. כן הורה מורינו הרב שליט"א בתשובה (שו"ת היכל הוראה ח"א הוראה ט"ז) בשם אביו מרן הקנה בשם זי"ע, ושם הוסיף מורינו הרב שליט"א עוד וז"ל: עובדא הוה בעת שתייהי נתון לפני נישואי הייתי עם רבינו האדמו"ר מנהלולת ארץ בעל ה"דברי אמונה" וצוק"ל בטבריה, ושיערא יחד נמי אבולח"א לשפאצ"ר [לשמוע דברי חזו"ק והדרכה לפני נישואי], ודיברתי עמו על עניני הלכה ושאלתי לדעתו אודות מנהג זה, ואמר לי הגם שהגה"ק ממונקאש בספרו ניימוקי אורח חיים מיישב המנהג, עכ"ל אין לזוז מדברי הפוסקים המג"א והמשנה ברורה שכתבו להדיא שאין לעשות כן, עכד"ה.

מילי דהוראה

חינוך שנימוזל בטעות בתוך שמונה ימים וגם השם של החינוך נתנה בטעות ע"י אחר

שיכולים לקרוא בשם שהם רוצים לתת לו והורה להם שהיות שכבר נקבע שמו של הילד אברהם אף שנקבע בטעות מכל מקום יניחו את שמו אברהם ויסיפו לו את השם ישעיהו על שמו של מרן החזו"א זצ"ל מאחר שהחינוך זה נולד ביום היארצייט השלישי של החזו"א, ויקרא שמו בישראל אברהם ישעיהו.

ואחד מהנוכחים (העד לחתימת הכתובה החדשה) שאל הרי באמת יש לברר טעמו ונימוקו של מרן הגר"ש וואזנער זצוק"ל למה נשאר לילד שם שקבע לו אדם אחר שאינו אביו הרי הוא לא התכוון לקרוא בשם זה אלא את בנו האמיתי ולא לילד אחר.

ואמר מוריני הרב שליט"א דאפשר להיות ומצינו כמה פוסקים שסבורים דאפילו מי שנימוזל בתוך שמונה ימים ללידתו נחשב למהול (עיין שו"ע י"ד סי' רסב סי' ובג"כ שם) והיות והטעם שנתנים השם דווקא ביום המילה הוא משום שמצאנו אצל אברהם אבינו שנקרא אברהם ביום מילתו כמוכא ברוקה, וסבר מרן הגר"ש וואזנער זצוק"ל דכיון דנתגלגל הבר שנימוזל ביום חמישי ללידתו וזה הוא זמן מילתו להנך פוסקים דנחשב למהול גם אם נימוזל בתוך זמנו מעתה זהו שמו הראוי לו כיון שניתן לו ביום מילתו (הגם שהיה בטעות), וכן העריך לו מוריני הרב שליט"א את הכתובה דאריכסא בשם אברהם ישעיהו עם ו"ו בסוף ולא ישעיה בלי ו"ו כשמו של החזו"א כמו שקבע לו אז לפני כשבעים שנה מרן הגר"ש וואזנער זצוק"ל.

בשבע העבר בא אחד מעיר..... בגיל שנות השבעים בערך, שאבדה לו הכתובה אל מוריני הרב שליט"א לערוך כתובה ארכסא בשעת הכתיבה כשנשאל לשמו אמר ששמו אברהם ישעיהו וכתב אותו מוריני הרב שליט"א עם שמו "ישעיהו" עם ו"ו או "ישעיה" שהם שתי שמות נפרדים [עיין אהע"ז סי' קטב בשמות אנשים] ועל זה אמר ששמו "ישעיהו" עם ו"ו על שם מרן חזו"ן איש זצוק"ל, ושאל אותו והרי החזו"ן איש היה שמו אברהם ישעיהו ולמה אתה אומר שרק השם ישעיהו הוא על שם החזו"ן איש ולא השם "אברהם".

ועל זה אמר שבאמת רק השם ישעיהו הוא על שם מרן החזו"א משום מעשה שהיה כך היה מה שסיפר לו אביו כי בהיותו ביום חמישי ללידתו היתה אמו בבית החולים..... ולדי עריסתו היתה עריסה נוספת של חינוך בן שמונה ימים שהיו צריכים למהול, ובטעות הביאו אחד מהצוות הממלקה מחלקת יולדות, את עריסתו להורי הילד השני והם ערכו לו ברית וקראו שמו אברהם, רק אחרי הברית נודעה הטעות שלא זה הוא הילד שהיה צריך להיות נימוזל היום, כמוכן שהשיבו את הילד שהיה ביום השמיני ללידתו ומלו גם אותו ונתנו לו שם, ואילו אתה המתנינו עד ליום השמיני ללידתו להטפת דם ברית (עיין בשו"ע י"ד ובפוסקים), ובאו אל מרן הגר"ש וואזנער זצוק"ל שאז כבר היה משמש מורה הוראה בשכונת זכרון מאיר בבני ברק, לשאול על כל הטעות הנ"ל ואיך יקראו לילד שקיבל את שמו בטעות ובפרט שהשם הזה היה מיועד לילד אחר ולא לו, האם יניחו את שמו אברהם או

הלכה והוראה בישראל

באחד שיש לו עופות חיים בביתו, ומאכילם כל יום לפני שאוכל פת שחרית כהלכה, ועתה מחמת מהירות הלך לכולל, ושאלתו אם מותר לו לאכול כעת פת שחרית ככולל אף שעדיין לא האכיל את העופות

יום רביעי כב טבת תשפ"ד
בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

אודות מה שנשאלתי היום מאברך אחד שלומד ככולל ישיבת .... פעיה"ק במרכז ירושלים ודר בשכונת נוה יעקב [שהמרחק ביניהם הוא נסיעה של כמחצית השעה] ויש בביתו עופות והוא מקפיד כל יום להאכילן קודם שיהיו עצמו אוכל, והיום היתה שעתו דחוקה ולא הספיק לאכול קודם שנסע לכולל וכשהגיע לכולל נזכר שכיון שהוא רגיל לתת להם מאכלם קודם שהוא אוכל ואחר שהוא עצמו לא אוכל גם לא הניח לפניהם מזון והוא שואל אם מותר לו לאכול פת שחרית כשהוא ביישיה קודם שנתן לעופות שלו לאכול ובאם האכילה אסורה עליו אם מותר לו לכל הפחות לשתות כוס קפה קודם הלימוד. והוריתי לו שהיות ולשוב לביתו בשעה זאת יש בו גם טירחא דגופא וגם טירחא דממונא אינו מחוייב בזה ובפרט שזה כרוך גם בביטול תורה שלו ושל החברות שלו ואם לא יאכל פת שחרית גם זה יפריע לו בתלמודו על כן שפיר יכול לאכול עכשיו אף שעדיין לא האכיל את העופות. (וכן מצאתי שכן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דהיהא דאיכא טירחא יתירא לא נאסר באכילה קודם שיתן לבהמתו מובא בספרי חשושי חמד [גיטין סב א] על הגר"י ודברשטיין שליט"א).

דהנה מקור הלכה זו הוא בגמ' [גיטין סב א] הכי אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיתעוץ כלום עד שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר: ונתתי עשב בשדך לבהמתו, והדר וואכלת ושבעת, ונרמזו זה בהלכה [א"ח סי' ט"ז] ועל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה; ואם שח, צריך לחזור ולברך א"כ היתה השיחה דברים מענין דברים שמברכין עליו, כגון שבירך על הפת וקודם שאכל מאכל הביאו מלח או לפתן וכי' תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו, א"צ לברך, ע"כ. והטעם שאמירת תנו מאכל לבהמה. לא אכילת הפסק הוא מהא. טעמה דאסור לאדם לטעום קודם שיאכל לבהמתו כמו שכתבו המפרשים עם. ובשו"ת שאלת יעבץ (חלק א סימן יז) כתב דמסוגיית הגמרא בגיטין (דף סב ע"א) "רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא וכי' אמרי ליה לטעום מר מידי, אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיתעוץ כלום עד שיתן מאכל לבהמתו". הנה גיבדה היה מחוץ לביתו ובכל זאת טירב לטעום עד שיתן תחילה מאכל לבהמתו משמע דאפילו מי שאינו בביתו אינו רשאי אף לטעום דבר עד שיתן לבהמתו קודם. א"כ מי שיש לו בהמה אינו יכול לטעום כלום בבית אחר. כל זמן שלא הקדים לו מזונותיה בעתם. ודבר

[ועיין עוד מש"כ בהיכל הוראה (ח"ב במילי דהוראה להוראה קצב) בענין גידול עופות בין טהורים בין טמאים בתוך ביתו ובאחד השיחים שהיו לי עם מרן הגר"מ שטרנברג שליט"א שאלתי אותו דלפי הספר חסידים (צוואה סה) משמע דאפילו תורים ובני יונה שהם כשרים לאכילה אסור לאדם לגדל בביתו והשיב לי דדוקא בביתו אסור אבל בחצירו לא אסור אדם מעולם וזה דייק בספר חסידים בלשונו לומר לגדל בביתו כלומר דוקא בביתו אסור אבל לא בחצירו.]
רשמי את אשר חנני השי"ת
משה ברנדסדארפר

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

ירושלים	ח"פה
בית שמש	קריית ספר
ביתר	כרמיאל
בני ברק	טבריה
טול סטון	צפת
אשדוד	חצור
תל אביב	אור הגנוז
ירושלים	טף הגליל

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" ביחשלים"ח זוננפלד 3 ט' 02-5322775

מוצ"ש ומוצאי שעה י"ט אדר א' תשפ"ד	שבת וי"ט משעה קודם השקיעה עד רבג שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב י"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב

ע"פ תקנת רבינו מרן "קנה בשם" ז"צ שאלות דחופות או שאינה סובלת דחי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית בנו הדומ"ץ
הרה"ג שמעון עוזר בראנדסדארפר שליט"א מנהל דקות מההיכל
רחוב רבינו גרשום 5 [בניסח א' קומה 2] - פ"ל 0527455774

בית מוריני הגאב"ד שליט"א
מעל בני היכל הוראה
053-3111159 פ"ל 02-5370033

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

דין התולעים בהערינג (א)

חידוש להתיר התולעים משום ששריצתם במים הוא כשאינם נראים לעין

היתר מחודש להתיר תולעים אלו, גם לפי דברי החוקרים, מצאנו בתשובות מחזה אליהו (ח"ב סי' ל"ז) להגאון רבי פסח אליהו פאלק זצ"ל מגייססעוהד, אשר נודע היה שמו בשערים כפוסק בעל קומה, וגדולי פוסקי הדור האחרון סמכו את ידיהם עליו.

בתשובתו יצא לחדש היתר נפלא, והוא שכן כלל הוא בדינו, כי תולעים שאין העין יכולה לראות בעצמה, אין בזה משום איסור, וההוכחה הברורה לכך הוא, כי אם היה לנו לחשוש לתולעים שאין העין יכולה לראותם, הרי שלא יכול היה האדם לשתות כוס מים ואפילו לא לנשום אוויר, כי על ידי מיקרוסקופ יכולים להבחין בחיידקים רבים הנמצאים בכל מקום, ואם היה איסור השרצים גם על אלו שאינם יכולים להיראות בעין, או אז היו החיידקים אסורים באכילה, ומי יכול לעמוד בזה שהוא נגד טבע העולם, וממילא בהכרח לומר כי מה שאין העין יכולה לראות אין התורה אוסרתו. ואכן דבר זה הובא להלכה על ידי הפוסקים ללא כל חולק (ערוך השולחן יו"ד סי' פ"ד סעיף ל"ז; חכמת אדם - בינת אדם סי' ל"ח אות ה'; אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קמ"ו בשם הגר"ח והגרש"ז הדיין דבריסק זצ"ל; שבת הלוי ח"ז סי' ב').

כמובן, אשר אף תולעים שבפועל אינם נראים מטעמים שונים, כגון שהינם בצבעי הפרי או הירק, וכן שאר הדוגמאות, אין בכך בכדי להתירם, הואיל וכשיעמדו בפני עצמם יוכלו להבחין בהם, אך כל שאין יכולים לראותם כלל בעין אדם אין בזה משום איסור. אגב, אף תולעי ה'אסיקניס' כמעט ואינם נראים לעין רגילה בהיותם על הדג, אך בוודאי כי ככך שמתעמקים ובודקים אותם על משטחים מסוימים יכולים להבחין בהם היטב.

בתשובה אחרת (מחזה אליהו ח"ב סי' ל"ח אות ג') מציין את גודל התולעת בהיכנסה אל הדג, שהוא באורך של כשליש מ"מ, ואף שמצד האורך היה מקום להבחין בה

באופן מה, אך רוחבה היא 0.014 מ"מ, ומצד רוחבה אינה יכולה להיראות לעין אדם, ולשבר את האוזן כתב שהוא על דרך שיחלקו את הנקודה שבסוף משפט (כאלו: ... לשתיים עשרה חלקים, והוא בערך גודל אורכה של התולעת בכניסתה אל הדג.

לפי זה יצא לחדש, כי הנה אף לפי דברי החוקרים כניסתם של התולעים לדג נעשית בעוד הביצה או התולעת קטנה היא עד אין ערוך, שאין מציאות שיוכלו לראותה בעין אדם אלא על ידי מיקרוסקופ, ומשכך הרי שכל שריצת הרחש הנראה לעין הוא שלא במים, כי תחילת גידול התולעת באופן שיהא נראה לעיניים הוא בתוך הדג, ועל כן כשם אין להתייחס לאיסור תולעת שאין העין רואה אותה, הכי נמי אין להתייחס לשריצת התולעת קודם שהיתה נראית לעין, וממילא שוב אף לדברי החוקרים, עיקר שריצתו של התולעת שבתוך הדג אינה אלא בתוך הדג ולא מחוצה לה, שמחוצה לה אינה ניכרת לעין.

על פי זה אפשר אף ליישב הדברים עם דברי חכמינו ז"ל, כי מה שאמרו שגידולו של התולעת הוא בתוך הדג, אין כוונתם על תחילת היצירה, כי תחילת היצירה אין להחשיבה כלל מאחר ואין ניכר לעין אדם כל עיקר, וממילא יש להוציא מכלל זה להתיר את תולעי הדג אף אחר דברי החוקרים.

אכן מובא (עומק הפשט גליון 170), כי היו מפוסקי הדור שלא הסכימו לדעתו בהיתירו זה, אך רבים וטובים קיבלו דברי המחזה אליהו כסניף להיותו.

היתר משום רוב ועיקר שריצתם שלא במים

כעין זה כתב גם הגאון רבי חיים ישראל הלוי בעלסקי רבה של הכשרות העולמית U בספרו שולחן הלוי (ח"א, בירווי הלכה סי' כ"ג), ולדעתו מאחר ורוב גידול התולעים נעשה בתוך הדג, גם אם ישנם אחוזים מועטים של תהליך הגידול של התולעים שנעשה מחוץ לדג, אין בכך משום להחשיב את התולעים כשרצי המים, כי עיקר גידול התולעים הוא בתוך הדג.

הנהגת הפוסקים למעשה באכילת ה'הערינג'

ההנהגה למעשה בדברי אכילת דגי ה'הערינג', הנה ידוע הוא כי ישנם רבנים שנמנעו מלאכול את הדגים האלו אחר שיצא הנידון בשנית, ביניהם האדמו"ר מראחמסטריווקא שליט"א, שהיה נוהג עד לתקופה זו לאכול בכל שבת ה'הערינג', ומיני אז הפסיק לאכול דג זה. כך גם כאשר עשיתי שמחת קידוש לרגל לידת בתי בצל האדמו"ר מאמשינוב שליט"א, אמרו לו שלא להביא ה'הערינג' מן השוק, אלא מ'כהן חמוצים' מרחוב מלכי ישראל 3 בירושלים, שההערינג המשוק על ידו עובר בדיקה כל דג בפני עצמו על ידי אור אולטרא סגול, שעל ידו יכולים לנקות הדג מתולעים אלו, והיינו כי לדעתו יש לחוש להחמיר בזה.

כמו כן בדעת הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל נחלקו תלמידיו, ובעוד שתלמידו הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א טוען ברורות כי הרב וואזנר זצ"ל אסר אכילת דגים אלו בתכלית, ואף מחזיק תחת ידי תשובות מהרב וואזנר זצ"ל על כך, הרי שהגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל טען שהרב וואזנר זצ"ל התיר תולעים אלו, ואף יש המעידים (ר' עומק הפשט גליון 170) כי עלו דגים אלו על שולחנו של הרב וואזנר זצ"ל בעצמו לאחר שהתעורר עליהם הנידון בשנית.

הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א הוסיף איסור בדגי ה'הערינג', כי סדר המשווקים שמשרים את הדג בבני מעיו, על מנת להשביח את טעמו, והנה בזה בוודאי שיש איסור גמור בדבר, כי כנזכר אין ההיתר אלא בתולעים שהיו בבשר הדג או בין עורו לבשרו, ולא בתולעים שנמצאו בבני מעיו של הדג, אשר קרוב לוודאי שבאו מחוץ לדג, ועל כן לדעתו אכילת ה'הערינג' אסורה בהחלט ללא כל מקום לבעל דין לחלוק.

אך כל וועדי הכשרות ממשיכים ליתן כשרות על דגי ה'הערינג', ובמדריך הכשרות של העדה החרדית לא הוזכר הדבר לא לאיסור ולא להיתר, וכבר אמרו בצחות, כי כשרות וועדי הכשרות הוא על הדג ולא על התולעים שבו, אך לכן אין הכרעה ברורה בדבר המשך נתינת הכשרות על ידי וועדי הכשרות.

אם כי שיש להצדיק את הדבר, כי הפירות והירקות המשווקים על ידי וועדי הכשרות, אינם מושגחים אלא מצד תרומות ומעשרות וכדו', ולא מצד ניקיונם מתולעים, כך שאין לבוא בתביעה כלפי וועדי הכשרות, וכל החפץ לידע את אשר עליו לעשות, ישאל את המורה הוראה המקובל עליו, לידע את אשר לפניו.

אכן דברים אלו אינם מסתברים כל כך כדברי המחזה אליהו הנ"ל, המסתברים יותר, אך אף בדברים אלו יש משום סניף להתיר אכילת תולעים אלו.

הריגת כינה בזמנינו לדברי החוקרים שיצירתה על ידי פריה ורביה שלא כדברי חכמינו ז"ל

לנידון זה היה אפשר להסמיק, מה שמצאנו בדברי הגמ' (שבת קז:) כי ההורג כינה בשבת פטור הואיל ואינה פרה ורבה, וכל איסור נטילת נשמה נלמד מהריגת האילים שהוצרכו לעורם עבור מלאכת המשכן, ולכן אין איסור נטילת נשמה אלא בדבר הפרה ורבה, ואילו כינה אינה פרה ורבה, אלא התהוותה הוא מן הזיעה (ר' מאירי שם בד"ה שאר).

דבר זה נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סי' שט"ז ס"ט) שמותר להרוג כינה בשבת, וטעם הדבר מבואר במשנ"ב (ס"ק מ"א) כי אינם פרים ורבים.

והנה למעשה כבר לפני מאות שנים, הוכיחו האחרונים, כי הכינים הינם פרים ורבים, ואין יצירת הכינים מזיעה בעלמא, והתעוררו בזה פוסקי הדורות, ואכן הגאון רבי יצחק לאמפרונטי זצ"ל בספרו פחד יצחק (אות ז', ערך צידה האסורה והמותרת בשבת) האריך בנידון זה, והביא כי היה מקום לחשוש שמא השתנו הטבעים מימות חכמינו ז"ל, והאריך בזה.

להלכה, רוב שיטות הפוסקים בזמנינו כי עדיין יש להתיר הריגת כינה בשבת, ואף הובא בשם החזון איש כי המתיר להרוג כינה בשבת אינו אלא אפיקורוס הכופר בדברי חכמינו ז"ל, שאינו מאמין בדבריהם החיים והקיימים. אכן הובא (שבט הקהתי ח"ג סי' קכ"ו) שהיו שחששו למעשה לכתחילה שלא להרוג כינה בשבת.

היו שביארו בזה (חידושי בתרא על משנ"ב ח"ג סי' שט"ז), כי לעולם תחילת היצירה הוא על ידי פריה ורביה, אך גידולו אינו נעשה מצד עצמו, אלא צריך הוא לסיוע הזיעה, ולכן אין בהריגתו משום נטילת נשמה, כי איסור נטילת נשמה הוא בדבר שכל גידולו הוא רק מכח פריה ורביה, ולא בסיוע כח חיצוני.

יש שהביאו (דרך בינה עמ' י"ח) בשם הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל שאמר, כי לעולם אף חכמינו ז"ל ידעו על התהוות ביצי הכינים בדרך פריה ורביה, רק מאחר ואין הדבר נראה לעין אדם, כי הוא קטן עד מאד ביצירתו, אין חכמינו ז"ל מתייחסים אלא להמשך גידולו שהוא על ידי הזיעה, ולכן אמרו חכמינו ז"ל שאינו פרה ורבה, כי מה שאינו נראה לעין אדם אין להחשיבו כל עיקר. והוא כעין הנזכר לעיל גבי תולעים.

הרי זהיר במלאכתך

דברי חיוק וחדושי הלכות להחזיר את לימוד ושינון הלכות סת"ם בקרב הסופרים והמנהיגים מאוצר שיעורי הרב רבי **משה אורי בלוי** שליט"א רב ומו"ץ פעיה"ק (מכתב על דעת הסוחר בלמד)

פרשת בא תשפ"ד | עליון סב

לע"ג הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

כשרות הסת"ם בזמנינו (י)

עצות לשיפור תועלת ההנהגות

לאור דברינו הנזכרים בחוסר הכדאיות של המגיהים להשקיע שעות מרובות עבור הגהת הסת"ם, מאחר וכמעט אינם משולמים ביחס המצדיק את התאמצותם יתר על המידה, לכן יש לידע את הדרך היחידה, אשר באמצעותה יוכל האדם לוודא כי פרשיותיו כשרים ומהודרים למצוותם.

הדבר הראשון הוא כמובן לעשות את כל אשר הורגל לעשות עד היום, להזמין את הפרשיות אצל הסופר שהוא רגיל להזמין אצלו, אמנם בהגיעו אל ההגהה, יתור ויחפש אחר שגיים או שלושה מגיהים מומחים, כאשר אין צורך לפנות למגיהים בעלי שם, אלא די שילך אל שלושה מגיהים שלפי דעתו והבנתו הינם נחשבים למגיהים הכשרים להגיה את הפרשיות, ואז יש לפניו שני דרכים, בכדי להבטיח כי ההגהה תביא לתוצאה של פרשיות כשרים כהלכה.

העלאת שכר המגיה לפי קושי ההגהה

הדרך הראשונה הוא על ידי שידגיש לכל מגיה ומגיה, כי אינו מקמץ במשכורתו, וכי ככל שיראה אשר לפניו יש עבודה קשה ומסובכת יותר, הן מבחינת דקדוק ההגהה, והן מבחינת סוגי הפסולים שיבדוק אחריהם, הרי שיוסיף לו על

משכורתו ככל שיידרש בהתאם לייחס ההתאמצות שיידרש מצידו עבור ההגהה המקסימלית, באופן זה, הרי ברור כי המגיה לא יחוס על זמנו, ולא יבקש לגמור את הגהת הפרשיה כמה שיותר מהר, אלא אדרבה יתכן כי אף יבקש להוסיף ולהגיה בדקדוק ובכוונה, אשר אחרי ככלות הכל, זה הוא מתנאי ההגהה המזכירים בשולחן ערוך (אר"ח סי' ל"ב סעיף כ"א): "יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמים ושלוש", ועל כן דרך זו תביא בסייעתא דשמיא לקיום ההלכה כפשוטו.

הבהרה לכל מגיה כי ישנם עוד מגיהים שיגיהו אחריו

הדרך השנייה היא על ידי שיבהיר לכל מגיה ומגיה בפני עצמו, כי אינו מסתפק בהגהתו בלבד, אלא הוא שולח את הפרשיות לשני

מגיהים נוספים, אשר כמובן המגיה שיירא ויפחד לנפשו פן ימצאו את הפסולים שלא מצא, יהיה מחויב כלפי עצמו לעשות את מירב ההשתדלות שלא יגלו אחרים את שלא ראה, ולכן יתאמץ למצוא את כל הפסולים שרק יכולים להיות.

חוסר ידיעת הסופרים והמגיהים על הצורך להגיה פעמיים ושלוש

אלו ואלו מודים, כי בשני הדרכים יש לו להבהיר למגיה את עיקר חובתו, ולשגן לפני המגיה את דברי השולחן ערוך הנזכרים: "יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמים ושלוש", שהוא דבר שמשום מה אינו ידוע ומפורסם דיו, וכבר היו דברים לעולמים, שפעם שאלתי סופר אחד כמה פעמים מגיה המגיה שלו את הסת"ם שהוא נתון לו, והלה השיב לי בתמימות, כי המגיה עובר בהגהתו על כל הסת"ם פעם אחת. אמרתי לו, כי הרי מפורש בשו"ע שיש צורך להגיה פעמיים ושלוש, אמר לי הסופר, כי אם כתוב כך בשו"ע, אז ככל הנראה שהוא באמת מגיה פעמיים ושלוש. והרי הדברים מפעמים, כי הרי כשם שהסופר לא ידע על כך, מהיכן יודע הוא שהמגיה יודע על כך, ולכן חובה בסיסית היא לגלות את המגיה על דבר קיומה של הלכה זו.

זאת ועוד, פעם אחת כאשר עוררתי על העניין באחד השיעורים שמסרתי על זה, פנה אלי אחד מהסופרים החשובים של אחד מהקהילות הגדולות והנחשבות שבירושלים, והוא אומר לי שאין כזה הלכה בשולחן ערוך. משכך, אמרתי לו כי ניתי ספר וניחזי, ואכן הבאתי שולחן ערוך והראיתי לו את דברי ההלכה, אשר לא רק שלא ידע עליהם, אלא אף כי הכחיש את קיום הלכה זו. והרי לב מי לא יחרד לנוכח מציאות זו, שסופרים ויתכן כי אף מגיהים, אינם מודעים לחובה זו המוטלת עליהם מעיקר הדין.

על כן העושה ככל הנזכר, הרי שיכול להיות לבבו סמוך ובטוח עד כמה שידיו יד כהה מנעת, כי על ידי הגהה זו יוכלו לוודא את כשרותם של הסת"ם, ובזה יכולני להעיד, כי כל מי שעשה כדברים הנ"ל, נמצאו פרשיותיו כשרים ומהודרים בתכלית, ללא כל פסול.

צורת האותיות

מנצח: **רבינו דוד**

מחבר: **הרב רבי משה אורי בלוי שליט"א**

מפיץ: **בית שמש**

תוכן להשיג

בית שמש 052-7624-188
חיפה 053-4145-082
אשדוד ושאר הערים 053-3129-650

ב"ב 052-7600150
י-ם 053-3158-487
קרית גת 052-7608-536

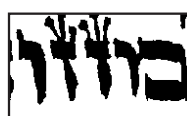
א. וכתבתם ב. ב'תך ג. ימ'כם ו'מ'
ד. אחד ה. ה' ו. ומלקוש ז. עיניך

תשובות ויחי

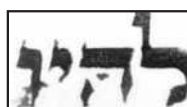
ד. ואבדתם - הוא שאלת תינוק ועם תינוק אפשר להכשיר בין לוא"ו ובין לרי"ש.

א. מזזות - יכסה את התגים וישאל תינוק (ואכן שאלנו תינוק אחד כסוי התגין וקראו זי"ן).

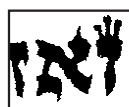
ה. והיבוס - הוא כשר לוא"ו לפי שניכר הראש להדיא.

ב. להיות - הוא"ו הוא שאלת תינוק (וצריך לשאול את התינוק כמו שהוא בלי להשחיר את הדיו שנמרה בתוך הלל האות לפי שהטשטוש שבתוך האות אינו משנה את הצורה לאות אחרת [דאם הוא יכול לשנותו לאות אחרת כתב המקדש מעט שצריך לבדוק איך היה נראה אם היה שחור כדיו]).

ו. היום - יתכן שאפשר להכשיר את הוא"ו אף בלא תינוק כי ביחס לאורך הוא"ו וישרות הרגל הגג אינו ארוך כ"כ (ואכן שאלנו תינוק וקראו וא"ו בשופי).

ג. זאת - בזה יש מעלה על השאלה בזי"ן הקודמת שהעקב עגול והוא משתלב עם הרגל מצד שני היציאה גדולה יותר ואף בזה צריך לכסות את התגין ולשאול תינוק (ושאלנו תינוק ע"י כסוי התגין וקראו וא"ו, ובלא כסוי התגין קראו זי"ן).

ז. מלקוש - בזה א"א להכשיר את הא"ו כי אף שיש לו יציאה ברורה ובאות המורכב היה אפשר להכשירו, כאן קשה לקראו ראש כשיש כזה ירך עבה.

בירורי הלכה בח"מ ופסקי הלכה מתוך שינורי הר"ג רבי שלום געשטענער שליט"א רב ומ"צ בעיה"ק ירושת' ומח"ס דעת שלום

הלכה למעשה

זשפט בהלכה

והנה בדברי הרמ"א בס"ו הביא האור זרוע ב"ק סימן קכ"ד, דיש חולקים דס"ל דאף אם לא הוא ולא שלוחיו נמצאים כאן מ"מ אם באופן שהיה הבעה"ב כאן היה משכירו מיקרי הבית עומד להשכיר, וא"כ לדבריהם בנדון שלפנינו אפשר דצריך לשלם לבעה"ב, אכן במחנה אפרים הלכות גזילה סימן ט' כתב הדלכה כדברי הרמ"א, וכמש"כ לעיל.

ובהמש"ל שם כתב, דלכל הדעות אם הבע"ב בעיר ואינו רגיל להשכיר אף שהבית עומד להשכיר, מאחר שהוא אינו משכירו הוי הבית אינו עומד להשכיר, וא"כ כאן יש לומר דכיון שהיה בעיר ולא בא מיד לטעון על בעלותו, אפשר דמיקרי לכ"ע איו עומד להשכיר ואין צריך שוב לשלם לבעה"ב.

אכן ביותר מבואר בשו"ת דברי חיים חו"מ ח"ב סימן לג בנדון כעין זה שלפנינו, בספק גב כיון דבדן תורה אפשר דהדין עם המשכיר שהוא ספק גב, שוב אין להוציא הבית מהשוכר ממנו, (אכן נכאן ואיקרי יתרו ב"ד שלא ישכור שום אחד ממשכירי זה). ושוב מצאתי כע"ז בשו"ת הרא"ש כלל א סק"ג, שכתב דהשוכר אינו יכול להשתמש ולמנוע את עצמו מלשלם בטענה שהמשכיר גב הוא, כיון דעד השתא היה הבית בחזקת המשכיר צריך להמשיך לשלם לו כל שכרו, וה"ל בנדון שלפנינו יש לשוכר להמשיך לשלם למשכיר, וכ"ש שאינו צריך לשלם שוב לבא לטעון על בעלותו.

אמנם אם השוכר רוצה להפסיק את השכירות בטענת חשש גניבה, אפשר דכיוול לחזור בו אפי' בתוך ימי השכירות וכמבואר בשו"ת תורת ש"י ח"א סימן רמו והביאו בפתחי חושן פ"ד הערה י', דבמקום שיש צד איסור דבדבר יכול לחזור בו, וה"ל כאן אפשר שיש כאן איסור גניבה, אמנם אפשר דכיון דיש למשכיר חזקה, שוב אין לומר שהוא צד איסור כיון שהולכים בתר החזקה וכמבואר בשו"ת הרא"ש לעיל, אכן אם טוען השוכר על חטאת מצד הטעון על בעלותו, וע"כ רוצה לבטל החזקה, אפשר דרשאי לבטל החזקה והשכירות, ואכמ"ל.

ולמעשה.

- א. שכר בית או מחסן, אף שכבר שילם לגב, צריך שוב לשלם לבעה"ב, ואח"כ יעשה דין עם הגב.
- ב. ואם יש ספק למי שייך אותו מחסן או בית, צריך להמשיך לשלם למשכיר אף שיש ספק אם אכן הוא הבעלים, וכ"ש אם כבר שילם אינו צריך לשלם גם למעורר על בעלותו, (ודוקא שיש אכן צד ברור בדבר שאכן הבית שייך למשכיר).
- ג. ואם כבר נגמר זמן החוזה, ראוי שלא ימשיך בשכירות (כדמשמע בשו"ת דברי חיים שם).
- ד. אם השוכר רוצה לבטל את החוזה שכירות בטענה של צד איסור או חטאת, אפשר דמותר לו לבטל השכירות, וישאל לדין כל ענין לענינו.

שאלה. שכר מחסן וערך חוזה למשך שנה, וכן שילם מראש על כל השנה, ולאחר כמה חודשים בא איש אחר וטוען שהמחסן שייך לו והמשכיר שהשכיר לו אינו אלא גב, ומעיון דבדבר התברר שהבעלות על אותו מחסן נתון בסכסוך כבר הרבה שנים בין אותו משכיר לבין אותו איש הבא כעת, ועד היום לא הגיעו בעמק השווה, האם יכול השוכר להשאר שם על חשבון התשלום שהעביר כבר למשכיר הראשון?

- א. שכר מחסן ממשכיר, ואח"כ התברר שהמשכיר גב הוא, והמחסן שייך לאיש אחר, וכבר שילם לגב דמי השכירות.
- ב. שכר מחסן ממשכיר ואח"כ נודע שיש מחלוקת בין כמה צדדים למי שייך אותו מחסן, וכבר שילם למשכיר.
- ג. שכר מחסן ממשכיר ואח"כ נודע שיש מחלוקת בין כמה צדדים למי שייך המחסן, ועדיין לא שילם למשכיר, למי ישלם כעת.
- ד. האם יכול השוכר לחזור בו מהחוזה, כיון שאינו רוצה להיות מעורב בדבר.

תשובה. איתא בשו"ע סימן שסג ס"ו, הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו צא ולא יצא חייב ליתן לו כל שכרו, וכו', ואם החצר עשויה לשכור אע"פ שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון. וכתב על זה הרמ"א, וסתם בתים בומן הזה קיימי לאגרא, ואע"ג דעדיין לא השכירו מעולם.

ובשו"ע שם סעיף י', אפי' שכרו מראובן ונתן לו השכר, ונמצאת שאינו שלו אלא של שמעון, צריך ליתן לשמעון שכרו. וכתב הרמ"א על זה, ודוקא ששמעון או שלוחיו בכאן והוי משתדלין להשכירו, אבל אם אינו בעיר ואין מי שמשתדל להשכירו הוי כחצר דלא קיימא לאגרא, ואע"פ ששכרו מראובן א"צ ליתן לשמעון כלום.

ומבואר דהדר בבית חבירו שעומדת להשכיר, שלא מדעתו, חייב לשלם דמי שכירות. ואם שכר הבית מגב, אע"פ שכבר שילם דמי השכירות לגב, חייב לחזור ולשלם לבעה"ב, אלא שעושה דין עם הגב, וא"כ בנדון דהא לכאורה אם אכן גב הוא יש לחזור ולשלם לבעה"ב.

אמנם בנדון שלפנינו יש לזון, כיון דכל החיוב לשלם לבעה"ב הוא רק באופן שהבית עומד להשכיר, כמבואר בשו"ע שהבאנו לעיל, אמנם הכא לכאורה אף אם נאמר דלענין גניבה אכן יש לשלם לבעה"ב, אמנם אפשר דמצד הבעה"ב הבא לטעון עכשו על בעלות אין זה כלל בית העומד להשכיר.

והנה ברמ"א בסעיף ו' שהבאנו לעיל מבואר דסתם בתים בזמנינו עומדים להשכיר, וא"כ לכאורה פשוט דה"ל לענינו מיקרי הבית עומד להשכיר, אך הדבר צ"ע דהנה ברמ"א בסעיף י' כתב, דהלכל בבית העומד להשכיר הוא, דהבע"ב או שלוחיו נמצאים בעיר ומשתדלים להשכירו, ודוקא אז נקרא עומד להשכיר, ומשמע דבסתם בית לא אמרינן שעומד להשכיר, וא"כ לכאורה סותר הוא לדברי הרמ"א שבסעיף ו' דמבואר שם בפשיטות דכל הבתים בסתם עומדים להשכיר.

והמעיון בהגהות מיימו' בהלכות גזילה פ"ג הט"ו שיש מקור דברי ברמ"א גם בסעיף ו' וגם בסעיף י', ראה לענינים קודמים כתב דאם הבעה"ב או שלוחיו משתדלים להשכירו מיקרי עומד להשכיר, ומיד אח"כ כתב דכתב

פנינים מתורת כ"ק מרן עמוד ההוראה רבינו בעל הלהורות נתן זצוק"ל בהוראת הלכה למעשה

ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי (גמ' ברכות כה)

והוא ע"פ מה שראיתי בשו"ת חבצלת השרון (סימן כה) ובתו"ד, וכלל זה מסור בידי מאז ומקדם, שבכל דבר שאנכי רואה שיראי ה' מזדנזין בדבר ואין דעתם נוחה בזה, אף אם יהיה אצלי ההלכה ברורה כשמלה אנכי בורח מזה, כי אף אם יהיה אדם בקי בכל התורה כולה לא יוכל לכוון הלכה לאמתה אם לא בסיעתא דשמיא,

וזה האות כשאין דעת יראי ה' נוחה מזה, מסתמא גם מהשמים לא יסכימו לזה, וסוד ה' ליראיו כתיב. והם דברים קילורין לעיניים. ובזה יתפרש לנכון "ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי", כי במה שאראה שישמחו חברי יראי ה' בדבר הלכה שהוריתי, הרי זה אות ומופת שלא נכשלתי בדבר הלכה ומן השמים הסכימו לה. (שו"ת הלהורות נתן ח"א בהקדמה)

פסק הלכה

הלכות ומנהגים בברכת שהחיינו על הפירות

א. הוראה פרי חדש המתחדש משנה לשנה מברך שהחיינו, ויש לזהר שלא לבטלה, וז"א מתחדש שני פעמים בשנה מברך כל פעם שהחיינו בהתחדשות הפרי.

ב. אין לברך ברכת שהחיינו עד שיגמר כל גידולו של הפרי ויהיה טוב למאכל, וז"א בדביעבד אם בירך שהחיינו מזמן שראוי לברך עליו ברכת בורא פרי העץ, יצא, ויש לסמוך ע"ז שלא לחזור ולברך שוב.

ג. פירות שמצוים כל השנה, אמנם גדלים רק פעם אחת בשנה, אינו מברך שהחיינו אלא א"כ ניכר עליהם שהם מהפירות החדשים, ובוזמנינו אין ניכר כמעט בפירות המצוים כל השנה, אם הם מהחדשים.

ד. פרי חדש שמתחדש רק לתקופה, אף שכבר אכל ממין פרי זה מהמונח בקופסת שימורים, מ"מ מברך שוב על הפרי החדש.

ה. על האתרוג אינו מברך שהחיינו על אכילתו, כיון שאינו מתחדש רק פעם אחת, אלא דר באילנו משנה לשנה.

ו. פרי שמייבאים אותו למקומו אפי' רק פעם אחת בשנה, אמנם במקום גידולו גדל כל

השנה, מ"מ אין מברכים עליו כלל שהחיינו.

ז. בירך שהחיינו על פרי חדש, ושוב נסע למקום אחר שאינו מצוי אז אותו פרי אלא גדל בזמן אחר, מברך שם שוב שהחיינו אף על אותו פרי, אם כבר עברו לו יום מפעם הראשונה שבירך.

ח. נהגו שלא לברך שהחיינו עד זמן האכילה, ואם לא בירך לפני האכילה, ועדיין הוא באמצע אכילה ראשונה של הפרי מברך שהחיינו.

ט. שני סוגי פירות ממין אחד אפי' משם אחד אך חלוקים הייטב בטעמם, ז"א דמברך על כל אחד ברכת שהחיינו, וז"א דאין מברך רק פעם אחת ועולה על ברכתו שתי המינים, ודעביד כמר עביד, "אכן על מינים שאין ניכר כמעט הבדל הטעם כגון בענבים וכדו', אינו מברך על כל סוג שהחיינו.

י. מברכים קודם ברכת שהחיינו ואח"כ ברכה הראוי' לאותו פרי, ויש שנהגו לברך קודם ברכת הפרי ואח"כ ברכת שהחיינו.

יא. אם שכח לברך שהחיינו בפעם הראשונה שאכל הפרי וגמר לאכול הפרי, שוב אינו מברך שהחיינו.

יב. שכח לברך שהחיינו, כשאוכל שוב אותו

פרי אינו מברך שהחיינו, ז"א דכה"ג יברך בלא שם ומלכות.

יג. על מיץ פירות מפרי חדש אינו מברך שהחיינו, אלא אם כן ניכר בו שהוא מפרי שהתחדש עכשו, ז"אם בירך כבר על הפרי, בכל אופן אינו מברך שוב על המיץ.

יד. פרי שנאכל רק מבושל ז"א שיכול לברך עליו שהחיינו אף באכילתו כשאינו מבושל, ז"א שאינו מברך על אחר בישולו.

טו. ה"ה כמה מיני פירות חדשים לפניו אפי' אם אוכל עכשיו רק אחד מהם, מ"מ חל ברכת שהחיינו על כולם.

טז. בירך ברכת שהחיינו על פרי ואח"כ הביאו לפניו עוד פרי חדש ממין אחר, אף אם לגבי ברכת בורא פרי העץ אינו מברך, מ"מ מברך שוב שהחיינו על הפרי השני.

יז. פרי שאוכלים אותו רק כטפל ללחם וכדו' ז"א דאין מברכים עליו שהחיינו, וע"כ נכון לאוכלו קודם הסעודה לבד ולברך עליו שהחיינו.

יח. מצוה לאכול מעט מכל מין חדש בשנה, כדי להראות שחביב עליו בריאתו של הקב"ה.

- א. שו"ע סימן רכה ס"ג, ומעיקר הדין ברכת שהחיינו הוא גם על ירקות, אלא שע"פ רוב מצוי הוא כל השנה, ואין לברך עליו שהחיינו, עיין רמ"א ס"ו ובמשנ"ב סק"ח.
- ב. ואינו אלא רשות דאי לא מברך לא מיענש, אמנם ראוי לזהר שלא לבטלה, ומשנ"ב סק"ט, ועיין בביה"ל סימן ריש ד"ה ואין, שכתב דאינו רשות גמורה אלא דלאו חיובא אבל מצוה לברך. אמנם הסמ"ק סימן קנה והכנה"ג בהגהו' הטור סוברים דחיוב הוא, ומה שאמרו בגמ' שהוא הפרי רשות, היינו שאין חיוב לאכול הפרי, ובשו"ת חת"ס סימן נה כתב דמה שאמרו דברכת שהחיינו רשות היינו שאם אינו נהנה אינו מברך אך בהנחה בחידושה שוב הוא חיוב עליו וברכת שהחיינו ועיין בשו"ת אדוני הלהורות נתן ח"ד סימן כא מש"כ דמתוך דברי החת"ס משמע דסובר דברכת שהחיינו הוא כברכת הנהנין עיי"ש מה שדן בדבריו. ועיין עוד בערוה"ש ס"א שכתב דברכת שהחיינו על הפירות כבר קבלו' כחובה והכל נוהרים בה. ג. שו"ע סימן רכה ס"ו וברמ"א שם. ד. שו"ע סעיף ז ובמשנ"ב שם סק"ט, ובמשנ"ב סק"ב בשם הא"ר והפרמ"ג עיי"ש דלשיטתם הוי ברכה לבטלה. ה. מג"א בשם הרדב"ז, ובמשנ"ב שם. ו. משנ"ב סק"ב. ז. עיין משנ"ב סק"ח ובשו"ת אג"מ ח"א סימן לד. ח. עיין שו"ת אג"מ ח"ג סימן לד באריכות דהפירות שמואכסנים לכל השנה אינו ניכר שאינם מהחדשים, ודו"ק. ט. דניכר הייטב השינוי בין אותו שבקופסת שימו' לבין אותו פרי החדש. י. משנ"ב סק"ט. יא. וזאת הברכה פ"ח. וכגון קוקוס. יב. הליכות שלמה תפילה פכ"ג סכ"א. יג. דמעיקר הדין הברכה הוא על הראיה, אמנם מכיון מי שאינו שמח אלא האכילתו אינו מברך רק בשעת האכילה, ע"כ פלוג ומברכים תמיד בשעת אכילה. יד. הנה במשנ"ב סק"א כתב שאם טועה ואח"כ מברך ג"כ טוב, אכן בקצוה"ש סימן ס כתב דכל זמן שלא הפסיק אכילתו יכול לברך שהחיינו, ודו"ק. טו. עיין שו"ע סעיף ז ובמשנ"ב סק"ד בשם מג"א אג"מ ועוד. טז. משנ"ב שם, ועיין בשלחן התהורו ס"ו שכתב דכוונת השו"ע רק על אלו שמשונים המראה ובטעם וחלוקים בזמן גידולם, אמנם על שני מיני תאנים ושני מיני ענבים אינו מברך שהחיינו על כל אחד, וכן כתב בברכ"י סק"ה דכבר פשט המנהג דאין מברכין על כל אחד. יז. הכרעת המשנ"ב בשעה"צ סק"ח. יח. עיין שעה"צ סק"ז, ובשוה"ט ס"ו. יט. משנ"ב סק"א, וכתב בערוה"ש ס"א דאף דברכת הפירות יותר תדיר, מ"מ ברכת שהחיינו כבר חל עליו מיד בראיה קודם האכילה, ורק נהגו לברך בשעת האכילה, וברכת הפרי הוא רק בזמן האכילה, וכן הוא בשו"ע הרב בס' ברה"נ ס"ג, ובשו"ת כתב סופר סימן כה, וכן נהג מרן החתם סופר ז"ע, וכן הוא בשוה"ט ס"ו. ומ"מ אף לדעה זו אם בירך שהחיינו אחרי ברכת הפרי אין זה הפסק, משנ"ב שם. כ. עיין הגהו' חת"ס ובס' דרה"ח, ובשו"ת אב"י נהו סימן תנ, ובמרא דש' שכן נהג מרן הגרמ"א פריינד זצ"ל. כא. משנ"ב סק"ג. כב. משנ"ב שם. כג. שו"ע הרב בס' ברה"נ ס"ג. כד. עיין משנ"ב סק"ז, ובשו"ת שרגא המאיר ח"ו סימן כה, וכמעט אינו נוגש אף פעם חידוש הפרי, במיץ. כה. שו"ע סעיף ה'. כו. קצוה"ש סימן ס"ג סק"ו, והטעם הוא עיקר ברכת שהחיינו הוא כבר על הראיה ולא על האכילה, ועיין בהערה יט. כז. עיין ברכת הב' שער כד או' ח'. כח. כה"ח סק"ח ושו"ת אג"מ ח"א סימן פז, דעיקר הברכה על הראיה ולא דוקא על האכילה וכמבואר לעיל. כט. קצוה"ש סימן סג סק"י. ל. עיין קצוה"ש סימן סג סק"א, אמנם מהרבה פוסקים משמע דמברכים עליו שהחיינו. לא. משנ"ב סק"ט בשם הירושלמי.

ההרשני וההרדק

עניני המצות
המצות וההרשני וההרדק
המצות וההרשני וההרדק

עניני המצות

III כי לי בני ישראל עבדים III

"מצות קרבן־פסח" מצוה הראשונה שנצטוו בני ישראל במצרים, היא ההכשרה לבני ישראל להיות "עם סגולה" והכנה ל"קבלת התורה" והנה יסוד פרשתנו פרשת בא-מבאר השל"ה הק'- הוא ענין העבודה. ענינו של קרבן פסח, בו רואים ענין העבדות וההתקשרות בין בני ישראל לאביהם שבשמים, כמו שכתוב 'כי לי בני ישראל עבדים'.

והוא עפ"י הידוע מספרים הק' שכשעלה ברצונו ית' להכין עם ישראל עוד בהיותם במצרים להיות עם הנבחר עם קדוש לה' אלוֹקֵינו, היה צריך מתחילה לצוותם במצות קרבן פסח, מפני שבכדי שיהיו קדושים ומופשטים מעניני עבדוֹת, ועניני תענוגי עוה"ז, שהיו שקועים בהם במצרים, נצטוו לשבור ולהכניע כח הע"ז של מצרים, ולשחטם לעיניהם, כמאחז"ל שהיו קושרים אותם ד' ימים בכרעי המטה והיו המצרים שואלים אותם למה עושים זאת, והשיבו להם שהקב"ה ציוה לשחטם, לקרבן לה', והיו שנייהם קהות ולא עשו להם כלום, כידוע שלזה קוראים שבת שלפני פסח "שבת הגדול" ע"ש הגז הה'.

III להכניע את כח הסט"א III

וכל זה בכדי להכניע כח הסט"א של הע"ז, ואז יוכלו ליכנס להאמונה הק' בצל נפשי השכינה הק', כמבואר בדברי האור החיים הקדוש, השל"ה הקדוש ושאר ספרים הק' שמאריכים על כך שבדברי השי"ת נאמר (שמות יב, א) "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", ומשה רבנו אמר להם (שמות יב, כא) "משכו וקחו לכם צאן", וביארו חז"ל שאמר להם משה: "משכו ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן של מצוה", כי בתחילה צריך שימשוך הקרבן ויקשרנו לכרעי המיטה, והטעם, כדי להכניע את העבודה זרה של המצרים.

וזהו היסוד הראשון להכשרת בני' להיותם "עם סגולה", ע"י שימשכו ידיהם מע"ז, כי עבודה זרה הוא היפך רצונו ה', היפך האמונה, וכשבאים להכשיר את ישראל לעם קדוש, צריך שיהיו יסודות מוצקים ואיתנים, וע"י שירחיקו עצמם מע"ז, ויקחו להם צאן של מצוה, בזה יקיימו רצונו של השי"ת, ואומה העוקרת ע"ז של מצרים, ולוקחים 'כבש' ומקריבים אותם להשי"ת, מכניעה כוחה של הסט"א ומבטלת ע"ז של מצרים.

III עקירת המדות הרעות III

ועוד טמון בכך סוד נפלא ונעלה כי ע"י זריקת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות היו עוקרים המידות הרעות השוכנות בלבו של אדם, כגאווה וישות, הכעס, הקנאה והתאוה והכבוד, שהן עבודות זרות בפני עצמן, וזהו יסוד האמונה הרמוז בהקרבת הפסח, שע"י עקירת המדות הרעות שהם הע"ז הפרטיות שיש לכאור"א מתגלה האמונה הפנימית הטמונה בלב, וזהו עיקר יסוד ותכלית מצות קרבן פסח.

וגם ידועים דברי ס' החינוך (מובא במ"ב ס"א בניה"ל סק"ב) עה"פ ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, עפ"י מאחז"ל אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות, שכל ענין שהוא היפך רצונו ה' נכלל בע"ז ועובר על אחרי לבבכם, וכל ענין תאות עוה"ז נכלל באחרי עיניכם זו זנות, על כ"ז נצטוו במצות קרבן פסח כמאחז"ל הני"ל, משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה.

וידוע בשם הבעש"ט הק' שלא רק עניני מידות רעות הם ע"ז פרטיות, אלא אפ"י עניני היתר שלא לשם שמים, שיש בהם סטיה קלה מדרך הטוב והישר ג"כ נכללים בע"ז, עפ"י מאה"כ "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים", וסרתם, אם יש רק סטיה קטנה אעפ"י שלא הגיע לכלל איסור, כבר נכלל בועבדתם אלהים אחרים רח"ל. והנה גם ענינים אלו עוקרים מצות קרבן פסח, וכנ"ל ממאחז"ל שאמר הקב"ה "משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה".

III סור מרע ועשה טוב III

מצות קרבן פסח נחלקת לשני חלקים, חלק א' "סור מרע", וחלק ב' "עשה טוב"

והנה ידוע מספרים הק' שעצם חג הפסח בכלל הוא שורש האמונה בה' ע"י הנסים והאותות והמופתיים שעשה ה' במצרים ע"י משה רבינו ע"ה, וכפי שכותב הרמב"ן בפרשתו באריכות, ובעצם הקרבנות קרבן פסח בפרט יש בה שני חלקים, חלק א' הוא סור מרע, ענין מסי"נ בפועל למעשה, בקשירת הכבש לכרעי המיטה, ובעצם שחיטת הקרבן לעיני המצרים, חלק ב' הוא עשה טוב, ענין האמונה בלב שהאמינו בה' ובמשה עבדו.

דהיינו מהתחלת הגאולה, תיכף כשבא מרע"ה לעם ישראל כשהיו משועבדים לפרעה בקושי השעבוד, ואמר להם שראה ה' את עניי וחספן לגאלם, כתיב ויאמן העם, וגם אחרי כל העשר מכות וכל האותות והמופתיים בודאי נתחזקה אמונתם ביתר שאת, אבל עד מצות קרבן פסח היתה אמונתם בהעלם בלב טמון. ורק כשהקריבו קרבן פסח, ויצאו בגלוי בסור מרע עם המסי"נ הכרוך בה עד לשחיטת הקרבן אז נתגלה העשה טוב, אמונתם בגלוי.

דהיינו ששני חלקים במצות קרבן פסח קשורים זה בזה, ואחד מגלה את השני כמבואר בספה"ק שסור מרע הוא ע"י עשה טוב, והא בהא תליא, שעצם ההקרה במסי"נ בפועל מבטא ומגלה עוצם האמונה בה', דאם לא היו מאמינים כראוי לא היו מסוגלים להקריב את הקרבן בגלוי לעיני המצריים, ובזה נעשו מוכשרים להיות לעם קדוש, עם סגולה מכל העמים, וזאת היתה המצוה הראשונה, והתחלה חזקה ואיתנה להתקרבותם להקב"ה מתוך רצון שלם באמונה שלימה, ובעיקר בעקירת הע"ז וטומאת מצרים שהיו שקועים בהם.

III הקב"ה - הוא ורצונו חד III

וכמו שמבאר האוה"ח הק' בפרשתנו, דכאשר האדם עושה רצונו ה' הוא מקשר עצמו להקב"ה, כידוע מזהו"ק שהקב"ה הוא ורצונו חד, ועוד מבואר בספה"ק דמצוה הוא מלשון צוּתא, ענין חיבור והתקשרות, שע"י עשיית המצות נעשה חיבור בין ישראל להקב"ה.

עוד מבאר האוה"ח הק' בשם האריז"ל, דבתיבת "מצוה" מרומז שמו של הקב"ה, שם הויה"ב ב"ה, כי אותיות מ' צ' הם בחילופי אותיות א"ת ב"ש ו' ה'. והמשך האותיות של מצוה"ה הם ו' ה', ובצירופם יוצא שם "הויה", חצי שם הראשון בהסתדר וחצי השני בגלוי. והכוונה בזה שבכל מצוה שעושים ממשיכים קדושת שם הויה"ה על נפשו, ופברט מצוה כזו הכרוכה במסי"נ גדולה, ועי"ז משכו ידיהם מכל מיני ע"ז שלהם נתקדשו בקדושה עליונה מאד, ונמשך עליהם אור האמונה ביתר שאת, והתקרבו

להקב"ה בחיבה יתירה, וכן הוא בכל מצוה ומצוה ממשכיים קדושת שם הו"ה ב"ה ומתקשרים ומתקדשים להקב"ה עוד ועוד, עד רום המעלות לאין קץ וסוף ותכלית.

זהו ענין ההוראה לכל ישראל בכל דוד ודור כשקוראים פ' קרבן פסח לידע ולהבין מה היתה מטרת הקרבן פסח, ולאיזה התעלות נתעלו עם ישראל במצרים בהקרבת קרבן פסח, המסי"נ שהיה להם בהקרבתה

בסור מדע, ועי"ז משכו ידיהם מכל מיני עוה"ז ותענוגיו, שהם כל מיני ע"ז שונות של מדות רעות כנ"ל, הרי הקריאה מעוררת הזמן והענינים שהיו אז לאבותינו במצרים, ובזה אפשר כאו"א להתעורר ג"כ במצרים הפרטי שלו להיות סו"מ, למשוך ידיו מכל תענוגי עוה"ז לכל מיני מידות רעות, ולקחת צאן של מצוה בקיום עש"ט להתקשר בהקב"ה ע"י כל מצות ומצוה כנ"ל, ועי"ז משרישים יותר ויותר את כל ענין האמונה שבלבו, ביתר שאת ויתר עז.

זכרי קדושתך

מאמרים בעניני מצוה קריאת שמע | אהדות ה' | ה"ד

III פי' הפסוק שמע ישראל III
ובפי' הפסוק שמע ישראל וגו'

רבו הפירושים בראשונים, ותקצר הידיעה מהכיל, ונביא רק כמה פירושים,

פירש"י ידוע מש"כ בפ' ואתחנן (ו' ד'), ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי האומות ע"א הוא עתיד להיות ה' אחד וכו', עכ"ל,

והרמב"ן פי' שמצות היחוד הנאמר בפ' שמע ישראל וגו', נכלל במצות האמונה הנא' בפ' אנכי ה' אלקיך וגו' בפ' יתרו, ובא לבאר מצוה זו, וכו' והוא שורש האמונה, וכל מי שאינו מודה בה כופר בעיקר כעובד ע"ז, ופי' גם לשון הפ' "אלקינו" ולא כמו שאומר בכ"מ "אלקיך" או "אלקים", כי ה' עשה עם משה את הגדולות ואת הנוראות לעשות לו שם תפארת וכו',

ובדעת יאקובס **מבעלי התוס'**, פי' בלא שלשה הזכרות א"א, שאם אמר שמע ישראל ה' אחד, כל אומה ואומה אומרת על ע"ז שלהם שהוא אחד, כשאומר אלקינו יודע שעל אלקי ישראל מדבר, ואם אמר אלקינו ה' אחד, משמע אלקינו אחד מן האלוקות, וכ"ש אם אמר אלקינו אחד, אבל כשאנו כופלים, פירושו ה' שהוא אדון שלנו הוא אחד באדנות ואין עוד מלבדו, עכ"ל,

והנה להבין ענין כוונת היחוד

בכוונה הפשוטה, כתב **האבודרה"ם** ז"ל: וזהו דרך עדות, כאילו כל אחד אומר לחבירו: שמע, שאני מאמין שה' אלוקינו הוא יחיד בעולמו, לכן תמצא ע' של שמע, וד' דאחד, אותיות גדולים, שהוא סימן "עד", רמז לעדות, עכ"ל.

יש עוד כוונה **בזוה"ק**, שתיבות "ישראל" קאי על הקב"ה שנקרא "ישראל", שפירושו "אצל" בחי "שר", והכוונה כאלו האדם מדבר להקב"ה, "שמע" אתה הקב"ה שנקראת "ישראל" שאני מאמין באמונה שלימה ואמיתית, שאתה ה' אלקינו, ואתה הוא ה' אחד, ואף שבזוה"ק כוונה זו עמוק עמוק מי ימצאנה, מ"מ כוונה זו ע"ד פשטות עפ"י הזוה"ק.

תתעמך | סיפורי חסידים

החסיד רבי הלל מפאריטש

הרב דובער אפרת נכד האדמו"ר האמצעי מחסידי קאפוטס אמר ווען ר' הלל לערנט או"ח מיט די אייניקלאך רעדט עז וועגען או"ס אין אור הממלא כאשר ר' הלל לומד או"ח עם הנכדים הוא מדבר אודות או"ס ואור הממלא:

(רבי משה לייב שפירא)

לאחד מהמתנגדים הלומדים בבית המדרש עם ר' הלל הוקשה איזה ענין ברש"י ופנה הלה אל ר' הלל שיסביר לו ביאר הדברים ופירשם ר' הלל בבהירות נפלאה התפעל החסיד מחכמתו של ר' הלל ואמר לו שכדאי לו להדפיס ספר מחידושי התורה שלו וביאוריו הנפלאים השיב לו ר' הלל שהדפסת ספר עם חידושים וביאורים על המוקשה ברש"י באה בהקדמת זמן בו לא הבין את הפירוש של רש"י ורק אז"ח נתחדש אצלו הביאור וממילא הרי הוא מתבייש להגיד לעולם שלא ידע את הפירוש ברש"י: (הגה"ח רבי יואל כהן זצ"ל)

פעם אמר ר' אייזיק מהאמליע שלאדמוה"ז היה תמיד רוח הקודש, לאדמו"ר האמצעי בעת שרצה בכך, ולאדמו"ר הצ"צ רק מפעם לפעם אמר לו ר' הלל נ"ע שכדי להביע דעות אודות רוח הקודש צריך להיות בעל רוח"ק וענה ר"א הלקיע און גילוי אליהו מעגסטו האבען (הלל וגילוי אליהו מותר שיהיה לך) (מר זלמן סקאבלא ועיין בס' לשמע און מדור אדמוה"ז אות ב')

הרה"צ רבי הלל מפאריטש זצ"ל סיפר שבצעירותו היה תלמיד של הגאון רבי אברהם דוב ז"ל מאוורוטש בעל הבת עין אחר כך נודע לו על קיומה של חסידות חב"ד והוא החל ללמוד חסידות בכוחות עצמו מתוך מאמרים כתובים או מודפסים, הוא הבין שתורת החסידות היא ביאור על תורת הקבלה.

יום אחד שמע רבי הלל שהאדמו"ר הזקן נוסע לצרנוביל והוא נסע גם כן לצרנוביל כדי לראות את פני אדמו"ר הזקן ואולם אדמו"ר הזקן לא שהה בעיר אלא שעות אחדות בערב שבת קודש ורבי הלל הגיע לעיר לאחר שאדמו"ר הזקן כבר עזב אותה בפעם הבאה ששמע רבי הלל כי אדמו"ר הזקן עומד להגיע לצרנוביל ואז כבר לא היה מעוניין להתקרב לדרך החסידות כי סבר שלימוד החסידות גורם לו הרגשת ישות שהוא יודע פירוש על תורת הקבלה ולכן זנח דרך זו.

יום אחד נסע החסיד רבי זלמן זעזמיר שהיה מתלמידי אדמו"ר הזקן דרך העיר שרבי הלל התגורר בה הלך רבי הלל אל רבי זלמן עוד לפני שנכנס אליו שמע רבי הלל את רבי זלמן כשהוא אומר תהילים והדברים נכנסו בליבו כשנכנס אליו רבי הלל הורה רבי זלמן להתחיל ללמוד תניא כאשר למד רבי הלל בפרק א' שבנפש הבהמית מוטבעים ארבעה יסודות רעים שמהם נמשכות כל המידות הרעות ובהם כעס וגאווה מיסוד האש שנגבה למעלה הבין שהרגשת הישות אינה נובעת מלימוד החסידות אלא זהו טבע הנפש הבהמית מיסוד האש ואז נסע לאדמו"ר האמצעי.

אומד מן ההחדש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

גדרי דין קדימת התדיר (ב)

א

הנוסח קובע או החיוב

קיימא לן תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם הן בסדר הקרבת הקרבנות על גבי המזבח והן באמירת ברכות שהברכה התדירה קודמת באמירתה לברכה שאינה תדירה וכן הוא בכל התורה. ויש לחקור בדין הקדימה בברכות מהו גדר הברכה התדירה, האם הברכה שנוסח אמירתה תדיר יותר או שסיבת ברכתה דהיינו שורש החיוב המחייב את אמירת הברכה הוא הקובע את הברכה להיותה תדירה וקודמת לברכה האחרת, וכגון ברכת האילנות בימי ניסן בשנה שחל להיות בה קידוש החמה, שנוסח ברכת החמה תדיר יותר שכן מברכים עושה מעשה בראשית שהיא ברכה תדירה, אך מאידך חיוב ברכת האילנות נוהג בכל שנה ושנה בימי ניסן כשיוצא אדם ורואה אילנות מלבלבין, וכבר הסתפקו בזה גדולי עולם ודנו להוכיח בזה לכאן ולכאן.

הוכחה מקדימת השיר דר"ח לדשבת

והגה"ק רבינו מאיר מרגליות ז"ע בשו"ת מאיר נתיבים (או"ח סי' ה) כתב להוכיח (א) מהא דפרכי' בגמ' סוכה (נד:) על שיטת רב אחא בר חנינא דראש חודש שחל להיות בשבת אומרים בקרבן מוסף שני שירים אחד של שבת ואחד של ר"ח, והקשו מברייתא דתניא 'ראש חדש שחל להיות בשבת שיר של ר"ח דוחה שיר

של שבת, ואי כרב אחא יאמרו את שניהם, ומשני רב ספרא דדוחה היינו לקדם שיר של ר"ח לשל שבת ולא שידחה לגמרי ופריך הגמ' דהא שיר של שבת תדיר הוא לגבי ר"ח והתדיר קודם ויישב ר' יוחנן דתקנת חכמים היא לפרסם קביעת החודש בר"ח. מבואר בגמ' דשיר של שבת הוי תדיר גבי שיר של ר"ח, והלא בגמ' ר"ה מסיק הגמ' דשיר של מוסף דשבת היה 'הזי'ו ל"ך' דהיינו שירת האזינו מחולקת לששה חלקים כשבכל שבת היו אומרים חלק אחד ומשלימים כל השירה במשך ו' שבתות, נמצא שהשיר שבכל שבת היו אומרים אחת למ"ב יום ואילו שיר של ר"ח היו אומרים אחת או שנים לחודש (ב), והיאך חשיב שיר של שבת תדיר, אלא מוכח מזה דגדר התדירות אינו נקבע לפי נוסח השיר אלא לפי קביעות החיוב התדיר יותר והוא הדין לענין תדיר בברכות.

שיר אויל בתר ניסוך

אך כתב המאיר נתיבים ליישב ולדחות ראייה זו באופן נפלא ולצדד לאידך גיסא דנוסח הברכה קובע גדר התדירות, דהנה לכאורה קשה בגמ' סוכה מדוע לא הק' הגמ' דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם על גוף דברי הברייתא דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת התדיר וכמו שדייקו התוס' (ג) (ד"ה ואמאי), ותירץ המאיר נתיבים דהנה השיר שעל הקרבן היו אומרים בעת ניסוך היין

דנסכי הקרבן, וזה ברור שלא יתכן שינסכו יין עבור קרבן מוסף דשבת ויאמרו שיר של ראש חודש וכן מושלל ההגיון שינסכו לקרבן של ר"ח ויאמרו שיר של שבת, ולפי זה סדר הניסוך וסדר השיר תואמים זה לזה שהקרבן שנסכו קודם אף שירו קודם.

אכרייתא ל"ק משום הנוסח קובע לתדיר

ומעתה לפי מה שסברה הגמ' כשבאה להוכיח דלא כרב אחא דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת היינו שאומרים שיר של ר"ח בלבד, אם כן אין כאן אלא ניסוך אחד בלבד שהרי אין אומרים שיר של ר"ח על ניסוך היין דשבת, ומעתה אין הנדון אלא בענין קדימת השירים בלבד, ועל זה לא הקשו דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם משום שנוסח השיר דר"ח תדיר גבי שיר של שבת כנ"ל.

אך כאשר דחה רב ספרא דמאי דוחה דוחה לקדם נמצא שהיו אומרים שני שירים בהקרבת הנסכים במוסף, אך עתה אין הנדון על השיר כלל שהרי לא יתכן לומר שיר על ניסוך של קרבן מוסף אחר, אלא כל הנדון הוא אילו נסכים יש להקדים אם ניסוך היין דמוסף שבת או דמוסף ראש החודש, ומבואר בברייתא דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת וקודם לו, ולהנתבאר היינו שניסוך היין של ר"ח קודם לניסוך דשבת, ועל זה שפיר הקשו דהתדיר

(א) כמו שהבאנו בגליון הקודם בשם העילוי מקלימוויטש.

(ב) כן הוא לפי התפארת ישראל שכתב בפתיחה לסדר קדשים (חומר בקודש ו, יא) שהשיר של ר"ח נשתכח בעוונתנו, וביותר יבואר לפי מש"כ המאירי בסוכה (שם) שהשיר היה המזמור 'הרינינו לאלקים עוזנו' (תהלים פא), שהוא השיר שהיו אומרים בכל יום חמישי.

(ג) המגן אברהם (תרפ"ד, ב) הוכיח מדברי התוס' דתדיר קודם לשאינו תדיר אף לדחות ולא רק להקדים.

קודם שהרי הנסכים של שבת ודאי היו תדירים גבי ר"ח דרך נוסח השיר היה תדיר יותר בשל ראש חודש, ובהא שפיר קשה דהניסוך דשבת תדיר גבי ר"ח ואמאי קודם ניסוך דר"ח. ומעתה מיושבת קושיית התוס' ומוכח דהקובע בגדר התדיר הוא שורש החיוב ולא הנוסח.

קושיא מסדר הקריאה בשבת ר"ח
ובספר גנת אגוז(ד) עמ"ס סוכה (ש) הביא יישוב זה אך הקשה היאך יתכן שנוסח הברכה קובע לדין תדיר ושאינו תדיר, והלא הלכה למעשה בראש חודש שחל להיות בשבת קוראים בתורה תחילה הקריאה של שבת ולאחר מכן מפטירין בשל ר"ח, ומוכח דשורש חיוב הקריאה הוא המגדירה כתדיר ולכן קוראים בפרשת השבוע תחילה אף שפרשה זו נקראת אחת בשנה וקריאת ר"ח נקראת בכל חודש ובפר' פניחס.

דחיית דברי המאיר נתיבים

ובספר מחזה אברהם (סי' ק) כתב להוכיח לפי דברי המאיר נתיבים דאין שורש החיוב קובע את התדירות, שהרי דברי המאיר נתיבים בא ליישב דקדוק התוס' שכתבו 'בלא רב ספרא יכול להקשות כן, ולא דחו דבריו דלולא דברי רב ספרא לא קשיא מידי ומשמע דלא סברו כן, ואם כן מוכח שאין החיוב קובע התדירות כי אם הנוסח.

ב

כידור כשיטת המטה אפרים

במטה אפרים משמע לכאורה דס"ל דשורש חיוב הברכה קובע את תדירותה, שכן בהנהגות לחודש אלול (סי' תקפא סעי' ו) כתב שיש להקדים אמירת שיר של יום לאמירת מזמור 'לדוד ה' אורי' משום שהשיר של יום תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. והרי שיר של יום

אומרים פעם אחת בכל שבוע ועולה לחמשים עד נ"ה פעמים בשנה, ואילו מזמור לדוד ה' אורי אומרים במשך נ"א יום שמר"ח אלול עד הושענא רבא ב' פעמים בכל יום ויום העולה למעלה ממאה פעמים (ה), נמצא שמצד נוסח האמירה הוא השיר של יום אינו תדיר גבי מזמור לדוד ה' אורי, ומוכח דס"ל דאין הנוסח קובע כי אם החיוב.

אלא שיש לדחות בקל שאין מזמור אורי וישעי נחשב תדיר מחמת ריבוי אמירתו שכן אין נחשב תדיר אלא כשהוא במשך כל השנה, אבל בכה"ג לא הוא תדיר אלא מצוי ומצוי אינו קודם כדאמרינן בזבחים (א.א.).

למה לא תירצו הברייתא

בסוכה דאיירי במנחה

והנה האבני נזר הקשה על דברי הגמ' בסוכה שהוכיחו דלא כרב אחא מהא דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת ותמשני מאי דוחה דוחה לקדם, דילמא איירי בשיר של מנחה, ולעולם בקרבן המוספין אומרים שני שירים של בין של ר"ח ובין של שבת, והא דתניא דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת היינו במנחה שאינו אלא קרבן אחד דתמיד של בין הערבים ואין בו אלא שירה אחת ושיר של ר"ח דחה בו את השיר של שבת.

והסיק האבני נזר מכת קושיא זו דבתמיד של בין הערבים של ראש חודש היו אומרים שיר של יום ולא שיר של ר"ח.

אף במנחה אמרי' שיר דר"ח

והגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל העיר(ו) על דבריו דבשו"ת רמ"ע מפאנו (סי' כה) וכן בספרו 'אם כל ח' כתב דאף במנחה דוחה שיר של ר"ח את השיר של יום השבת מאות הטעם שהוא דוחה במוסף כדי

לפרסם שהוקבע החודש בזמנו על ידי בית דין, ובזמנינו שידעו שיום ר"ח הוא, וכדאיאתא בגמ' בסוכה הנ"ל. ומעתה הדרה קושיית האבני נזר לדוכתה מדוע לא תירצו דברייתא בתמיד של בין הערבים איירי ולא תקשי ארב אחא.

במנחה היה שיר של שבת תדיר

ויישב רבי מאיר שפירא דליכא לשנויי הכי דהא נתבאר לעיל שסיבת הקדמת השיר של ר"ח לשל שבת הוא משום שנוסח השיר של ר"ח תדיר טפי משל שבת דשל שבת אומרים אחת לו' שבתות ושל ר"ח בכל חודש, וזה אינו בשיר של קרבן תמיד של בין הערבים, דהא אמרינן בר"ה (ש) דהשיר של שבת במנחה הוא שירת הים מחולקת לב' פעמים ושירת הבאר, והיו מסיימים כל סדר השיר אחת לג' שבתות ובזמן שהיו מסיימים סדר השיר של מוסף 'הזי"ו ל"ך' פעם אחת היו מסיימים השיר של מנחה ב' פעמים, ונמצא דגבי שיר של יום השבת במנחה אין נוסח השיר דר"ח תדיר יותר דשיר של ר"ח נאמר אחת לחודש ושיר של שבת במנחה נאמר אחת לג' שבתות, ולכך אין לומר דידחה שיר של ר"ח את השיר של בת במנחה.

לרמ"ע מפאנו לק"מ

אלא דלפי זה קשה על דברי הרמ"ע במפאנו שכתב דשיר של ר"ח דוחה אף במנחה. אך באמת לא קשה מידי, דהא טעמו כתב משום לידע שהוקבע החודש בזמנו, וטעם זה לא אמרו אלא במסקנת הגמ', ובתחילה כשהקשו ארב אחא מהברייתא לא סברו להאי טעמא, ולהו"א לא היה דוחה שיר של ר"ח במנחה של שבת, אמנם למסקנת הגמ' שפיר קי"ל לידע שהוקבע ר"ח ושפיר דוחה שיר של ר"ח השיר של שבת אף במנחה.

(ד) העיר ע"ז הגר"מרדכי שנייאורסון שליט"א בנו מרן של ראש הישיבה דהגאון מטשעבין.
(ה) וכן במה שכתב שם דבר"ח יש להקדים אמירת מזמור 'ברכי נפשי' למזמור 'אורי וישעי' משום דאמירת ברכי נפשי בר"ח קובעת לתדיר גבי אורי וישעי.
(ו) בקובץ ישרון חלק טז עמ' קסב.

פניני הרכה ומנהג

פנינים משוערו של הרב גר"ח פנחס אהרנסון שליט"א
דב דהסידי אמיטוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

חציצה בתפילין

בסוף פרשת (פרק ט' פס' ט, ט"ו) נצטוונו במצות תפילין, 'והיה לך לאות על ירך, ולזכרון בין עיניך, והיה לך לאות על ידכה, ולטוטפות בין עיניך'. בענין חציצה בתפילין, עד כמה יש לחשוש לחציצות שונות המצויות על היד ועל הראש, דוגמת קילופי עור יבש וקשקשים, או סיבים הנושרים מבגדים ובפרט מבגדי חורף, שאין אדם שם על לב, ולא חלי ולא מרגיש בהם. האם יש להורידם קודם הנחת תפילין.

חציצה בתפילין

בש"ע (פ"כ סעיף ד') לא יאה דבר חוצץ בין תפילין לבשרו, לא שנה של יד לא שנה של ראש, גהה, דוקא בתפילין, אבל ברצועות אין להקפיד.

במגן אברהם (ס"ק ד') ציין לסוגיית הגמ' בזבחים (ט) דמבעיא להו האם כנה היה ושערו היה חציצה לענין בגדי כהונה, וכתב שהרוקח כתב להזהר לגלח השער שעל צווארו כדי שלא יהא חציצה, וכנראה הוא ע"פ סוגיית הגמ' בזבחים לענין בגדי כהונה אמנם באגור (פ"ה נ"ה) כתב ע"ז שלא נהגו כן, ואח"כ הסיק המגן אברהם 'ומיהו בכנה מתה ועפר יש ליהור, דבזה לא איבעיא לן כלל, ובש"ה כתב לרוחץ מקום הנחת תפילין. משמעות הדברים להדיא, שלענין הלכה לא קיבל המג"א את ההשוואה בין תפילין לבגדי כהונה, אלא שע"פ ביניה מתה ועפר, שהם חציצות אלו שלא הסתפקו עליהם בגמ' שם ופשיטא שחוצץ יש להזהר בהנחת תפילין. מעתה יש לברר מה טיבם של ב' דוגמאות אלו [כינה מתה, ועפר] שכתב המג"א (והובאו בשו"ע ד' ס"ה) שעליהם יש להזהר שלא יחצצו בתפילין, והאם דוגמאות אלו בדווקא או שלדוגמא בעלמא נקטי.

חציצה בכנני כהונה

נחזי אנו במקור הדברים לענין בגדי כהונה, ואח"כ מהמלמד ממש לענין תפילין. במסכת זבחים (שם) שאל רבא כמה איבעיות, ובתוכם 'כינה מהו שתחויץ, מתה לא תבעי לך דודאי חייצא, חיה מאי, מי אמרינן כיון דאתא ודאלא רביתא היא ולא חייצא, או דלמא כיון דקפיד עלה חייצא. עפר מהו שיחויץ, עפר ודאי חייץ, אלא אבק עפר מהו. הרי שהי' פשוט לגמ' שכינה מתה ועפר חוצצים (אלא שלא ביארו מדוע), והסתפקו אפי' על כינה חיה או אבק עפר.

גניעה או שילת החציצה

ביארו האחרונים שהכוונה שיש ב' דינים, ישנם מצוות שצריך שיהי' גניעה ממש, ובהם לא מועיל מה שאינו חציצה כי עכ"פ למעשה אינו נוגע, ויש מצוות שצריך רק שלא יהי' חציצה, ובהם נאמרו כל דיני חציצה, כגון 'מין במינו אינו חוצץ', 'כל לנאותו אינו חוצץ', מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, וכי"ב, אויר ומים אינם חוצצים. שכל הלכות אלו נאמרו רק במקומות שאין דין 'גניעה' אלא שאסור שיהי' חציצה, וע"ז אמרו שדברים אלו אינם חוצצים, משא"כ כשצריך גניעה לא יועיל כל עוד שאין גניעה בפועל אע"פ שהדבר החוצץ הוא לנאותו או מין במינו או מיעוט שאינו מקפיד, שאמנם 'חציצה' אין כאן אבל 'גניעה' ג"כ אין כאן.

דעת הרמב"ן

יסוד הדברים התבאר הרמב"ן (הל' בכורות להרמב"ן פס"ג, ד' טו) 'מין במינו חוצץ בבכור, דפטר רחם אמר רחמנא, וכל דלא נגע ברחם לאו פטר רחם הוא', ובש"ת אבני נזר (י"ד ס"ו) ערך תשובה ארוכה בדיני חציצה, לבאר ולהוכיח דעת הרמב"ן בהרבה סוגיות בש"ס וראשונים העוסקים בדיני חציצה, וליישב מה שלפעמים משמע לכא' דלא כדבריו, ובתנ"ד (אות ט"ו י"ח ובהערה שם) דן מסוגיית הגמ' בזבחים גבי בגדי כהונה, עיי"ש. אגב, האבנ"ז (שם אות י"ט, ובסי' סס"ג אות ו', ובאר"ח סי' תל"ב אות א') ביאר בזה ג"כ משי"כ הרמב"ן בדברתו לראש השנה (ד"ה ציפהו זהב), שלמד מדין ציפה השופר זהב במקום הנחת פיו פסול (ר"ה ט"ז), שלפ"ז ג"כ אם הרחיק השופר מפיו לא יצא יד"ח, ולכא' יל"ע הלא זהב חוצץ ואויר אינו חוצץ, ומה הרא"י מהלב לאיר, אלא להנ"ל פשוט, שהרי 'כל לנאותו אינו חוצץ' וע"כ שציפה זהב לנאותו לא הי' צריך לפסול דהלא אינו חציצה, ומדחינן שם"ס פסול משמע שיש דין גניעה בתקיעת שופר, וע"כ למד הרמב"ן (לש"ש) שגם בהרחיק פיו מהשופר יהי' פסול דאע"פ שאינו חוצץ מ"מ בעינן גניעה וליכא, עיי"ש.

בדברי הרמב"ן וכביאור האבנ"ז משמע ג"כ בדברים שנאמרו בסעודת שבת פרשת בהעלותך (תשע"ז, בענין הרביעי שבפרשה), בענין שייכות החצוצרה לפה דייקא, עיי"ש היטב, אלא שאד"ש הוסיף שמתסמא ה"ה בחצוצרות, ודו"ק.

דעת תוס'

באבנ"ז (או"ח סי' י"ד אות ב') כתב שדעת תוס' בבכורות דף ט' דלא כהרמב"ן, ולכא' כוונתו למש"כ שם בעמ' א' (ד"ה אמר רב) שמשמעות דבריהם נראה שכאשר לא חשיב חציצה דינו כנוגע ג"כ, עיי"ש. ועי' חזון איש (זבחים סי' י"ב אות ד') שכתב שבבגדי כהונה 'כל שאינו מקפיד לא חייץ, וע"כ אם עלה אבעבועות ע"ג גופו אינם חוצצים בין בגדו לבגדי כהונה, משום שאינו מקפיד עליהם, ובגמ' (זבחים מ.) למדו ממוסקו שגם לענין הזהה נחשב חלק מאבעבוע. ומוכח שלענין בגדי כהונה לא ס"ל לחזו"א דבעי גניעה.

האם בתפילין בעי גניעה

מעתה יש לברר האם בתפילין בעי גניעה (כבגדי כהונה ושופר לדעת הרמב"ן) או שרק לא יהי' חציצה. הנה מקור איסור חציצה בתפילין, הוא מדברי הרא"ש (בש"ת כלל ג' ס"ד, ו"כ פת"ל פילין סי' י"ח) שהוכיח מאיבעית הגמ' (זבחים שם) שא"א להניח תפילין על הבגדים, וע"כ שנאמרו בהם דיני חציצה. וידוע דעת הרשב"א (מגילה כ"ד, ו"כ בש"ת ח"ג ס"ו רפ"ב הלכה ולא למעשה) שאין פסול חציצה בתפילין של ראש, ועפ"ז נפסק בשו"ע (שם סעיף ג') שאדם העלול לנזילות עדיף שיהי' ע"ג בגד דק בלי ברכה מאשר לא להניח כלל, וכדיבאר בשו"ע ד' (סעיף ז') שבכה"ג מתירים לו לסמוך על דעת הרשב"א. [וצ"ע לשון הרב 'תני לו לסמוך', הלא אינו מברך עליהם, ואדרבה צ"ל 'נחייב אותו לחשוש' שאע"פ שמעיקר הדין קיי"ל כהרא"ש ואין

פניני הפרשה

בא עמי

ברי"ש פרשת 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה', מפורסמת השאלה מדוע אמר 'בא' ולא 'לך' שהרי שלחו ללכת אל פרעה, ומתאמרא משמ' הדרבה נביאים המתנבאים בסגנון אחד ומטו בה גם משמ' דאדה"ז הרה"ק מווארקא זי"ע (עיי' שמועת ציחק בפרשתו) שמושה רבינו הי' ירא ללכת אל פרעה וע"כ אמר לו השי"ת שיבא עמו אל פרעה, כאדם האומר לחבירו בא עמי לפלוני, שילך עמו ויעזרהו. ע"כ.

פרשת השבוע

בספר שיח חסידים (עמ' קמ"א) הובא שכאשר הביאו לפני הרה"ק מווארקא ב' בחורים לתתהו על קנקנם לצורך שידוך לאחת מבנותיו, הי' זה בפרשת בא, ושאל הרה"ק מווארקא את הבח' האחד מה הסדרה, נענה הבח' בתמהו'ן 'חשבתי שכבודי ישאלני בקצות החושן ולא דבר שואלים תנוק', מיד סיים הרה"ק מווארקא את השיחה ופנה לשאל שאלה זו את הבח' השני, כשנענה הבח' שפרשת בא שאלו הרה"ק מווארקא מדוע כתוב 'בא' ולא 'לך', ואז אמר הרה"ק מווארקא שפירושו בא עמי, ואכן נלקח אחר כבוד להיות חתנא דבי נשיאה, ע"כ.

צורבא כראורייתא

סיפר האדמו"ר מגארליץ שליט"א שבבחרותו היה נוכח כשהגיעו בחורים ת"ח מאחת הישיבות המפורסמות, לעריכת השולחן בליל שב"ק אצל אדמו"ר זי"ע, שכקבל אדמו"ר זי"ע את פניהם פתח לשאלם בעניני הפרשה בעיניו, משראה שאינם עסוקים באותו ענין [אולי מפני שקיעותם בסוגיות עמוקות שבסדרי נשים נזיקין הלמודים בישיבה"ק], עוררם על חובת הלימוד בהבנה בפרשת השבוע עם פירוש רש"י וכיו"ב, ועל כך שאין לבח' ישיבה לפטור עצמם בהעברת הסדרא מקופיא. ע"כ.

מסופר על הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל רבה של ירושלים, שכאשר באו אליו בחורים להבחן על תלמודם בחידושי גפ"ת ראשונים ואחרונים, היה בוחן אותם תחילה על חומש ורש"י מפרשת השבוע, והי' מתבטא שכאשר יודעים סוגיות בגמרא ואינם יודעים חומש ופירושי רש"י הרי זה בח' 'צורבא מדרבנן ועם הארץ מאורייתא', דהיינו, 'צורבא שבבניי 'רובנן' תורה שבע"פ, ודברי חכמים שבכל דור ודור, ו'עם הארץ' בעניני 'דאורייתא' תורה שבכתב.

חבורות חבורות אשר קרבת אלקים יחפצון, ירצון לשמוע ולקבל מוסר השכל מפי רבותיהם בכל מקום ומקום. והנה השי"ת הוא היודע הוא הנותן חשק בלב האיש והלכב לקבל תורה מפי רב זה ומפי מורה זה, ולא כך לב האיש האחר כי יותר יישר בעיני הנגהות הרב האחר ודבריו.

משמעות להנחה כזו, מ"מ יחשוש לדעת הרשב"א ויניח כך, וקשה לומר

יכול להניח על ראשו מ"מ מותירים לו להניח ע"ג כובע דק, הדלא מבטל המצוה לדעת הרא"ש שהיא עיקר הדין, ומבטל הברכה לכו"ע.] אך גם לדעת הרא"ש שנאמרו דיני חציצה בתפילין, מ"מ לא כתב להשוותם לבגדי כהונה דבעי נגיעה, וע"כ נאמר 'מיעוט שאינו מקפיד וכי"ב אינם חוצצים.

דברי הרחיד"א

כשנדרש אד"ש לשאלה זו, הציב שהחיד"א הוא ראש המדברים בזה, ולכאז"ל לא מצינו בפוסקים הקודמים לו שידונו על מים וכי"ב דלהוי חציצה. הרחיד"א בספרו ברכי יוסף (רי"ש סי' כ"ז) שכתב בתו"ד 'למאי דקי"ל כהרא"ש, דתפילין כבגדי כהונה, ה"ה שלא יהיה שם מים דלא גרע מרוח', ומשמע שהבין ברא"ש שמשוה תפילין לבגדי כהונה לגמרי, דבעי נגיעה, או דמים ורוח היו חציצה.

[בתחילת דבריו נראה כמסתפק בזה, שכתב לחוץ מקום התפילין משום כבוד התפילין, או משום שאפשר שהמים מהמים מפסיקים. משמע דלא ברידא ל"ה המים מפסיקים]

לידושו גול שנה כאן, שהרי ברא"ש לא כתב 'דחציצה כבגדי כהונה' אלא שמואבעיית הגמ' בענין בגדי כהונה למד שיש בכלל איסור חציצה בהנחה על בגדיו, ולא להשוות הדברים לדיני נגיעה דבגדי כהונה.

ותמך יתדותינו ע"ד המשנה למלך הידועים (הל' עבודת יוה"כ פ"ב) על מש"כ במשנה שהבין הסתפף אחר שבתלת יו"כ"ש שהוא 'משום דשמוא אהרם היו מבדילים בין הבגד לבשר'.

ועי"ל בספר פניני בר מצוה (המהד"ק עמ' ת"ח) שמשנה למלך גופי' אינו דבר ברור, שהרי הסתפק בזה, וגם לשונו 'שלא יבדיל' משמע שיש מבדיל ולא לחות כזו שאינה מבדילה.

ועי"ל במש"כ הרחיד"א בספרו קשר גודל (סי' ג' אות א') שז"ל 'שורא בשו"ת פני אברהם (סי' ו') שאבך לבן שמפזרים על הראש אינו חוצץ בתפילין כיון שהיא לנו, וכתב הרחיד"א על דבריו 'ואני אמרתי שחפץ ידש להשיב ממה שכתבתי בברכי יוסף סימן כ"ז דאפילו דבר שאינו חוצץ יש להקפיד דבעיני על שפרו מובטל כגדי כהונה, ע"ש צ"ע דבר', ולכ"כ בספרו פניני בר מצוה (סי' י"ח אות י"ז).

הרי שהבין שפסקו הפני אריה אינו עולה בקנה אחד עם פסקו בברכי יוסף.

פסק הפני אריה

בשערי תשובה (סי' כ"ז סוס"ק ז') ציין לדברי הפני אריה, ובפתחי תשובה (י"ד סי' קצ"ח ס"ק כ"ג) הביא דברי תפילין אריה וכתב 'ע"ד האנשים אשר קווצותם הפתח ינופז על דארישים אבק לבן שקוירן פוד"ח אם חוצץ בתפילין, והעלה [- הפני אריה] דכיון שעשוי לנוי הרי כגופו של שער ואינו חוצץ בתפילין על ראש'.

ואע"פ שעיקר כוונת הפתחי תשובה להביא דברי הפני ארי' מש"כ לענין חציצה בטבילה, מ"מ למעשה העתיק הדין לענין תפילין בלי חולק.

[ידוע ומקובל מזקני הוראה שהפתחי תשובה אינו 'מלקט' אלא 'פוסק', והוראה שהובאה בפתחי תשובה בלי דעה חולקת, בדרך כלל כוונתו לפסוק, וזו הפוסקים התחשבו בדבריו] ולדברי הפני אריה אין צריך נגיעה בתפילין אלא סגי בכל דבר שאינו חציצה, כמו שהבין ג"כ הרחיד"א.

בהזמנתו כשנדרש אד"ש לשאלה זו ציין למש"כ בשו"ת חקת יעקב (ארח' מהדור' סוף סי' ש) שזן בענין, ועי"ש בתו"ד שכתב שאין דברי הברכי יוסף מוסכמים.

ראי מאויר שאינו חציצה

לגופו של ענין כבר העית בתהלה לדוד (סי' כ"ז ס"ק) דאין אפשר להעית תפילין לבגדי כהונה, דהרי בבגדי כהונה מבעיא לן אי אויר ורוח חוצצים, וא"כ בתפילין פשיטא שאין אויר חוצץ, והרי שהניח שיש פולין צ"ל, ואלו שהקשה שלא יהי נוגע בראשו.

וציין למש"כ מגן אברהם (שם ס"ק י"ד) בשם מהרי"ל בענין תפילין של יד שאין צריך להדקם

ע"ג היד 'רק יהא תלוי כעין של ראש', ומוכח שתפילין ש"י וש"ד מונחים כשחלקם תלויים באויר, ולא אמרין שהאויר מפסיק וחוצץ ביניהם, וע"כ דשאני בגדי כהונה שנאמר 'על בשרו'.

ולכ"כ הגאון מקאז' גלוב הי"ד בשו"ת ארץ צבי (סי' ה') שעל כרחק חלוק בין בגדי כהונה לתפילין, שהרי 'בתפילין ודאי אויר אינו חוצץ, דאי אפשר שהמעברתא ה"י כולו מונח על ראשו בלי הפסק אויר כמו שנראה בעליל, [וגם דבר ברור שפשוט שאי אפשר למעברתא שו' השטח שיהי' כולו מונח על הראש שיש לו שטח עגול].

ועי"ל מש"כ הגאון מבוטשאטש בספרו אשל אברהם (שם) בענין האויר שתחת התפילין, שהארץ מאד בכמה אופנים מדוע לא הוי חציצה, [ויש בדבריו כמה דברים שיל"ע בהם ה"טב, כגון מה שהזכיר שם כמה פעמים דהוי ספק ספיקא, משום שנחלקו הרשב"א והרא"ש בדין חציצה, ועצם הדין בגמ' על אויר בבגדי כהונה היא אבעיא, עיי"ש, והביא סברא זו בשמו בשו"ת חקת יעקב (שם), וגם בארץ צבי (שם) הזכיר ס"ס.

ובגמרא הוא איבעיא דלא אפישטא, ובכ"ה"ג כתב הפרי מגדים (מלל"ם אור"ח, סי' קס"ב מ"בצ"ז ס"ק ה') דלא חשיב ספק ספיקא אלא כאשר הגמרא מסיק בתיקו מש"כ בבעיא דלא אפישטא אלא נחשב כספק]

ועל"פ בתו"ד ביאר האשל אברהם ג"כ דאפשר דשאני כינה או עפר שהדרך להקפיד עליהם, משא"כ באויר [- וה"ה שאר דברים] שאין מקפידים עליהם.

דברי השועה"ד

מדיוק בלשון השולחן ערוך הרב (שם סוף ז') נמצא שבכל דבריו כתב ושהו וישלש מענין חציצה ולא מענין נגיעה, וז"ל 'יש אומרים שצריך שלא יהא דבר חוצץ בין התפילין לבשרו, שנאמר על ירך משמע על ידו ממש בלא חציצה ביתיים, וה"ה בתפילין של ראש צריך ליהדר דבר, שלא יהא שום דבר חוצץ בין תפילין שערו, ועפר או כנה מתה נקרא חציצה, ולכן יש נוהגין לרחוץ מקום הנחת תפילין של ראש, וכן ברצונות מה ששייך להקשריה, דהיינו מה שמקין את היד פעם אחת ומה שמקין את הראש צריך ליהדר שלא יהיה שם שום חציצה'.

משמעו שהדברים שהבין בדעת הרא"ש כמשמעות הפשוטה בדבריו, שחציצה פוסלת בתפילין אך אין דין נגיעה, (ודלא כהנחת הברכי יוסף בשם הרא"ש).

בזה מובן מש"כ הרב שעפר וכינה מתה 'נקרא חציצה', שלאיזה צורך כתב כן, ואם להביא דוגמה על דבר המצוי בראש ה' צריך לכתוב ש"ע"כ יש להזהר מעפר או כינה, כמו שכתוב במקור הדברים בגמ"א, אלא ללמדנו הכלל שצריך שיהי' 'נקרא חציצה', ואם אינו נקרא חציצה אין חשש.

בהזמנתו אמר אד"ש שלא ראה לוקינו אדמו"ר ז"ל לחשוש לחציצות כ"ו"ב.

מן הענין להעיר שבספרי המלקטים משמע שהכרעת הפוסקים לחשוש בכמה אופנים אע"פ שאינם חציצה, ומעין בדבריהם אינו מוכרח, ולפעמים מוכח להיפך (כמבואר בספרים אלו).

כגון מה שציינו בשו"ת אבנ"ז החמיר בזה, והאמת יורה דרכו שהאבנ"ז (א"ח סי' י"ד) כתב כן לגבי נגיעת הקשר של יו"ד בתפילין, וע"ז הביא סברת הרמב"ן והכניע שלא כדבריו, ולענין נגיעת הקשר בזרוע הביא סברת ההפלאה בשו"ת גבעת פנחס (סי' מ"ו) שכשנייה צריכים לגעת אין אומרים מין בנינו אינו חוצץ, וע"כ כתב האבנ"ז שהקשר יגע ביד [כמנהג הקדום פופלין, עיי' בספר כל ארץ אפאלע (עמ' 57) מה שהעיד שירד שלא פולין צ"ל], ואלו שהקשה והתפילין שניהם צריכים להיות על ידו, ולא סגי באחד על השני אע"פ שהם מין בנינו.

אך מעולם לא מיירי האבנ"ז בחובת נגיעת

פניני המועד חמשה עשר בשבט

אכילת פירות

במגן אברהם (סימן קל"א ס"ק ט"ו) הובא מנהג אכילת הפירות בחמשה עשר בשבט, ובספר זית רענן (המגן) אברהם על הילקוט שמעוני (סוף פרשת שופטים) כתב על הפסוק 'לא תשחית את עצה... כי ממנו תאכל', 'אפשר לומר כי ממנו תאכל זו מצות עשה שיאכל'.

כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו פרי צדיק (לחמשה עשר בשבט מאמר ב') בתו"ד 'לכן נוהגים ישראל לטעום מכל מיני פירות ביום זה, והיינו שעל ידי מנהג ישראל שהוא תורה מניסיך בקדושה להאכילה, ועל ידי זה מתקנים כל האכילות שיהיו בקדושה'.

ועי"ש (מאמר ג') שכתב שכן המנהג גם לבני חוץ לארץ ו'מנהג ישראל לאכול פירות בחמישה עשר בשבט אין בחוץ לארץ, ואם הי' אוכלים פירות ארץ ישראל דווקא היה מקום אבל המנהג לאכול מפירות חוץ לארץ'.

דבר כתיב - רפוא לישראל

בענין מנהג אכילת הפירות בחמשה עשר בשבט, אמר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל מבית וגן, שאדמו"ר ז"ע אמר טעם ורמז למהג ישרא' להרבות באכילת פירות בחמשה עשר בשבט.

דהנה במדרש שהובא ברש"י בפרשת וארא (פרק ז' פסוק כ"ח) 'שהיתה המכה משמשת רביע חודש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה בהם', דהיינו שבין מכה למכה הי' חודש שלם, ומכאן בכורות הי' בליל ט"ו ניסן, ליל יציאת מצרים, ועד אז היה מכת חושך, שההתראה על' התחילה לכאז' חודש קודם דהיינו ט"ו אדר, וחודש לפני כן - שהוא חמשה עשר בשבט - היה מכת ארבה שעל' כתוב בפסוק 'ויכס את עין כל הארץ, ותחשך הארץ, ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר התני הברד, ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים'.

והמכות במצרים היו היו באופן של 'גנוף וראת' כמו שכתוב בפסוק (שעי"ט ט"ב) 'ונגף ה' את מצרים גנוף ורעה, וגנוף למצרים ורפא לישראל, שבכל דבר שהיה המכה למצרים היא רפואה לישראל באותו ענין, ולכן כשהיה מכה של 'ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ למצרים היא רפואה לישראל ואת כל פרי העץ לישראל, והה' הי' בחמשה עשר בשבט, ורמז למנהג אכילת הפירות בחמשה עשר בשבט, ע"כ.

חשבון י"ב חודש למשפט מצרים

ועי"ל בשיעור אור"ח הקד' (פר' שמות מצר"ד, עמ' כ"א) שמה שאמרו חז"ל (עידות פ"ב משנה י') שמכות מצרים היו י"ב חודש, הכוונה עשר מכות שבכל מכה שלוש שבעות התראה ושבע מכה, ובנוסף מתחילים למנות מלפני מכת דם מועד בעשה משה רבינו את המופת עם המטה לפני פרעה, ופרעה וכל שריו וחורטומו ראו שבהמה אהרן בלע את מטותם, שהי' סימן ברור שבהמשך הם יבלעו.

וכשידעו כי ממילא ידעו ע"כ גם העם במצרים, וכסאדם חי במצב כזה שידוע שתיקף הוא נהי' בלוע אזי הוא עונש בעבורו, ואין לו מנוחת הנפש ונמצא במצב של צער ועונש, ומאז ועד אחרי המכות הי' י"ב חודשים.

ועי"ל בתפארת ישראל מסכת עדויות (שם י"ב) אות ע"ג) מה שהק' ע"ז, וכתב שחודש לאו דווקא, עיי"ש.

התפילין בידו, ואדרבה מהדוורך לחידוש הגבעת פנחס (שהחל עליו ביו"ד בהגהה לסי' רס"ו) ולאי הביא דעת הרמב"ן, משמע שלדעתו כל דיני חציצה נאמרו בתפילין ולא דיני נגיעה.

(מתוך מאמר שהי' בקי"פ והומלץ לשוואל)

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הר"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת בא

פניני הכהן

פרי צדיק אות ט'

בוזה"ק פרשה זו (ל"ח א) זאין אתון אברהם יצחק ויעקב בדוכותון שריאו קטריין וקודשא בריך הוא דכר תלת קטריי מזהימנותא דלכותן הדא הוא דכתיב (שמות ב, כ"ד) ויזכור וגו'. ואחר כך איתא תנא כל זמנין וחגיין ושבתין כולוהו דוכרנא להאי וכו' ובגין כך לא אשתצי דכרנא דמצרים מכל זמנין וחגיין ושבתין. וכן אומרים בכל המועדות זכר ליציאת מצרים. וכן הם החגיגים זכר ליציאת מצרים פסח כי בו יצאת ממצרים ושבועות זמן מתן תורה וכתוב (שם ג, י"ב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וגו' וסוכות כתוב (ויקרא כ"ג, מ"ג) כי בסוכות הושבתי וגו' ויום הכפורים יום כפרה גם כן זכר ליציאת מצרים ומתן תורה. וכן ראש השנה יום הזכרון שבא זכרון ישראל לפניו אבל קדושת שבת דקביעא וקיימא מששת ימי בראשית ומכל מקום אומרים תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים.

(ויקרא רבה כ"ג, ב) אלו ואלו וכו' ומכל מקום הוציאם ה' יתברך כן כל איש אשר ידע נגעי לבבו לא יתייבש חס ושלומו מלבקש עזר ה' להושיעו מן המיצר. וכן אמרו (בראשית רבה ט"ו, ד) שכל העכו"ם נקראו על שם מצרים וכו' שמצירין לנקודת ישראל שבאמת רצונינו לעשות רצונך ומי מעבך וכו' (ברכות י"ז א) שעל ידי מציאות הרע בקליפה נכנס גם ללב ישראל השאור שבעיסה. וזה ענין זכרון יציאת מצרים שמובא בוזה"ק ודכרנא דא לא ישתצי מישראל לדרי דרין. ואז נקדשו ישראל בקידוש בכורות שהוא נגד הקליפה ראשית גוים עמלק. ועל ידי קדושת ישראל שזכו יוכלו להכניס קדושה לחגים ושבחות ובלא זה לא היה אופן לשמירת השבחות ועל כן אומרים תחילה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים. ומצרים היה גלות הראשון ועיקרו היה לתקן פגם מהאר"י הקדוש דששה שבועות אלו מסוגלים לתקון פגם

הברית שבפרשת שמות כבר נזכר לידת משה רבינו שנתמלא הבית אורה ובפרשה זו כתיב ולכל בני ישראל היה אור וגו'. ונרמזו קידוש החודש ומקרא קודש דפסח. וכתוב ויקד העם וישתחוו ופירש רש"י על בשורת הבנים וכן הוא במכילתא (פרשה י"ז ב) בשורה טובה וכו'. ויש להבין מה זה בשורה לכלל האומה שיהיה להם בני דלאיש פרטי שייך בשורה שילידי בנים מה שאין כן כלל אומה ודאי שיהיה להם בנים. אך המכוון דכאן כתיב שאלת בן רשע מה העבודה הזאת לכם ומכל מקום כתיב והיה כי יאמרו. והיה לשון שמחה (בראשית רבה מ"ב, ג) והיינו אף שמצינו (תחומות תרומה ט') בתפילת שלמה המלך ע"ה בישראל אחזקיהו אף שראה שעתיד לצאת ממנו בנין דלא מעלי אמו ליה ישעיהו בהדי כבשי דרחמנא למה לך וכו' (ברכות י"א א) והיינו שה' יתברך כשיודע שיהיו מבעיסין ולא יוצמח טובה ממנו ביקש שלמה המלך ע"ה שלא יתן לו. אבל מכל מקום בהדי כבשי דרחמנא למה לך כשיתן ה' יתברך בנים בודאי יהיו לטוב וכמו שבאמת יצא ממנו משיח בן דוד ואף במנשה עצמו דורשי רשומות אמרו שיש לו חלק לעולם לעתיד (סנהדרין ק"ד ב). וזהו בשורת הבנים שאף הבן רשע מכל מקום לעתיד יבורך מה' יתברך ועמך כולם צדיקים ולא ידח ממנו נדח וזה זכר על ידי יציאת מצרים שאף שהיו בשפל המצב מכל מקום הוציאם ה' יתברך. וכן כל אחד ואחד בצר לו כשיפנה לה' יתברך יושיעו מכל צרותיו שמיצר ומעיק לנקודת ישראל ושבח ברזא דברית ועל נעשה הכל טוב מאד כמו שנאמר בכניסת שבת (בראשית א, י"א) וירא וגו' והנה טוב מאד:

פרי צדיק אות י"א

שמעתי בשם רבינו הר"ק מלובלין זצוק"ל שאמר ששבת פרשת בא הוא כעין ימים ראשונים דפסח, בשלח ימים אחרונים דפסח. יתרו שבועות. והוא כמו שאמרנו כמ"פ במה שנאמר (במדבר כ"ח, י) שבת בשבתו שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת. והיינו דקדושת הפרשה שקורין בו זהו קדושת השבת ובכל שבת קריאה מחודשת ושבשבת זו קורין יציאת מצרים ובשלח קריעת ים סוף ויתרו מתן תורה. וקדושת יציאת מצרים כתיב (תהלים קי"ד, א - ב) בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקודשו וגו' והיינו דכל ישראל נקראו על שם יהודה יהודי אנא (בראשית רבה צ"ח, ו) דאף שכל ישראל נקראו על שם

והענין דהמועדים נקראו מקראי קודש שישאל נותנים בהם קדושה וגם השבת דקדושתו קביעא וקיימא מכל מקום נזכר בפרשת אמור בשם מקרא קודש שגם בשבת צריך הישראל להכניס בו קדושה וכמו שנאמר (שמות כ, ה) וזכור וגו' לקדשו על ידי קידוש היום ובדברות שניות שמור לקדשו שעל ידי שמירת שבת שהישראל מקבל עול מלכות שמים מכניס קדושה לשבת. ועיקר הקדושה שיכול הישראל להכניס הוא רק על ידי יציאת מצרים שמקודש לא נזכר קדושה רק ביום השבת ויקדש אותו והיינו הקדושה מה' יתברך רק בפרשה זו וכהשתחיל יציאת מצרים כתיב החודש הזה לכם שניתן לישראל כח להכניס קדושה לחודש וכמו שאמרנו (ראש השנה כ"ד א) ראש בית דין אומר מקודש וכו' ובתחילה ניתן רק למשה ואהרן שהם שורשי הקדושה ואחר כך ניתן לכל ישראל ואיתא (שמות רבה ט"ו, כ"ד) ואם כלי חול כשמתמלא מן הקודש מתקדשת על אחת כמה וכמה ישראל שהם קדושים ומקדשים החודש וכו' ואחר כך נזכר בפרשה זו קידוש הבכורים. וכן כתיב בפרשה מקרא קודש על פסח שהוא לדורות. וזה שמובא בוזה"ק דאלמלא האי לא הוה נטורא דזמנין וחגיין ושבתין והיינו שלא היה אופן להכניס קדושה לשבת על ידי שמירת שבת.

והקדים לזה בוזה"ק עיקר זכירת יציאת מצרים שהיו אז ישראל במיצר ודוחק ומצרים היו כלל הקליפות עשר כרתין תתאין ועשו הקשרים שלא יוכלו ישראל לצאת מהם וכמו שנדרש (שחר טוב תהלים קי"ד) על מה שנאמר (דברים ד, ל"ד) גוי מקרב גוי שהיו כעבור במעי אמו ולא היה אופן שיצאו ישראל רק על ידי כח וגבורה של ה' יתברך שהתיר כל הקשרים שלהם ותרבו כל אינון כרתין בגין לאפקא לון. וזכר תלת דרגין ותלת קשרין שכן גם בקליפה כלול משלוש שלוש. ועל זה נאמר ויזכור אלהים את בריתו את אברהם וגו' שהם שלוש הקדושות כנגד שלוש פעמים קדוש. קדיש בשמי מרומא נגד אברהם אבינו ע"ה שזכה למדת זקן עתיקא קדיש על ארעא עובד גבורתיה נגד יצחק אבינו ע"ה שהיה שיצאו ישראל רק על ידי כח וגבורה של ה' יתברך שהתיר כל הקשרים שלהם ושפת אמת תכון לעד וקדושתו לעולם שמטתו שלימה וכן נקרא בוזה"ק ואת יעקב הא קשרא תליתאה שלימתא דיעקב. וזה עיקר זכרון יציאת מצרים שיוזכר האדם אף בצר לו מכל מקום כשיפנה עצמו לה' יתברך יושיעו מכל צר ועאקו דיליה כמו שהיו במצרים ובכוח הקליפות כמו שנאמר גוי ומצור גוי וכמו שאמר

יוסף שארית יוסף (שם ע"א, ב) אבל מדת יוסף גבור הכובש את יצרו ולא קלקל כלל ויש בישראל מי שקלקל ועל זה יברר יהודה דועמך כולם צדיקים דביהודה התחיל הקלקול בער ואונן ואף דאיתא במדרש (שם פ"ד, טו) בראובן ואתה פתחת בתשובה תחילה חייך שכן בנג עומד ופוחת בתשובה וכו' מכל מקום איתא (בבא קמא צ"ב א) מי גרם לראובן שיודה יהודה וכו' וזה היה במעשה תמר שאז נתקנו נשמות ער ואונן בלגלוג פרץ זרח ומפרץ יצא דוד שהקים עולה של תשובה (מועד קטן ט"ו ב) וממנו יצא משיח שיברר שכל ישראל כולם צדיקים.

והוה היתה יהודה לקודשו שכל ישראל קדושים הם. ואף מי שיש לו ואינו רוצה איקרר ישראל קדושים (חולין ז' ב) והוא מטעם שבאמת רצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה וכו' (ברכות י"ז א) ואף שקביעת הקדושה התחיל ביהושע מזורע יוסף שהכניס ישראל לארץ ישראל ונקבע קדושה בשילה מכל מקום יוסף (תהלים ע"ח, ט) ויטוש משכן שלו וגו' ויבחר את שבט יהודה וגו' ועיקר קדושה יהודה לקודשו שהיא קביעא וקיימא בכל ישראל. ישראל ממשלותיו ממשלה נקרא שלא מדעת כמו שפירש מה שנאמר (בראשית ל"ז, ח) המלוך וגו' אם משול תמשול בנו ועל דרך מה שנאמר (תהלים כב, כ"ט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים שאצלם נקרא ה' 'תברך מושל'. וכתוב (יחזקאל כ, ל"ג) אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם ובמתן תורה כפה עליהם ההר כגאית (שבת פ"ח א) ומכל מקום כתיב (דברים ל"ג, ג) והם תוכו לרגלך והיינו שבשורש רצו ישראל שיכופו אותם והיינו בשורש בחינת מלוכה. וישראל נקרא ע"ש שמתנו שלימה ואין בה פסולת ובשעה שנקרא שמו ישראל נאמר לו גוי וקהל גוים וגו' ואמרו (בראשית רבה פ"ב, ה) עתידין בניך וכו' מקריבים בשעת איסור הבמות והיינו שאז יתקן אליהו כלל ישראל ודרשו (ברכות ט' ב) ענני ה' ענני שתסיח דעתם שלא יאמרו כעש כשפים הם שנאמר (מלכים א' י"ח, י"ז) והוא הסיבות את לבם וגו' שאף זה שלתן ישראל כשפים הם ואתה וגו' כי ביד ה'ית שלבן בן ישראל גם כן בידו וזה שנאמר ישראל ממשלותיו ממשלה שלא מדעת. ואיתא מהאר"י הקדוש שששה שבועות שובב"ם מסוגלים לתיקון קדושת הברית והעיקר עד אחר פרשת יתרו דמשפטים הוא נגד מי שקלקל ומכר לעבד. ועיקר התיקון על ידי תורה אור וכמו שנאמר (תהלים צ"ד, י"א) אור זרוע לצדיק. וחמש פרשיות אלו נגד חמש פעמים שבפסוק יהי אור. אור נגד פרשת שמות שנזכר בו הגלות שהיה ההכנה למתן תורה כמו שאמרו במדרש (שמות רבה א', א) על זה ואהיה שחרו מוסר ובגמרא (ברכות ה' א) שלוש מתנות טובות וכו' ע"י יסורין

ואלו הן תורה וכו' יסורי גלות מצרים היה הכנה שעל ידי כן זכו למתן תורה ונזכר בפרשה זו לית משה דכתיב בו כי טוב שנתמלא הבית כולו אור (סוטה י"ב א). ויהי אור נגד פרשת וארא שהוזכר בו השבע מכות שכבר יצאו ישראל מושבע הקליפות ונכנסו לקדושת שבע מדות תחתונות שבקדושה וכתוב במכה שביעית כי המעשה הזאת אני שולח את כל מגפתי וגו' והיינו על מכת בדר שכנגד בפרשה שביעית דשבע תחתונות מכוונה בשם גוף. ועל כן כתיב בה ויכבד לבו וגו' ויחזק לב פרעה וגו' מעצמו שהיה סבור שכבר נפטרו וקבלו כל המכות ועמד בהן (כמו שכתבנו מאמר ב). וירא אלהים את האור כי טוב נגד פרשה זו דכתיב בה ולכל בני ישראל היה אור במושבותם ובפרשה זו כבר נזכר יציאת מצרים ואז היתה יהודה לקודשו וכתוב (ישעיה ג', י) אמרו צדיק כי טוב אין טוב אלא צדיק (יגלה י"ב א) ויהודה יברר דכל ישראל בבחינת צדיק דכולם צדיקים. ויבדל אלהים בין האור ובין החושך נגד פרשת דשלה דשם היה ההבדל בין ישראל למצרים שמקודם קריעת ים סוף סברו עוד שמצרים שולטים בהם ויצאו רק לפי שעה ובקריעת ים סוף שהיה התגלות עתיקא נאמר לא תוסיפו לראותם וגו'. ויקרא אלהים לאור יום נגד פרשת יתרו שבו מתן תורה ועל דרך מה שאמרו (פסחים ב' א) קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא והיינו שנקבע בלב ישראל האור שלא יתקלקל עוד כמו שהיה אחר קריעת ים סוף דכתיב (שמות ט"ו, כ"ג) וילכו וגו' ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה (בבא קמא פ"ב א). והפסרת פרשה זו ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק (ירמיה מ"ו, כ"ז). שנתירא יעקב שראה שיצאו מזורעו מי שיקלקלו וע"ז אמר כי הנני מושיעך מרחוק היינו מי שמרוחק מה"ית ע"ד מה שאמרו (ברכות ל"ח ב) שלום לרחוק לרחוק ברישא על בעל תשובה. ואף מי שהוא מרוחק הרבה מכל מקום הנני מושיעך מצדי שלא מדעת. ושם יעקב שבדאי ישובו וכמו שאמרנו במה שנאמר ישראל ממשלותיו שהי"ת יחזירם בתשובה לפי שלא מודעתם שהוה בחינת ממשלה. וע"ז אמר ואל תחת ישראל ושקט ושאנן ואין מחריד ע"ז מה שנאמר (יקרא כ"ו, י) ושכתבתם ואין מחריד והיינו מפחד ורוגז ה'יצה"ר שע"ז נאמר (שם ונתתי שלום בארץ ואמרנו שזהו עיקר השלום מפחד ומלחמת ה'יצה"ר וכמו"ש (תהלים ל"ח, ד) אין שלום בעצמי מפני חטאתי. ואמר ושם יעקב שבדאי ישוב וכמו"ש (יחזקאל ל"ו, כ"ז) והסירותי את לב האבן מבשרכם וגו' ונאמר (שם, י"ז) ועשיתי את אשר אלה בחוקי תלכו וגו'. ובשבת נתקן הכל שיהיה טוב מאד דלית נהורא אלא ההוא דנפק מגו חשוכא (זהה ח"ב קפ"ד א) והחושך מועיל שיהיה טוב מאד.

פניני היזוק

הבית אהרן היה מורה לאברכים להקפיד לחזור על זה ספר החינוך בפרשתן (מצוה ט"ז) שלא לשבור עצם מן הפסח

שלא לשבור עצם מכל עצמות הפסח, שנאמר (שמות י"ב, מ"ו) ועצם לא תשברו בו.

משרשי המצוה: לזכור ניסי מצרים, כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזעו מן השורש הנזכר, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשי ברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה כי אם לענני העם הרעבים. ועל כן בתחלת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כהנים ועם קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראו לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין נקבע בנפשותינו הדבר לעולם.

ואל תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר, ולמה זה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפני זרענו, כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנער ישיאך לדבר כן. ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו. ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק על כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם אולי יעסק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומינהו באומנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אומנות, ישוב לזמן מן הזמנים מעצדת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל אדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו.

ועל כן אמרו חכמים זכרונם לברכה [מכות דף כ"ג ע"ב] רצה המקום ליכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפיס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו, להטיב לנו באחריתנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד. ורמוזו זכרונם לברכה על זה באמנם [מנחות דף מ"ג ע"ב] כל מי שיש לו מזווה בפתחו וציצית בבגדו ותפלין בראשו מובטח לו שלא יחטא, לפי שאלו מצוות תמידיות ונפעל בהן תמיד.

לכן אתה, ראה גם ראה מה מלאכתך ועסקיך כי אחריהם תמשך ואתה לא תמשכם. ואל יבטיחך יצרך לומר, אחרי היות לבי שלם ותמים באומנות אלהים, מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגי אנשים לשבת בשווקים וברחובות, להתלוצץ עם הלצים ולדבר צחות, וכיוצא באלו הדברים שאין מביאין עליהם אשמות וחטאות, הלא גם לי לבב כמוהם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם. אל בני, השמר מפניהם פן תלכד ברשי תם, רבים שותו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה אל נפשך תציל. ואחר דעתך זו אל יקשה עליך מעתה ריבוי המצוות בענין זכירת ניסי מצרים, שהן עמוד שולו ובתורתן, כי ברבות עסקינו בהם נתפעל אל הדבר, כמו שאמרנו.

ויקרא שם בשם קל עולם ויטע אש

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכי"א

עובדות והנהגות

ובתורתו יהגה יומם ולילה

הדבר העיקרי שראו אצל רבנו היה עסק התורה הקדושה בעמל וביגיעה ובשקיעות מוחלטת מתוך דביקות בבורא ובניתוק מוחלט מכל ענייני עולם הזה.

בכל פעם שהיו באים אל רבנו היו רואים אותו עם הסטנדר, שוכח מכל העולם ולומד בהתמדה, ש"ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים ומדרשי חז"ל, מתוך תשוקה ואהבה לתורה, בשקיעות מוחלטת באותיות הקדושות, בלי לשים לב לנעשה מסביב, עד שמי שרצה לדבר עמו היה צריך להתקרב ממש כדי שיבחין בו.

תמיד כשאחד מצאצאיו היה נכנס וניגש אל רבנו, השאלה הראשונה היתה "מה אתה לומד, אפוא אתה אוהז?" ומיד לקח את הגמרא והתחיל ללמוד אתו או לחזור בעל פה את כל השקלא וטריא של הגמרא, ובעת הלימוד היה שופע תוך כדי שפע של הארות ופנינים מהגמרא הנלמדת.

וסיפר הרה"ח ר' חיים ניסן פלדמן שליט"א, בשם הרה"ג רבי יהודא יוסף לב ז"ל ידו מנוער של רבנו משיבת מיר, שכבר בבחרותו בישיבת מיר היה רבנו יושב ולומד בהתמדה גדולה מבוקר ועד ערב, ולא פסק פומיה מגירסא, וכל שאלה ששאלוהו בכל הש"ס כולו היה עונה בבהירות נפלאה.

ניצול הזמן באופן נפלא

כשהיה מגיע לשמחות הצאצאים שיחיו והיה צריך להיות שם זמן ממושך, ידעו שהוא צריך שיהא עמו ספר לעיין בו, ולפעמים שהביאו לו מבית מדרש סמוך.

ולעומת זה, גם בימי אבלו על הרבנית עד ע"ה של הזמן עם מסכת מועד קטן ולומד דבר שמותר לאבל ללמוד.

לא פעם קרה בעת שהיה רואה לידו בבית את בני המשפחה משוחחים ביניהם, לא הצליח להבין והיה תמה איך אפשר לשוחח שיחה בטלה סתם, וכי לא תפול על הזמן. כך גם בסעודות שבת, היה יושב עם גמרא גדולה ולומד בה.

שבת קודש - הכנה לשבת

- א -

ששת ימי המעשה הכנה לשבת

במדרש (ב"ר טו, ג) מביא על הפסוק (בראשית כז, כח) ויתן לך האלוקים ויתן לך כבישהוהו, והכונה שיתן לך כל הברכות וגם כיבושן היינו הדרך להגיע לברכות אלו. **ושפת אמת** (תולדות תרמ"ט) מביאר בשם החידושי הרי"ם על פי מה שאמרו בגמ' (ב"ב סה) הנותן בור לחבירו במתנה נותן לו גם הדרך לבור כי נותן בעין יפה הוא נותן, וכמו כן לגבי שבת, הקב"ה נתן לנו מתנה טובה את השבת (שבת י: ו) ועל כן נתן לנו גם הדרך להגיע לשבת והיינו את ששת ימי המעשה שהם ההכנה לשבת כמו שאמרו (ע"ז ג, ג) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת שצריך להכין עצמו לשבת.

עוד מביא במדרש (ב"ר טו, ד) על הפסוק (בראשית יט, טו) ויקח ה' אלוקים את האדם ויניחהו בן עדן **לעבדה ולשמרה**, ויניחהו נתן לו מצוות שבת כמה דאת אמר (שמות כ, יא) **וינה ביום השביעי, לעבדה** - ששת ימים תעבוד (שם, ט), **ולשמרה** - שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה, יב) ואפשר לפרש על דרך שכתב בראשית חכמה

(שער הקדושה פ"ז, צח) ובתפארת שלמה (מועדים, ש"ק ד"ה לא"ל) על הפסוק (שמות לד, כא) **ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות**, שאם ששת ימים תעבוד תהיה בבחינת עבד להש"ת, אז תזכה לביום השביעי תשבות לשמור שבת כדבעי ולהרגיש אור השבת, כי הכל לפי רוב המעשה של ימי החול, כמעשהו בחול כן מעשהו בשבת. וכמו כן אפשר לומר שזהו הכוונה בדברי המדרש, שעל ידי 'לעבדה' שרומז לששת ימים תעבוד, שתהיה עבד להש"ת, תזכה 'לשמרה' לשמור את יום השבת לקדשו ולהרגיש קדושתו.

וכן על זה הדרך מפרש בתפארת שלמה (שם) מה שאומרים בתפילת ליל שבת "וברכתו מכל הימים" שהברכה והקדושה לכל איש הישראלי הוא "מכל הימים" הם ששת ימי המעשה כפי אשר נהג בהם.

והרה"ק הרבי ר' ברוך ממועזי'בוז זי"ע (בצינא דנהורא השלם; ובעשר צחצוח ב, ב) מוד מביא מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע ביתר ביאור) פירש בדרך רמז הפסוק (איכה ה, טו) **שַׁבַּת מוֹשׁוּשׁ לִבְנוֹ נִהְפָּךְ לֵאבֶל מִחוּלְנוֹ, דִּהְנֵה**

ה"שבת" צריך להיות "מושוש לבנו" שצריכים לשמוח ולהתענג בו, אמנם לפעמים חלילה הוא "נהפך לאבל" דהיינו שאין מרגישים אותו כל כך והטעם הוא "מחולנו" משום שימי החול שלפניו לא היו כל כך כדבעי.

וזהו גם הענין שצריך להזכיר בכל יום את יום השבת כמו שאומרים בתפילה "היום יום ראשון בשבת, היום יום שני בשבת" היינו שיזכרו להתכוון לשבת הבאה עלינו, וכן כתב הרמב"ן בביאור ענין זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ה) שישאל קוראים ימיהם לשם שבת ראשון שני וכו' כי זו מן המצוה שנצטוו בו לזכרו תמיד בכל יום, וכמו שאמרו (ביצה טז) מחד שביך לשבתך, שצריך לעשות ההכנה לשבת בכל ימי השבוע. **והברכת אברהם** אמר בשם הרה"ק רבי מנדיל מרימנוב זי"ע שאמר רמז לכך מדכתב (ויקרא כג, טו) **וספרתם לכם ממחרת השבת**, רומז שיש גם ענין ספירה לשבת והיינו שצריך לומר בכל ימי השבוע היום יום ראשון בשבת וכו', והכל כדי לזכור השבת ולהכין עצמו לזה.

ועל דרך זה פירש באור לשמים על הפסוק (בראשית ה, ח) **ונח מצא חן בעיני ה'** שצריך האדם להכין עצמו כל ששת ימי המעשה לשבת קודש, וזהו "ונח" רומז לשבת קודש שבו נח הקב"ה ושבת, [ונח נוס' ו-נח, רומז שכל ו' ימי המעשה יתכוון לשבת ענין נח], ואז יזכה למצוא חן בעיני ה'.

- ב -

ההכנה לשבת היא רק בגדר עשיית כלי לקבל בו את השבת

ולכאורה יש להבין הלא השבת היא מתנה טובה, ומבואר בספרים הק' שהשבת באה אף בלי איתערותא דלתתא, ואם כן למה יצטרך הכנה לזה, ואם צריך הכנה למה נקראת מתנה, וגם צריך להבין לשון הפסוק 'ונח מצא' שרומז לשבת כנ"ל וכיון שהכין עצמו למה יקרא לזה בשם מציאה.

אך באמת כתבו בספרים הק' שההכנה של ששת ימי המעשה היא רק בבחינת עשיית בית קיבול לקבל בה המתנה טובה של שבת, וכמה שיכין האדם את עצמו לשבת בכל עניני ההכנות עדיין השבת בגדר מתנה טובה וגם כמו

כאשר אחותו של רבנו נסתלקה לבית עולמה, הוחלט שלא לספר לו עד אחרי השלושים לפטירתה, כי ידעו שיקשה לו מאד שאינו יכול ללמוד כאוות נפשו במשך שבוע שלם. רק בכלות השלושים סיפרו לו וישב שעה אחת כמבואר בהלכה, ואכן גילה שהיתה דעתו נוחה מהנהגה זו.

ובלכתך בדרך

תמיד כשהיה הולך בדרך מבית המדרש לביתו, היה עוסק ומהרהר בדברי תורה, משנן משניות או לימודים אחרים, ואף כאשר הלך בצוותא עם מלווים תמיד היה מדבר דיבורי חיזוק, דברים מאירים ומעוררים.

"זכורני עוד מימי ילדותי" אמר הגה"ח רבי מאיר לוריא שליט"א, "כאשר התגוררנו בעיר טבריה, ורבנו הגיע לגור שם בהיותו אברך צעיר אחר נישואיו, וכבר אז הבחינו שאינו בטל מדברי תורה לרגע קט, כשהיה הולך לתפילה ראוהו ממלמל בפיו, ובחזרתו מבית הכנסת - ממלמל בפיו, הוא לא רק הרהר בדברי תורה כל הזמן, אלא אף ללמוד בפיו לא פסק וכסדר דיבר כל העת דברי תורה ודברי חסידות".

הלומד תורה בלילה

ופעם סיפר רבנו לנכדו על אדם גדול אחד, שהיה יושב בשיבת 'עץ חיים' בתקופה היא שרבנו למד שם, והיה יושב ולומד כל יום עד שתיים בלילה וכשהיה מתעייף היה מיד מתגבר ומעורר את עצמו. ואמר אז הנכד לרבנו, שאם הוא יודע מזה, אם כן מן ההכרח שגם הוא היה לומד לפחות עד שתיים בלילה... השיב לו רבנו בביטול "אבל לא כמוהו"...

בחלומותיו התגלו לו חידושים

גם בשכבו על משכבו ואפילו בתוך שנתו היה מהרהר בדברי תורה. רבנו סיפר בעצמו שהוא חולם הרבה דברי תורה בחלומותיו, ואם סיפר זאת, כנראה שלא ראה בכך דבר מיוחד וסבר שאין בכלל גדולה...

פעמים רבות היה אף מתעורר משנתו וכותב מיד את דברי התורה שעלו לו בחלום, ומסתבר שסיבת חלומותיו בדברי תורה היא פשוטה, שהלא חלומותיו מוכרחים היו להיות מדברי תורה כי מדברים אחרים לא חשב מעודו, אם כן איך יהיו חלומותיו מדברים שאינו חושב עליהם כלל ואינם עולים על דעתו, בוודאי מוכרח הוא לחלום דברי תורה...

וכענין שכתב בדגל מחנה אפרים (שמני ד"ה א"י בזה) בביאור מה שאמרו חז"ל (שבת קי"ח): כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלים לו שבשבת לבושי הקדרות והשחרות נזרקים ונתלבשים בו אויבי ה' ושונאיו ילבשו בושה וכלימה, ונתהפך בחינת בשת וכלימה לשבת המלכה, וזה שאומרים בשבת (זמר לכה דודי) "לא תבושי ולא תכלמי" כיון שהכל נהפך לטובה על ידי התשובה.

וכן פירושו צדיקים על הפסוק (תהלים מה, ב) **רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך**, והכוונה על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ו, י) אנוש היה שנאו ומשווק צועק ואינו נענה ועכשיו צועק ונענה מיד ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, שתיכף כשאדם מהרהר בתשובה כדבעי כבר נהפך לאיש אחר, וזהו "רחש לבי דבר טוב" כשאני רק מרחש ומהרהר בטוב אזי "מעשי למלך" כל מעשי נעשים מרוצים ומקובלים לפני השי"ת.

ובשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע מובא (ובשי"ת שרפי קודש מביאו מהחידושי הרי"מ) הטעם על מה שכתב בבאר היטב (סי' רנ; הובא שם במשנה ברורה סק"ג, ויעו"ש הטעם) שבכל ערב שבת צריך להרהר בתשובה, והענין הוא משום שחלק הרע שביהודי הוא בחינת הגוי שבקרב והרי אמרו חז"ל (סנהדרין נח): גוי ששבת חייב מיתה, ולכן בערב שבת צריך כל אחד לדחוק בחינת הרע והגוי שבו החוצה על ידי תשובה כדי שלא יהיה חלילה בבחינת "גוי ששבת".

ובשם משמואל (בראשית ע"ג; חיי שרה ע"ה; ליל ב' דחנוכה ע"ג ועוד) מביא בשם הרה"ק החידושי הרי"מ זי"ע טעם לזה, שהרי על שבת נאמר (שמות כ, י) על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו, ששבת היא מקור הברכה בחינת ברוך, והרמב"ן כתב על הפסוק (דברים כו, כז) ארוך אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וגו' שאפילו אם מבטל בלבו מצוה אחת בלבד ואינו מאמין בה הוא נכנס בכלל ארוך, והרי אמרו חז"ל אין ארוך מדבק ברוך, ולכן יהרהר בתשובה קודם כניסת השבת ויכנס להיות בבחינת ברוך. ועל כן צריך לקבל על עצמו בערב שבת לקיים כל המצוות שאזי הוא בכלל ברוך ויוכל להדבק בשבת שהיא מקור הברכה.

(נטיעו אשל חי"א)

מציאה שבאה לאדם מאליה, שוודאי אין שייך לקנות השבת בכח עצמו, אלא כפי שיעורו וערך ההכנה שעושה האדם נעשה יותר בית קיבול לקבל המתנה אבל תמיד הוא בבחינת מתנה, וכמו שהאר"י בזה מאוד **באוהב ישראל על הפסוק** (שמות לא, י) **אך את שבתותי תשמרו** (והובא גם בקדושת לוי שם) ע"ש, וזהו שאמר **ונח מצא חן** רומז שאף אחר ההכנה בששת ימי המעשה הוא עדיין בגדר מציאה.

ועל דרך זה היה אומר הרה"ק רבי **הערש משרת מרימנוב זי"ע** (באר"ת המים השלם, שבת קודש) מה שאומרים (בבלי שבי"ק) במאמר כגוונא (וזהר תרומה קלה) כד עייל שבתא, שאנו מחשבים כל ימות החול תחבולות כיצד והאר"י להכניס אל תוך עצמינו וגופינו הקדושה של שבת, וזהו ענין העבודה בששת ימי המעשה לעשות עצמו בית קיבול לקבל בו את השבת.

וכן אמר החידושי הרי"ם זי"ע (חיי הרי"מ עה"ת עניני שבת) טעם שנקראת התפילה בכניסת השבת בשם "קבלת שבת", שצריך להכין בית קיבול לקבל קדושת השבת.

- ג -

הכנה לשבת על ידי תשובה, השתקקות, ובושת מקדושתה

מוספר **שהבית אברהם** זי"ע היה פעם בטבריה והלך בערב שבת בצהריים עם החסיד רבי מרדכי וינברג ז"ל בנו של הברכת אברהם זי"ע, ושמעו אשה אחת מבנות הספרדים צועקת בשפה הערבית, ושאל הבית אברהם מה היא צועקת, אמר לו רבי מרדכי, היא צועקת שכבר עכשיו ערב שבת בצהריים והיא עדיין לא הכינה כלום לשבת, ואמר לו הבית אברהם אתה שומע מה היא אומרת. ונתכוין לומר שכאילו רמזו לו בזה משמים שעדיין לא הכין כלום לשבת, שהצדיקים מנצלים ומרגישים בכל דיבור קדושה ששומעים איך להשתמש בהם לעבודת ה'.

ופעם בא אחד להבית אברהם זי"ע בערב שבת אחר הצהריים ואמר לו שגמר כבר להכין לכבוד שבת, אמר לו הבית אברהם אתה כבר גמרת ואצלי רק מתחיל עכשיו ההכנה.

ועיקר ההכנה לשבת היא על ידי שיתבונן בעצמו ויחשוב באיזה מצב הוא עומד להכנס לשבת ואיך לא הכין את עצמו כראוי ליום גדול וקדוש כזה ויתבייש מאוד מגודל קדושת השבת איך יוכל להכנס אליה ולקבל מזיו אורה בעוד הוא עדיין לא שב בתשובה שלימה, וישוב בתשובה שלימה על כל עונותיו,

